

Λ. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

τ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1964

ΣΤ'

69

ΠΔΒ

Βασιλόπουλος (Α) - Ζολντς (Γ)

ΕΡΓΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΕΣΥΝΗ
ΕΡΓΑΤΙΚΗ
ΕΡΓΑΤΙΚΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δ Ω Ρ Ε Α
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΣΤ'

69

17413

Λ. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

Τ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

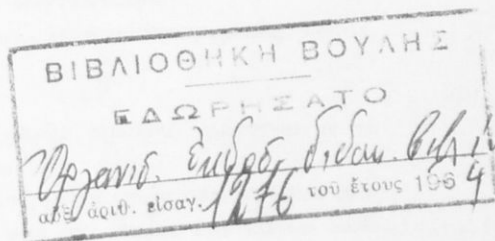
Βαμπούλη (Λ)-Ζούκη (Γ)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1964

202
WNE
ΣΤ2Α
206

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

§ 1. Ἡ **Γραμματική** τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖται καὶ γράφεται ὀρθά ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους σχηματίζονται καὶ παρουσιάζονται μὲ διαφόρους μορφὰς αἱ λέξεις, λέγεται **κυρίως Γραμματική**.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τοποθετοῦνται αἱ λέξεις ἢ μία κοντὰ στὴν ἄλλη (συντάσσονται) καὶ γίνεται ὁ λόγος, λέγεται **Συντακτικόν**.

Ἡ γλῶσσα, ὅταν μὲν ὁμιλῇται, λέγεται **προφορικὸς λόγος**, ὅταν δὲ γράφεται, **γραπτὸς λόγος**.

§ 2. Αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης γράφονται μὲ τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἁλφαβήτου.

Τὰ γράμματα εἶναι σημεῖα γραπτὰ, μὲ τὰ ὁποῖα παριστάνομεν τοὺς **φθόγγους**, δηλ. τὰς ἀπλᾶς φωνάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται κάθε λέξις, π.χ. ἡ λέξις *ἐλα* ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι παριστάνονται μὲ τὰ γραπτὰ σημεῖα **ε, λ, α**.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα

§ 3. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24 καὶ κάθε γράμμα παριστάνει ἓνα φθόγγον*.

Κεφαλαῖα	Μικρά	Κεφαλαῖα	Μικρά
Α	α ἄλφα	Ν	ν νῦ
Β	β βῆτα	Ξ	ξ ξῦ
Γ	γ γάμμα	Ο	ο ὀ μικρόν
Δ	δ δέλτα	Π	π πῖ
Ε	ε ἑ ψιλόν	Ρ	ρ ρῶ
Ζ	ζ ζῆτα	Σ	σ, ς σίγμα
Η	η ἥτα	Τ	τ ταῦ
Θ	θ θῆτα	Υ	υ ὕ ψιλόν
Ι	ι ἰῶτα	Φ	φ φῖ
Κ	κ κάππα	Χ	χ χῖ
Λ	λ λάμβδα	Ψ	ψ ψῖ
Μ	μ μῦ	Ω	ὦ μέγα

§ 4. Τὰ γράμματα **ι, η, υ** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ι**, π.χ. *φίδι, βροχή, κύκλος, ἥσυχία*· τὰ δὲ **ο** καὶ **ω** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ο**, π.χ. *νέος, σῶμα*.

§ 5. Ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τὰ **α, ε, η, ι, ο, υ**, καὶ **ω** προφέρονται μὲ φωνήν, ποὺ ἀκούεται δυνατά, διότι ὁ ἀέρας, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας δὲν συναντᾷ πουθενὰ ἐμπόδιον καὶ λέγονται **φωνήεντα**· τὰ ἄλλα 17 γράμματα προφέρονται μὲ φωνήν, ποὺ μόλις ἀκούεται, διότι κατὰ τὴν προφορὰν των σχηματίζεται φραγμὸς κάπου εἰς τὴν στοματικὴν κοιλότητα καὶ διακόπτεται ἀπότομα ὁ ἀέρας, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας· αὐτὰ λέγονται **σύμφωνα**.

α') Φωνήεντα

§ 6. Ἀπὸ τὰ φωνήεντα α) τὰ **ε** καὶ **ο** λέγονται **βραχέα**, β) τὰ **η** καὶ **ω** λέγονται **μακρά**, γ) τὰ **α, ι, υ** λέγονται **δίχρονα**, διότι εἰς

* Φθόγγος ἀπὸ τὸ φ θ έ γ γ ο μ α ι : βγάζω φωνήν, ὀμιλῶ.

ἄλλας μὲν συλλαβὰς εἶναι βραχέα, π.χ. τάξις, πίστις, φίλος, κύκλος, εἰς ἄλλας δὲ μακρά, π.χ. πρᾶξις, σίτος, μῦθος.

Σημείωσις 1η. Ἡ ὀνομασία βραχέα καὶ μακρά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὅποιαν τὰ βραχέα φωνήεντα ἐπροφέροντο σύντομα, ἐνῶ τὰ μακρά ἐπροφέροντο εἰς διπλάσιον ἴσως χρόνον ἀπὸ τὰ βραχέα π.χ. τὸ η ἐπροφέρετο περίπου ὡς εε, τὸ ω περίπου ὡς οο. Διὰ τὸ δειχθῆναι, ὅτι τὸ δι-χρονον φωνήεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχύ, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τὸ δειχθῆναι, ὅτι εἶναι μακρόν, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον —.

Σημείωσις 2α. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἀναγράφονται αἱ συνηθέστεραι λέξεις, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ἂν τὰ δίχρονα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτάς, εἶναι βραχέα ἢ μακρά (τὴν ποσότητα τῶν διχρόνων). Τὸν πίνακα αὐτὸν θὰ χρησιμοποίησῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν διδασκαλίαν περὶ τονισμοῦ τῶν λέξεων.

*Αῖλος, ἄθλον	διῶρυξ	κλῖμα	Νᾶμα
Αἶας	δρᾶμα	κλῖμαξ	νάρκη (νάρκαι)
ἄλας	δρᾶσις	κλίνη (κλῖναι)	νεᾶνις
ἄλμα	δρύς (δρύες)	κλίσις	νησίς (νησιῖδος)
ἄλσος	δύτης (δύται)	κνημῖς (κνημιῖδος)	νίκη (νῖκαι)
ἄνθραξ		κρᾶμα	νύμφη (νύμφαι)
ἀνιᾶρός	*Ἑλευσίς (*Ἑλευσιῖνος)	κρᾶσις	νύξ (νύκτες)
ἄντρον	ἐργάτης (ἐργάται)	κρίμα	
ἄρκτος	εὐθύνη (εὐθύναι)	κύβος	Ξίφος
ἄρμα		κύμα	ξύλον
ἄσθμα	Ζῦθος	κύρος (τὸ)	ξύσμα
αὐλαξ		κύων (κύνες)	
ἄστρον	*Ἥπαρ		*Οδύνη (ὀδύναι)
ἄστρ		Λάθος	ὀλίγος
αὐρᾶ	Θάλασις	λάκκος	ὀμαλός
	θλιψίς	λαύρα	ὀπλίτης (ὀπλίται)
Βάθος	θυμα	λίθος	
βάθρον	θυμὸς	λίπος	Παγίς (παγίδος)
βαλβίς (βαλβιδος)	θύρα (θύραι)	λίρα (λίραι)	πάγος
βάρος	θώραξ	λίτρα (λίτραι)	πάθος
βάσις		λύκος	πάππος
βλάβη (βλάβαι)	*Ἰκᾶνός	λύπη (λύπαι)	πατρίς (πατριῖδος)
βράχος	ἱλη (ἱλαι)	λύρα (λύραι)	πάχνη (πάχναι)
	ἶον	λύσις	πελάτης (πελάται)
Γάλα	ἱππος	λύτης (λύται)	πῖδαξ
γράφω	ἱχνος		πιθᾶνός
γράμμα	ἱς (ἱνες)	Μάγος	πίθος
γρίφος	ἰσχυρός	μᾶζα	πίλος
γῦρος		μανδύας (μανδύαι)	πίναξ
	Καρκίνος	μεσίτης (μεσίται)	πίστις
Δαπάνη (δαπάναι)	κηλῖς (κηλιῖδος)	μεῖζις - μῖξις	πλάνη (πλάναι)
δάσος	κήρυξ	μίσος	πλάνος
δάφνη (δάφναι)	κίνδυνος	μῦθος	πλάσις
δελφίς (δελφῖνος)	κλάσις	μύλος	πλάσμα
δίκη (δίκαι)	κλάσμα	μύρον	πλάστης (πλάσται)

πλάτος (πλάτη)	σάκκος	σχίσμα	φάσις
πλύνω (πλύνε)	Σαλαμίς (Σαλαμίνος)		φάσιμα
πλύσις	σάμπιγξ	ἴαγμα	φάτνη (φάτναι)
πνίγω (πνίγε)	σανίς - ἰδος	τάλας, τάλαν	φθίσις
Πνύξ (Πνύκα)	σάρξ (σάρκα)	τάσις	φίλος
πολίτης (πολίται)	σαύρα	τάφος	φίλτρον
πράγμα - πράξις	σῆραγξ	τάφρος	φράγμα
πράσον	σκαπάνη (σκαπάναι)	τάχος	φράσις
πράττω - πράττε	σκάφη (σκάφαι)	τεχνίτης - ἵται	Φοῖξος
πρεσβύτης (πρεσβύ- ται)	σκάφος	τίγρις	φύλαξ
πριγκιψ	σκήψ - σκνίπες	τίμη	φύλλον
πρώρα	Σκύθης - Σκύθαι	τίτλος	φύλον
πτύον	σκούλαξ	τράχος	φύσις
πυξίς (πυξίδος)	σκούρον	τράχος	
πύον	Σκύρος	τραπεζίτης - ἵται	Χάλυψ
πῦρ	σμίλη (σμίλαι)	τρίβω - τρίβε	χαράδρα - άδραι
Πύρρος	σπάθη (σπάθαι)	τρίβος	χάραξ
	Σπαρτιάτης - άται	τρίχες	χάρις
	σπίνος	τρίπα	χειρίς - ἰδος
Ράβδος	στάχυς	τύλος	χειρῶναξ
ράκος	στίζις	τύπος	χλαμύς - ύδος
ράμμη	στίχος	τύφος	χρῆσμα
ρανίς (ρανίδος)	στύλος	τύχη (τύχαι)	χύμα
ράξ (ράχα)	στύψις	τύψις	χύτρα (χύτραι)
ράχις	σύνκον		χώρα
ρίγος	σῦριγξ	Υἱος	
ρίξα (ρίζαι)	Σῦρος (νῆσος)	ὑβρις	Ψῆφίς (ψηφίδος)
ρίνη (ρίναι)	Σύρος (ό έκ Συρίας)	ὑλη (ύλαι)	ψίξ (ψίχες)
ρίς (ρίνα)	σφαῖρα	ὑμνος	ψύχη
ρύμη (ρύμαι)	σφίγγω (σφίγγε)	ὑπνος	ψύξις
ρύπος	Σφίγγξ (Σφίγγα)	ὑψος	
ρύσις	σφραγίς (σφραγιδος)	Φάλαγξ	ᾠδής - (ώδιδος)
	σφριγός	φάραγξ ὥρα	ὥρα
		φάρως	ὥχρα
Σάγμα	σφῦρα		

β') Σ ύ μ φ ω ν α

§ 7. Ἀπό τὰ 17 σύμφωνα α) τὰ **κ, γ, χ** λέγονται **οὐρανικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὸν οὐρανίσκον, β) τὰ **π, β, φ** λέγονται **χειλικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ χεῖλη καὶ γ) τὰ **τ, δ, θ** λέγονται **ὀδοντικά**, διότι ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ δόντια.

Μὲ ἓνα ὄνομα τὰ σύμφωνα αὐτὰ λέγονται **ἄφωνα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν ἀκούονται ἀσθενεῖς οἱ φθόγγοι αὐτοί.

Τὰ **μ** καὶ **ν** λέγονται **ἐνρινα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῶν ὁ ἀέρας διέρχεται καὶ διὰ τῆς ρινός, τὰ **λ** καὶ **ρ** λέγονται **ὕγρά**, τὸ **σ** (ς) εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως) λέγεται **συριστικὸν** καὶ τὰ **ζ, ξ, ψ** λέγον-

ται διπλᾶ, διότι προήλθον ἀπὸ τὴν ἑνωσιν δύο φθόγγων (τὸ ζ ἀπὸ τὸ σδ, τὸ ξ ἀπὸ τὸ κσ, τὸ ψ ἀπὸ τὸ πσ).

§ 8. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τὰ **κ, π, τ** λέγονται **ψιλὰ**, διότι οἱ φθόγγοι αὐτοὶ προφέρονται μὲ ἥχον λεπτόν (ψιλόν), τὰ **χ, φ, θ**, λέγονται **δασέα**, διότι προφέρονται μὲ ἥχον παχύν (δασύν), καὶ τὰ **γ, β, δ**, λέγονται **μέσα**, διότι προφέρονται κάπως λεπτότερα ἀπὸ τὰ δασέα καὶ κάπως παχύτερα ἀπὸ τὰ ψιλὰ.

Κατάταξις τῶν συμφώνων

	Οὐρανικά	Χειρικά	Ὀδοντικά	
Ἄφωνα	κ γ χ	π β φ	τ δ θ	ψιλὰ μέσα δασέα
Ἑνρινὰ μ, ν		Συριστικὸν σ (ς)		
Υγρὰ λ, ρ		Διπλᾶ ζ, ξ, ψ		

Τελικὰ σύμφωνα

§ 9. Σύμφωνα, εἰς τὰ ὅποια τελειώνουν κανονικὰ αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, δηλ. **τελικὰ σύμφωνα** τῶν λέξεων, εἶναι τὰ **ν** καὶ **ς**: ἔγραψαν, γυμναστῆς. Πολλαὶ λέξεις, ποὺ ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἔχουν τελικὸν σύμφωνον **ρ, ξ** (= κς) καὶ **ψ** (= πς): πατήρ, φύλαξ, ἄραψ.

Εἰς λέξεις, ποὺ εἶχον τελικὸν σύμφωνον ὀδοντικόν, τὸ ὀδοντικὸν ἐξέπεσε: τὸ σῶμα (τ), τὸ μέλι (τ).

γ') Δίφθογοι

§ 10. Εἰς τὰς λέξεις πλοῖον, φίλους, εἰρήνη, εὐτυχία, οἱ φθόγγοι **οι, ου, ει, ευ** ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φθόγγους, ποὺ προφέρονται ἑνωμένοι ὡς ἕνας φθόγγος (*). Οἱ φθόγγοι αὐτοὶ λέγονται **δίφθογοι**.

* Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν αἱ δίφθογοι ἐπροφέροντο καὶ ἠκούοντο οἱ δύο φθόγγοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀποτελεῖτο ἡ δίφθογγος.

Αἱ δίφθογγοι προήλθον ἀπὸ τὴν ἑνωσιν δύο φωνηέντων, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ πρῶτον εἶναι τὸ **α, ε, ο, η, υ** καὶ τὸ δεύτερον τὸ **ι ἢ υ** : **αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ου, ηυ** : ἔπαινος, σχολεῖον, οἰκία, υἱός, ναύτης, εὐκολός, οὐρανός, ἡῆρα.

§ 11. Αἱ δίφθογγοι **αυ, ευ, ηυ**, ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ φωνήεντα, ἀπὸ τὰ μέσα ἄφωνα, ἀπὸ τὰ ἔνρινα, τὰ ὑγρά καὶ τὸ **ζ** προφέρονται ὡς **αβ, εβ, ηβ** : δουλεύω, ἀναπαύομαι, ἐνεργεσία, αὐγό, εὐγενικός, Εὐβοία, εὐδαιμονία, εὐλογημένος, ἡῆρα, εὐζωνας, Εὐρώπη, εὐνοϊκός, εὐμενεία. Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν προφέρονται αἱ δίφθογγοι αὐταὶ ὡς **αφ, εφ, ηφ** : αὐθημερόν, εὐτυχής, εὐχή, εὐκολός, εὐπαθής, εὐθυμία, Εὐξείνιος πόντος, εὐψυχία.

§ 12. Εἰς μερικὰς λέξεις, ποὺ ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἀπαντοῦν καὶ αἱ δίφθογγοι **ω, η, φ**, (τὸ **ι** ὑπογράφεται) : καθαροδός. Αἱ δίφθογγοι αὐταὶ λέγονται **καταχρηστικά**.

§ 13. Ὅλαι αἱ δίφθογγοι εἶναι **μακραί**, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς **αι** καὶ **οι**, ποὺ εἶναι βραχεῖαι, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὸ τέλος κλιτῆς λέξεως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ ἄλλο σύμφωνον : οἱ ἄνθρωποι, οἱ κῆποι, αἱ χώραι.

Ἀ σ κ η σ ι ς

Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἦρθε στὸ χωριὸ μὲ τὰ παιδιὰ του ἑνας ἀπ' τοὺς γυνῆς της, ποὺ εἶναι γιαντρός, γιὰ νὰ κἀνῃ Χριστούγεννα μὲ τὴν μητέρα του. Ἡ γιαντριά, ἀφοῦ ἄναψε τὴ φωτιά στὸ τζάκι καὶ ἔδωσε στὰ ἐγγόνια της νὰ φᾶν σοῦπα μὲ αὐγολέμονο, τοὺς ἔδωσε γιὰ φροῦτο ἀπὸ ἕνα ρόδι. Ὑστερα, ἀφοῦ κάθησαν κοντὰ στὴ φωτιά, ἄρχισε νὰ τοὺς λέῃ παραμύθια γιὰ τὶς νεράιδες ἀπὸ τοὺς παλιούς χρόνους.

§ 14. Εἰς τὸ κείμενον αὐτό, ποὺ εἶναι γραμμένον εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν τῶν κατωτέρων τάξεων, ὑπάρχουν καὶ οἱ φθόγγοι : **ια, ιο, έι, όι, άι υιο, ιου**, ποὺ ἀκούονται σὰν χωρισμένοι, ἀλλὰ εἰς ἕνα χρόνον. Εἰς μερικὰς λέξεις οἱ φθόγγοι **ια** καὶ **υιο** προφέρονται καὶ ὡς **για, γιο** : γιαντρός - ιαντρός, παιδιὰ - παιδία, γυνὴς - υἱός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο λέγεται **συνίζησις**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

α') Συλλαβαί, Συλλαβισμός

§ 15. Ὁ στρατηγὸς εἶπεν εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἀξιωματικόν: «Ἄμα ξεκινήσετε νύχτα, θὰ εἴσαστε αὔριον πρωὶ - πρωί, πρὶν ξημερώσῃ, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, διὰ τὰ ἐπιτεθοῦμε αἰφνιδιαστικὰ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ».

Σ υ λ λ α β α ἰ

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε λέξις, ἂν τὴν διαβάσωμεν μὲ προσοχήν, ἀποτελεῖται ἀπὸ **τεμάχια**, πού τὸ κάθε ἓνα προφέρεται χωριστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ κάθε τεμάχιον ἔχει ἓν ἢ περισσότερα σύμφωνα μὲ ἓν φωνῆεν ἢ μὲ μίαν διφθογγον, ἢ μόνον ἓν φωνῆεν ἢ μίαν διφθογγον: σῶ - μα, ἐκ - στρα - τευ - τι - κόν, πρω - ί, εἴ - σα - στε, αὐ - ρι - ον. Τὰ τεμάχια αὐτά, πού ἀποτελοῦν τὴν λέξιν, λέγονται **συλλαβαί** τῆς λέξεως.

§ 16. Ἐὰν ἡ λέξις ἔχῃ μίαν συλλαβὴν, λέγεται **μονοσύλλαβος**: θά, ἄν, εἰς· ἐὰν ἔχῃ δύο συλλαβάς, λέγεται **δισύλλαβος**: ᾰ - μα, νύ - χτα, πρω - ί· ἐὰν ἔχῃ τρεῖς συλλαβάς, λέγεται **τρισύλλαβος**: στρα - τη - γός, καὶ ἂν ἔχῃ περισσώτερας ἀπὸ τρεῖς, **πολυσύλλαβος**: ξε - κι - νή - σε - τε.

§ 17. Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως, πού ἔχει περισσώτερας ἀπὸ μίαν συλλαβάς, λέγεται **λήγουσα**, ἢ πρὸ τῆς ληγούσης **παραλήγουσα**, καὶ ἡ πρὸ τῆς παραληγούσης λέγεται **προπαραλήγουσα**. Ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **ἀρκτική**, π.χ. εἰς τὴν λέξιν ἀξιωματικόν ἡ συλλαβὴ - κόν εἶναι λήγουσα, ἡ τι - παραλήγουσα, ἡ -μα προπαραλήγουσα καὶ ἡ ᾰ - εἶναι ἡ ἀρκτική συλλαβὴ.

Σ υ λ λ α β ι σ μ ὸ ς

§ 18. Ὁ χωρισμὸς τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς της λέγεται **συλλαβισμός**. Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς ἐξῆς κανόνας:

α) Ὅταν ἓν σύμφωνον εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζεται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον: ᾰ - ξι - ω - μα - τι - κός, αὐ - ρι - ον, στρά - τευ - μα. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως τὰ σύμφωνα, ἓν ἢ περισσώτερα, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, τὸ δὲ

σύμφωνον εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως συλλαβίζεται μετὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν: *στρα - τός, ἀξιωματι - κόν*.

β) "Όταν δύο σύμφωνα διάφορα εὐρίσκονται μεταξύ φωνηέντων ἢ διφθογγῶν, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα: *πέ - τῶα* (τρόπος), *εἶ - μα - στε* (στάσις)· ἂν δὲν ὑπάρχῃ λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα, τότε χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, τὸ δὲ δεύτερον σύμφωνον μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν: *ἄ - γαλ - μα, σύμ - φω - ρον* (ὁμοίως χωρίζονται καὶ τὰ δύο σύμφωνα, ἂν εἶναι τὰ ἴδια: *στέλ - λω, θάρ - ρος*).

γ) "Όταν τρία σύμφωνα εὐρίσκονται μεταξύ φωνηέντων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἂν καὶ ἀπὸ τὰ τρία σύμφωνα ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζῃ λέξις ἐλληνική, π.χ. *ἔ - στρε - ψε* (στροφή), *ἰ - σχνός* (σχῆμα), *ἐ - χθρός* (χθές), εἰ δ' ἄλλως χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὰ ἄλλα δὲ δύο μετὰ τὸ ἐπόμενον, π.χ. *ἄν - δρες, κέν - τρον, ἄν - θρω - πος*.

Σημείωσις. Τὰ συμπλέγματα *γμ, χμ, θμ, τν, φν* συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, διότι ἀρχίζουν λέξεις ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα συμπλέγματα *κμ, τμ, θν, πν*, π.χ. *πῆ - ρα, δῆ - ρα, χμύ, φά - ττη* (θητός), *δά - φνη* (πνέω).

δ) Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σχηματίζονται: *συν - ἄγω, προσ - ἔχω, Ἑλλήσ - ποντος*· ἂν ὅμως κατὰ τὴν σύνθεσιν ἔχῃ γίνῃ ἐκθλιψίς, τότε συλλαβίζονται, ὅπως αἱ ἀπλᾶι λέξεις: *πα - ρέ - χω* (παρὰ - ἔχω), *πρω - τα - γω - νι - στής* (πρῶτος - ἄγωνιστής).

§ 19. Κάθε συλλαβὴ λέξεως λέγεται:

α) *βραχεῖα*, ἂν ἔχῃ βραχὺ φωνῆεν: *τό - ξον, νέ - ος*.

β) *μακρά*, ἂν ἔχῃ μακρὸν φωνῆεν ἢ διφθογγον: *ῶ - ρα, αὖ - γή*.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 20. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μία μικρὰ χερσόνησος τῆς Εὐρώπης. Διασχίζεται ἀπὸ πολλὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ ἀρκετὰ μεγάλους ποταμούς. Ὅσοι κάτοικοι ζοῦν εἰς τὰ ὄρεινά διαμερίσματα, περνοῦν κουραστικὴν ζωὴν, διότι ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράφια εἰς βραχόδεις περιοχὰς καὶ νὰ βόσκουν τὰ ποίμνια σὲ ἄγρονα μέρη. Ἐχθρὸς τῶν μεγάλων

* Νὰ εὐρεθοῦν αἱ διφθογγοὶ καὶ νὰ γίνῃ ἡ συλλαβισμὸς τῶν λέξεων.

εἶναι τὰ χιόνια καὶ ἡ κακοκαιρία. Δὲν συχνάζουν εἰς τὰς πόλεις παρὰ κατὰ ἀραιὰ χρονικά διαστήματα, διότι μὲ τὴν δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας ταλαιπωροῦνται.

β') Τ ό ν ο ι

§ 21. "Υστερα ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστογενένων ἀνοιξαν πάλιν τὰ σχολεῖα καὶ ἄρχισαν κανονικὰ τὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ξεκούραστοι προσέχουν καὶ ἀκούουν, χωρὶς νὰ κάνουν θόρυβον.

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς λέξεις, ποὺ ἔχουν δύο ἢ περισσοτέρας συλλαβάς, μία συλλαβὴ προφέρεται δυνατώτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, δηλ. **τονίζεται**. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον (εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν αὐτῆς) τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, γράφεται ἓνα σημεῖον, ποὺ λέγεται **τόνος**.

§ 22. Οἱ τόνοι εἶναι κυρίως δύο, ἡ ὀξεῖα (') : **μάθημα, πάλιν**, καὶ ἡ περισπωμένη (~) : **σχολεῖον, παρατηρῶ**.

Σ η μ ε ῖ ω σ ι ς. Εἰς τὰ κείμενα τῶν βιβλίων τίθεται εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἐπάνω ἀπὸ φωνῆεν τῆς ληγούσης καὶ βαρεῖα ('). Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα φροντίζουν διὰ τὰ παιδιὰ των.

§ 23. Σημεῖον τόνου τίθεται καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον μονοσυλλάβων λέξεων : **θά, νά, καί, γῶς**.

Κ α ν ό ν ε ς τ ο ν ι σ μ ο ὦ

§ 24. "Αν προσέξωμεν τοὺς τόνους τῶν λέξεων τοῦ προηγουμένου κειμένου, θὰ ἴδωμεν ὅτι :

α) "Ολοι αἱ λέξεις τονίζονται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας τρεῖς συλλαβάς : **κανονικά, πάλιν, ἄρχισαν, σχολεῖον, παρατηρῶ**.

β) "Οταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά, ἡ προπαρὰλήγουσα δὲν τονίζεται : τῶν **Χριστογενένων, προσέχουν, ἀκούουν**.

γ) Ἡ προπαρὰλήγουσα καὶ κάθε βραχεῖα συλλαβὴ, ὅταν τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν, **ὀξύνεται** : ὁ **θόρυβος, τὰ μαθήματα, οἱ μαθηταὶ**.

δ) "Οταν ἡ παρὰλήγουσα εἶναι μακρά καὶ τονίζεται, τότε παίρνει ὀξεῖαν μὲν, ἂν εἶναι καὶ ἡ λήγουσα μακρά, περισπωμένην δέ, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, π.χ. **σχολεῖον, κῆπος, κῆπου, σχολεῖον**.

ε) Ἡ γενικὴ πτώσις τῶν ὀνομάτων, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰς κλίσεις, ὅταν τελειώσῃ εἰς μακράν συλλαβὴν καὶ τονίζεται, περισπᾶται : τῶν **ἐκκλησιῶν, τοῦ μαθητοῦ, τῆς πηγῆς**.

στ) Ἡ μακροκατάληκτος ὀνομαστική καὶ αἰτιατική τῶν ὀνομάτων, ὅταν εἶναι ἀσυναίρετος καὶ τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν: ὁ μαθητής, ἡ χαρά, ὁ ἀνδριάς, τὴν πηγὴν, τὰς χώρας.

§ 25. Ἀνάλογα μὲ τὸν τόνον ποὺ παίρνει ἡ κάθε λέξις, λέγεται:

α) **ὀξύτονος**, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν: ναός, ἱατρός, δικαστής, τιμή.

β) **παροξύτονος**, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν: λόγος, κτηματίας, ἐλευθερία.

γ) **προπαροξύτονος**, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: ἄνθρωπος, πρόβλημα, ἀλήθεια.

δ) **περισπωμένη**, ἂν ἔχῃ περισπωμένην εἰς τὴν λήγουσαν: τοῦ δικαστοῦ, ἀγαπῶ, τιμῶ.

ε) **προπερισπωμένη**, ἂν ἔχῃ περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν: τὸ σχολεῖον, ὁ κῆπος.

στ) **βαρύτονος** λέγεται γενικὰ κάθε λέξις, ποὺ δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν: ἄρχισε νὰ βρέχῃ.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*

§ 26. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ βορειότερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, πού ἀπηλευθερώθη πρὸ 40 ἔτων ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ κατοικοὶ τῆς Μακεδονίας ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ διετήρησαν εἰς ὅλα τα χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Ὀνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες κατὰ τα τελευταία δεκά χρόνια πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐναντίον τῶν Βουλγαρῶν, πού ἠθελαν νὰ τὴν καταλάβουν. Τα σχολεῖα ἐπυρπολοῦντο, οἱ ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐσφαζόντο, αἱ γυναῖκες ἀτιμαζόντο, τὰ παῖδια καὶ τὰ βρέφη ἐκομματιαζόντο, καὶ τὸ αἷμα τῶν πατριωτῶν Μακεδόνων ἐποτίσε τὰ ἔδαφη τῆς Μακεδονίας. Παρὰ ταῦτα οἱ Μακεδόνες ἔμειναν ἀπτοητοὶ εἰς τὰς ἐπαλξεις τῆς πατρίδος. Σήμερον οἱ κατοικοὶ με τὴν φιλεργίαν ἔχουν καταστήσει τὴν Μακεδονίαν τὸ εὐφορώτερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος. Ἐχουν ἀναπτύξει τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Πολλοὶ ἀπο-

* Νὰ τονισθοῦν αἱ λέξεις τῆς ἀσκήσεως, ἐνῶ ὁ διδάσκαλος θὰ λέγῃ ποῦα δέχρονα εἶναι μακρὰ ἢ βραχέα.

τους κατοίκους της Μακεδονίας διαπρεπούν εἰς τὰς ἐπιστήμας. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ προπυργίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰ βορρεῖα συνορά.

γ') Πνεύματα

§ 27. Εἰς κάθε λέξιν, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆν, σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆν ἐν σημείον, ποῦ λέγεται **πνεῦμα**. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλὴ** (') καὶ ἡ **δασεῖα** (·) : ἀμπέλι, ἱατρός, ἡμέρα, ὁδηγός. "Οταν ἡ λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ δίφθογγον, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεύτερον φωνῆν τῆς δίφθογγου : εὐτυχία, αὐτός, οἰκογένεια, αἰτία, υἱός, εὐρίσκομαι.

§ 28. **Δασεῖαν** παίρνουν : α) αἱ λέξεις ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ **υ** : ὕπνος, ὑψηλός, ὕλη· β) αἱ ἄτονοι λέξεις. ὁ, ἡ, οἱ, αἱ, ὡς· γ) τὰ ἀριθμητικά : ἕνας, ἕξ, ἐπτά, ἑνδεκα, ἑκατόν.

Συνηθέστεραι λέξεις, ποῦ δασύνονται, εἶναι αἱ ἐξῆς :

ἄγιος, ἄγνος, αἶμα, αἵρεσις, ἄλας, ἀλιεύς, ἄλμα, ἄλμυρός, ἄλυσις, ἄλωσις, ἄμα, ἄμαξα, ἁμαρτάνω, ἁμιλλα, ἁπαλός, ἁπλοῦς, ἄρμα, ἁρμόζω, ἀρπάζω,
ἔδρα, εἷς, ἔν, ἕκαστος, ἑκατόν, ἔλκος, ἔλιξ, ἐλκώ, Ἑλλάς, ἔνεκα, ἔξ, ἔξις, ἐορτή, ἐπτά, ἐρμηνεύω ἐσπέρα, ἐστία, ἐστιατόριον, ἐταῖρος, ἔτοιμος, εὐρίσκω,
ἡδονή, ἡλικία, ἡλιος, ἡμέρα, ἡμέτερος, ἡπαρ, ἥρως, ἡσυχος, ἰδρύνω, ἰδρῶς, ἰέραξ, ἱερός, ἱκανός, ἱκετεύω, ἱμάτιον, ἵνα, ἱππος, ἱπταμαι, ἱστορία,
ὁδός, ὄλος, ὁμαλός, ὁμάς, ὁμηρος, ὁμιλος, ὁμιλῶ, ὁμίχλη, ὁμοιος, ὁμοῦ, ὁμως, ὁπλή, ὁπλον, ὁποῖος, ὅπως, ὀρίζω, ὀρκος, ὀρμος, ὀρμῶ, ὄριον, ὅσιος, ὅστις.
ᾠρα, ᾠραῖος, ᾠριμος, ὡς.

δ') Ἄτονοι λέξεις

§ 29. Μερικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις προφέρονται μαζί με τὴν λέξιν, ποῦ κάθε φορὰ ἀκολουθεῖ κατόπιν αὐτῶν. Αἱ λέξεις αὗται δὲν ἔχουν ἰδικόν τους τόνον καὶ λέγονται **ἄτονοι** λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς : α) τὰ ἄρθρα **ὁ, ἡ, οἱ, αἱ** β) αἱ προθέσεις **εἰς, ἐκ, ἐν** γ) τὸ μόριον **ὡς**, τὸ **οὐ** καὶ τὸ **εἰ** εἰς τὰς φράσεις : **εἰ δὲ μὴ** καὶ **εἰ δ'** ἄλλως.

ε') Έγκλιτικά λήξεις

§ 30. Εἰς τὰς φράσεις : *Ἡ ψυχὴ μας εἶναι ἀθάνατη. Ἡ γῆ μας κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Ὅταν τελειώσης τὴν μελέτην, φώναξέ με. Ὁ κῆπός μας εἶναι τὴν ἀνοιξιν σὰν παραδεισος, παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπάρχουν αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις μας, με, της, πού προφέρονται τόσον στενὰ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι ἀποτελοῦν μὲ αὐτὴν μίαν λέξιν· αἱ λέξεις αὐταὶ γέρνουν (κλίνουν) τρόπον τινὰ καὶ στηρίζονται εἰς τὸν τόνον τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ λέγονται **ἐγκλιτικά** λήξεις ἢ ἀπλῶς **ἐγκλιτικά**.*

Συνηθέστεραι ἐγκλιτικά λήξεις εἶναι :

α) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **με, μου, μας, σε, σου, σας, καὶ του, τον, της, την, το, των, τους, τας, τα :** *στεῖλέ τον, πές μας, ὁ κῆπός σας, κλπ.*

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία **τις** εἰς ὅλους τοὺς τύπους : *ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποί τινες.*

γ) Τὰ ἐπιρρήματα **ποτέ, πού :** *ἂν ποτε συναντήσης που τὸν Πέτρον, γράφε μου.*

Κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν

§ 31. 1) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται : *ἡ ψυχὴ μας, ὁ νοῦς μας, μαθηταὶ τινες ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸ μάθημα.*

2) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταφέρεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα : *ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποί τινες, ὁ κῆπός μας, στεῖλέ μου τὸ βιβλίον, σύστησέ μου τον.*

3) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, τότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ, ἂν μὲν εἶναι μονοσύλλαβον, ἀποβάλλεται : *ἡ φιλία μας· ἂν δὲ εἶναι δισύλλαβον, διατηρεῖται : πόλεις τινὲς κατεστράφησαν ἀπὸ σεισμῶς.*

Σημείωσις 1η. Αἱ ἴδιαι λέξεις, ὅταν εὐρίσκωνται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰς λέξεις, πού προσδιορίζουν, τονίζονται καὶ λέγονται **προκλιτικά** λήξεις : π.χ. νὰ μὲ εἰδοποιήσης, πότε θὰ **μου** στείλῃς τὸ βιβλίον.

Σημείωσις 2α. Μερικὰ ἐγκλιτικά ἔχουν ἐνωθῇ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν καὶ γράφονται ὡς μία λέξις : ὥστε (= ὥς τε), καίτοι (καὶ τοι), οὔτε (= οὐ τε), μήτε (μὴ τε), εἴτε (= εἰ τε). Εἰς αὐτάς διατηρεῖται ἡ ὀξεῖα, ὡς νὰ εἶναι δύο λέξεις.

στ') "Άλλα ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως.

§ 32. Ἐπέρασε τὸ καλοκαίρι καὶ ἦλθεν ὁ Σεπτέμβριος. Ἡ αὐτὴ τοῦ σχολείου, ποῦ ἦτο δύο μῆνες ἔρημη, βουτίζει τώρα καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν μαθητῶν.

Ὁ καθεὶς συναντᾷ μὲ χαρὰ τοὺς φίλους του· καὶ νὰ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν Ἀνδρέαν καὶ τρέχει ἀσυγκράτητος! Ἀνδρέα, φωνάζει ὁ Πέτρος... καὶ μετ' ὀλίγον οἱ δύο φίλοι ἀγκαλιάζονται μὲ συγκίνησιν.

Κατόπιν ρωτᾷ ὁ Ἀνδρέας : « πῶς πέρασες, Πέτρο ; ».

— Ὡραῖα, φίλε μου, καὶ σὺ ;

— Ἐξοχα· μάνον γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς...

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο· πήγαμε στὸ χωριό, ὅπου μένει ὁ θεὸς μου. Τί δημοσιά, ποῦ ἦταν. Τὸν Ἀγνουςτον οἱ ἡμέρες ἦσαν, ὅπως οἱ ἡμέρες τοῦ Μαΐου !

— Καὶ ἐγὼ, λέει ὁ ἄλλος, ἐπῆγα εἰς τὴν Κῶ (τὸ ὠραῖο νησί τῆς Δωδεκανήσου), ὅπου μένει ὁ θεὸς μου. Περάσαμε ἐξοχα· σὲ βεβαιώνω ὅτι ποτὲ μου δὲν εὐχαριστήθηκα τόσο· ὅ,τι κι ἂν σοῦ πῶ, δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ περιγράψω ὅ,τι εἶδα.

Ξαφνικὰ ἀκούεται ὁ κώδων, κι ἀπ' ὅλους ἀκούεται μία φωνὴ χαρωπὴ « Ἀ ! ᾶ ! ».

Ὁ Διευθυντὴς μὲ τοὺς δασκάλους καλοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν προωτὴν προσευχὴν. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴν ἀκούεται ἀπ' ὅλους ἡ εὐχή : « Καλὴ χρονιά ! Καλὴ χρονιά ! ».

§ 33. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.

α) Ἡ ὑποδιαστολὴ (,), ἡ ὁποία συνήθως γράφεται εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὅ,τι**, διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν σύνδεσμον **ὅτι**: ἔμαθα ὅτι ὁ Πέτρος ἀγοράζει **ὅ,τι** εὐρίσκει.

β) Τὰ διαλυτικά (·), τὰ ὁποῖα γράφονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ **ι** καὶ **υ**, ὅταν τὸ **ι** καὶ **υ** δὲν ἀποτελοῦν μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆν δίφθογγον : καταπραῖνω, Μαῖου. Τὰ διαλυτικά μπορεῖ νὰ μὴ γράφωνται, ὅταν ὁ τόνος ᾗ τὸ πνεῦμα δείχνουν, ὅτι τὰ δύο φωνήεντα προφέρονται χωριστά: Μάιος, αὐπνος.

γ) 'Η **ἀπόστροφος** (') εἶναι σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως, διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι κάποιο φωνῆεν ἐχάθη (ἰδὲ περὶ ἐκθλίψεως πιὸ κάτω). Τὸ ἴδιο σημεῖον σημειώνεται καὶ εἰς τὴν κρᾶσιν καὶ λέγεται **κορωνὶς** (ἰδὲ περὶ κρᾶσεως).

δ) Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, μὲ τὰ ὁποῖα χωρίζεται ὁ γραπτὸς λόγος εἰς μικρότερα μέρη. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἐξῆς:

1. 'Η **τελεία στιγμή** (.), μὲ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μεταξὺ των μέρη τοῦ λόγου, πού τὸ καθένα ἔχει νόημα πλήρες. Τὸ κάθε τμήμα λόγου μὲ πλήρες νόημα λέγεται **περίοδος**.

2. 'Η **ἄνω στιγμή** ἢ **ἄνω τελεία** (·), μὲ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μικρότερα μέρη τῆς περιόδου μὲ νόημα κάπως πλήρες. Τὰ μέρη τῆς περιόδου, πού χωρίζονται μὲ ἄνω τελείαν, λέγονται **κῶλα**.

3. Τὸ **κόμμα** (,) μὲ τὸ ὁποῖον χωρίζονται τὰ δευτερεύοντα νοήματ' αἰ τῆς περιόδου ἢ τῶν κῶλων· μὲ τὸ κόμμα χωρίζεται καὶ ἡ κλητικὴ πτώσις ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις τοῦ λόγου : *φρόντισε, Πέτρο, νὰ μὴν ἀργήσης*.

4. Τὸ **ἐρωτηματικόν** (;), τὸ ὁποῖον γράφεται κατόπιν τῆς λέξεως, μὲ τὴν ὁποίαν τελειώνει μία ἐρώτησις : *πότε μᾶς ἦλθες ἀπὸ τὸ χωριό ;*

5. Τὸ **θαυμαστικόν** (!), τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὸ τέλος μιᾶς φράσεως ἢ λέξεως καὶ ἐκφράζεται μὲ αὐτὸ θαυμασμὸς ἢ ἐκπληξίς κλπ. : *Ἀ ! Ἀ !*

6. Τὰ **ἀποσιωπητικά** (...), τὰ ὁποῖα γράφονται, διὰ νὰ δειχθῇ, ὅτι παραλείπεται φράσις ἢ λέξις ἀπὸ φόβον ἢ ἐντροπὴν κλπ. : *γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς...*

7. Τὰ **εἰσαγωγικά** (« »), μεταξὺ τῶν ὁποίων γράφονται αὐτολεξεὶ λέξεις, πού κάποιος ἄλλος ἀναφέρει.

8. 'Η **παρένθεσις** (), εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται λέξεις ἢ φράσεις πρὸς ἐπεξηγήσιν λέξεως ἢ φράσεως προηγούμενης.

9. 'Η **παράγραφος** (§), ἡ ὁποία σημειώνεται μὲ ἀριθμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μερῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἓνα κεφάλαιον ἐνὸς συγγράμματος. 'Η παράγραφος μπορεῖ νὰ ἔχῃ πολλὰς περιόδους.

10. 'Η **διπλῇ ἄνω καὶ κάτω τελεία** (:), ὅταν ἀκολουθοῦν λόγια, πού ἀναφέρονται κατὰ λέξιν, ἢ ἀκολουθοῦν παραδείγματα.

11. 'Η **παῦλα** (—), ὅταν ἀλλάζῃ τὸ πρόσωπον τοῦ διαλόγου.

12. Τὸ **ὕφεν** (~), ὅταν προφέρωνται μαζί δύο φωνήεντα, π.χ. *χωριά, παιδιά*.

Φθοογγικά πάθη

§ 34. Εἰς τὰς λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία, ὅπως ὁμιλεῖται καὶ γράφεται σήμερον, προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, παρατηροῦμεν διάφορα πάθη τῶν φθόγγων, δηλ. τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων. Τὰ πάθη αὐτὰ λέγονται **φθοογγικά πάθη** ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Πάθη φωνηέντων

1. Ἐναλλαγὴ φωνηέντων

§ 35. Εἰς τὰς λέξεις : στέλλω - στόλος, διανέμω - διανομεύς, λείπω - ὑπόλοιπον, διάρρηξις - ρωγμή, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνὰ δύο συγγενεῖς μεταξὺ των, ἐτραπή τὸ **ε** εἰς **ο** καὶ τὸ **η** εἰς **ω**.

Εἰς τὰς λέξεις : στήνω - στάσις, ἔδωκα - δόσις, ἀφήνω - ἀφεῖσις, ἔχει τραπή τὸ **η** εἰς **α** ἢ **ε**, καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**.

Εἰς πολλὰς δηλ. λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ποὺ εἶναι συγγενεῖς μεταξὺ των, ἔχει τραπή τὸ βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος **ε** εἰς **ο**, τὸ μακρὸν **η** εἰς **ω**, ἢ τὸ μακρὸν **η** εἰς **α** ἢ **ε** καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐναλλαγὴ φωνηέντων**.

2. Ἐκθλιψις

§ 36. Οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα τίποτε. Ἀπ' ὅσα ἀγαθὰ ὑπάρχουν, τὸ πῶς πολύτιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ ὑγεία. Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ μπόρῃσω νὰ ἔλθω, παρ' ὅτι τὸ θέλω πολὺ.

Αἱ φράσεις οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα, ἀπ' ὅσα, σ' εὐχαριστῶ, ἀλλ' ἐγώ, παρ' ὅτι, προέρχονται ἀπὸ τὰς φράσεις: οὔτε εἶδα, οὔτε ἄκουσα, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπὸ ὅσα, ἀλλὰ ἐγώ, παρὰ ὅτι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ τελευταῖον (τελικὸν) βραχὺ φωνῆεν τῆς πρώτης λέξεως ἀποβάλλεται συχνὰ πρὸ τοῦ φωνήεντος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει (ἀρκτικὸν) ἡ ἐπομένη λέξις.

“Όταν δηλ. μία λέξις τελειώνη εἰς βραχὺ φωνῆεν καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον, τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἀποβάλλεται (ἐκθλίβεται) πρὸ τοῦ ἀρκτηκοῦ φωνήεντος ἢ διφθογγου τῆς ἐπομένης· τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐκθλιψις** καὶ γίνεται χάριν εὐφωνίας.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, ποὺ ἐκθλίβεται, σημειώ-
νεται ἡ ἀπόστροφος ('). Τὸ **υ**, καθὼς καὶ τὸ **ι** τοῦ συνδέσμου **ὅτι** καὶ
τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας **τί** δὲν ἐκθλίβονται.

§ 37. Εἰς τὰς φράσεις **καθ' ὅλα** (ἀπὸ τὸ : κατὰ ὅλα), **μεθ' ὅλα** (= μετὰ ὅλα), **ἐφ' ὅσον** (= ἐπὶ ὅσον), **μεθ' ἡμῶν** (= μετὰ ἡμῶν), **ἐφ' ὅρου ζωῆς** (= ἐπὶ ὅρου), **ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν**, μετὰ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ βραχέος φωνήεντος, τὰ ψιλὰ **τ**, **π** ἐτράπησαν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα **θ**, **φ**, ὅπως συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν.

Παρατηρήσεις. Συχνὰ εἰς τὴν ὁμιλίαν γίνεται ἐκθλιψις τοῦ φωνήεντος καὶ πρὸ τοῦ **τ** τοῦ ἄρθρου: ἀπ' τὸ χωρίο, ἀπ' τοῖς ἀνθρώποις κλπ.

3. Εὐφωνικὸν **ν** καὶ **ς**

§ 38. Εἰς πολλὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τελειώνουν εἰς **ι** ἢ **ε**, χάριν εὐφωνίας προστίθεται ἓνα **ν** εἰς τὸ τέλος, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: εἶπεν ὁ Παῦλος· πέρυσιν ἦτο καλῆτερος ὁ καιρὸς.

Εἰς τὴν πρόθεσιν **μέχρι** καὶ τὸ ἐπίρρημα **οὕτω** προστίθεται χάριν εὐφωνίας εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν ἓνα **ς**: Εἰς τὴν μάχην τῶν Θεομοπυλῶν ἐφονεύθησαν ὅλοι μέχρις ἑνός· οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα.

4. **Κ ρ ᾱ σ ις**

§ 39. Θὰ μείνωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν **τουλάχιστον δέκα πέντε** ἡμέρας. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν περάσαμε ὥραϊα, ἐνῶ **τουναντίον** οἱ μαθηταὶ τοῦ ἄλλου σχολείου δὲν ἠνυχαριστήθησαν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις τὸ ἄρθρον **τὸ** μὲ τὰς λέξεις ἐναντίον καὶ ἐλάχιστον ἐνώνονται εἰς μίαν λέξιν (τὸ **ο** + **ε** γίνεται **ου**). Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **κρᾱσις**.

Τὸ σημεῖον τῆς κράσεως σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον καὶ λέγεται **κορωνὶς** (').

5. Συναίρεσις

§ 40. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐκυρίευσεν τὴν σκηνὴν τοῦ Λαορέου, εἰς τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐφοβοῦντο, ἔλεγε: « Μὴ φοβεῖσθε: ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ καὶ σὰς ἐκτιμῶ· τὸ ἴδιο σὰς ἐκτιμᾷ καὶ ὁ στρατός μου· θὰ εἶσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ θὰ ἔχω τὸν νοῦν μου νὰ μὴ πάθετε τίποτε ».

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ αἱ λέξεις ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, ἐκτιμᾷ ἐφοβοῦντο, φοβεῖσθε, Ἀθηνᾶς, νοῦς προῆλθον ἀπὸ τὰς λέξεις, ποὺ παλαιότερον ἦσαν ἀγαπάω, ἐκτιμάω, ἐκτιμάει, ἐφοβέοντο, φοβέεσθε, Ἀθηνάας, νόος. Εἰς αὐτάς τὰ δύο φωνήεντα ἢ τὸ φωνῆεν μὲ τὴν δίφθογγον, ποὺ ἦσαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἠνώθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Ἡ συγχώνευσις μέσα εἰς μίαν λέξιν δύο φωνηέντων, ποὺ τὸ ἓν ἦτο πρὸ τοῦ ἄλλου, ἢ φωνήεντος μὲ δίφθογγον, εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον, λέγεται **συναίρεσις**. Ἡ συνηρημένη συλλαβὴ τονίζεται, ἂν καὶ πρὸ τῆς συναιρέσεως ἐτονίζετο ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συναιρεθέντα φωνήεντα: ἐφοβοῦντο (= ἐφοβέοντο), ἀλλὰ ἐνίκας (= ἐνίκαες).

β') Πάθη συμφώνων

1. Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις

§ 41. Εἰς τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων ἐντὸς λέξεως γίνονται αἱ ἑξῆς παθήσεις:

1. Τὸ ν πρὸ τῶν ἀφώνων

α) Τὸ ν πρὸ τῶν οὐρανικῶν **κ, γ, χ** τρέπεται εἰς **γ**: συγκοπή (συν - κοπή), συγγράφω (συν - γράφω), συγχάιρω (συν - χαίρω).

β) Τὸ ν πρὸ τῶν χειλικῶν **π, β, φ**, τρέπεται εἰς **μ**: συμπατριώτης (συν - πατριώτης), συμβουλευῶ (συν - βουλευῶ), συμφωνῶ (συν - φωνῶ).

γ) Τὸ ν πρὸ τῶν **λ, μ, ρ**, ἀφομοιώνεται μὲ αὐτά: συλλέγω (συν - λέγω), συμμέτοχος (συν - μέτοχος), συρράπτω (συν - ράπτω).

2. Ἀφωνα πρὸ τοῦ μ.

α) Οὐρανικὸν **κ** ἢ **χ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **γ**: διωγμός (ἀπὸ τὸ διωκ - μός), βρεγμένος (ἀπὸ τὸ βρεχ - μένος).

β) Χειλικόν **π, β, φ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **μ**, δηλ. ἀφομοιώνεται μὲ τὸ **μ**: **κόμμα** (ἀπὸ τὸ κόπ - μα - κοπ - ή), **τριμμένος** (ἀπὸ τὸ τριβ - μένος), **γράμμα** (ἀπὸ τὸ γράφ - μα).

γ) Ὀδοντικόν **δ ἢ θ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **σ** καὶ προφέρεται ὡς **ζ**: **ἄσμα** (ἀπὸ τὸ ἄδ - μα ἄδω), **πείσμα** (ἀπὸ τὸ πείθ - μα).

3. Ἄφωνον πρὸ ὀδοντικοῦ

α) Ὀδοντικόν πρὸ ὀδοντικοῦ τρέπεται συνήθως εἰς **σ**: ἐφεύσθην (ἀπὸ τὸ ἐψεύδ - θην), ψεύστης (= ψεύδ - της) ἐπείσθην (= ἐπείθ - θην).

β) Εἰς τὰ συμπλέγματα οὐρανικῶν ἢ χειλικῶν μὲ ὀδοντικόν, συνηθισμένα συμπλέγματα φθόγγων εἶναι τὰ **κτ** (ὀκτώ), **γδ** (ἔγδοος), **χθ** (ἐτάχθην), **πτ** (κρύπτω), **βδ** (ἔβδομος), **φθ** (ἐτρίφθην).

Παρατηρήσεις. Εἰς πολλὰς λέξεις τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης τὸ σύμπλεγμα **κτ** ἔγινε **χτ**: ὀκτώ, ἀλλὰ ἐκτός, χιτυῶν ἀλλὰ κίτριον· τὸ **πτ** ἔγινε **φτ**: κρυφτό, φτερό, ἀλλὰ Πτολεμαῖος, περιπτερον· τὸ **χθ** ἔγινε **χτ**: χίτις καὶ χθές, τὸ **φθ** ἔγινε **φτ**: ἔφτασε ἀλλὰ φθίσις. Ἐπίσης τὸ σύμπλεγμα **σθ** ἔγινε **στ**: ἀναγκάσθηκα, ἀλλὰ σθένος (δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα).

4. Ἄν αἱ δύο συλλαβαὶ ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀρχίζουν ἀπὸ ἄφωνον δασύ, τὸ ἄφωνον τῆς πρώτης συλλαβῆς τρέπεται εἰς ψιλόν: **τρίχες**, ἀπὸ **θρίχες**, **τάφος** ἀπὸ **θάφος** (θάπτω).

2. Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.

§ 42. α) Ὀδοντικόν πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται: ἔπεισα ἀπὸ τὸ ἐπείθ - σα τοῦ πείθω, τάπησ ἀπὸ τὸ τάπητ - σ.

β) Τὸ **ν** μὲ ὀδοντικόν, δηλ. τὸ **ντ**, πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται κανονικῶς καὶ τὸ φωνῆεν, ποῦ εὑρίσκεται πρὸ τοῦ **ντ** ἐκτείνεται εἰς μακρόν ἢ δίφθογγον γίνεται δηλ. **ἀντέκτασις**: ὁ ἀνδριάς ἀπὸ τὸ ἀνδριάντ - σ, ὁ λυθείς ἀπὸ τὸ λυθέντ - σ.

γ) Τὸ ἀρκτικόν **ρ** μιᾶς λέξεως διπλασιάζεται, ἂν ἢ λέξις αὐξηθῇ πρὸ τοῦ **ρ** καὶ εἶναι βραχεῖα ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβή: **ράπτω** - ἔρραπτον, **ρέω** - ἔρρεον, **ἄρρωστος**, ἀλλὰ **εἴρωστος**.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ*

§ 43. Οἱ Πέρσαι, σύμφωνα με τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἰππίου, ποὺ εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ἔπλευσαν μετὰ τὸν στόλον καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι τῶν μετὰ συμμετοχὴν καὶ χιλίων ὀπλιτῶν ἀπ' τὰς Πλαταιὰς συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου παρετάχθησαν διὰ τὰ ὑπερασπίσασθαι τὸ πατριον ἔδαφος. Οἱ Σπαρτιᾶται, ποὺ καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν δεχθῆ τὰ δώσουν σημεῖα ὑποταγῆς εἰς τοὺς Πέρσας, δὲν ἐπείσθησαν νὰ στείλουν βοήθειαν ἀμέσως, ἀλλ' εἶπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ γίνῃ πανσέληνος σύμφωνα μετὰ τὸ ἱερὸν ἔθιμόν των· ἄλλωστε δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐφθάναν τόσον γρήγορα εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιμετώπισαν τοὺς Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα μόνοι τῶν μετὰ μάχους τῶν Πλαταιεῖς.

Μόλις ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιθέσεως, οἱ Ἕλληνες ὤρμησαν μετὰ πεῖσμα κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Οἱ Πέρσαι χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τίποτε, ἐγκατέλειψαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβιβάσθουν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ τὰ σωθῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερον, εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἔγινε ἡ μάχη, ἔστησαν μνημεῖον μετὰ γράμματα χαραγμένα εἰς πλάκα μαρμάρου ὡς ἐνθύμιον τῆς μεγάλης νίκης.

* Νὰ εὐρεθοῦν τὰ φθογγικὰ πάθη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου

§ 44. Ὁ γεωργὸς σηκώνεται πρωὶ - πρωὶ καί, ἀφοῦ φορτώσῃ εἰς τὸ ἀμάξι του τὸ ἀλέτρι καὶ ἕναν μικρὸν σάκκον μὲ τὸ πρόγευμα καὶ ἄλλα πράγματα, λέγει εἰς τὴν γυναῖκά του: «Ἐγὼ σήμερον θὰ ἀργήσω νὰ γυρίσω δι' αὐτὸ σεῖς νὰ φροντίσετε γιὰ ὅ,τι θὰ χρειασθοῦμε αὐριον, ποὺ εἶναι Κυριακή». Ἀφοῦ δὲ ζέψῃ εἰς τὸ ἀμάξι τὰ δύο του βόδια, ξεκινᾷ εὐχαριστημένος, διότι θὰ τελειώσῃ σήμερον τὸ ὄργωμα. Ἄ! πόσον εἶναι ἱκανοποιημένος, διότι ἀπὸ Δευτέρα θὰ ἀρχίσῃ νὰ σπέρνῃ. Ὅλοι οἱ χωρικοὶ κάμνουν τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνοι βιάζονται νὰ ἀρχίσουν τὴν σποράν. Ὁ πλατὺς κάμπος ζωντανεύει ἀπὸ τὶς φωνὰς καὶ τὰ τραγούδια τῶν ἐργατικῶν χωρικῶν.

§ 45. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν :

1) Αἱ λέξεις γεωργός, βόδι, ἀμάξι, αἱ ὁποῖαι φανερώουν ἢ πρώτη πρόσωπον, ἢ δευτέρα ζῶον, ἢ τρίτην πράγμα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερώουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

2) Αἱ λέξεις μικρός, ἐργατικός, ποὺ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά σάκκος, χωρικός, καὶ φανερώουν τί λογῆς εἶναι αὐτά, λέγονται **ἐπίθετα**.

3) Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, **ὁ, ἡ, τὸ - οἱ, αἱ, τά**, κλπ., ποὺ τίθενται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, λέγονται **ἄρθρα**.

4) Αἱ λέξεις ἐγώ, ἐσεῖς, ἐκεῖνοι, ποὺ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, λέγονται **ἀντωνυμῖαι**.

5) Αἱ λέξεις φορτώνω, κάμνω, φανερώουν τί κάμνει ὁ γεωργός καὶ λέγονται **ρῆματα**.

6) Αἱ λέξεις ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος, ποὺ φανερώουν

εις ποίαν κατάστασιν εἶναι ὁ γεωργός, δηλ. ὅπως τὰ ἐπίθετα, λέγονται **μετοχαί**.

7) Αἱ λέξεις *πρωί - πρωί, αὔριον, καλά*, πού φανερώνουν χρόνον ἢ ἄλλας σχέσεις, λέγονται **ἐπιρρήματα**.

8) Αἱ λέξεις *εἰς, ἀπό, διά*, πού τίθενται ἐμπρὸς ἀπὸ ὀνόματα, λέγονται **προθέσεις** καὶ φανερώνουν διαφόρους σχέσεις.

9) Αἱ λέξεις *καί, δέ, ἀλλά*, πού συνδέουν τὰς λέξεις, λέγονται **σύνδεσμοι**.

10) Αἱ λέξεις *ᾠή, ἔ!*, πού φανερώνουν ἐκδήλωσιν χαρᾶς, λύπης κλπ., λέγονται **ἐπιφωνήματα**.

Αὐτὰ τὰ δέκα εἶδη τῶν λέξεων περιλαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, πού λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Εἶναι δηλ. τὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ :

1) ἄρθρον, 2) οὐσιαστικὸν (ὄνομα), 3) ἐπίθετον (ὄνομα), 4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπίρρημα, 8) πρόθεσις, 9) σύνδεσμος καὶ 10) ἐπιφώνημα.

α') Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 46. Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἑξ, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα, καὶ ἡ μετοχὴ ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ διαφόρους μορφὰς (κλίνονται) : ὁ μαθητὴς - τοῦ μαθητοῦ, νέος - νέον, μικρὸς - μικροί, ἐγὼ - ἐμέ, παίζω - παίζετε, καὶ λέγονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου**. τὰ ἄλλα τέσσαρα, δηλ. τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα λέγονται **ἄκλιτα**, διότι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν: ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς, ἀπό, ἀλλά, μέν, ᾠή ! ἔ !

Κ λ ι τ ᾶ

1. Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ

§ 47. Αἱ μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ εἰς τὸν λόγον κάθε κλιτὴ λέξις, λέγονται **τύποι** αὐτῆς : ἡ ἐκκλησία - τῆς ἐκκλησίας - τὴν ἐκκλησίαν, λέγω - λέγει - λέγετε - λέγουν.

α) Τὸ τελευταῖον μέρος μιᾶς λέξεως, πού μεταβάλλεται εἰς τὸν λόγον καὶ δίδει εἰς αὐτὴν ἄλλην μορφήν, λέγεται **κατάληξις** : ἐκ - κλησία - ἐκκλησίαι, θεὸς - θεοὺς, λέγω - λέγομεν.

β) Τὸ πρὸ τῆς καταλήξεως μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον δὲν μεταβάλλεται, ὁποιαδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἔχῃ ἡ λέξις εἰς τὸν λόγον, λέγεται **θέμα** : ἐκκλησ -, θε -, λέγ - κλπ.

γ) Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι φωνῆεν ἢ σύμφωνον, λέγεται **χαρακτήρ** : τῆς λέξεως λέγ - ω χαρακτήρ εἶναι τὸ γ, τῆς λέξεως ἦρω -ς χαρακτήρ εἶναι τὸ ω.

* Α σ κ η σ ι ς *

Ἡ χώρα - τῶν χωρῶν. Ὁ ἵππος - τοὺς ἵππους. Τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. Ὁ ἥρω - οἱ ἥρωες. Ὁ καλὸς - ἡ καλὴ - τὸ καλόν. Ὁ δίκαιος - ἡ δικαία. Αὐτὸς - αὐτὴ - αὐτό. Λύω - λύομεν - λύετε. Δέχομαι - δέχεσαι. Οἱ φύλακες - τοὺς φύλακας - τὸν φύλακα. Ἡ γλῶσσα - τῆς γλώσσης - τῶν γλωσσῶν. Τρέφομαι - τρέφεσαι.

2. Π τ ῶ σ ε ι ς

§ 48. Ὁ φίλος εἶναι πολýτιμον ἀγαθόν. Δι' αὐτὸ ἔχομεν ἀνάγκην φίλων. Τοῦ φίλου ἡ γνώμη εἶναι πάντοτε χρήσιμος. Ὅταν, ὦ φίλε, εὐρίσκειται κανεὶς εἰς κίνδυνον, μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν καλὸν φίλον. Οἱ φίλοι θυσιάζουν καὶ τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ σώσουν τοὺς φίλους.

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς ἡ κλιτὴ λέξις φίλος ἀπαντᾷ μὲ διαφορὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται **πτώσεις**.

Μὲ πτώσεις ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μόνον τὰ πέντε κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχή καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **πτωτικά**.

Πτώσεις δηλ. εἶναι αἱ διάφοροι μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον τὰ πτωτικά μέρη τοῦ λόγου.

§ 49. Αἱ πτώσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι πέντε: ἡ **ὀνομαστική**, ἡ **γενική**, ἡ **δοτική**, ἡ **αἰτιατική** καὶ ἡ **κλητική**. Ἡ ὀνομαστική καὶ ἡ κλητική λέγονται **ὀρθαὶ πτώσεις**, αἱ δὲ ἄλλαι **πλάγιαί**.

* Νὰ εὐρεθοῦν τὰ θέματα, αἱ καταλήξεις καὶ ὁ χαρακτήρ.

1. **Ὀνομαστική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖος**; *Ποῖος κτυπᾷ τὴν θύραν*; **Ὁ Πέτρος**.

2. **Γενική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **τίνος**; *Τίνος εἶναι τὸ βιβλίον*; **Τοῦ Πέτρου**.

3. **Δοτική** λέγεται ἡ πτῶσις, μετὰ τὴν ὁποίαν δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **εἰς ποῖον**; *Δόξα τῷ Θεῷ* = εἰς τὸν Θεόν.

Σημείωσις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν σπανίως χρησιμοποιεῖται ἡ δοτική.

4. **Αἰτιατική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖον**; *Ποῖον εἶδες σήμερον*; **Τὸν Πέτρον**.

5. **Κλητική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ καλέσωμεν κάποιον: **Ὁ Πέτρο!* ἔλα *Παῦλε* κλπ.

3. Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις

§ 50. Ἡ πόλις μας ἔχει τρία δημοτικά σχολεῖα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ ἓν εἶναι μεικτόν. Τὸ ἰδικόν μας σχολεῖον εἶναι τετρατάξιον μετὰ δύο διδασκάλους καὶ δύο διδασκαλίσσας. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει 25 μαθητὰς καὶ 10 μαθητρίδας. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου εἶναι ἀρχαιότερος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀπ' τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Τὸ κτίριον τοῦ σχολείου μας εἶναι ὠραῖον, ὃ δὲ κήπος εἶναι φυτευμένος μετὰ διάφορα λουλούδια, τὰ ὁποῖα περιποιῶνται οἱ μαθηταὶ καὶ μαθήτριά.

§ 51. **Γένος**. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπὸ τὰ πέντε πτωτικά μέρη τοῦ λόγου ἄλλα φανερώουν ἀρσενικά ὄντα: ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητής, ὁ διευθυντής, καὶ λέγονται **ἀρσενικά**. ἄλλα φανερώουν θηλυκά ὄντα: ἡ διδασκαλίς, ἡ μαθήτρια, καὶ λέγονται **θηλυκά**, καὶ ἄλλα **οὐδέτερα** (δηλ. οὔτε ἀρσενικά, οὔτε θηλυκά): τὸ σχολεῖον, τὸ λουλούδι.

Τὰ γένη δηλ. τῶν πτωτικῶν εἶναι τρία, ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. Τὸ γένος τῶν πτωτικῶν διακρίνεται κανονικὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρον, πού τίθεται πρὸ αὐτῶν. Τὰ ἀρσενικά ἔχουν τὸ ἄρθρον **ὁ**; τὰ

θηλυκά τὸ ἄρθρον ἢ καὶ τὰ οὐδέτερα τὸ ἄρθρον τό : ὁ μαθητῆς - ὁ κήπος, ἡ μαθήτρια - ἡ τάξις, τὸ παιδίον - τὸ σχολεῖον.

Σημείωσις. "Όταν λέγωμεν ὁ λαγός, δυνατόν νά εἶναι (εἰς τὸ φυσικόν του γένος) ἡ ἀρσενικός ἢ θηλυκός· ἐπίσης *περιστερά* κλπ. ὥστε ἄλλο εἶναι τὸ φυσικὸν γένος καὶ ἄλλο τὸ γραμματικόν. Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ ἐννοοῦμεν τὸ γραμματικὸν γένος καὶ θὰ διακρίνωμεν τὰ τρία γένη ἀπὸ τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, τὸ.

§ 52. Ἀριθμός. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω πτωτικὰ ἄλλα φανερόνουν ἐν μόνον ὄν, ἄλλα πολλά: ὁ μαθητῆς - οἱ μαθηταί, ἡ τάξις - αἱ τάξεις, τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. "Όσα φανερόνουν ἐν ὄν, λέγονται **ἐνικοῦ** ἀριθμοῦ, ὅσα πολλά, λέγονται **πληθυντικοῦ** ἀριθμοῦ, ἤτοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν πτωτικῶν εἶναι δύο: ὁ ἐνικός καὶ πληθυντικός ἀριθμός.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὑπῆρχε καὶ ὁ *δυϊκός ἀριθμός* πρὸς δῆλωσιν δύο ὄντων.

§ 53. Κλίσεις. Εἰς τὰ ἴδια παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι καθεὶ ὁμάς πτωτικῶν ἔχει ἰδίους τύπους: ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ - τὸν μαθητήν, ἡ τάξις - τῆς τάξεως - τὴν τάξιν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι τῶν πτωτικῶν ἔχουν καταταχθῆ εἰς τρεῖς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι λέγονται **κλίσεις**, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας κλίνονται τὰ πτωτικά. Ὀνομάζονται δὲ αἱ κλίσεις **πρώτη, δευτέρα, τρίτη κλίσις**.

4. Τὸ ἄρθρον

§ 54. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὸ ἄρθρον ὁ, ἡ, τό, τὸ ὁποῖον εἶναι διακριτικὸν σημεῖον τοῦ γένους τῶν ὀνομάτων.

α') Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός ἀριθμός				Πληθυντικός ἀριθμός			
Ἀρσεν.				Ἀρσεν.			
Θηλυκ.	Οὐδέτ.			Θηλυκ.	Οὐδέτερ.		
Ὄν.	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	αἱ	τὰ	
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν	
Δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς	
Αἰτ.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά	

Σημείωσις. Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικὴν, χρησιμοποιεῖται δὲ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τὸ ἐπιφώνημα ὦ ἢ τὸ μόριον ε'!

Παρατηρήσεις. Τὸ ἄρθρον τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν συχνά μὲ τὸν τύπον οἱ : οἱ ἐπαρχίαι, εἰς τὴν αἰτιατικὴν μὲ τὸν τύπον τίς : τίς ἐπαρχίαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὄνόματα οὐσιαστικά

§ 55. α') Παῦλος - Γεώργιος, πρόβατον - σκύλος, θρανίον - μαχαίρι, β') προσερχή - ἐλεημοσύνη, ἡσυχία - ἀσθένεια, ἐπιμέλεια - καλωσύνη.

Αἱ λέξεις τῆς α' περιπτώσεως δύο - δύο φανερώουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τῆς δὲ β' περιπτώσεως φανερώουν πράξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερώουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα ἢ πράξιν, κατάστασιν, ιδιότητα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

§ 56. Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, ὅσα φανερώουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **συγκεκριμένα**. "Ὅσα φανερώουν πράξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, δηλ. ἀφηρημένας ἐννοίας, λέγονται **ἀφηρημένα** οὐσιαστικά (τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν π.χ. ἐλεημοσύνην σχηματίζομεν, ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ἐλεοῦν τοὺς ἀδυνάτους, τὴν ἡσυχίαν, ὅταν βλέπωμεν ἀνθρώπους νὰ ἡσυχάζουν).

Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά λέγονται:

1) **Κύρια ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν ἓν μόνον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, π.χ. Γεώργιος, Βουκεφάλας, Ἀθήναι.

2) **Προσηγορικά ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν σύνολον προσώπων, ζώων ἢ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ εἶδους: μαθητής, σκύλος, βουνόν.

§ 57. Περὶ τοῦ γένους τῶν οὐσιαστικῶν :

1. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή, τὸ τέκνον, ὁ λίθος, ἡ θύρα, τὰ ὁποῖα ἔχουν μόνον ἓνα τύπον καὶ ἓν γένος, λέγονται **μονοκατάληκτα καὶ μονογενῆ**· εἰς εἶναι ὀνόματα ζώων, λέγονται **ἐπίκοινα**: ὁ ἀετός, ἡ ἀλώπηξ, ἡ χελώνη, ὁ λαγός. "Ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ τὸ φυσικὸν γένος τῶν ἐπικοίνων, χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις ἀρσενικός - θηλυκός, π.χ. ὁ ἀρσενικός ἀετός - ὁ θηλυκός ἀετός, ἡ ἀρσενικὴ χελώνη - ἡ θηλυκὴ χελώνη.

2. Τὰ οὐσιαστικά, ὅπως ὁ ἱατρός - ἡ ἱατρός, ὁ ὑπουργός - ἡ ὑπουργός, ὁ ταμίας - ἡ ταμίας, τὰ ὅποια ἔχουν ἓνα τύπον, ἀλλὰ δύο γένη, ἀρσενικόν καὶ θηλυκόν, λέγονται **μονοκατάληκτα καὶ διγενῆ ἢ οὐσιαστικά κοινοῦ γένους**.

3. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ μαθητής - ἡ μαθήτρια, ὁ ἀνθοπώλης - ἡ ἀνθοπώλις, ὁ λέων - ἡ λέαινα, τὰ ὅποια ἔχουν δύο τύπους, ἓνα ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἓνα θηλυκοῦ, λέγονται **δικατάληκτα καὶ διγενῆ**.

Κλίσεις οὐσιαστικῶν

Ἡ πρώτη κλίσις

§ 58. α') Εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ σχολείου ὑπάρχουν **χάρται** διὰ τὴν **διδασκαλίαν** τῆς **Γεωγραφίας** καὶ **Ἱστορίας**. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν καὶ **ἔδραι**, ἀπὸ τὰς ὁποίας διδάσκουν οἱ **καθηγηταί**, ἐνῶ οἱ **μαθηταί** κάθονται εἰς τὰ **θρανία**. Ὅμαδες δὲ **μαθητῶν** κάθε **ἡμέραν** φροντίζουσιν διὰ τὴν καθαριότητα τῶν **αἰθουσῶν**.

β') Εἰς τὴν **μάχην** τῶν **Θερμοπυλῶν** ὑπὸ τὴν **ἀρχηγίαν** τοῦ βασιλέως τῶν **Σπαρτιατῶν Λεωνίδου** ἐπὶ πολλὰς **ἡμέρας** ἀπέκρουον οἱ Ἕλληνες **ὀπλῖται** τὰς ἐπιθέσεις τῆς **στρατιᾶς** τῶν **Περσῶν**. Ἀλλὰ μὲ τὴν **προδοσίαν** τοῦ **προδότου Ἐφιάλτου** ἐκυκλώθησαν ὑπὸ τῶν **Περσῶν** καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι ἀγωνιζόμενοι μὲ **ἀνδρείαν**.

γ') Ἐντὸς τῆς **θαλάσσης** ζοῦν καὶ **θηρία**, **φάλαιναι** καὶ **καρχαρίαι**, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κινδυνεύουν συχνὰ οἱ **ναῦται**.

§ 59. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν.

α') **Ἀρσενικά**: ὁ μαθητής, ὁ καθηγητής, ὁ χάρτης, ὁ Σπαρτιάτης, ὁ ναύτης, ὁ Λεωνίδας, ὁ καρχαρίας, ποὺ ἔχουν κατάληξιν **-ης ἢ -ας** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

β) **Θηλυκά**: ἡ μάχη, ἡ χαρά, ἡ στρατιά, ἡ ἡμέρα, ἡ ἱστορία, ἡ θάλασσα, ποὺ ἔχουν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ **-η ἢ -α** μακρὸν ἢ **-α** βραχύ.

§ 60. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν.

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα: 1) **ἀρσενικά** μὲ κατὰ

ληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ -ας ἢ -ης καὶ 2) θηλυκὰ μὲ κατὰ ληξιν -η ἢ -α. Κλίνονται δὲ ὡς κατωτέρω:

1. Ἀρσενικά

§ 61. α) εἰς -ας, γεν. -ου καὶ εἰς -ας, γεν. -α ἢ -ᾱς, γεν. -ᾱ.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἑνικὸς

Ὀν.	ὁ	ταμί - ας	οἱ	ταμί - αι	ὁ	Λεωνίδ - ας	ὁ	Μελ - ᾱς
Γεν.	τοῦ	ταμί - ου	τῶν	ταμι - ῶν	τοῦ	Λεωνίδ - α	τοῦ	Μελ - ᾱ
Δοτ.	τῷ	ταμί - α	τοῖς	ταμί - αις	—	—	—	—
Αἰτ.	τὸν	ταμί - αν	τοὺς	ταμί - ας	τὸν	Λεωνίδ - αν	τὸν	Μελ - ᾱν
Κλ.	ὦ	ταμί - α	ὦ	ταμί - αι	ὦ	Λεωνίδ - α	ὦ	Μελ - ᾱ

1. Κατὰ τὸ ὁ ὁ ταμίας, κλίνονται τὰ ὀνόματα: ὁ τραυματίας, ὁ κτηματίας, ὁ ἐπαγγελματίας, ὁ μανθῶας, ὁ ἐπιχειρηματίας κλπ.

2. Κατὰ τὸ Λεωνίδας, κλίνονται τὰ κύρια ὀνόματα: Ἐπαμεινώνδας, Ρώμας, Γρίβας, Σάθας κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ Μελᾶς, τὰ: Σκουφᾶς, Παλαμᾶς, Πολυλᾶς, Μεταξᾶς κ.ἄ.

§ 62. β) εἰς -ῆς, γεν. -οῦ, εἰς -ης, γεν. -ου ἢ -η καὶ εἰς -ῆς, γεν. -ῆ.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	ὁ	μαθητ - ῆς	τεχνίτ - ης	οἱ	μαθητ - αι	τεχνίτ - αι
Γεν.	τοῦ	μαθητ - οῦ	τεχνίτ - ου	τῶν	μαθητ - ῶν	τεχνίτ - ῶν
Δοτ.	τῷ	μαθητ - ῆ	τεχνίτ - η	τοῖς	μαθητ - αῖς	τεχνίτ - αις
Αἰτ.	τὸν	μαθητ - ῆν	τεχνίτ - ην	τοὺς	μαθητ - ας	τεχνίτ - ας
Κλ.	ὦ	μαθητ - ᾶ	τεχνίτ - α	ὦ	μαθητ - αι	τεχνίτ - αι

Ἑνικὸς

Ὀν.	ὁ	Κανάρ - ης	Διγεν - ῆς
Γεν.	τοῦ	Κανάρ - η	Διγεν - ῆ
Αἰτ.	τὸν	Κανάρ - ην	Διγεν - ῆν
Κλ.	ὦ	Κανάρ - η	Διγεν - ῆ

1. Κατὰ τὸ ὁ μαθητής, κλίνονται τὰ: ποιητής, διευθυντής,

γυμναστικής, σχεδιαστικής κ.ἄ., κατὰ τὸ ὁ τεχνίτης, τά : ναύτης, χάρι-
της, πλανήτης, πολίτης, Σπαρτιάτης, νομάρχης, γυμνασιάρχης κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ὁ Κανάρης, κλίνονται τά : Μιαούλης, Καραϊσκά-
κης, Τρικούπης, Καφάλης κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ ὁ Διγενής, κλίνονται τά :
Παπανικολής, Σαρρής, Στρατής κ.ἄ.

3. Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα (συνηρημένα)
Ἑρμῆς Ἀπελλῆς, Θαλῆς, τὰ ὅποια ὅμως σχηματίζουν τὴν γενικὴν
εἰς -οῦ : Ἑρμοῦ, Ἀπελλοῦ, Θαλοῦ.

2. Θ η λ υ κ ᾶ

§ 63. α) εἰς -η, γεν. -ης καὶ εἰς -ή, γεν. -ῆς.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ	νίκ - η	πηγ - ἡ	αἶ νῖκ - αι	πηγ - αἰ
Γεν. τῆς	νίκ - ης	πηγ - ῆς	τῶν νικ - ὦν	πηγ - ὦν
Δοτ. τῇ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ταῖς νίκ - αῖς	πηγ - αῖς
Αἰτ. τὴν	νίκ - ην	πηγ - ῆν	τὰς νίκ - ας	πηγ - ᾶς
Κλ. ὦ	νίκ - η	πηγ - ἡ	ὦ νῖκ - αι	πηγ - αἰ

1. Κατὰ τὸ ἡ νίκη, κλίνονται τὰ ὀνόματα : ἐπιστήμη, τέχνη,
κόρη, δίκη, ζέστη, Ἑλένη κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ἡ πηγὴ κλίνονται τά : σχολή, βροντή, τιμή, φωνή,
ψυχή, βροχή καὶ ἄλλα. Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ συνηρημένα συκῆ,
φακῆ, γῆ, τὰ ὅποια περισπῶνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

§ 64. β) εἰς -α, γεν. -ας καὶ εἰς -ά, γεν. -ᾶς.

Ἑνικὸς

Ὀν. ἡ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ
Γεν. τῆς	μαθητρί - ας	χώρ - ας	φωλε - ᾶς	χαρ - ᾶς	σκι - ᾶς
Δοτ. τῇ	μαθητρί - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ
Αἰτ. τὴν	μαθήτρι - αν	χώρ - αν	φωλε - ᾶν	χαρ - ᾶν	σκι - ᾶν
Κλ. ὦ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ

Πληθυντικός

Ὅν.	αἱ μαθήτρι - αι	χωρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι
Γεν.	τῶν μαθητρι - ὦν	χωρ - ὦν	φωλε - ὦν	χαρ - ὦν	σκι - ὦν
Δοτ.	ταῖς μαθητρί - αις	χώρ - αις	φωλε - αῖς	χαρ - αῖς	σκι - αῖς
Αἰτ.	τάς μαθητρί - ας	χώρ - ας	φωλε - ἀς	χαρ - ἀς	σκι - ἀς
Κλ.	ὧ μαθήτρι - αι	χώρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι

α) Κατὰ τὸ ἡ μαθήτρια κλίνονται τά : γέφυρα, μάχαιρα, ὑπηρέτρια, βοήθεια, εὐσέβεια, ἀσφάλεια, διάνοια, περιπέτεια κ. ἄ. β) κατὰ τὸ ἡ χώρα τά : ὦρα, θύρα, αὔρα, σαύρα, οἰκία, καρδιά, ἐργασία, τρικυμία κ. ἄ. καὶ γ) κατὰ τὰ φωλεά, χαρά καὶ σκιά, τά : θεά, δωρεά, γενεά, στρατιά, φρουρά, ἀνεψιά κλπ.

§ 65. γ) εἰς - α, γεν. - ης.

Ἑνικός

Πληθυντικός

Ὅν.	ἡ μέλισσ - α	μοῦσ - α	αἱ μέλισσ - αι	μοῦσ - αι
Γεν.	τῆς μελίσσ - ης	μούσ - ης	τῶν μελίσσ - ὦν	μουσ - ὦν
Δοτ.	τῇ μελίσσ - η	μούσ - η	ταῖς μελίσσ - αις	μούσ - αις
Αἰτ.	τὴν μελίσσ - αν	μούσ - αν	τάς μελίσσ - ας	μούσ - ας
Κλ.	ὧ μελίσσ - α	μούσ - α	ὧ μελίσσ - αι	μούσ - αι

Κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ κλίνονται τά : θάλασσα, τράπεζα, αἶθουσα, γλῶσσα, δίψα, πείνα, ρίζα, δόξα κ. ἄ.

Σημείωσις. Ἡ ἀρχαία δοτική χρησιμοποιεῖται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἰς φράσεις, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Λαρίσῃ, ἐν Λαμίᾳ, ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις.

§ 61. Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως

Ἑνικός

Πληθυντικός

	Ἀρσεν.	Θηλυκ.	Ἀρσεν. Θηλυκ.
Ὅν.	- ας ἡ - ης	- η ἡ - α βραχὺ ἡ - α μακρὸν	- αι
Γεν.	- ου ἡ - η	- ης ἡ - ας	- ων
Δοτ.	- α ἡ - η	- η ἡ - α	- αις
Αἰτ.	- αν ἡ - ην	- ην ἡ - αν	- ας
Κλ.	- α ἡ - η	- η ἡ - α	- αι

§ 67. 1. Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἄρσενικά καὶ θηλυκά, ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰς ἰδίας κατὰλήξεις, εἰς δὲ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ὅλα εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται : τῶν χωρῶν, τῶν τραπέζων, τῶν κτηματιῶν.

2. Τὸ α εἰς τὴν κατάληξιν - **ας** εἶναι πάντοτε μακρόν : τῆς χώρας, τοὺς μαθητάς, τῆς ὥρας, τὰς γλώσσας.

3. Τὸ α τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι μακρόν ἢ βραχύ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ χώρα - τὴν χώραν - ὦ χώρα, ἡ μοῦσα - τὴν μοῦσαν - ὦ μοῦσα, ἡ τράπεζα - τὴν τράπεζαν - ὦ τράπεζα.

4. Ἡ κατάληξις - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι βραχεῖα : αἱ γλώσσαι (§ 13), αἱ χώραι.

5. Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, περισπῶνται (§ 24).

§ 68. Ἀπὸ τὰ ἄρσενικά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - **ης**, σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - **α** βραχύ :

1. Ὅσα λήγουν εἰς - **της**, - **άρχης**, - **μέτρης**, - **πώλης** : ὦ μαθητά, ὦ γυμνασιάρχᾱ, ὦ γεωμέτρᾱ, ὦ βιβλιοπώλᾱ. Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὸ ὄνομα ὁ δεσπότης, ἀναβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : ὦ δέσποτα.

§ 69. Εἰς τὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - **α**, τὸ α αὐτό, ἂν ὑπάρχη πρὸ αὐτοῦ φωνῇ ἢ ρ, λέγεται **καθαρόν** : σοφία, ἀνδρεία, χαρά· ἂν ὑπάρχη ἄλλο σύμφωνον, λέγεται **μὴ καθαρόν** : δόξα, θάλασσα, αἶθουσα.

§ 70. Τὸ καθαρόν α εἶναι κατὰ κανόνα μακρόν : ἡ χώρα, ἡ ὥρα, ἡ ἱστορία, ἡ ἡμέρα, ἡ σοφία. Εἶναι βραχύ α) εἰς τὰ προπαροξύτονα : ἡ γέφυρα, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἐπιμέλεια, καὶ β) εἰς τὰ δισύλλαβα : μοῖρα, πείρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῦρα, γραῖα, μαῖα.

Τὸ μὴ καθαρόν α εἶναι βραχύ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τρέπεται εἰς **η** : ἡ μοῦσα - τῆς μούσης, ἡ ρίζα - τῆς ρίζης, ἡ αἶθουσα - τῆς αἰθούσης, ἡ θάλασσα - τῆς θαλάσσης.

§ 71. Τὰ ὀνόματα ἡ γῆ, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ βορρᾶς, εἶναι συνηρημένα, ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις **η** ἢ **α** καὶ περισπῶνται : τῆς γῆς - τὴν γῆν, τῆς Ἀθηνᾶς - τὴν Ἀθηνᾶν, τοῦ βορρᾶ - τὸν βορρᾶν.

§ 72. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτόκλιτα ἄρσενικά εἰς - **ης** καὶ - **ας** καὶ κυρίως ὅσα τονίζονται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν (βαρύτονα) ἔχουν **α**) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ κατάληξιν - **η** ἢ - **α** ἀντὶ - **ου**, π.χ. τοῦ ἐργάτη, τοῦ ναύτη, τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ ταμῖα, τοῦ καρχαρία, τοῦ Πανσανία· β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἔχουν κατάληξιν - **ες**, π.χ. οἱ ἐργάτες - τοὺς ἐργάτες, οἱ χάρτες - τοὺς χάρτες, οἱ Σπαρτιάτες - τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνῶ τὰ ὀξύτονα κάμνουν συνήθως οἱ μαθηταὶ - τοὺς μαθητάς, οἱ ποιηταὶ - τοὺς ποιητάς· γ) εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀπαντοῦν καὶ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: τὸν μαθητή, τὸν Γυμνασιάρχον, τὸν ἐργάτη, τὸν ταμῖα.

Εἰς πολλὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα α) ἀπαντᾷ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: τὴν τιμήν, τὴν ἀδελφήν, τὴν ἀγοράν, τὴν ἀνεμιά κ.ά. β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **αἱ** τίθεται τὸ ἄρθρον **οἱ** ἄρσενικοῦ γένους καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **τάς** τίθεται τὸ ἄρθρον **τίς** καὶ ἀντὶ τῶν καταλήξεων - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς καὶ - **ας** τῆς αἰτιατικῆς αἱ καταλήξεις εἶναι - **ες** : οἱ ἀδελφεῖς - τίς ἀδελφές, οἱ χώρες - τίς χώρες, οἱ φίλοι - τίς φίλεις, οἱ θάλασσαι - τίς θάλασσες· γ) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δὲν καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν : τῆς γέφυρας - τίς γέφυρες, τῆς θάλασσαις - τίς θάλασσες, τῆς αἵθουσαις - τίς αἵθουσες· δ) τὸ μὴ καθαρὸν **α** δὲν τρέπεται εἰς **η** εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ : ἡ μοῦσα - τῆς μοῦσαις, ἡ αἵθουσα - τῆς αἵθουσας, ἡ θάλασσα - τῆς θάλασσας.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 73. Ἡ Ἀττικὴ εἶναι ἡ πιὸ ὠραία περιοχὴ τῆς χώρας μας. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς ἄκται καὶ ἡ πρὸς νότον πλευρὰ τῆς Ἀττικῆς περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Αἱ παραλίας αὐτῆς φαίνονται σὰν νὰ λούζωνται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Τὰς Κυριακὰς μαθηταὶ καὶ μαθήτριά, ὅμιλοι ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν κάμνουν ἐκδρομὰς εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ νοιώθουν χαρὰν καὶ ὑγίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν κουραστικὴν ἐργασίαν τῶν ἐξ ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος. Εἰς μερικὰς ἐξοχικὰς ἐκκλησίας αἱ οἰκογένειαι κάμνουν λειτουργίας, τὰς ὁποίας παρακολοιοῦν μὲ βαθεῖαν εὐλάβειαν.

* Διὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά.

Αἱ Ἀθήναι εἶναι ἀπὸ τὰς πρὸ ὥραίας πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης. Τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ ὅσα ἄλλα προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς εὐεργετῶν στολιζοῦν τὰς Ἀθήνας καὶ προσελκύουν πολλοὺς ἐπισκέπτας ὅχι μόνον ἐπαρχιώτας, ἀλλὰ καὶ ξένους. Τὸν παλαιὸν καιρὸν αἱ Ἀθήναι ἦσαν πατρίδες μεγάλων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ ποιήματά των προέτρεπον τοὺς νεανίας νὰ γίνουν καλοὶ πολῖται.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητάς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ καταλλήλων διὰ τὸν ἑλεγχον τῆς κατανοήσεως καὶ ἐκμαθήσεως τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ἡ δευτέρα κλίσις

§ 74. α') Οἱ γεωργοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν. Τοὺς ἀγροὺς ὀργώνουν μὲ ἄροτρα καὶ σπέρνουν σπέρνους σίτον. Φυτεύουν ἀκόμη ὀπωροφόρα δένδρα καὶ διάφορα φυτά. Τὰ ποιμνία των βόσκουν εἰς τόπους, ποὺ δὲν καλλιεργοῦνται. Ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ σίτου καὶ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων συντηροῦνται.

β') Ἐκ τῶν κατοίκων τῶν νήσων οἱ περισσότεροὶ ἔχουν εἰς τὸν νοῦν νὰ ταξιδεύσων μὲ πλοῖα εἰς τόπους μακρινούς καὶ νὰ γνωρίσων καὶ ἄλλους λαούς. Μερικοὶ δὲ ἔχουν κατὰ νοῦν νὰ κάνουν καὶ τὸν περιπλουν τῆς γῆς, χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι μπορεῖ νὰ πεθάνουν καὶ νὰ ἀφήσων τὰ ὀστέα των εἰς ξένους τόπους.

γ') Ἡ Ἡπειρος εἶναι ἡ πλέον ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου ταξιδεύουν. Μὲ δωρεὰς αὐτῶν ἔχουν κτισθῇ σχολεῖα καὶ ναοί. Ἡ Ἡπειρος ἡλευθερώθη μαζὶ μὲ τὴν Μακεδονίαν τὸ 1912. Μένουν ὅμως ἀκόμη ὑπόδουλοι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς βορείου Ἡπείρου.

α') Ἀσυναίρετα οὐσιαστικά τῆς Β' κλίσεως.

§ 75. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά:

1. Ἀρσενικά: ὁ γεωργός, ὁ ἀγρός, ὁ τόπος, ὁ κάτοικος, ὁ κηπος, ὁ σίτος, κλπ. μὲ κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ - ος
2. Θηλυκά: ἡ νῆσος, ἡ Ἡπειρος, μὲ τὴν ἰδίαν κατάληξιν - ος.

3) Οὐδέτερα: τὸ φυτόν, τὸ δένδρον, τὸ ἄροτρον, τὸ σχολεῖον, με̐ κατάληξιν - **ον**.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν κλίσιν, ἥ ὅποια περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα· τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ἔχουν κατάληξιν - **ος**, τὰ οὐδέτερα - **ον**. Κλίνονται δὲ ὡς ἑξῆς:

1. Ἀρσενικά

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	ἄγρ - ὀς	ἄνθρωπ - ος	οἱ	ἄγρ - οἱ	ἄνθρωπ - οι
Γεν. τοῦ	ἄγρ - οῦ	ἄνθρώπ - ου	τῶν	ἄγρ - ῶν	ἄνθρώπ - ων
Δοτ. τῷ	ἄγρ - ῷ	ἄνθρώπ - φ	τοῖς	ἄγρ - οῖς	ἄνθρώπ - οις
Αἰτ. τὸν	ἄγρ - ὸν	ἄνθρωπ - ον	τοὺς	ἄγρ - οὺς	ἄνθρώπ - ους
Κλ. ὦ	ἄγρ - ε	ἄνθρωπ - ε	ὦ	ἄγρ - οι	ἄνθρωπ - οι

2. Θηλυκὰ

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ	ὁδ - ὀς	ἑξοδ - ος	νῆσ - ος	αἱ	ὁδ - οἱ	ἑξοδ - οι	νῆσ - οι
Γεν. τῆς	ὁδ - οῦ	ἑξόδ - ου	νῆσ - ου	τῶν	ὁδ - ῶν	ἑξόδ - ων	νῆσ - ων
Δοτ. τῇ	ὁδ - ῷ	ἑξόδ - φ	νῆσ - φ	ταῖς	ὁδ - οῖς	ἑξόδ - οις	νῆσ - οις
Αἰτ. τὴν	ὁδ - ὸν	ἑξοδ - ον	νῆσ - ον	τὰς	ὁδ - οὺς	ἑξόδ - ους	νῆσ - ους
Κλ. ὦ	ὁδ - ε	ἑξοδ - ε	νῆσ - ε	ὦ	ὁδ - οι	ἑξοδ - οι	νῆσ - οι

3. Οὐδέτερα

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. τὸ	φυτ - ὸν	ἄροτρ - ον	τὰ	φυτ - ᾶ	ἄροτρ - α
Γεν. τοῦ	φυτ - οῦ	ἀρότρ - ου	τῶν	φυτ - ῶν	ἀρότρ - ων
Δοτ. τῷ	φυτ - ῷ	ἀρότρ - φ	τοῖς	φυτ - οῖς	ἀρότρ - οις
Αἰτ. τὸ	φυτ - ὸν	ἄροτρ - ον	τὰ	φυτ - ᾶ	ἄροτρ - α
Κλ. ὦ	φυτ - ὸν	ἄροτρ - ον	ὦ	φυτ - ᾶ	ἄροτρ - α

Σημείωσις. Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: δόξα τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ ὄρω, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐν Βόλῳ, ἐν μέσῃ ὁδῷ, ἐπὶ ἴσοις ὄροις κλπ.

Καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Β' κλίσεως

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὀν.	- ος	- ον	- οι	- α
Γεν.	- ου	- ου	- ων	- ων
Δοτ.	- ω	- ω	- οισ	- οισ
Αἰτ.	- ον	- ον	- ους	- α
Κλ.	- ε	- ον	- οι	- α

§ 76. 1. Κατὰ τὰ ἄρσενικά δευτερόκλιτα κλίνονται καὶ τὰ οὐσιαστικά: ποταμός, στρατός, ὀφθαλμός, γεωργός, ὑπουργός, ἱατρός, λύκος, ἵππος, λόγος, ὕπνος, φίλος, κίνδυνος, δάκτυλος, ἔμπορος, σύζυγος, πόλεμος, σίτος, μῦθος, πῖλος κ. ἄ.

2. Κατὰ τὰ θηλυκὰ κλίνονται καὶ τὰ: ἡ στενωπός, ἡ ἀτραπός, ἡ ράβδος, ἡ νόσος, ἡ Χίος, ἡ ἄμπελος, ἡ πρόοδος, ἡ μέθοδος, ἡ Πελοπόννησος κ. ἄ.

3. Κατὰ οὐδέτερα κλίνονται καὶ τὰ: τὸ ποσόν, τὸ λουτρόν, τὸ ξύλον, τὸ ρόδον, τὸ φύλλον, τὸ βούτυρον, τὸ γυμνάσιον, τὸ οἰκόπεδον, τὸ πλοῖον, τὸ μῆλον, τὸ γραφεῖον, τὸ ταμεῖον, τὸ σῦκον κ. ἄ.

§ 77. 1. Τὰ ἄρσενικά καὶ θηλυκὰ δευτερόκλιτα ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

2. Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα ἐκάστης κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ἐκάστου ἀριθμοῦ.

3. Ἡ κατάληξις -α τῶν οὐδετέρων εἶναι **βραχεῖα**: τὰ πλοῖα, καθὼς καὶ ἡ -οι τῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν (§ 13).

§ 78. Παρατηρήσεις. Πολλῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν δευτερόκλιτων ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χωρὶς τὸ τελικόν ν: τὸν ἔμπορον, τὸν κῆπον, τὴν μέθοδον, τὴν ἔξοδον. Τὰ οὐδέτερα ἀπαντοῦν συνήθως εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικόν ν τῆς καταλήξεως: τὸ πρόβατον, τὸ βούτυρον, τὸ πλοῖον, τὸ σχολεῖον, τὸ βιβλίον κ. ἄ.

Εἰς πολλὰ οὐδέτερα, πού λήγουν εἰς -ιον, ἀπεβλήθη ἡ κατάληξις -ον καὶ λήγουν εἰς -ι: τὸ παιδί, τὸ τραπέζι, τὸ ποτήρι· αὐτὰ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν εἰς -ιοῦ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς -ιῶν καὶ περισπῶνται:

τοῦ παιδιοῦ - τῶν παιδιῶν, τοῦ ποτηριοῦ - τῶν ποτηριῶν, τοῦ τραπέζιοῦ - τῶν τραπέζιων κ.ά.

Μερικά δευτερόκλιτα ἔχουν διπλοῦς τύπους εἰς τὸν πληθυντικόν : ὁ χρόνος - οἱ χρόνοι καὶ τὰ χρόνια ὁ λόγος - οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια.

β') Συνηρημένα

§ 79. Εἰς τὸ κείμενον τῆς παραγράφου 74 ὑπάρχουν καὶ τὰ οὐσιαστικά ὁ νοῦς, ὁ περίπλους, τὸ ὄστουν, εἰς τὰ ὅποια ἔγινε συναίρεσις τοῦ χαρακτηῖρος ο ἢ ε με τὰς καταλήξεις· αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα** καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Ὀν. ὁ	περίπλους (= περίπλοος),	τὸ	ὄστουν (= ὄστέον)
Γεν. τοῦ	περίπλου	τοῦ	ὄστοῦ
Δοτ. τῷ	περίπλω	τῷ	ὄστῳ
Αἰτ. τὸν	περίπλουν	τὸ	ὄστουν

Πληθυντικὸς

Ὀν. οἱ	περίπλοι	τὰ	ὄστιά
Γεν. τῶν	περίπλων	τῶν	ὄστων
Δοτ. τοῖς	περίπλοις	τοῖς	ὄστοις
Αἰτ. τοὺς	περίπλους	τὰ	ὄστιά

§ 80. Κατὰ τὸ περίπλους κλίνονται καὶ τὰ δευτερόκλιτα συνηρημένα: ὁ πλοῦς, ὁ διάπλους, ὁ ροῦς, ὁ νοῦς, ὁ κατάρροος. Τὸ ὄστουν (ὄστέον - ὄστουν) εἶναι τὸ μόνον οὐδέτερον συνηρημένον οὐσιαστικόν· ὑπάρχουν συνηρημένα οὐδέτερα ἐπίθετα, διὰ τὰ ὅποια θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὰ ἐπίθετα.

§ 81. Τὰ **συνηρημένα δευτερόκλιτα** τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν συλλαβὴν, ποὺ τονίζεται ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ.

Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ*

§ 82. Οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικὰ φύλα, ποὺ κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βορρᾶ. Πιστεύεται, ὅτι ξεκίνησαν

* Ἀσκησις διὰ τὰ δευτερόκλιτα οὐσιαστικά.

ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἦτο τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης. Ἀφοῦ πέρασαν διὰ μέσου τῶν στενωπῶν καὶ ἀτραπῶν τῆς Πίνδου, ὅπου ὑπῆρχον λύκοι, ἄρκτοι καὶ ἄλλα ἄγρια θηρία, κατέβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπειτα βαδίζοντες κατὰ τὸν ροὺν τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ κατέλαβον ὅλην τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν πρὸς νότον καὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὅπου εὐρίσκεται σήμερον ἡ Ναύπακτος, ἐπέρασαν μὲ πρωτόγονα πλοῖα τοὺς κόλπους τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀργότερον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἐκινήθησαν πρὸς ἀνατολὰς ἔχοντες κατὰ νοῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν ὡς ἄποικοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἐφθασαν καὶ μέχρι τῆς Κύπρου.

Σημείωσις. Διὰ τὸν ἑλεγχον τῆς γραμματικῆς κατανοήσεως ἡ ἀβεβαιότητος ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς ἀσκήσεως ταύτης, ὅσας παρατηρήσεις κρίνει ἀναγκαίας.

Ἡ τρίτη κλίσις

ΧΕΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΞΙΣ

§ 83. Ὁ χειμὼν περιγελοῦσε τὴν ἀνοιξιν, διότι μόλις αὐτὴ ἐμφανίζεται, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες γίνονται σὰν παιδιὰ καὶ τρέχουν εἰς τὴν ἐξοχὴν μὲ ἐνδύματα ἐλαφρά, χωρὶς νὰ λαμβάνουν καμμίαν φροντίδα διὰ τὴν ὑγίαν των. «Ἐγώ, ἔλεγεν ὁ χειμὼν, ὁμοιάζω μὲ ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ φοροῦν χονδρά ἐνδύματα καὶ ὅλοι κάθε πρωτὶ ρίχνουν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ ἰδοῦν τί καιρὸς θὰ εἶναι. Τόσον πολὺ μὲ λογαριάζουν». «Πράγματι, εἶπεν ἡ ἀνοιξις, ἀπὸ ἐσένα ὅλοι εὔχονται γρήγορα νὰ ἀπαλλαγοῦν, ἐνῶ ἐμέ, καὶ ὅταν εἶμαι ἀποῦσα, μὲ ἀναφέρουν καί, μόλις παρουσιάζομαι, ὅλοι χαίρονται».

§ 84. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν τὰ οὐσιαστικά: ὁ χειμὼν - ὦνος, ἡ ἀνοιξις - εως, ὁ γέρων - οντος, ὁ ἀνὴρ - δρός, ἡ φροντίς - ἰδος, ὁ βασιλεὺς - εως, ὁ ἄρχων - οντος, τὸ ἐνδυμα - τος, τὸ βλέμμα - τος, τὰ ὅποια κλίνονται διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς α' καὶ β' κλίσεως.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν **τρίτην κλίσιν**.

Ἡ **τρίτη κλίσις** περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα μὲν ἔχουν κατάληξιν - **ς** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἄλλα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν χωρὶς κατάληξιν, π.χ. ἐλπίς, φροντίς, βασιλεὺς, γέρον, χεῖμών, ἄρχων, ἔνδυμα, βλέμμα. Ταῦτα σχηματίζουν συνήθως τὴν γενικὴν εἰς - **ος**.

§ 85. Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὐρίσκεται, ἂν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ κατάληξις - **ος** : ἥρως - ἥρωος (θεμ. ἥρω -), φροντίς - φροντίδος (θ. φροντιδ -), ἄρχων - ἄρχοντος (θ. ἀρχοντ -).

§ 86. Ἐπειδὴ κανονικῶς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ, λέγονται **περιττοσύλλαβα**.

α') Φωνηεντόληκτα

§ 87. Ὅσα τριτόκλιτα ὀνόματα ἔχουν χαρακτῆρα τοῦ θέματος φωνῆεν, λέγονται **φωνηεντόληκτα** : ὁ ἥρω - **ς**, ἡ πόλ - **ις**, ὁ πῆχυ - **ς**, ὁ βασιλεὺ - **ς**.

Η Ρ Ω Ε Σ

§ 88. Ἡ **ἥρως** εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὠνομάζοντο, ὅσοι εἶχον τὴν καταγωγὴν ἀπὸ θεοῦς. Ἀπὸ τὴν μυθολογίαν μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ἄχιλλεὺς ἦτο ἓνας ἐν τῶν ἡρώων καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν **ισχὺν** τῶν **μυῶν** τοῦ σώματος καὶ τὴν **δύναμιν** τῆς **θειλήσεως**. Ἡ **ἥρως** ἐθεωροῦντο καὶ οἱ **βασιλεῖς** τῶν πόλεων, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ **βασιλεὺς** τῆς Ἰθάκης. Οἱ **βασιλεῖς** διέμενον εἰς τὰς **ἀκροπόλεις**, ποῦ ἦσαν κτισμέναι εἰς **ἐκτασιν** πολλῶν τετραγωνικῶν **πῆχεων**. Περιφῆμα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν **βασιλέων** τῆς Κνωσοῦ εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὅποιοι εἶχον σύμβολον τῆς **ισχύος** τῶν τὸν **πέλεκυν**.

§ 89. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὰ **φωνηεντόληκτα** μὲ κατὰ λήξιν - **ς** λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ :

α) εἰς - **ως** γεν. - **ως** : ὁ ἥρως - τοῦ ἥρωος

- β) εἰς - υς γεν. - υος : ὁ στάχυς - τοῦ στάχυος, ἡ κλιτὺς - τῆς κλιτύος.
 γ) εἰς - ις γεν. - εως : ἡ πόλις - τῆς πόλεως
 δ) εἰς - υς γεν. - εως : ὁ πῆχυς - τοῦ πήχεως
 ε) εἰς - ευσ γεν. - εως : ὁ βασιλεὺς - τοῦ βασιλέως

§ 90. 1. Κλίσεις τῶν εἰς - ως, γεν. - ωος, καὶ - υς, γεν. - υος.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	ἦρω - ς	ἡ	κλιτὺ - ς	οἱ	ἦρω - ες	αἱ	κλιτὺ - ες
Γεν. τοῦ	ἦρω - ος	τῆς	κλιτὺ - ος	τῶν	ἦρώ - ων	τῶν	κλιτὺ - ων
Δοτ. τῷ	ἦρω - ι	τῇ	κλιτὺ - ι	τοῖς	ἦρω - σι	ταῖς	κλιτὺ - σι
Αἰτ. τὸν	ἦρω - α	τὴν	κλιτὺ - ν	τοὺς	ἦρω - ας	τάς	κλιτὺ - ς
Κλ. ὦ	ἦρω - ς	ὦ	κλιτὺ	ὦ	ἦρω - ες	ὦ	κλιτὺ - ες

§ 91. Καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. - ς	ῆ —	- ες
Γεν. - ος		- ων
Δοτ. - ι		- σι
Αἰτ. - α	ῆ ν	- ας ῆ ς
Κλ. - ς	ῆ —	- ες

§ 92. Τὸ α τῶν καταλήξεων - α τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ καὶ - ας τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχύ.

Τὰ εἰς - υς γεν. - υος σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν - ν ἀντὶ - α, τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ κατάληξιν - ς ἀντὶ - ας. Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν εἰς - υς περισπῶνται : ὁ μῦς - τὸν μῦν, καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ : τοὺς μῦς, τοὺς ἰχθύς, τὰς ὀφρυς. Κατὰ τὸ ὄνομα κλιτὺς κλίνονται καὶ τὰ : ὀφρυς, ἰσχύς, στάχυς, δοῦς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἦρωσ ἀπαντᾷ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ μὲ κατάληξιν - ας, ὁ ἦρωας καὶ κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, ὅπως ὁ Λεωνίδας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

§ 93. 2. Κλίσις τῶν εἰς - ις, γεν. - εως, καὶ - υς, γεν. - εως.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ πόλις	-ς	ὁ πῆχυς	-ς	αἱ πόλεις	οἱ πῆχεις
Γεν. τῆς πόλεως		τοῦ πῆχεως		τῶν πόλεων	τῶν πῆχεων
Δοτ. τῇ πόλει		τῷ πῆχει		ταῖς πόλεσι	τοῖς πῆχεσι
Αἰτ. τὴν πόλιν	-ν	τὸν πῆχυν	-ν	τάς πόλεις	τοὺς πῆχεις
Κλ. ὦ πόλι		ὦ πῆχυ		ὦ πόλεις	ὦ πῆχεις

§ 94. Κατὰ τὸ ἢ πόλιν κλίνονται καὶ τὰ: ἡ ἀκρόπολις, ἡ κλίσις, ἡ διαίρεσις, ἡ ἀπόστασις, ἡ κυβέρνησις κ.ά., κατὰ δὲ τὸ πῆχυν, ὁ πέλεκυς.

§ 95. α) Τὰ εἰς - ις καὶ - υς, γεν. - εως σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀπὸ θέμα με χαρακτηριστικὰ ἢ ὡ: πόλι-, πῆχυ-, ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις ἀπὸ θέμα με χαρακτηριστικὰ ε: πόλε-, πῆχε-.

β) Ὁ χαρακτήρ ε τοῦ θέματος συναιρεῖται μετὰ τὸ ἐπόμενον ε τῆς καταλήξεως: πόλεες-πόλεις, πῆχεες-πῆχεις· ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ: τὰς πόλεις, τοὺς πῆχεις.

γ) Ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἔχει κατάληξιν -ως ἀντὶ -ος, τονίζεται δὲ αὐτὴ καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: τῆς πόλεως-τῶν πόλεων, τοῦ πῆχεως-τῶν πῆχεων.

δ) Τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ σχηματίζουν μετὰ κατάληξιν -ν: τὴν πόλιν, τὸν πῆχυν, τὴν δὲ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ χωρὶς κατάληξιν: ὦ πόλι, πῆχυ.

§ 96. Παρατηρήσεις. 1) Μερικὰ ὀνόματα, ποὺ ἔλθουν εἰς -ις, κλίνονται κατὰ τὴν α' κλίσιν: ἡ βρύση-τῆς βρύσης-οἱ βρύσες, ἡ ράχη-τῆς ράχης-οἱ ράχες κλπ. Τὸ ὄνομα ἡ πόλις ἀπαντᾷ καὶ με κεφαλαῖον ἢ Πόλις, ὅσκις σημαίνει κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολιν. « Ἄλλοι εἰς ὅλας τὰς καταλήξεις τοῦ ἑνικοῦ -ις-εως-ιν γράφουν -ι-εως-ι καὶ ἄλλοι -η-ης-η ».

§ 97. 3. Κλίσις τῶν εἰς - εὺς, γεν. ἑως.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ βασιλεὺς	-ς	οἱ βασιλεῖς
Γεν. τοῦ βασιλέως		τῶν βασιλέων
Δοτ. τῷ βασιλεῖ		τοῖς βασιλεῦσι
Αἰτ. τὸν βασιλέα		τοὺς βασιλεῖς
Κλ. ὦ βασιλεῦ		ὦ βασιλεῖς

Σημείωσις. Δοτική ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: Νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος κ.τ.λ.

§ 98. Κατὰ τὸ ὁ βασιλεὺς κλίνονται καὶ τὰ: ὁ ἱερεὺς, ὁ συγγραφεὺς, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἱππεὺς, ὁ Πειραιεύς, γεν. Πειραιῶς (ἀπὸ τὸ Πειραιεύς).

§ 99. 1. Ὁ χαρακτήρ υ τῶν εἰς -εὺς ὀνομάτων ἀποβάλλεται μεταξὺ φωνηέντων: τοῦ βασιλέως - τὸν βασιλέα - τῶν βασιλέων. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ υ τὸ ε τοῦ θέματος συναιρεῖται μὲ τὸ ε τῆς καταλήξεως: οἱ βασιλεῖς - βασιλεῖς.

2. Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἡ κατάληξις εἶναι -ως ἀντὶ -ος.

3. Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζεται χωρὶς κατάληξιν: ὦ βασιλεῦ.

4. Ἡ αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: τοὺς βασιλεῖς, ὦ βασιλεῖς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἡ ἡχώ κλίνεται εἰς τὸν ἐνικόν: ἡ ἡχώ, τῆς ἡχῶς, τὴν ἡχώ. Κατ' αὐτὸ κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: λεχώ, Σαπφώ, Κλειώ, Καλυψώ, Μαριγώ, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἔχουν γενικὴν τῆς λεχῶς, Σαπφῶς, Καλυψῶς, Μαριγῶς. Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς -εὺς ἀπαντοῦν εἰς τὴν ὀμιλουμένην μὲ κατάληξιν -ας: ὁ συγγραφεάς, ὁ γραμματεάς.

β') Ἀφωνώληκτα

§ 100.— α') Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, μόλις ἐδόθη μὲ τὴν σάλπιγγα τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως, αἱ φάλαγγες τῶν Ἑλλήνων ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ εἰς ἀγῶνα σώματος πρὸς σῶμα τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν μάχην κήρυξ ἔτρεξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν νίκην, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τόσῃν ταχύτητα, ὥστε, μόλις ἐφῶναξε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: «Ἐνικήσαμεν ἐπολεμήσαμεν σὰν λέοντες καὶ γίγαντες», ἐξέπνευσε.

β') Πρὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶναι στημένοι οἱ ἀνδριάντες τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου. Τὸ αἶμα αὐτῶν ἐτόνωσε τὸ φρόνημα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, ποὺ ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Τὸν ἴδιον ἀγῶνα, διεξήγαγον καὶ οἱ Κύπριοι, φύλακες τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων. Ὁ Ἀγγλος διοικητής, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Κυπρίους νὰ γίνουν καταδότες τῶν

ἀγωνιστῶν, ἐβασάνιζε τοὺς **γέροντας**, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς νέους.
Ἡ ψυχὴ ὅμως τῶν Κυρίων ἔμεινε ἀλύγιστη ὡς **χάλυψ**.

§ 101. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν :

1) **Οὐσιαστικὰ** τριτόκλιτα ἀρσενικά καὶ θηλυκά, φύλαξ - φύλακος, σάλπιγξ - σάλπιγγος, χάλυψ - χάλυβος, ταχύτης - ταχύτητος, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα **ἄφωνον** (οὐρανικόν, χειλικόν, ὀδοντικόν) καὶ λέγονται **ἄφωνόληκτα**. Ταῦτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατὰλῃξιν - **ς** : φύλαξ (φύλακ-ς), ἄραψ (ἄραβ-ς), ταχύτης (ταχύτητ-ς), ἐλπίς (ἐλπιδ-ς).

2) **Οὐσιαστικὰ**, ποὺ ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς **ντ** καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἄλλα μὲ κατὰλῃξιν - **ς**, γίγας - γίγαντος, ἄλλα δὲ χωρὶς τὸ **ς** εἰς - **ων**, γέρον - γέροντος, καὶ

3) **Οὐδέτερα** : τὸ σῶμα, τὸ αἷμα.

Κλίσεις ἄφωνοκλήτων

1. Ἀρσενικά καὶ θηλυκά

§ 102. Μὲ χαρακτῆρα οὐρανικὸν **κ**, **γ**, **χ**.

Ἑνικὸς

Ὀν. ὁ φύλαξ (-κς)	ἡ φάλαγξ (γ-ς)	ὁ ὄνυξ (χ-ς)
Γεν. τοῦ φύλακ - ος	τῆς φάλαγγ - ος	τοῦ ὄνυχ - ος
Δοτ. τῷ φύλακ - ι	τῇ φάλαγγ - ι	τῷ ὄνυχ - ι
Αἰτ. τὸν φύλακ - α	τὴν φάλαγγ - α	τὸν ὄνυχ - α
Κλ. ὦ φύλαξ	ὦ φάλαγξ	ὦ ὄνυξ

Πληθυντικὸς

Ὀν. οἱ φύλακ - ες	αἱ φάλαγγ - ες	οἱ ὄνυχ - ες
Γεν. τῶν φυλάκ - ων	τῶν φαλάγγ - ων	τῶν ὀνύχ - ων
Δοτ. τοῖς φύλαξ - ι(κ-σι)	ταῖς φάλαγξ - ι(γ-σι)	τοῖς ὄνυξ - ι(χ-σι)
Αἰτ. τοὺς φύλακ - ας	τὰς φάλαγγ - ας	τοὺς ὄνυχ - ας
Κλ. ὦ φύλακ - ες	ὦ φάλαγγ - ες	ὦ ὄνυχ - ες

Ὁμοίως κλίνονται τὰ : κόραξ, θώραξ, πτέρυξ, μάστιξ (- γος), διῶρυξ (- γος), βῆξ (- χός).

§ 103. Μὲ χαρακτηριστὴρα χειλικόν π, β.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ κώνωψ(π-ς) χάλυψ(β-ς) οἱ κώνωπ-ες χάλυβ-ες	
Γεν. τοῦ κώνωπ-ος χάλυβ-ος τῶν κωνόπ-ων χαλύβ-ων	
Δοτ. τῷ κώνωπ-ι χάλυβ-ι τοῖς κώνωπι(π-σι) χάλυπι(β-σι)	
Αἰτ. τὸν κώνωπ-α χάλυβ-α τοὺς κώνωπ-ας χάλυβ-ας	
Κλ. ὦ κώνωψ χάλυψ ὦ κώνωπ-ες χάλυβ-ες	

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ὀνόματα Ἄραψ, Κύκλωψ, λαῖλαψ, πρῆγκιψ, Αἰθίοψ, κλπ. (μύωψ, πρεσβύωψ).

§ 104. Μὲ χαρακτηριστὴρα ὀδοντικόν τ, δ, θ.

Ἑνικὸς

Ὀν. ὁ τάπητς (τ-ς) ἡ πατρίς (δ-ς) ὅρις (θ-ς)	
Γεν. τοῦ τάπητ-ος τῆς πατρίδ-ος ὀρνιθ-ος	
Δοτ. τῷ τάπητ-ι τῇ πατρίδ-ι ὀρνιθ-ι	
Αἰτ. τὸν τάπητ-α τὴν πατρίδ-α ὀρνιθ-α	
Κλ. ὦ τάπητς ὦ πατρίς ὅρις	

Πληθυντικὸς

Ὀν. οἱ τάπητ-ες αἱ πατρίδ-ες ὀρνιθ-ες	
Γεν. τῶν ταπίτ-ων τῶν πατρίδ-ων ὀρνίθ-ων	
Δοτ. τοῖς τάπητ-σι (τ-σι) τοῖς πατρί-σι (δ-σι) ὀρνι-σι (θ-σι)	
Αἰτ. τοὺς τάπητ-ας τὰς πατρίδ-ας ὀρνιθ-ας	
Κλ. ὦ τάπητ-ες ὦ πατρίδ-ες ὀρνιθ-ες	

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ὀνόματα : λέβης, ταχύτης, ὠραιότης, λευκότης, γέλως, ἰδρώς, λαμπάς, ὁμάς, ἐλπὶς, Ἑλληνίς, σφραγίς (-ῖδος).

§ 105. Μὲ ντ πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς καὶ μὲ κατάληξιν -ς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ ἀνδριάς γίγας οἱ ἀνδριάντες γίγαντες	
Γεν. τοῦ ἀνδριάντος γίγαντος τῶν ἀνδριάντων γιγάντων	
Δοτ. τῷ ἀνδριάντι γίγαντι τοῖς ἀνδριᾶσι γίγασι	
Αἰτ. τὸν ἀνδριάντα γίγαντα τοὺς ἀνδριάντας γίγαντας	
Κλ. ὦ ἀνδριάς γίγαν ὦ ἀνδριάντες γίγαντες	

‘Ομοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἱμάς, ἐλέφας, ἀδάμας κ. ἄ.

§ 106. Μὲ **ντ** πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ λήγοντα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς - **ων**, - **οντος**, ἢ - **ων**, - **ωντος**.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	γέρων	Ξενοφῶν	οἱ	γέροντες	(Ξενοφῶντες
Γεν. τοῦ	γέροντος	Ξενοφῶντος	τῶν	γερόντων	Ξενοφόντων
Δοτ. τῷ	γέροντι	Ξενοφῶντι	τοῖς	γέρονσι	Ξενοφῶσι
Αἰτ. τὸν	γέροντα	Ξενοφῶντα	τοὺς	γέροντας	Ξενοφῶντας
Κλ. ὦ	γέρον	Ξενοφῶν	ὦ	γέροντες	Ξενοφῶντες)

‘Ομοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ δριῶν, ὁ λέων, ὁ Ναπολέων κ. ἄ.

§ 107. α) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀφωολήκτων τριτοκλίτων ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων σχηματίζεται μὲ κατάληξιν **ς**. Τὸ **ς** ἐνώνεται μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ οὐρανικὸν εἰς **ξ** : κόραξ (= κόρακ - **ς**), μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ χειλικὸν εἰς **ψ** : Ἄραψ (= Ἀραβ - **ς**), τὸ δὲ ὀδοντικὸν πρὸ τοῦ **ς** ἀποβάλλεται : ἐλπῖς (= ἐλπίδ - **ς**).

β) Τὰ βαρύτονα ὀδοντικά εἰς - **ις** σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ μὲ κατάληξιν **ν** ἀντὶ **α** : τὴν ἔριν, τὴν ὄρνιν, τὴν Ἀρτεμιν καὶ τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα : ὦ ὄρνι, ὦ Ἀρτεμι (§ 9).

γ) Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως **ς** τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ ὑπάρχει τὸ **ντ**, τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ ἐκτείνεται τὸ πρὸ τοῦ **ντ** βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν : γίγας (= γίγαντ - **ς**). Εἰς τὸ ὄνομα ὁδούς - ὁδόντος, ἀπὸ τὸ ὁδόντς, τὸ **ο** μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ **ντ** πρὸ τοῦ **ς**, γίνεται **ου**. (Ἀναπληρωματικὴ ἔκτασις).

Ὅσα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχουν κατάληξιν **ς**, ἔχουν ὀνομαστικὴν αὐτὸ τὸ θέμα μὲ ἔκτασιν τοῦ **ο** εἰς **ω**, ἀφοῦ ἐξέπεσε τὸ τελικὸν **τ** : γέρων (= γέροντ -), λέων (= λέοντ -).

Ἐκ τούτων τὰ βαρύτονα ἔχουν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα καὶ ἐκπτωσιν τοῦ χαρακτῆρος **τ** : ὦ γίγαν(τ), ὦ λέον(τ) (§ 9).

2. Οὐδέτερα

§ 108. Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα κλίνονται σύμφωνα μὲ τὰ ἐξῆς παραδείγματα :

Ἑνικὸς

Ὀν.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον
Γεν.	τοῦ	σώματος	φρέατος	κρέατος	γεγονότος	καθήκοντος
Δοτ.	τῷ	σώματι	φρέατι	κρέατι	γεγονότι	καθήκοντι
Αἰτ.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον
Κλ.	ὦ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον

Πληθυντικὸς

Ὀν.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Γεν.	τῶν	σωμάτων	φρεάτων	κρεάτων	γεγονότων	καθηκόντων
Δοτ.	τοῖς	σώμασι	φρέασι	κρέασι	γεγονόσι	καθήκουσι
Αἰτ.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Κλ.	ὦ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: ποίημα, χοῦμα, σφάλμα, τέσμα, κλίμα, ἥπαρ, ὕδωρ, γῆρας, πέρας, τέρας, ἄλας, μέλλον, προῖον, περιβάλλον, παρόν, προσόν, συμβάν.

3. Ἄφωνόκλητα μονοσύλλαβα

§ 109. Τὰ μονοσύλλαβα ἀφωνόκλητα τριτόκλητα ὀνόματα κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Ὀν.	ἡ	φλόξ	φλέψ	ὁ	πούς	τὸ	φῶς
Γεν.	τῆς	φλογός	φλεβός	τοῦ	ποδός	τοῦ	φωτός
Δοτ.	τῇ	φλογὶ	φλεβὶ	τῷ	ποδὶ	τῷ	φωτὶ
Αἰτ.	τὴν	φλόγα	φλέβα	τὸν	πόδα	τὸ	φῶς
Κλ.	ὦ	φλόξ	φλέψ	ὦ	πούς	ὦ	φῶς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	αἱ	φλόγες	φλέβες	οἱ	πόδες	τὰ	φῶτα
Γεν.	τῶν	φλογῶν	φλεβῶν	τῶν	ποδῶν	τῶν	φώτων
Δοτ.	ταῖς	φλογὶ	φλεβὶ	τοῖς	ποσὶ	τοῖς	φωσὶ
Αἰτ.	τὰς	φλόγας	φλέβας	τοὺς	πόδας	τὰ	φῶτα
Κλ.	ὦ	φλόγες	φλέβες	ὦ	πόδες	ὦ	φῶτα

Ὅμοίως κλίνονται τὰ : σάρεξ, δρεῖξ, γλαυῖξ, δούξ.

§ 110. Τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν, ἀλλὰ κατ' ἐξαιρέσεων τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν τὰ ὀνόματα : ὁ παῖς - τοῦ παιδός - τῶν παιδῶν, τὸ οὖς - τοῦ ὠτός - τῶν ὠτων, ἡ δᾶς, τῆς δαδός - τῶν δάδων, τὸ φῶς - τοῦ φωτός - τῶν φώτων (= τῶν Θεοφανείων).

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά λήγουν εἰς -ας καὶ κλίνονται εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσιν : ὁ φύλακας, κόλακας, ἄρχοντας, γέροντας· β). τὰ θηλυκὰ λήγουν εἰς -α καὶ κλίνονται εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν κατὰ τὴν α' κλίσιν: ἐλπίδα, φροντίδα, φλόγα, φλέβα, ἀσπίδα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσιν· γ) μερικά ἔχουν ἄλλην μορφήν : ὁ γέρος, τὸ παιδί, τὸ δόντι, τὸ γόνατο.

γ') Ἑνρινόληκτα

§ 111. α') Κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ πτώσις τῆς χιόνος ἐμποδίζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς γείτονas. Πολλὰ χωριά κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος ἀποκλείονται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ ὁδοιποροῦν κατὰ τὸν χειμῶνα, κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὁδὸν ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς χιόνος τῶν ἀκτίων τοῦ φωτός. Ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους παγώνουν τὰ νερὰ ὅχι μόνον τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντὸς τῶν σωλῆνων. Οἱ ποιμένες ὑποβάλλονται εἰς ἀγῶνα, διὰ νὰ συντηρήσουν τὰ ποίμνιά των δι' ἑλλειψιν τροφῶν. Οἱ Ἕλληνες δὲ ναυτικοί, ποὺ ἔχουν μικρὰ πλοῖα, καταπλέουν εἰς τοὺς λιμένας καὶ περιμένουν τὴν ἀνοιξιν νὰ ταξιδεύουν.

β') Νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

§ 112. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις σωλὴν (σωλῆνος), ποιμὴν (ποιμένος), χειμὼν (χειμῶνος), χιὼν (χιόνος), γείτων (γείτονος), αἱ ὁποῖαι λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ην καὶ -ων χωρὶς κατάληξιν, ἔχουν χαρακτηρὰ ἑνρινον καὶ λέγονται ἑνρινόληκτα. Μερικὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν σ: ἀκτίς - ἀκτῖνος· κλίνονται δὲ ὡς ἀκολουθῶς:

§ 113.

Ἑνικοῦς

Ὀν. ἡ	ἀκτίς	ὁ	Ἕλλην	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων
Γεν. τῆς	ἀκτίνος	τοῦ	Ἕλληνος	ποιμένου	χειμῶνος	γείτονος
Δοτ. τῇ	ἀκτίνι	τῷ	Ἕλληνι	ποιμένι	χειμῶνι	γείτονι
Αἰτ. τὴν	ἀκτίνα	τὸν	Ἕλληνα	ποιμένα	χειμῶνα	γείτονα
Κλ. ὃ	ἀκτίς	ὃ	Ἕλλην	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων

Πληθυντικοῦς

Ὀν. αἱ	ἀκτίνες	οἱ	Ἕλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες
Γεν. τῶν	ἀκτίνων	τῶν	Ἑλλήνων	ποιμένων	χειμῶνων	γείτόνων
Δοτ. ταῖς	ἀκτίσι	τοῖς	Ἕλλησι	ποιμέσι	χειμῶσι	γείτοσι
Αἰτ. τὰς	ἀκτίνας	τοὺς	Ἕλληνας	ποιμένας	χειμῶνας	γείτονας
Κλ. ὧ	ἀκτίνες	ὧ	Ἕλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες

Κατὰ τὸ **ἀκτίς** κλίνονται τὰ ὀνόματα *Σαλαμίς*, *Ἐλευσίς*, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν μὲ κατὰλῃξιν **ς**, πρὸ τοῦ ὁποίου ἀποβάλλεται ὁ χαρακτήρ **ν**.

§ 114. Τὰ ἐνρινόληκτα, ποὺ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα χωρὶς κατὰλῃξιν **ς**, λήγουν εἰς -**ην** ἢ -**ων** ἢ -**αν** : σωλήν, μίην, λιμήν, ἄγών, χιτών, αἰών, λειμών, χειλιδών, ἀηδών, ἡγεμών, εἰκὼν, μεγιστάν, Ἀκαρνάν, Εὐρυτάν κ. ἄ. Ἀπ' αὐτὰ ἄλλα διατηροῦν τὸ **η** καὶ τὸ **ω** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις : σωλήν - σωλήνος, χειμῶν - χειμῶνος καὶ ἄλλα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἀντὶ **η** ἔχουν **ε** καὶ ἀντὶ τοῦ **ω** ἔχουν **ο** : ποιμὴν - ποιμένος, γείτων - γείτονος, ἀηδών - ἀηδόνης.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά ἐνρινόληκτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν καὶ εἰς -**ας** : ὁ χειμῶνας, ὁ γείτονας, ὁ σωλήνας, καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ὁ ταμίας τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν. Τὰ ὀνόματα *ἀκτίς*, *Σαλαμίς*, *Ἐλευσίς* ἀπαντοῦν συνήθως ἢ ἀκτίνα, ἢ *Σαλαμίνα*, ἢ *Ἐλευσίνα* καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ἢ ἡμέρα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσιν.

δ') 'Υ γ ρ ό λ η κ τ α μ ε χ α ρ α κ τ ῆ ρ α ρ

§ 115. 'Υ γ ρ ό λ η κ τ α τριτόκλιτα ὀνόματα εἶναι, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ: ὁ κλητῆρ (κλητῆρ - ος), ὁ ἀήρ (ἀέρ - ος), ρήτωρ (ρήτωρ - ος).

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ κλητῆρ ἀήρ ρήτωρ	οἱ κλητῆρες ἀέρες ρήτορες
Γεν. τοῦ κλητῆρος ἀέρος ρήτορος	τῶν κλητῆρων ἀέρων ρητόρων
Δοτ. τῷ κλητῆρι ἀέρι ρήτορι	τοῖς κλητῆρσι ἀέρσι ρήτορσι
Αἰτ. τὸν κλητῆρα ἀέρα ρήτορα	τούς κλητῆρας ἀέρας ρήτορας
Κλ. ὦ κλητῆρ ἀήρ ρήτορ	ὦ κλητῆρες ἀέρες ρήτορες

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ὀνόματα στατήρ, κρατήρ, νιπτήρ, αἰθήρ, κοσμήτωρ, πράκτωρ, σωτήρ, τὸ ὅποῖον ἔχει κλητικὴν ὦ σῶτερ: Σῶτερ καὶ σῶσόν με. Τὸ ἕαρ ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸν ἐνικόν.

§ 116. Ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ, σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, καὶ λήγουν εἰς - η ρ ἢ - ω ρ. Ἀπὸ τὰ εἰς - η ρ ἄλλα διατηροῦν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις τὸ η: κλητῆρ - ῆρος, καὶ ἄλλα ἔχουν ε ἀντὶ τοῦ η: ἀήρ - ἀέρος. Τὰ εἰς - ω ρ ἔχουν ο εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις: ρήτωρ, - ορος.

§ 117. Χαρακτῆρα ρ ἔχουν καὶ τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, καὶ κλίνονται: ὁ πατήρ - τοῦ πατρὸς - τὸν πατέρα - οἱ πατέρες - τῶν πατέρων - τοὺς πατέρας. Κλητ. ἐν. ὦ πάτερ, μήτερ, θύγατερ. Δοτ. ἐν. τῷ πατρί, τῇ μητρί, τῇ θυγατρὶ. Δοτ. πληθ. τοῖς πατράσι, ταῖς μητράσι, ταῖς θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα ἀνὴρ κλίνεται ὁ ἀνὴρ - τοῦ ἀνδρὸς - τὸν ἀνδρα - ὦ ἄνερ, οἱ ἄνδρες - τῶν ἀνδρῶν - τοὺς ἄνδρας. Δοτ. ἐν. τῷ ἀνδρί. Δοτ. πλ. ἀνδράσι. Τὰ ὀνόματα ταῦτα λέγονται **συγκοπτόμενα**, διότι εἰς τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀποβάλλεται τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνῆεν: πατέρος-πατρός, μητέρος-μητρὸς κλπ. Εἰς τὴν δοτ. τοῦ πληθ. ἀναπτύσσεται ὁ φθόγγος α πρὸ τῆς καταλήξεως - σι: πατράσι, θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα μάρτυς μὲ κατάληξιν ς ἔχει χαρακτῆρα ρ καὶ κλίνεται

ὁ μάρτυς - τοῦ μάρτυρος - τὸν μάρτυρα - ὃ μάρτυς - οἱ μάρτυρες -
τῶν μαρτύρων - τοὺς μάρτυρας.

Παρατηρήσεις. Καὶ αὐτά, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, εἰς τὴν ὁμιλου-
μένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -ας καὶ κλί-
νονται κατὰ τὸ ὀταμία - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλί-
σιν : ὁ κλητῆρας, ὁ νιπτῆρας, ὁ ἀέρας κλπ. Συνηθέστερα ἐπίσης εἶναι : ὁ πατήρας,
ἡ μητέρα, ἡ θυγατέρα, ὁ μάρτυρας, ὁ ἄνδρας.

ε') Σιγμόληκτα

§ 118. α') Τὰ **Τέμπη** εἶναι κοιλὰς μεταξὺ τοῦ **δρους** Ὀλύμπου
καὶ Ὀσσης. Αὕτη ἔχει **μῆκος** ὀκτὼ χιλιάδων μέτρων περίπου,
πλάτος δὲ τριάκοντα. Διὰ μέσον τῆς κοιλάδος τῶν **Τεμπῶν** ρέει ὁ
Πηγεῖς ποταμός, τοῦ ὁποίου αἱ ὄχθαι κατὰ τὸ **θέρους** ὁμοιάζουν μὲ
κῆπον **ἀνθῶν**.

β') Ὁ αἰὼν τοῦ **Περικλέους** ὀνομάσθη χροσσοῦς αἰὼν. Ἀρχηγὸς
τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἦτο κατ'
ὄνομα μὲν ὁ Εὐρυβιάδης, πράγματι δὲ ὁ **Θεμιστοκλῆς** Ὁ Πλάτων
ἦτο μαθητὴς τοῦ **Σωκράτους**. Τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν **Σοφοκλέους**
καὶ Εὐριπίδου εἰς τὸ θέατρον παρηκολουθοῦντο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθη-
ναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχαν τὸν ῥήτορα **Δημοσθένην**, ὅταν ὁμι-
λοῦσε, περισσότερον ἀπὸ τὸν Αἰσχίνην.

§ 119. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα 1) οὐδέ-
τερα εἰς -ος : τὸ μῆκος, πλάτος, ἄνθος· 2) κύρια ἄρσενικά εἰς -ης :
Σωκράτης, Δημοσθένης, Σοφοκλῆς. Αὐτὰ ἔχουν χαρακτηῖρα **ς** (ἄνθεσ-,
ὄρεσ-, Δημόσθενες -) καὶ λέγονται **σιγμόληκτα**.

§ 120. Κλίσις σιγμολήκτων

Ἐνικός

Ὄν. τὸ	ἔθνος	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν. τοῦ	ἔθνους	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ. τῷ	ἔθνει	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ. τὸ	ἔθνος	τὸν	Σωκράτη (ν)	Περικλῆ
Κλ. ὃ	ἔθνος	ὃ	Σώκρατες	Περικλῆ
		καὶ	Σωκράτη	

Πληθυντικοί

Ὅν. τὰ	ἔθνη	(Σωκράται - Περικλείς)
Γεν. τῶν	ἐθνῶν	(Σωκρατῶν - Περικλέων)
Δοτ. τοῖς	ἔθνεσι	— —
Αἰτ. τὰ	ἔθνη	(Σωκράτας - Περικλείς)
Κλ. ὧ	ἔθνη	— —

Κατὰ τὸ ἔθνος κλίνονται τὰ : βέλος, ὄρος, ἄνθος, κράτος, τεῖχος, γένος, πλάτος, βάθος, μῆκος, κέρδος, θάρος, ὕψος, σκάφος κατὰ δὲ τὸ Σωκράτης καὶ Περικλῆς τὰ : Ἀριστοφάνης, Διογένης, Ἀγαθοκλῆς Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κ. ἄ.

§ 121. α') Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα σιγμόληκτα εἰς - ος ἔχουν θέμα εἰς - εσ : ἔθνεσ -, ὄρεσ -, ἀνθεσ -, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ ὀνομαστική μὲ τροπὴν τοῦ ε εἰς ο : ἔθνος, ὄρος, ἄνθος.

Εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικοῦ ὁ χαρακτήρ σ ἀποβάλλεται μεταξὺ τῶν φωνηέντων καὶ συναιροῦνται : τὰ ε ο εἰς ου ἔθνε (σ) - ος ἔθνους· τὸ ε α εἰς η ἔθνε (σ) - α ἔθνη καὶ ε ω εἰς ω ἔθνε (σ) ων - ἐθνῶν.

Μερικὰ ἔχουν γενικήν πληθυντ. ἀσυναίρετον : τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων, τῶν χειλέων.

β') Τὰ ἀρσενικά εἰς - ης σιγμόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν ἀπὸ τὸ θέμα εἰς - ες, μὲ ἔκτασιν τοῦ ε εἰς η : Σωκράτης (θ. Σωκράτεσ -), γενική Σωκράτε (σ) - ος - Σωκράτους, αἰτιατ. Σωκράτε (σ) - α - Σωκράτη.

Τὸ ὄνομα Περικλῆς προῆλθεν ἀπὸ τὸ Περικλέης (θ. Περικλέεσ -) μὲ συναίρεσιν Περικλῆς, ἡ γενική Περικλέους, (ἀπὸ τὸ Περικλέε (σ) - ος)· ὁμοίως ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κλπ. Ἡ αἰτιατική τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ καὶ μὲ ν : Σωκράτη καὶ Σωκράτην, Δημοσθένη καὶ Δημοσθένην κατὰ τὰ πρωτόκλιτα : τὸν Εὐριπίδην.

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς - ης κύρια ὀνόματα κλίνονται καὶ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κατὰ τὰ Κανάρης καὶ Λιγερῆς, § 62, 2.

Η ΑΝΑΡΓΥΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΣΠΕΤΣΩΝ*

§ 122. Αἱ Σπέτσαι εἶναι νῆσος ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀργολίδος· χωρίζεται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ στενῆς λωρίδος θαλάσσης, πλάτους περίπου δύο χιλιομέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς πόλεως πρὸς δυσμὰς διακρίνει κανεῖς, ὅταν τὸ πλοῖον πλησιάσῃ πρὸς τὴν νῆσον, συγκροτήματα ἀπὸ πέντε κτίρια. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν Ἀναργυρεῖον Σχολήν. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔλαβεν ἡ Σχολή ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἀνάργυρον.

Ὁ Ἀνάργυρος μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐπῆγε ὡς μετανάστης εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀπ' ὅπου μετὰ πολλὰ ἔτη, γέρον πλέον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς Σπέτσας.

Μὲ τὰ χρήματα, ποὺ ἐκέρδησε εἰς τὴν ξένην γῆν, ἔκτισε τὸ ξενοδοχεῖον « Ποσειδώνειον », ποὺ εἶναι στόλισμα τῆς νήσου, μὲ πρόσοφιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπιπλωμένον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἔπιπλα καὶ τάπητας περσικοὺς. Ἄλλα χρήματα διέθεσε διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λιμενοβραχίονος, διὰ κατασκευὴν ὁδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξωραϊσμὸν τοῦ λιμένος καὶ τῆς πλατείας.

Τὸ μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων διέθεσε διὰ τὴν Σχολήν, εἰς τὴν ἀνέγειρεν τῆς ὁποίας ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος, ὡς ἐπιστάτης ἔργων.

Διὰ τὴν εξασφάλισιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὴν τὸ ξενοδοχεῖον, τὴν ιδιόκτητον οἰκίαν του, τὴν μεγάλην περιοχὴν τοῦ δάσους καὶ κατέθεσεν εἰς ξένας Τραπεζὰς σημαντικὸν ποσόν. Ἡ διαχείρισις δὲ τῶν προσόδων ἐκ τῆς περιουσίας, τοῦ κληροδοτήματος, τῶν διδάκτων καὶ τροφείων τῶν μαθητῶν ἀνετέθη δι' εἰδικοῦ νόμου εἰς μίαν Ἐπιτροπὴν. Ἡ Σχολὴ λειτουργεῖ ὡς οἰκοτροφεῖον μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητὰς καὶ περιλαμβάνει τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, Γυμνάσιον καὶ μέσσην Ἐμπορικὴν Σχολήν.

Ἐκ τῶν πέντε κτιρίων τὸ κεντρικόν εἶναι τὸ διδακτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας περιλαμβάνει καὶ τὰ ἐργαστήρια Φυσικῆς, Χημείας, Χειροτεχνίας, τὸ μουσεῖον Ζωολογίας, Ὁρνιθολογίας, Βιβλιοθήκην καὶ τὴν μεγάλην αἴθουσαν διὰ τὰς ἐορτάς, δια-

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ οὐσιαστικὰ τῶν τριῶν κλάσεων.

λέξεις καὶ κινηματογράφον. Εἰς τὰ ἄλλα κτίρια εὐρίσκονται τὰ ὑπνοδωμάτια, ἀναγνωστήρια μὲ ἐγκαταστάσεις λουτήρων καὶ νιπτήρων, εἰς τοὺς ὁποίους διοχετεύεται τὸ ὕδωρ διὰ τὴν καθαριότητα μὲ σωλῆνας ἀπὸ φρεάτα.

Τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔρχεται διὰ σωλῆνων ἀπὸ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν κεντρικὴν θέρμανσιν καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἡλεκτρικοῦ φωτός· πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ νοσοκομεῖον μὲ ἱατρὸν καὶ νοσοκόμον.

Εἰς τὸν πρὸ τοῦ διδακτηρίου χώρον ἐκτείνεται ὁ κήπος μὲ παντὸς εἶδους δένδρα καὶ ἄνθη.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ θυρωρεῖον πρὸς τὸ διδακτήριον, εἶναι στημένος ἐπὶ βάθρου ὁ ἀνδριάς τοῦ ἰδρυτοῦ Ἀναργύρου.

Ὁ Ἀνάργυρος εἶναι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ δικαίως τιμᾶται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σπετσῶν ἢ μνήμη αὐτοῦ*.

Ἀνώμαλα οὐσιαστικά

§ 123. Πολλὰ οὐσιαστικά ὀνόματα δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας μιᾶς ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις καὶ λέγονται **ἀνώμαλα**.

Τὰ συνηθέστερα ἀνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. ὁ πρεσβευτῆς - τοῦ πρεσβευτοῦ κλπ., κατὰ τὴν α' κλίσιν, πληθυντικ. οἱ πρέσβεις - τῶν πρέσβεων, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
2. ὁ πλοῦς - τοῦ πλοῦ, κατὰ τὴν β' κλίσιν, πληθυντ. οἱ πλόες - τῶν πλόων - τοὺς πλόας κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
3. ἡ γυνή - τῆς γυναικὸς - τὴν γυναῖκα, πληθ. αἱ γυναῖκες - τῶν γυναικῶν - τὰς γυναῖκας - δοτ. ταῖς γυναίξει, (σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις)· εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἢ γυναίκα - τῆς γυναίκας, κατὰ τὴν α' κλίσιν.
4. ὁ Ἀρης - τοῦ Ἀρεως - τὸν Ἀρη (ν).
5. ὁ Μωϋσῆς - τοῦ Μωϋσέως - τὸν Μωϋσῆ (ν).
6. ὁ Ζεὺς - τοῦ Διὸς - τὸν Δία - ὦ Ζεῦ.

* Ὁ διδάσκων πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδαχθέντων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ καταλλήλων διὰ τὸν ἑλεγχον τῆς ἐκμαθήσεως ὑπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ γίνεται μὲ ἐκάστην ἀσκησιν.

7. ἡ κύων - κινὸς - κύνα, κυνῶν - κύνας, εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἀντανασταθῆ μετὰ τὴν λέξιν σκύλος.

8. τὸ γόνυ - γόνατος - γόνατα, τὸ δόρυ - δόρατος - δόρατα.

§ 124. Ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ πληθυντικὸν ἀριθμὸν :

1. Τὰ κύρια ὀνόματα: Ἀριστείδης - Πειραιεὺς - Ἀθηναί - Πάτριαι.

2. Τὰ ὀνόματα μετὰλλων, φυσικῶν σωμάτων, φαινομένων : ὁ χρυσός, ὁ σίδηρος, τὸ ἔαρ, τὸ γῆρας, ἡ νεότης.

3. Τὰ ὀνόματα ἐσортῶν : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Φῶτα.

Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης

§ 125. Ἐκτὸς τῶν ὀνομάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ μίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις, ὑπάρχουν εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν ἰδιαίτεροι τύποι οὐσιαστικῶν, ποὺ ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Χρῆσις τῶν τύπων αὐτῶν γίνεται εἰς τὰ διηγήματα καὶ τὰ ποιήματα. Τὰ ἀνώμαλα αὐτὰ ὀνόματα λέγονται **ἰδιόκλιτα**.

§ 126 α') Ἀρσενικά :

1. ὁ παπᾶς - οἱ παπάδες - τῶν παπάδων, ὁ ψωμάς - οἱ ψωμᾶδες - τῶν ψωμάδων.

2. ὁ μπαρμπας - οἱ μπαρμπάδες - τῶν μπαρμπάδων.

3. ὁ μανάβης - οἱ μανάβηδες - τῶν μανάβηδων, ὁ ράφτης - οἱ ράφτηδες - τῶν ράφτηδων καὶ ραφτάδες - τῶν ραφτάδων.

4. ὁ μαστορας - οἱ μαστόροι - τῶν μαστόρων - τοὺς μαστόρους.

5. ὁ παπιπὺς - οἱ παπιπούδες - τῶν παπιπούδων.

6. ὁ καφές - οἱ καφέδες - τῶν καφέδων.

β') Θηλυκά :

1. Ἡ ὁκά - τῆς ὁκάς - οἱ ὁκάδες - τῶν ὁκάδων κλπ.

2. ἡ γιαγιὰ - τῆς γιαγιᾶς - οἱ γιαγιάδες - τῶν γιαγιάδων.

3. ἡ κυρά - τῆς κυρᾶς - οἱ κυράδες - τῶν κυράδων.

4. ἡ νύφη - τῆς νύφης - οἱ νυφάδες - τῶν νυφάδων.

γ') Οὐδέτερα :

τὸ γράφιμο - τοῦ γραφίματος - τὰ γραφίματα, τὸ τρέξιμο, τὸ ράφιμο, τὸ δέσιμο κ.ἄ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐπίθετα

α') Ἐπίθετα δευτερόκλιτα

§ 127. Ἡ Ὀλυμπία ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τόπος **ιερός**. Εἰς τὸ **πυκνὸν** δάσος ἦτο κτισμένος **λαμπρὸς** ναὸς τοῦ Διὸς μὲ **πλούσια** ἀφιερώματα καὶ **μαρμάρινα** ἀγάλματα. Εἰς **κατάλληλον** δὲ χώρον ἦτο στάδιον, ὅπου ἐγίνοντο οἱ **Πανελλήνιοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες**. Εἰς αὐτοὺς ἐλάμβανον μέρος οἱ πῦθ **περίφημοι** ἀθληταὶ ἀπ' **ὅλας** τὰς **Ἑλληνικὰς πόλεις**. Εἰς τοὺς ἀγῶνας παρενύσκοντο **ἐπίσημοι** ἀντιπρόσωποι ἐξ **ὅλης** τῆς **Ἑλλάδος** καὶ παρακολουθοῦσαν αὐτοὺς καθήμενοι εἰς **ἀναπαυτικὰς** ἑδρας. Οἱ νικηταὶ ἐστεφανώνοντο ἀπο τὴν **Ἑλλανόδικον** Ἐπιτροπὴν μὲ κλάδον ἐλαίας. Ἡ πατρις ἐδέχετο τοὺς **ἐνδόξους** νικητὰς μὲ **ἰφάνταστον** ἐνθουσιασμόν καὶ ἐκρήμνιζον **μικρὸν** μέρος ἀπὸ τὰ **ὕψηλὰ** τεῖχη, διότι τὰ **χαλύβδινα** σώματα τῶν **ἐνδόξων** νικητῶν ἦσαν **ἱκανὰ** διὰ τὴν **ἀποτελεσματικὴν** ἀμυνάν της.

§ 128. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἰς τὰς φράσεις ὁ λαμπρὸς ναὸς, τὸ πυκνὸν δάσος, μαρμάρινα ἀγάλματα, ἡ λέξις λαμπρὸς, πὺθ προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ναὸς, φανερώνει τὴ λογῆς εἶναι ὁ ναὸς, δηλ. φανερώνει μίαν ιδιότητα τοῦ ναοῦ, τὴν λαμπρότητα. Ἐπίσης ἡ λέξις πυκνὸν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν δάσος καὶ φανερώνει τὴν πυκνότητα αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ λέξις μαρμάρινον προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ἄγαλμα καὶ φανερώνει ἀπὸ τὴ ἦτο κατεσκευασμένον τὸ ἄγαλμα, δηλ. τὴν ποιότητα τοῦ ἀγάλματος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ λέξεις πλούσια, περίφημοι, κατάλληλος, δάφνινος, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ ἀφιερώματα, ἀθληταί, χώρος, στέφανος, καὶ φανερώνουν τὴ λογῆς εἶναι αὐτά, ἢ, ὅπως ἄλλως λέγομεν, τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν. Αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἐπίθετα** ἦτοι :

Ἐπίθετα λέγονται αἱ λέξεις, πὺθ φανερώνουν κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ὁποῖον προσδιορίζουν.

§ 129. Τὰ ἐπίθετα προσδιορίζουν οὐσιαστικὰ ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους : ὁ ἱερός τόπος - ἡ ἱερὰ Διαθήκη - τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον - ὁ πλούσιος κῆπος - ἡ πλουσία χώρα τὸ πλούσιον ἔδαφος - ὁ καλὸς μαθητὴς - ἡ καλὴ ἡμέρα - τὸ καλὸν παιδίον, ὁ κατάλληλος χῶρος - ἡ κατάλληλος ἐποχὴ - τὸ κατάλληλον ἐργαλεῖον. Ἔχουν δηλαδὴ τὰ ἐπίθετα κανονικῶς τρία γένη καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **τριγενῆ**.

§ 130. Ἄν προσέξωμεν τὰς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, μίαν διὰ κάθε γένος : ὁ ἱερός - ἡ ἱερὰ - τὸ ἱερὸν, ὁ πυκνός - ἡ πυκνὴ - τὸ πυκνόν, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον : ὁ περιήγημος - ἡ περιήγημος - τὸ περιήγημον, ὁ κατάλληλος - ἡ κατάλληλος - τὸ κατάλληλον.

Ὅσα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, ἥτοι μίαν διὰ κάθε γένος λέγονται, **τρικατάληκτα**, ὅσα δὲ ἔχουν μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον, λέγονται **δικατάληκτα**.

§ 131. Τὰ τρικατάληκτα καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν - **ος**, λέγονται **δευτερόκλιτα**.

Κλίσις δευτεροκλίτων ἐπιθέτων

§ 132. 1. Τρικατάληκτα

Ἐνικὸς

Ὀν. καλ - ὅς	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαί - ος	δικαί - α	δίκαί - ον
Γεν. καλ - οῦ	καλ - ἥς	καλ - οῦ	δικαί - ου	δικαί - ας	δικαί - ου
Δοτ. καλ - ῶ	καλ - ῆ	καλ - ῶ	δικαί - φ	δικαί - α	δικαί - φ
Αἷτ. καλ - ὄν	καλ - ἥν	καλ - ὄν	δίκαί - ον	δικαί - αν	δίκαί - ον
Κλ. καλ - ἐ	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαί - ε	δικαί - α	δίκαί - ον

Πληθυντικὸς

Ὀν. καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ᾶ	δίκαί - οἱ	δίκαί - αἱ	δίκαί - α
Γεν. καλ - ὧν	καλ - ὧν	καλ - ὧν	δικαί - ων	δικαί - ων	δικαί - ων
Δοτ. καλ - οῖς	καλ - αῖς	καλ - οῖς	δικαί - οἰς	δικαί - αἰς	δικαί - σῖς
Αἷτ. καλ - οὓς	καλ - ᾶς	καλ - ᾶ	δικαί - ους	δικαί - ας	δίκαί - α
Κλ. καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ᾶ	δίκαί - οἱ	δίκαί - αἱ	δίκαί - α

§ 133. α) Τῶν δευτεροκλίτων τρικατάληκτων ἐπιθέτων τὸ ἀρ-

σενικόν εις - **ος** καὶ οὐδέτερον εις - **ον** κλίνονται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν εις - **η** ἢ - **α** κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

β) Τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἔχουν θηλυκὸν μὲ κατὰληξιν κανονικῶς - **η**: πυκνός - πυκνή, ὑψηλός - ὑψηλή. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως - **ος** τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ὑπάρχη **φωνῇεν** ἢ **ρ**, τότε τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰληξιν **α μακρόν**: ὥραϊος - ὥραϊα, καθαρός - καθαρά, νέος - νέα, ἀλλὰ ὄγδοος - ὄγδοη.

γ) Τὸ θηλυκὸν τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν τονίζεται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου καὶ ὅπως αἱ ἴδιαι πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ: ὥραϊαι - ὥραϊων (ὥραῖοι - ὥραίων), πλούσιαι - πλουσίων (πλούσιοι - πλουσίων).

2. Δικατάληκτα

§ 134. Τὰ δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν: ὁ, ἡ περίφημος, τὸ περίφημον.

Δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἶναι:

α) Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σύνθετα: ἐνδοξος, περίφημος, ἀθάνατος, ἀόρατος, πολῦτιμος κ.ἄ.

β) Μερικὰ ἀπλᾶ ἐπίθετα, ὅπως τὰ: βάρβαρος, ἐρημος, ἡμερος, ἥσυχος, κίβδηλος, φλύαρος καὶ

γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - **ειος**, - **ιμος**, - **ιος**: βόρειος, ὠφέλιμος, δόκιμος, ὠριμος, γαμήλιος.

§ 135. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) τὸ θηλυκὸν τῶν τρικατάληκτων δευτερόκλιτων ἐπιθέτων ἔχει κατὰληξιν - **α**, μόνον ὅταν πρὸ τῆς καταλήξεως - **ος** τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχη **φωνῇεν**: νέος - νέα. Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως - **ος** ὑπάρχει **ρ**, τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰληξιν **η**: μαῖρη - μαίρη, - καθαρός - καθαρή.

β) Πολλὰ προπαροξύτονα δευτερόκλιτα ἐπίθετα τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ὧν τῶν γενῶν πλὴν τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν συλλαβὴν, ποὺ τονίζεται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους: πλούσιος - πλούσια - τοὺς πλούσιους, ἀθάνατος - ἀθάνατη - τοὺς ἀθάνατους.

γ) Πολλὰ δικατάληκτα ἔχουν γίνει τρικατάληκτα: ἀθάνατος - ἀθάνατη - ἀθάνατον, ἥσυχος - ἥσυχη - ἥσυχον, ἡμερος - ἡμερη - ἡμερον.

3. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

§ 136. Τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα εἶναι τὰ περισσότερα τρικατάληκτα καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν. χρυσοῦς	χρυσῇ	χρυσοῦν	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ
Γεν. χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν
Δοτ. χρυσῶ	χρυσῇ	χρυσῶ	χρυσοῖς	χρυσαῖς	χρυσοῖς
Αἰτ. χρυσοῦν	χρυσῇν	χρυσοῦν	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ

Ταῦτα σχηματίζουν κανονικῶς τὸ θηλυκὸν εἰς - ῆ: ἀπλοῦς - ἀπλῆ κυανοῦς - κυανῆ. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως - οῦς τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχει ρ, σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς - ᾶ ἀργυροῦς - ἀργυρᾶ.

Τὰ συνηρημένα δικατάληκτα εἶναι συνήθως σύνθετα: ὁ, ἡ ἄπνους - τὸ ἄπνουν, ὁ, ἡ ἄχρους - τὸ ἄχρουν.

§ 137. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν μερικὰ συνηρημένα ἀπαντοῦν μὲ κατάληξιν -ος ὡς ἀσυναίρετα: χρυσός, ἀπλός, διπλός κλπ.

β') Τριτόκλιτα επίθετα

§ 138. Ὁ εὐθύς δρόμος ὁδηγεῖ συντόμως εἰς τὸ τέρας. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι **τραχεῖα**. Εἰς τοὺς **μεγάλους** καὶ **βαθεῖς** ποταμούς πλέουν ποταμόπλοια. **Πάντες** οἱ ἄνθρωποι, γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλ' ὀλίγοι τὸ κάμνουν. Τὸ μὲν πνεῦμα προθύμον, ἀλλ' ἡ σὰρξ **ἀσθενής**. Ἀνδρῶν **ἐπιφανῶν** **πᾶσα** γῆ τάφος. Νὰ εἰσθε **φιλομαθεῖς**, διὰ νὰ γίνετε **πολυμαθεῖς**. Νὰ ἔχετε τὸ μὲν σῶμα **ὕγιες**, τὴν δὲ ψυχὴν **εὐσεβῆ**. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις λειτουργοῦν Γυμνάσια **ἀρρένων** καὶ **θηλέων** χωριστά. Πολλὰ ζῶα εἶναι πολὺ **νοήμονα**. **Συνήθεις** ἀσχολίαι τῶν ἀγροτῶν εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα εἶναι **τετράποδα** καὶ ἄλλα **δίποδα**. Τὸ ἔργον ἐκείνων, πού ἐργάζονται εἰς τὰ ὄρυχεῖα εἶναι **ἄχαρι**. Ὅσοι Ἕλληνες ζοῦν εἰς ξένας χώρας, δὲν λησμονοῦν τὴν πατρίδα των εἶναι **φιλοπάτριδες**. Οἱ Ἕλληνες **πρόσφυγες** ἐκ Μ. Ἀσίας εἶναι πολὺ ἐργατικοί.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις εὐθύς, τραχεῖα, εὐσεβῆ, ἀσθενής, πού προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά δρόμος, ὁδός, ψυχὴν, σάρξ καὶ φανερώουν ἰδιότητα αὐτῶν. Εἶναι δηλ. καὶ αἱ λέξεις αὗται ἐπίθετα, τῶν ὁποίων τὸ ἀρσενικὸν κλίνεται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν καὶ λέγονται **τρίτοκλιτα ἐπίθετα**. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι τρικατάληκτα : ὁ τραχὺς δρόμος - ἡ τραχεῖα ὁδός - τὸ τραχὺ ὄρος, πᾶς ἀνὴρ - πᾶσα γυνή - πᾶν παιδίον· ἄλλα εἶναι δικατάληκτα : ὁ ἀσθενής ἄνθρωπος - ἡ ἀσθενής σὰρξ — τὸ ἀσθενές παιδίον, ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ, φιλόπατρις - τὸ φιλόπατρι καὶ ἄλλα μονοκατάληκτα : ὁ, ἡ, πρόσφυξ - ὁ, ἡ φυγὰς· τὰ μονοκατάληκτα ἔχουν μόνον ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος καὶ λέγονται **διγενῆ**.

§ 139. Τὰ τρίτοκλιτα ἐπίθετα ἀναλόγως μετὸν χαρακτηῖρα τοῦ θέματος εἶναι :

1. **Φωνηεντόληκτα** : ὁ εὐθύς (γεν. τοῦ εὐθέ - ος) - ἡ εὐθεῖα - τὸ εὐθύ.

2. **Ἀφωνόληκτα** : ἅπας (γεν. ἅπαντ - ος) - ἅπασα - ἅπαν, ὁ, ἡ εὐελπὺς (γεν. τοῦ εὐέλπιδ - ος) - τὸ εὐέλπι.

3. **Ἐρρινόληκτα** : ὁ, ἡ νοήμων (γεν. νοῆμον - ος) - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρην, (γεν. ἄρρεν - ος) - τὸ ἄρρεν.

4. **Σιγμόληκτα** : ὁ, ἡ ἀσθενής (γεν. ἀσθενέ (σ) ος - ἀσθενοῦς) τὸ ἀσθενές.

1. Φωνηεντόληκτα

§ 140. Τὰ φωνηεντόληκτα τρίτοκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα λήγουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν εἰς - **ύς**, εἰς τὸ θηλυκὸν εἰς - **εῖα**, εἰς τὸ οὐδέτερον εἰς - **υ** καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν. εὐθύς	εὐθεῖα	εὐθὺ	εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐθέα
Γεν. εὐθέος	εὐθείας	εὐθέος	εὐθέων	εὐθειῶν	εὐθέων
Δοτ. εὐθεῖ	εὐθεῖα	εὐθεῖ	εὐθέσι	εὐθείαις	εὐθέσι
Αἰτ. εὐθύν	εὐθεῖαν	εὐθὺ	εὐθεῖς	εὐθείας	εὐθέα
Κλ. εὐθὺ	εὐθεῖα	εὐθὺ	εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐθέα.

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : βαρὺς, πλατύς, ταχύς, τραχύς, βαθύς, παχύς, βραδύς καὶ εἶναι ὅλα **ὀξύτονα**. **Βαρύτονα** εἶναι τὰ : θῆλυς (γεν. θήλεος) - θήλεια - θῆλυ, ἡμίσις (γεν. ἡμίσεος πληθ. ἡμίσεις - ἡμισέων) - ἡμίσεια - ἡμισυ (πληθ. ἡμίσεια καὶ ἡμίση).

§ 141. α) Ἡ κατάληξις - α τοῦ θηλυκοῦ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἶναι βραχεῖα : εὐθεῖα, ταχεῖα, ἡ πλατεῖα ὁδός.

β) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου δὲν γίνεταί συναίρεσις τοῦ χαρακτήρος **ε** μὲ τὰς καταλήξεις : τοῦ βαρέος, τὰ βαρέα, τῶν βαρέων, ἐνῶ εὐθεῖς (ἀπὸ τὸ εὐθέες).

§ 142. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς -υς ἐπιθέτων κάνει : βαθιά, γλυκιά, τραχιά. Ἀπ' αὐτὰ μερικὰ ἔχουν εἰς τὸ ἄρσενικὸν κατάληξιν -ος καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον -ο, ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα : γλυκὸς λόγος, τὸ γλυκὸ ποτόν, κατὰ τὸ πικρὸς, ἐνῶ ἄλλα δευτερόκλιτα σχηματίζονται κατὰ τὰ εἰς -υς : μακρὸς καὶ μακρὸς - μακρὺ, κατὰ τὸ πλατὺς - πλατὺ.

2. Ἀφωνόληκτα

§ 143. α') Τρικατάληκτα εἰς -ας, -ασα, -αν.

	Ἐνικὸς				Πληθυντικὸς
Ὀν. πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντες	πᾶσαι	πάντα
Γεν. παντός	πάσης	παντός	πάντων	πασῶν	πάντων
Δοτ. παντὶ	πάσῃ	παντὶ	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι
Αἰτ. πάντα	πᾶσαν	πᾶν	πάντας	πάσας	πάντα

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ἅπας - ἅπασα - ἅπαν, σύμπας - σύμπασα - σύμπαν καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) λύσας - λύσασα - λύσαν, γράφας, - γράφασα - γράψαν.

Τὸ πᾶς καὶ πᾶν καὶ ὡς μονοσύλλαβα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν : παντός· εἰς τὴν γενικὴν ὅμως τοῦ πληθ. πάντων. Ταῦτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους **περισπῶνται**, ἂν καὶ δὲν ἔγινε συναίρεσις : πᾶς - πᾶν.

§ 144. Ὡς τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) γράφων - γράφουσα - γράφον· τὸ ἄρσενι-

κὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὸ ὁ γέρον, τὸ θηλυκὸν ὡς πρωτόκλιτον καὶ τὸ οὐδέτερον κατὰ τὸ καθήκον (§ 108).

Ἡ κλητική τοῦ ἄρσενικοῦ αὐτῶν εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικήν : ὦ γράφων.

§ 145. β') Δικατάληκτα.

Τὰ τριτόκλιτα δικατάληκτα ἀφωνόληκτα ἐπίθετα εἶναι συνήθως σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον. Αὐτὰ κλίνονται ὅπως τὸ ὄνομα ὁ, ἡ εὐελπις - τὸ εὐέλπι, τοῦ εὐέλπιδος, τὸν εὐέλπιν (ὡς βαρύτονον), εὐέλπιδες - εὐέλπιδων - εὐέλπιδας καὶ ὁ δίπους - τὸ δίπουν, τοῦ δίποδος κλπ.

§ 146. γ') Μονοκατάληκτα.

Τὰ ἀφωνόληκτα μονοκατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται ὅπως τὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά : ὁ πρόσφυς - τοῦ πρόσφυγος, ὁ φygάς - τοῦ φygάδος, ὁ ἄρπαξ - τοῦ ἀρπαγος.

3. Ἐνρινόληκτα

§ 147. Τὰ ἐνρινόληκτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα : ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρεν, κλίνονται δὲ ὡς ἑξῆς :

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	ἡ	νοήμων	τὸ	νοῆμον	οἱ	αἱ	νοήμονες	τὰ	νοήμονα
Γεν. τοῦ	τῆς	νοήμονος	τοῦ	νοήμονος	τῶν	νοημόνων	τῶν	νοημόνων	
Δοτ. τῷ	τῇ	νοήμονι	τῷ	νοήμονι	τοῖς	ταῖς	νοήμοσι	τοῖς	νοήμοσι
Αἱτ. τὸν	τὴν	νοήμονα	τὸ	νοῆμον	τούς	τάς	νοήμονάς	τὰ	νοήμονα
Κλ. ὦ		νοῆμον	ὦ	νοῆμον	ὦ	νοήμονες	ὦ	νοήμονα	

Ὁμοίως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ, ἡ ἐλεήμων - τὸ ἐλεῆμον, ὁ, ἡ παράφρων - τὸ παράφρον, ὁ, ἡ εὐγνώμων - τὸ εὐγνώμον, ὁ, ἡ εὐδαίμων - τὸ εὐδαῖμον (εἰς τὴν ἀρχ. τὸ εὐδαϊμον).

Σημείωσις. Τὸ ἐπίθετον ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρεν, τοῦ ἄρρενος, τὸν ἄρρενα, πληθ. οἱ ἄρρενες - τὰ ἄρρενα, τῶν ἀρρένων, τοὺς ἄρρενας.

4. Σιγμόληκτα

§ 148. Τὰ σιγμόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα μὲ χαρακτῆρα σ, ὅπως καὶ τὰ τριτόκλιτα σιγμόληκτα οὐσιαστικά (§ 121 Β.). ὁ, ἡ ἀσθενής - τὸ ἀσθενές (θέμ. ἀσθενεσ -). Εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς καὶ κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἔγινε συναίρεσις τῶν δύο φωνηέντων· κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικοῦς

	Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	ὁ	ἡ	ἀσθενής	ὁ	ἡ	πλήρης
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἀσθενοῦς	τοῦ	τῆς	πλήρους
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἀσθενεῖ	τῷ	τῇ	πλήρει
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἀσθενῆ	τὸν	τὴν	πλήρη
Κλ.	ὦ	ἀσθενές	ὦ	ἀσθενές	ὦ	πλήρες

Πληθυντικοῦς

Ὀν.	οἱ	αἱ	ἀσθενεῖς	τὰ	ἀσθενῆ	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
Γεν.		τῶν	ἀσθενῶν	τῶν	ἀσθενῶν		τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀσθενέσι	τοῖς	ἀσθενέσι	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς	πλήρεσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	ἀσθενεῖς	τὰ	ἀσθενῆ	τοὺς	τὰ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
Κλ.		ὦ	ἀσθενεῖς	ὦ	ἀσθενῆ		ὦ	πλήρεις	ὦ	πλήρη

Κατὰ τὸ ἀσθενής κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὑγίης, εὐγενής, ἀληθής, ἐπιμελής, ἀσφαλής, εὐτυχής. Κατὰ τὸ βαρύτονον πλήρης κλίνονται τὰ ἐπίθετα : συνήθης - σύνηθες, κακοήθης, κλινήρης, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν.

γ') Ἀνώμαλα ἐπίθετα

§ 149. Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι τὰ μέγας - μεγάλη - μέγα, πολὺς - πολλή - πολὺ, τὰ ὁποῖα κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικοῦς

	Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	μέγας	μεγάλη	μέγα	πολὺς	πολλή	πολὺ
Γεν.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
Δοτ.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ
Αἰτ.	μέγαν	μεγάλην	μέγα	πολὺν	πολλὴν	πολὺ
Κλ.	μεγάλε	μεγάλη	μέγα	πολὺ	πολλή	πολὺ

Πληθυντικός

	Ἀρσ.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἀρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ
Γεν.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
Δοτ.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα	πολλοὺς	πολλὰς	πολλὰ
Κλ.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ

§ 150. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους κλίνονται κατὰ τὴν γ' κλίσιν· εἰς τὴν γενικήν καὶ δοτικήν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὸν πληθυντικὸν τῶν ἰδίων γενῶν κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν. Τὸ θηλυκὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην συνηθίζεται· ὁ μέγας - ἡ μεγάλη - τὸ μέγαλο.

Η ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

§ 151. Τὴν θεῖαν Πρόνοιαν ἀντιλαμβανόμεθα, ἂν ρίψωμεν προσεκτικὸν βλέμμα εἰς τὸ σύμπαν. Ὁ ἀπέραντος κυανοὺς οὐρανός, πλήρης φωτεινῶν ἀστέρων κατὰ τὴν νύκτα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος μὲ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας, ἡ σελήνη μὲ τὸ ὥχρον φῶς εἶναι ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες, τὰ δασώδη βουνὰ μὲ τοὺς ἀποκρήμινους βράχους, αἱ ἀμμόδεις ἔρημοι, ἡ ἀπύθμενος θάλασσα, πάντα ταῦτα εἶναι ἐπίσης τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ δημιουργήματα. Τὰ ἡμερὰ ζῶα, τετράποδα καὶ δίποδα, τὰ πτερωτὰ καὶ τὰ ἄγρια θηρία ἀπὸ τοὺς παχεῖς καὶ σωματώδεις ἐλέφαντας καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς λέοντας ἕως τὰ εὐτελεῖ ἔρπετα εἶναι ὅλα πλάσματα ὁμοίως τοῦ Θεοῦ. Αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες, ποὺ πίπτουν εἰς τὰς καταλλήλους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, διὰ νὰ κάμνουν τὴν γῆν εὐφορον, εἶναι καταφανὲς ἀπόδειξις τῆς συνεχοῦς φροντίδος τοῦ Θεοῦ. Οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοὶ μὲ τὰ διανγῆ νερά των, ποὺ εἰς τὰς πηγὰς εἶναι ἀβαθεῖς, καθόσον δὲ προχωροῦν γίνονται πλατεῖς καὶ βαθεῖς, εἶναι ἐπίσης ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Τέλος ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὅποιον ἐπρόκισεν ὁ πολυεὐσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς μὲ νοῦν καὶ λόγον, εἶναι τὸ τέλειον δημιούργημα Αὐτοῦ. Ὁ πολυμήχανος ἄνθρωπος μὲ τὴν ὀξείαν διάνοιαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἐργαζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν μέχει

* Ἀσκησις διὰ τὰ ἐπίθετα.

βαθέος γήρατος ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα, ἀνέπτυξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις. Μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῇ ὑγιῆς καὶ εὐτυχής, εὐγνώμων πρὸς τὸν Ὑψιστον*.

Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων

§ 152. α) Ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν. Ἡ Πίνδος εἶναι ὑψηλότερα τοῦ Ταῦγέτου. Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ὄρος ὑψηλότετον. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότετον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι δυσκολώτατος ὁ δρόμος, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐνῶ ὁ δρόμος πρὸς τὴν κακίαν εἶναι εὐκολώτατος.

β) Ὁ Πηνειὸς ποταμὸς εἶναι πλατύς. Ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηνειοῦ, ὁ Νέστος εἶναι πλατύτατος ποταμὸς καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἑλλάδος.

γ) Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου. Ὁ Χαρίλαος εἶναι ἐπιμελέστατος μαθητής, ἀλλὰ ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του.

§ 153. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν, τὸ ἐπίθετον ὑψηλόν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος καὶ φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἀπλῶς ἔχει τὴν ιδιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα πλατὺς καὶ ἐπιμελής εἰς τὰς φράσεις ὁ Πηνειὸς ποταμὸς εἶναι πλατὺς καὶ ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **θετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον **θετικοῦ βαθμοῦ** ἢ ἀπλῶς **θετικόν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει ἀπλῶς τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον.

§ 154. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηνειοῦ, τὸ ἐπίθετον πλατύτερος φανερώνει, ὅτι πλάτος ἔχουν καὶ τὰ δύο οὐσιαστικά, δηλ. ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ Πηνειός, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀξιὸς, ἂν συγκριθῇ πρὸς τὸν Πηνειόν, ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπ' αὐτόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν εἰς τὰς φράσεις ἡ Πίνδος εἶναι ὑψη-

* Ὁ διδάσκαλος ἀναθέτει κατάλληλον ἐργασίαν εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἔλεγχον τῶν διδαχθέντων.

λοτέρα τοῦ Ταυγέτου καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου τὰ ἐπίθετα ὑψηλότερα καὶ ἐπιμελέστερος. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς **συγκριτικὸν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο οὐσιαστικὸν τοῦ αὐτοῦ εἵδους (ὁμοειδές).

§ 155. α) Εἰς τὴν φράσιν ὁ *Ὀλυμπος* εἶναι ὁρος ὑψηλότερον, τὸ ἐπίθετον ὑψηλότερον φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ὁρος ἔχει τὴν ιδιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, δηλ. τὸ ὕψος, εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο ὁμοειδές οὐσιαστικόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα *δυσκολώτατος*, *εὐκολώτατος*, καὶ *ἐπιμελέστατος* εἰς τὰς φράσεις *δρόμος δυσκολώτατος*, *δρόμος εὐκολώτατος*, *ἐπιμελέστατος μαθητής*.

β) Εἰς τὴν φράσιν ὁ *Βασίλειος* εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του, τὸ ἐπίθετον ὁ ἐπιμελέστατος, φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν *Βασίλειος* ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν συμμαθητῶν του. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα εἰς τὰς φράσεις τὸ *ὑψηλότερον* ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς *Ἑλλάδος* καὶ ὁ *πλατύτατος* ἀπὸ τοὺς *ποταμούς*. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς **ὑπερθετικὸν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο οὐσιαστικόν, ἢ ὅτι ἔχει αὐτὴν τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, μὲ τὰ ὁποῖα γίνεταί σύγκρισις.

§ 156. Τὸ συγκριτικὸν καὶ ὑπερθετικὸν ἑνὸς ἐπιθέτου λέγονται **παραθετικά** τοῦ ἐπιθέτου.

§ 157. Παρατηρήσεις. "Ὅταν τὸ ἐπίθετον φανερῶνῃ, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπ' ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τίθεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου μὲ τὸ ἄρθρον: *Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότερον ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος*. ὁ *Βασίλειος* εἶναι ὁ ἐπιμελέστερος ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς του.

Σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

§ 158. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ παραθετικά ὑψηλό - **τερος** - ὑψηλό - **τατος**, πλατύ - **τερος** - πλατύ - **τατος**, ἐπιμελέσ - **τερος** - ἐπιμελέσ - **τατος** σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θετικόν, ἀφοῦ προστεθοῦν εἰς τὸ θέμα τοῦ ἄρσενικοῦ γένους αἱ καταλήξεις - **τερος** (-τερα - τερον) διὰ τὸ συγκριτικὸν καὶ - **τατος** (-τατη - τατον) διὰ τὸ ὑπερθετικόν: ξηρός - ξηρό-**τερος** - ξηρό-**τατος**, λευκός - λευκό - **τερος** - λευκό-**τατος**, ὑγής - ὑγιές-**τερος** - ὑγιές-**τατος**, βραχύς - βραχύ-**τερος** - βραχύ-**τατος** κ. ᾧ.

§ 159. Εἰς δευτερόκλιτα ἐπίθετα τὸ ο τοῦ - **ότερος** - **ότατος**, ὃν ἡ πρὸ αὐτοῦ συλλαβὴ εἶναι **βραχεῖα**, ἐκτείνεται εἰς ω, ἂν δὲ εἶναι **μακρά** ἢ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν γράμμα (**θέσει μακρά**), μένει ἀμετάβλητον: νέος - νεώ-**τερος** - νεώ-**τατος**, σοφός - σοφώ-**τερος** - σοφώ-**τατος**, ἥσυχος - ἥσυχώ-**τερος** - ἥσυχώ-**τατος**, ἀλλὰ ξηρός - ξηρό-**τερος** - ξηρό-**τατος**, λευκός - λευκό-**τερος** - λευκό-**τατος**, ἐνδοξός - ἐνδοξό-**τερος** - ἐνδοξό-**τατος**, πικρός - πικρό-**τερος** - πικρό-**τατος**.

§ 160. Τὰ ἐπίθετα ἔντιμος, πολύτιμος, προθύμος, εἵθνημος, ἐπικίνδυνος, ἰσχυρός, ἀνιάρος, τρανός, ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ - **οτερος** - **οτατος** **δίχρονον μακρόν**: ἐντιμό-**τερος**, προθυμό-**τατος** κλπ. Ἐχουν **βραχὺ** τὸ δίχρονον **ι** τὰ εἰς - **ιος**, - **ικός**, - **ιμος**: ἄγιος, ὠφέλιμος, πολεμικός, ἀγιώ-**τερος**, ὠφελιμώ-**τερος**, πολεμικώ-**τερος** κ. ᾧ.

§ 161. Τὰ ἐπίθετα εἰς - **ων** σχηματίζουν τὰ παραθετικά εἰς - **έστερος** - **έστατος** κατὰ τὸ ἀληθέστερος, ἀφοῦ προστεθῇ εἰς τὸ θέμα τὸ - **έστερος** - **έστατος**: σώφρων - σωφρον - **έστερος** - σωφρον - **έστατος**, νοήμων - νοημον - **έστερος** - νοημον - **έστατος**.

Ὁμοίως σχηματίζονται τὰ παραθετικά τοῦ ἀπλοῦς - ἀπλούστερος - (ἀπλο - **έστερος**) - ἀπλού-**στατος** (ἀπλο - **έστατος**).

Τοῦ ἴδιος τὰ παραθετικά εἶναι **ιδιαιτέρος** - **ιδιαιτάτος**.

Παρατηρήσεις. Τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται καὶ περιφραστικῶς, τὸ μὲν συγκριτικὸν μὲ τὸ **πιό** (πλέον) πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸ δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ **πάρα πολύ** πρὸ τοῦ θετικοῦ: βαθύς - **πιό** βαθύς - **πάρα πολύ** βαθύς (ὁ **πιό** βαθύς), καλός - **πιό** καλός - **πάρα πολύ** καλός (ὁ **πιό** καλός). ἐνίοτε ὁ συγκρτ. κάνει **πιό** **καλύτερος**.

Σημείωσις. Ἀπαντοῦν κατὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ τὸ ελαφρότερος κατὰ τὸ βαρύτερος καὶ γλυκότερος κατὰ τὸ πικρότερος.

Ἀνώμαλα παραθετικά

§ 162. Τὰ παραθετικά μερικῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται ἀνω μάλως. Ἀπ' αὐτὰ συνηθέστερα εἶναι τά:

καλός	-	καλύτερος	-	κάλλιστος	-	ἄριστος	καὶ	βέλτιστος
μέγας	-	μεγαλύτερος	-	μέγιστος				
ταχύς	-	ταχύτερος	-	τάχιστος	(	ταχύτατος	)	
κακός	-	χειρότερος	-	κάκιστος	(	χείριστος	)	
ὀλίγος	-	ὀλιγώτερος	-	ἐλάχιστος				
πολύς	-	περισσότερος	-	πλεῖστος				
φίλος	-	πιὸ φίλος	-	φίλιτος				

Τοῦ ὑψηλός τὸ ὑπερθετικὸν εἶναι ὕψιστος· ὁ ὕψιστος.

§ 163. Μερικῶν ἐπιθέτων τὰ παραθετικά σχηματίζονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ προθέσεις, ἄλλων δὲ λείπει τὸ θετικὸν ἢ ἐν ἀπὸ τὰ παραθετικά.

ἄνω	-	ἀνώτερος	-	ἀνώτατος	-	ὔστερος	-	ὔστατος
κάτω	-	κατώτερος	-	κατώτατος	-	-	-	ὑπατος
πλησίον	-	πλησιέστερος	-	πλησιέστατος	-	-	-	ἔσχατος
ἐγγύς	-	ἐγγύτερος	-	ἐγγύτατος	-	ἐπικρατέστερος	-	
πρὸ	-	πρότερος	-	πρώτος	-	μεταγενέστερος	-	
ὑπὲρ	-	υὑτέρως	-	υὑέρως	-	προτιμότερος	-	

§ 164. Δὲν ἔχουν παραθετικά τὰ ἐπίθετα, ποὺ φανερώνουν 1) ὕλην: ξύλινος, χαλκοῦς, 2) καταγωγὴν ἢ συγγένειαν: πατρικός, ἀδελφικός, παιδικός, 3) χρόνον ἢ τόπον: νυκτερινός, θαλασσινός καὶ 4) τὰ σύνθετα ἰδίως μὲ τὸ α, ποὺ φανερώνει στέρησιν: ἄντρος, ἀθάνατος.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων

§ 165. Παραθετικά σχηματίζουν καὶ μερικά ἐπιρρήματα εἰς -ως, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν γεν. πληθυντικῇ τῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς τροπῆς τοῦ ν τῆς καταλήξεως εἰς ς, καθὼς καὶ ἄλλα. Αὐτὰ ἔχουν συγκριτικὸν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου συγκριτικοῦ, ὑπερθετικὸν δὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου ὑπερθετικοῦ.

δικαίως	- δικαιοτέρον - δικαιοτάτα
ἀληθῶς	- ἀληθέστερον - ἀληθέστατα
καλῶς	- καλύτερον - κάλλιστα, ἄριστα καὶ βέλτιστα
κακῶς	- χειρότερον - κάκιστα
πολὺ	- περισσότερον, πλεόν - πλείστον
πολὺ	- μᾶλλον - μάλιστα
ἀπλῶς	- ἀπλούστερον, ἀπλούστατα
ὀλίγον	- ὀλιγώτερον - ἐλάχιστα
—	- (ἐλασσον - μειον)

§ 166. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα αὐτὰ εἰς τὸν θετικὸν βαθμὸν λήγουν εἰς - α: δίκαια, καλὰ, ἀπλᾶ καὶ σχηματίζουν τὸν συγκριτικὸν εἰς - α: καλύτεια, χειρότεια, ἀπλούτεια, ἡ μὲ τὸ πῖο πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸν δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ πάρα πολὺ πρὸ τοῦ θετικοῦ: πῖο καλὰ, πάρα πολὺ καλὰ, πῖο ἀπλᾶ ἢ ἀπλούτερα, πάρα πολὺ ἀπλᾶ κλπ.

Ἄ σ κ η σ ι ς *

§ 167. Ὁ Κροῖσος ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος βασιλεὺς τῆς Λυδίας. Τοῦτον ἐπεσκέφθη κάποτε εἰς τὰς Σάρδεϊς ὁ σοφώτατος Σόλων. Ὁ Κροῖσος τὸν ὑπεδέχθη προθυμότατα καὶ εὐγενέστατα καί, ἀφοῦ τὸν ἐφιλοξένησε βασιλικώτατα, τοῦ ἔδειξε τοὺς μεγίστους θησαυροὺς του. Ἐπειτα τὸν ἠρώτησε: «ὦ ξένη Ἀθηναῖε, ἔχω ἀκούσει, ὅτι εἶσαι σοφώτατος ὄλων καὶ ὅτι εἰς ὅλα ἐκφέρεις κρίσιν δικαιοτέραν καὶ ὀρθοτέραν παντὸς ἄλλου. Θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω παρὰ σοῦ, ἂν θεωρεῖς ἄλλον ἄνθρωπον εὐτυχέστερον ἀπὸ ἐμέ». Ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: «Εἶναι δυσκολώτατον πρᾶγμα, φίλε μου, νὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι εὐτυχέστατοι, ἰδιαίτερος δὲ βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ σοβαρώτατα καὶ λεπτότατα ζητήματα. Ἐγὼ καλοτυγχίζω περισσότερον τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, δύο ἀδελφοὺς φρονιμωτάτους καὶ εὐσεβεστάτους.

Ἡ μητέρα των ἦτο ἐπιφανεστάτη ἱέρεια εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἀργος. Κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἥρας ἔπρεπε πρώτη αὐτὴ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νὰ παρενδρίσκειται εἰς τὸν ναόν. Τὰ παιδιὰ της, διὰ νὰ μὴ βραδύνη, ἐξεύχθησαν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ τὴν μετέφεραν ταχύτατα εἰς τὸν ναόν. Οἱ θεοὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς εὐσεβεστάτης αὐτῆς πράξεως ἐχάρισαν εἰς αὐτὰ δῶρον πολυτιμώτατον, τοὺς ἐκοίμισαν μὲ βαθύτατον καὶ γλυκύτατον ὕπνον, ἀπὸ τὸν ὅποιον δὲν ἐξύπνησαν.

* Ἄ σ κ η σ ι ς διὰ τὰ παραθετικά.

Εἰς δευτέραν ἐρώτησιν τοῦ Κροίσου, ἃν θεωρεῖ καὶ ἄλλον εὐτυχέστερον αὐτοῦ, ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: «Ὑστερον ἀπὸ αὐτοὺς μακαρίζω Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο ἀρίστους καὶ σεμνοτάτους υἱούς· ὁ ἴδιος, στρατηγὸς εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Μεγαρέων, ἀπεδείχθη ὁ ἀνδρειότερος μαχητὴς ὧν καὶ μαχόμενος γενναϊότατα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἔθαψαν μὲ μεγαλοπρεπεστάτας τιμὰς». Μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου: «Τέλος πάντων, ὦ Ἀθηναῖε, ἐγὼ λοιπὸν δὲν εἶμαι οὐδενὸς καλύτερος, οὔτε εὐτυχέστερος;». Ὁ Σόλων τότε τοῦ ἀπήντησεν ἡρεμώτατα: «Φίλε μου, πλοῦτον ἔχεις περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ δύναμιν μεγίστην· μέχρι τέλους ὅμως τῆς ζωῆς εἶναι δυνατόν νὰ συμβοῦν εἰς τὸν ἀνθρώπον πλεῖσται ἀτυχαίαι. Μόνον, ἃν μέχρι τοῦ θανάτου ζήσης εὐτυχέστατος, θὰ εἶσαι ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἀντωνυμίαι

§ 168. Ὁ διδάσκαλος μᾶς εἶπε σήμερα: «Αἱ Ἀθηναίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ καὶ ἀσφαλτοστρωμένοι, ἐνῷ οἱ δικοὶ μας εἶναι ἀκατάστατοι. Τέτοιοι εἶναι μόνον ὀλίγοι δρόμοι μεγάλων πόλεων. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι ὁ Πειραιεὺς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας· ἡ κίνησις τῶν πλοίων εἰς αὐτὸν εἶναι πολὺ μεγάλη.

§ 169. Εἰς τὴν φράσιν αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα, ἡ λέξις αἱ ὁποῖαι τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αἱ Ἀθηναίαι. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἐπίνειον αὐτῆς, ἡ λέξις αὐτῆς τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος πόλεως. Ὅμοιως εἰς τὴν φράσιν τέτοιοι εἶναι οἱ δρόμοι, ἡ λέξις τέτοιοι τίθεται ἀντὶ τῶν ἐπιθέτων καθαροὶ καὶ ἀσφαλτοστρωμένοι. Ὑπάρχουν δηλ. εἰς τὸν λόγον λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀντωνυμίαι**. Ἀντωνυμίαι δηλ. λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων.

α') Προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 170. Ὁ Γεώργιος πρὸς τὸν Δημήτριον.

« Ἐγώ, ὅταν τελειώσω τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, θὰ ἐργασθῶ. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου θὰ φροντίσῃ δι' ὅλους ἡμᾶς, ποῦ δὲν θὰ συνεχίσωμεν τὰ μαθήματα, νὰ μᾶς εὕρῃ ἐργασίαν. Σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῇς; ἢ ἐλπίζεις, ὅτι θὰ σὲ καλέσουν εἰς τὴν πόλιν οἱ συγγενεῖς; Σε παρακαλῶ, ἂν φύγῃς, νὰ μᾶς γράφῃς· ἐγὼ θὰ σοῦ γράφω τακτικά. Εἶναι ὥραϊον προῶγμα ἢ φιλία ὅλων ἡμῶν τῶν συμμαθητῶν. Ὁ Χαρίλαος θὰ σπουδάσῃ, διότι αὐτὸς ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα.

Ἡμεῖς τὸ καλοκαίρι θὰ πᾶμε στὸ χωριό. Σεῖς ποῦ θὰ πᾶτε; Ὁ Χαρίλαος καὶ ὁ Πέτρος μοῦ ἔλεγον, ὅτι θὰ παραθερίσουν αὐτοὶ εἰς τὸ κτῆμα ».

§ 171. Εἰς τὴν φράσιν ἐγὼ θὰ ἐργασθῶ, ἡ λέξις ἐγὼ τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ. Εἰς τὴν φράσιν σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῇς, ἡ λέξις σὺ τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Δημήτριος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ ὁ Γεώργιος. Εἰς τὴν φράσιν αὐτὸς ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἡ λέξις αὐτὸς τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Χαρίλαος, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ λόγος. Αἱ λέξεις δηλαδή ἐγώ, σὺ, αὐτὸς τίθενται ἀντὶ τῶν τριῶν προσώπων τοῦ λόγου· φανερόνουν δηλ. τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, ἥτοι α) ἐκεῖνον, ποῦ ὁμιλεῖ (ἐγώ· πρῶτον πρόσωπον)· β) ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ λόγος (σὺ· δεῦτερον πρόσωπον) καὶ γ) ἐκεῖνον ἢ ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος (ἐκεῖνος, αὐτό· τρίτον πρόσωπον). Αἱ ἀντωνυμίαι αὗται, ποῦ φανερόνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγονται **προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

§ 172.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

α' πρόσ.	β' πρόσ.	α' πρόσ.	β' πρόσ.	
Ὀν. ἐγώ	σὺ	ἡμεῖς	σεῖς	(ὕμεῖς)
Γεν. ἐμοῦ, μοῦ, μου	σοῦ, σου	ἡμῶν		(ὕμῶν)
Δοτ. ἐμοί, μοί	σοί, σοι	ἡμῖν		(ὕμῖν)
Αἰτ. ἐμέ, μέ, με	σέ, σε	ἡμᾶς, μᾶς, μας, σᾶς, σας		(ὕμᾶς)

§ 173. Τοῦ τρίτου προσώπου προσωπική ἀντωνυμία εἶναι ἡ αὐτός

Ἑνικὸς

Ὀν. αὐτός	- ἡ	- ὁ
Γεν. αὐτοῦ	- ἧς	- οὔ, τοῦ, του, τῆς, της, τοῦ, του
Δοτ. αὐτῷ	- ᾧ	- ᾧ
Αἰτ. αὐτόν	- ἣν	- ό, τόν, τον, τήν, την, τό, το

Πληθυντικὸς

Ὀν. αὐτοὶ	- αἱ	- ἃ
Γεν. αὐτῶν	- ὧν	- ὧν
Δοτ. αὐτοῖς	- αἰς	- οῖς
Αἰτ. αὐτούς	- ἃς	- ά, τοὺς, τους, τάς, τας, τά, τα

Σημείωσις. Οἱ τύποι ὑμεῖς κλπ. χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ πολλοὺς εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους συζητήσεις (βουλὴν - διαλέξεις). Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φράσεις: δόξα σοι, εἰρήνη ὑμῖν κ.ἄ.

§ 174. Παράτηρήσεις. Οἱ τύποι μου, σοῦ, τοῦ, τῆς, τοῦ καὶ ὁ πληθυντικὸς μᾶς, σᾶς, τοὺς δι' ὅλα τὰ γένη χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς τύποι δοτικῆς πτώσεως: μοῦ ἔδωκε, σοῦ ἔστειλε, τοὺς ὑπεσχέθη κλπ.

Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι ἐμένα, ἐόν, ἐσένα, ἐμεῖς, ἐσεῖς, ἐμᾶς, ἐσᾶς, ὅταν πρόκειται ἰδίως νὰ δηλωθῇ ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολή: Ἐσὺ τὰ ὁμολογεῖς· ἐμένα κάλεσε καὶ ὄχι ἐσένα.

β') Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 175. Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Ὁ ἰδικός σας εἶναι μεγαλύτερος ἢ μικρότερος;

Σήμερα ἐλησμόνησα τὸν κονδυλοφόρον, ἀλλ' ὁ Παῦλος μοῦ ἔδωκε τὸν ἰδικόν του· δὲν εἶχα πέννα καὶ μοῦ ἔδωκε τὴν ἰδικήν του. Αἱ ἰδικαὶ σας ἀσχολίαι εἶναι εὐχάριστοι, ἐνῶ αἱ ἰδικαὶ μας εἶναι κουραστικά.

§ 176. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς αἱ λέξεις α) τὸν ἰδικόν μας τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κῆπόν μας, β) ὁ ἰδικός σας τίθεται ἀντὶ

τοῦ οὐσιαστικοῦ κῆπός σας, γ) τὸν ἰδικόν του τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κοινδυλοφόρον του, δ) τὴν ἰδικήν του τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ πέννα του. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὗται ἀντωνυμιαί καὶ φανερώουν τὸ πρόσωπον, τοῦ ὁποίου εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, ἀντὶ τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ ἀντωνυμία. Αἱ ἀντωνυμιαί αὗται λέγονται **κτητικά**.

Κτητικά δηλ. **ἀντωνυμιαί** λέγονται, ὅσαι φανερώουν τίνος εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, εἰς τὸ ὅποιον αὗται ἀναφέρονται.

§ 177. α) "Όταν τὸ πρόσωπον, ποῦ ἔχει κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν εἶναι ἓν, αἱ κτητικά ἀντωνυμιαί εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	ἰδικός μου - ἰδική μου - ἰδικόν μου
	ἐμός - ἐμή - ἐμόν
τοῦ β' »	ἰδικός σου - ἰδική σου - ἰδικόν σου
	σός - σή - σόν
τοῦ γ' »	ἰδικός του - ἰδική του - ἰδικόν του

β) "Όταν ὁ κτήτωρ εἶναι ἓνας καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμιαί εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	ἰδιοί μου - ἰδικαί μου - ἰδικά μου
	ἐμοί - ἐμαὶ - ἐμὰ
τοῦ β' »	ἰδιοί σου - ἰδικαί σου - ἰδικά σου
	σοί - σαί - σὰ
τοῦ γ' »	ἰδιοί του - ἰδικαί του - ἰδικά του

γ) "Όταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὸ κτῆμα ἓν

τοῦ α' προσώπ.	ἰδικός μας - ἰδική μας - ἰδικόν μας καὶ
	ἡμέτερος, - α, - ον
τοῦ β' »	ἰδικός σας - ἰδική σας - ἰδικόν σας καὶ
	ὑμέτερος, - α, - ον
τοῦ γ' »	ἰδιοὶ των - ἰδικαὶ των - ἰδικά των
	σφέτερος - σφετέρα - σφέτερον

δ) "Όταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμιαί εἶναι

τοῦ α' προσώπ.		ιδικοί μας - ιδίκα μας - ιδικά μας καὶ ἡμέτεροι, - αι, - α
τοῦ β' »		ιδικοί σας - ιδικάί σας - ιδικά σας καὶ ὕμέτεροι, - αι, - α
τοῦ γ' »		ιδικοί των - ιδικάί των - ιδικά των σφέτεροι - σφέτεραι - σφέτερα

§ 178. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι ἔχουν τρία γένη, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους, κλίνονται δὲ ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 179. Ὄταν αἱ ἀντωνυμίαι αὗται εἶναι μαζί με τὰ οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν, λέγονται **ἀντωνυμικὰ κτητικὰ ἐπίθετα**: ὁ **ιδικός μου κήπος**, τὸ **ιδικόν σου βιβλίον**, ἡ **ιδική του οἰκία**. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν ἡ γενικὴ **μου, σου, του - μας, σας, των, τους**: ὁ **κήπος μας**, τὸ **βιβλίον σου**, τὰ **πράγματά μας**, ἡ **οἰκία σας**, ὁ **κήπος σας**.

§ 180. Παράτηρήσεις. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ἀπαντοῦν καὶ μετὰ τὴν μορφήν: **δικός μου, δικός σου, δικός του, δικός μας, δικό σας, δικός των ἢ δικός τους** κλπ.

γ') Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 181. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των** δι' ἔργα, ποὺ ὠφελοῦν τὴν κοινωνίαν. Ὅποιοι θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇ **τὸν ἑαυτὸν του**. Εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν **τὸν ἑαυτὸν μας**: δύσκολον εἶναι νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε: «Νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, ὅπως **τὸν ἑαυτὸν σου**». Ὅσα λέγω εἰς ἄλλους, τὰ λέγω πρῶτα **τοῦ ἑαυτοῦ μου**.

§ 182. Εἰς τὴν φράσιν οἱ ἄνθρωποι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των**, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν των** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειάν του· ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν ὅπως ἀγαπᾷς **τὸν ἑαυτὸν σου**, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν σου** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται

τὴν ἐνέργειαν. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμιαί, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ, ὅτι τὸ πρόσωπον, ποὺ κάμνει μίαν ἐνέργειαν, εἶναι τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια.

Αἱ ἀντωνυμιαί, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειαν (πάσχει), λέγονται **αὐτοπαθεῖς** ἀντωνυμιαί. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς:

Ἑνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

γ' πρόσ.

Γεν.	τοῦ ἑαυτοῦ μου	τοῦ ἑαυτοῦ σου	τοῦ ἑαυτοῦ του, της, του
Αἰτ.	τὸν ἑαυτόν μου	τὸν ἑαυτόν σου	τὸν ἑαυτόν του, της, του

Πληθυντικὸς

Γεν.	τοῦ ἑαυτοῦ μας ἢ τῶν ἑαυτῶν μας - τοῦ ἑαυτοῦ σας ἢ τῶν ἑαυτῶν σας - τοῦ ἑαυτοῦ των ἢ τῶν ἑαυτῶν των
Αἰτ.	τὸν ἑαυτόν μας ἢ τοὺς ἑαυτούς μας - τὸν ἑαυτόν σας ἢ τοὺς ἑαυτούς σας - τὸν ἑαυτόν των ἢ τοὺς ἑαυτούς των

§ 183. Ἀπαντοῦν ἀκόμη χωρὶς τὸ ἄρθρον: **ἄφ' ἑαυτοῦ μου** εἶπα ὅσα εἶπα. Ὁ Δημήτριος ἐκράτησε **δι' ἑαυτόν** ἐν μόνον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποὺ ἔλαβεν εἰς τὴν ἐορτήν του. **Εὐλόγησαν ἑαυτούς** καὶ ἀλλήλους.

Εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ οἱ κατωτέρω τύποι τῆς ἀρχαίας γλώσσης.

Ἑνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

ἀρσ.

θηλ.

ἀρσ.

θηλ.

Γεν.	ἐμαιοῦ ἐμαινῆς	σεαιοῦ - σαινοῦ	σεαιτῆς - σαινῆς
Δοτ.	ἐμαινῶ ἐμαινῇ	σεαινῶ - σαινῶ	σεαιτῇ - σαινῇ
Αἰτ.	ἐμαιντόν ἐμαιντήν	σεαιντόν - σαιντόν	σεαιτήν - σαιντήν

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὁ ς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

ἡμῶν	αὐτῶν	ὕμῶν	αὐτῶν
ἡμῖν	αὐτοῖς - αἷς	ὕμῖν	αὐτοῖς - αἷς
ἡμᾶς	αὐτοὺς - ἄς	ὕμᾶς	αὐτοὺς - ἄς

γ' πρόσ.

Ἐ ν ι κ ὁ ς

ἄρσ.

θηλ.

οὐδ.

ἑαυτοῦ - αὐτοῦ	ἑαυτῆς - αὐτῆς	ἑαυτοῦ - αὐτοῦ
ἑαυτῶ - αὐτῶ	ἑαυτῇ - αὐτῇ	ἑαυτῶ - αὐτῶ
ἑαυτόν - αὐτόν	ἑαυτήν - αὐτήν	ἑαυτό

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὁ ς

ἑαυτῶν	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς	ἑαυτοῖς
ἑαυτοῦς	ἑαυτάς	ἑαυτά

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν ἐσχηματίσθη εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ ἡ ὀνομαστικὴ: ὁ ἑαυτός μου, ὁ ἑαυτός σου, ὁ ἑαυτός μας, ὁ ἑαυτός σας, ὁ ἑαυτός των (ἡ τους), οἱ ὅποιοι ἰσοδυναμοῦν με τὰ: ἐγὼ προσωπικῶς - τὸ πρόσωπόν μου, σὺ προσωπικῶς, αὐτὸς προσωπικῶς, ἡμεῖς προσωπικῶς κλπ.

δ') Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι

§ 184. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους = νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἢ νὰ ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε = νὰ βαστάζετε τὰ βάρη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου ἢ νὰ βαστάζετε τὰ βάρη μεταξύ σας.

Ἡ λέξις ἀλλήλους τίθεται εἰς τὸν λόγον καὶ φανερώνει, πρόσωπα, ποὺ ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται τὸ ἐν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου. Τὸ ἴδιον φανερώνει καὶ ἡ λέξις ἀλλήλων. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὗται ἀντωνυμῖαι καὶ τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ φανερώσουν περισσότερα τοῦ ἐνὸς πρόσωπα, ποὺ ἐνεργοῦν, καὶ συγχρόνως δέχονται τὰ μὲν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἄλλων λέγονται δὲ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι. Τύποι αὐτῆς εἶναι τοῦ πληθ. ἀριθ. γεν. ἀλλήλων, αἰτ. ἀλλήλους - ἀλλήλας - ἀλλήλα καὶ δοτ. ἀλλήλοις, ἀλλήλαις.

§ 185. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι εἶναι : ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἡ μία τὴν ἄλλην, τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ μεταξὺ μας, σας, των.

Σημείωσις. Αἱ λέξεις ἀλληλοβοήθεια, ἀλληλοὑποστήριξις κλπ. γίνονται ἀπὸ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὴν καὶ τὰ ὀνόματα βοήθεια κλπ.

ε') Δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 186. Δεικτικαὶ λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων, πού θέλομεν νὰ δείξωμεν. Αὐταὶ εἶναι κυρίως αἱ **οὗτος - αὕτη - τοῦτο**, **ἐκεῖνος - ἐκεῖνη - ἐκεῖνο**, **αὐτός - αὕτη - αὐτό**.

α) Ἡ **οὗτος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἀμέσως προηγούμενος : Ὁ Κλέαρχος ἦτο Λακεδαιμόνιος· **τοῦτον** προσεκάλεσεν ὁ Κῦρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου.

β) Ἡ **ἐκεῖνος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι εἰς ἀπόστασιν ἢ δὲν εὐρίσκεται ἐμπρὸς μας : Ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τοὺς ὑπερασπιστάς τῶν Θερμοπυλῶν νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα· **ἐκεῖνοι** ὁμως ἀπήντησαν : « μολὼν λαβέ ».

γ) Ἡ **αὐτός** χρησιμοποιεῖται, ὅταν ὁ ὁμιλῶν ἔχῃ ὑπ' ὄψιν κάτι, ἀνεξαρτήτως ἂν αὐτὸ εἶναι μακρὰν ἢ πλησίον ἢ ἀπουσιάζῃ : Ὁ Ἀγγλος διοικητὴς εἰς τὴν Κύπρον ἐφήρμοξε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ βαρβάρους μεθόδους· **αὐτὸς** ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἀπολίτιστος ἄνθρωπος.

§ 187. Ἡ ἀντωνυμία **οὗτος** κλίνεται ὡς ἑξῆς :

Ὄν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τούτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Αἱ **ἐκεῖνος - ἐκεῖνη - ἐκεῖνο** καὶ **αὐτός - αὕτη - αὐτό** κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 188. Ἄλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ α) τοιοῦτος - τοιαύτη - τοιοῦτο(ν), διὰ τὴν δειχθῆ ποιότητος, β) τοσοῦτος - τοσαύτη - τοσοῦτο(ν) καὶ τόσος - τόση - τόσο(ν), διὰ τὴν δειχθῆ ποσότητος· ἡ τοιοῦτος, κατὰ τὴν ὁποίαν κλίνεται καὶ ἡ τοσοῦτος, κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικὸς

Ὀν.	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο (ν)
Γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου
Δοτ.	τοιούτω	τοιαύτῃ	τοιούτῳ
Αἰτ.	τοιοῦτον	τοιαύτην	τοιοῦτο (ν)

Πληθυντικὸς

Ὀν.	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γεν.	τοιοούτων	τοιοούτων	τοιοούτων
Δοτ.	τοιοούτοις	τοιαύταις	τοιοούτοις
Αἰτ.	τοιοούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Ἡ τόσος - τόση - τόσον κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 189. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἡ οὗτος λέγεται καὶ τοῦτος - τούτη - τοῦτο ἢ ἐτούτος - ἐτούτη - ἐτούτο ἀντὶ δὲ τῆς τοιοῦτος συνθεστέρα εἶναι τέτοιος - τέτοια - τέτοιο, αἱ ὁποῖαι κλίνονται ὡς δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 190. Δεικτικὰ ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι, ὅταν εἰς τὸν λόγον συνοδεύουν οὐσιαστικά, εἶναι ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα: αὕτη ἡ πόλις, αὐτὸ τὸ παιδίον, οὗτος ὁ κήπος, οἱ τοιοῦτοι χαρακτήρες.

στ') Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτός

§ 191. Οἱ Κύπριοι ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ἀγγλων, διὰ τὰ ἀναγκάσουν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐνωθῇ ἡ μεγαλόνησος μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη εἰς θάνατον καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ πῇ τὸ κῶνειον.

Εἰς τὴν φράσιν διὰ τὰ ἀναγκάσουν αὐτοὺς, ἡ λέξις αὐτοὺς ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Ἀγγλους, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ μετὰ

τὸ διὰ τὰ ἀναγκάσουν. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἔδωκαν εἰς αὐτόν, ἢ λέξις **αὐτόν** ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως *Σωκράτη*, ἢ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ μετὰ τὴν λέξιν ἔδωκαν.

Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός**, ὅταν τίθεται εἰς τὸν λόγον διὰ τὰ μὴ ἐπαναληφθῇ μία λέξις, περὶ τῆς ὁποίας ἔχει γίνεαι λόγος προηγουμένως, λέγεται **ἐπαναληπτική**.

§ 192. Ἀντὶ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας **αὐτός** χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι **τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς**. Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἠδύναντο νὰ εἶναι : *Οἱ Κύπριοι ἀγωνίζονται κατὰ τῶν Ἀγγλων*, διὰ τὰ τοὺς ἀναγκάσουν κλπ., οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν *Σωκράτη* καὶ **τοῦ** ἔδωκαν κλπ.

Πολλάκις οἱ τύποι **τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς** κλπ. τίθενται εἰς τὸν λόγον πρὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδονται, καὶ προλαμβάνουν τρόπον τινα αὐτό : *τὸν* εἶδες σήμερα τὸν *Παῦλον* ; *τοὺς* παρακολούθησες τοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ *Στάδιον* ; Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἢ ἀντωνυμία λέγεται **προληπτική**.

ζ') Ὀριστικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 193. Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός** με ἄρθρον **ὁ αὐτός - ἡ αὐτή - τὸ αὐτὸ** σημαίνει **ὁ ἴδιος : τὸ αὐτὸ φῶρεμα, αἱ αὐτοὶ λόγοι** εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, **ὁ αὐτός - ἡ - ὁ** εἶναι **ὀριστικὴ ἀντωνυμία**.

Αἱ λέξεις **ὁ ἴδιος, μόνος του** κλπ. χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ τὰ ὀρίσουν καὶ νὰ ξεχωρίσουν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἄλλα ὁμοειδῆ καὶ ἐπέχουν θέσιν ὀριστικῆς ἀντωνυμίας.

Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ α) **ὁ ἴδιος - ἡ ἰδία - τὸ ἴδιον** πάντοτε με ἄρθρον καὶ β) **μόνος - μόνη - μόνον** χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **μόνος μου, μόνονι μας** κλπ.

η') Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 194. *Τίς* ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν μάχην τοῦ *Μαραθῶνος* ; *Ποῖοι* ἀνήγγειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπρὰν νίκην ; *Πόσοι* ἐφρονέυθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ;

Πόσοι είναι οἱ μαθηταὶ τῆς τάξεώς σας καὶ **ποῖοι** εἶναι οἱ ἐπιμελέστεροι; **Ποῖος** δὲ εἶναι ὁ ἄριστος ὅλων; Ὁ Πέτρος **τί** μαθητῆς εἶναι;

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς αἱ λέξεις **τίς**, **πόσοι**, **ποῖος** χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον, ὅταν κάμνωμεν κάποιαν ἐρώτησιν· α) διὰ κάποιον πρόσωπον ἢ πράγμα: **τίς**; **ποῖος**; β) διὰ τὸ ποσὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων: **πόσοι**; καὶ γ) διὰ τὸ ποιὸν προσώπων ἢ πραγμάτων: **τί** ἄνθρωπος εἶναι ὁ Πέτρος; αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι**· εἶναι δὲ τρεῖς: **τίς**, **ποῖος**, **πόσος**.

§ 195. Ἡ ἀντωνυμία **τίς** ἔχει δύο τύπους, ἓνα διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν **τίς** καὶ ἓνα διὰ τὸ οὐδέτερον **τί**· κλίνεται δὲ ὡς ἑξῆς:

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς	
	ἀρσεν. - θηλ.	οὐδ.	ἀρσεν. - θηλ.	οὐδ.
Ὀν.	τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Αἰτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Αἱ ἄλλαι ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Ἡ ἀντωνυμία **τί**, ἥ ὁποία χρησιμοποιεῖται ὅταν γίνεται ἐρώτησις διὰ τὸ ποιὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων, εἶναι ἄκλιτος καὶ σημαίνει **τί** λογῆς - **τί** εἵδους εἶναι τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα: **τί** παιδί εἶναι αὐτό; **τί** φίλος εἶναι αὐτός;

§ 196. Ἀντωνυμικὰ ἐρωτηματικὰ ἐπίθετα. Ὅταν αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι συνοδεύωνται ἀπὸ οὐσιαστικά, εἶναι ἐπίθετα ἀντωνυμικά: **ποῖος** μαθητῆς ἀπουσίασε χθές; **πόσους** στρατιώτας ἔχει ὁ λόχος; **πόσων** χρόνων εἶναι τὸ παιδί;

θ') Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι

§ 197. Ἐάν **τις** θέλῃ νὰ κερδήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐάν **κάποιος** ἔχῃ πολλοὺς χι-

τῶνας, νὰ κρατήσῃ **ἕνα** διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ τοὺς **ἄλλους** νὰ μοιράσῃ εἰς πτωχοὺς.

Τινὲς τῶν μαθητῶν δὲν συμμορφώνονται μὲ τὸν κανονισμόν τοῦ σχολείου. Ὁ Διευθυντὴς λέγει εἰς τοὺς μαθητάς: «Διὰ τὴν πολυήμερον ἐκδρομὴν πρέπει **ἕκαστος** νὰ ἔχῃ τροφίμα διὰ **μίαν** τοῦλάχιστον ἡμέραν. **Ὅλοι** θὰ εἰσθε αὖριον εἰς τὰς 7,30' π.μ. συγκεντρωμένοι εἰς τὴν ἀδλὴν τοῦ σχολείου. **Μερικοὶ** θὰ ἔλθουν ἐνωρίτερον, διὰ νὰ ἐπιβλέπουν τὴν τάξιν. **Κανεῖς** δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάσῃ, διότι εἰς **οὐδένα** ἡ εταιρεία τῶν σιδηροδρόμων θὰ ἐπιστρέψῃ τὰ χρήματα».

§ 198. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον αἱ λέξεις **τίς, κάποιος, ἕνας, ἄλλος, ἕκαστος, ὅλοι, μερικοί, οὐδεὶς, κανένας** τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὀρισμένα· ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἢ πράγματα ἀορίστως, εἶναι δηλ. ἀντωνυμίαι καὶ λέγονται **ἀόριστοι**.

Ἀόριστοι δηλαδή **ἀντωνυμίαι** λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν πρόσωπα ἢ πράγματα ἀορίστως, χωρὶς δηλ. νὰ τὰ ὀνομάζωμεν.

§ 199. Συνηθέστεραι ἀόριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἐξῆς :

1. **τίς** ἄρσ θηλ., **τί** οὐδετ. : ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίαζεν εἰς **τινα** κώμην, ἐξῆλθε πρὸς προὔπαντήσιν αὐτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

2. **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικὰ** μόνον εἰς τὸν πληθυντ. ἀριθμόν: **μερικοὶ** μαθηταὶ δὲν προσέχουν.

3. **ὅλος - ὅλη - ὅλον** : μὴ ἀνησυχεῖτε. Θὰ ὁμιλῶ δυνατὰ καὶ θὰ ἀκούσετε **ὅλοι**.

4. **ἕκαστος - ἐκάστη - ἕκαστον** : **ἕκαστος** ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

5. **ἄλλος - ἄλλη - ἄλλο** : εἶναι **ἄλλος**, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσέλθῃ ὡς μάργος ;

6. **οὐδεὶς - οὐδεμία - οὐδὲν** : **οὐδεὶς** μπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

7. **κάποιος - κάποια - κάποιο** : κοίταξε νὰ ἰδῇς **κάποιος** ἐκτύπησε τὴν θύραν.

8. **κανεῖς - καμία - κανέν** (κανένας - καμία - κανέν) : **κανεῖς** δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μείνῃ ὁρθὸς εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ βλέπουν **ὅλοι** τὴν σκηνήν

9. **δλόκληρος**, -ος, -ον : **δλόκληρος** ἡ πόλις κατεστράφη ἀπὸ τοὺς σεισμούς.

10. **ὁ, ἡ, τὸ δεῖνα** κλπ.

11. **ἐκάτερος - ἐκατέρα - ἐκάτερον** = ὁ καθεὶς ἐκ τῶν δύο χωριστά.

12. **ἀμφοτέροι**, -αι, -α = καὶ οἱ δύο.

13. **οὐδέτερος**, -α, -ον = οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς δύο.

§ 200. Ἡ **τίς**, ἀντὶ τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται περισσότερον ἢ **κάποιος - α - ο**, κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
	ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.	ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.	
Ὀν.	τίς	τὶ	τινὲς	τινὰ	
Γεν.	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν	
Δοτ.	τινὶ	τινὶ	τισὶ	τισὶ	
Αἰτ.	τινὰ	τὶ	τινάς	τινὰ	

“Οἱ οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας **τίς - τὶ** εἶναι **ἐγκλιτικά**.

§ 201. Αἱ ἀντωνυμίαι **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικά**, ὅλος - η - ον κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 202. Ἡ **οὐδεὶς - οὐδεμία - οὐδὲν** καὶ **κανεὶς - καμμία - κανὲν** κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἐξῆς:

Ὀν.	οὐδεὶς	οὐδεμία	οὐδὲν	κανεὶς	καμμία	κανὲν	καὶ κανένα
Γεν.	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	καθενός	καμμιᾶς	καθενός	
Δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ	—	—	—	
Αἰτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδὲν	κανένα	καμμίαν	κανὲν	

Ὁμοίως κλίνονται καὶ ἡ ἀντωνυμία **καθεὶς - καθεμία - καθέν**, ἡ ὁποία τίθεται συνήθως ἀντὶ τῆς ἑκάστος.

§ 203. Μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν **κανεὶς**, ἡ ὁποία συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς **οὐδεὶς**, τίθεται πάντοτε τὸ **δέν**, ἐνῷ μετὰ τὸ **οὐδεὶς** δὲν τίθεται : **κανεὶς δέν** μὲ εἶδε, ἀλλὰ **οὐδεὶς** μὲ εἶδε.

§ 204. Εἰς τὴν φράσιν καθ' ὁδὸν μ' ἐχαιρέτισε ἓνας, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἔβλεπα, ἡ λέξις ἓνας σημαίνει κάποιος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ἓνας (εἷς) - μία - ἓν εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὄχι ἀριθμητικόν.

§ 205. "Ὅλοι αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμίαι, ὅταν εἶναι μαζί με οὐσιαστικά, εἶναι ἀόριστα ἀντωνυμικά ἐπίθετα : ἀνθρωπὸς τις, μερικαὶ γυναικες, εἰς ἐκάστην πόλιν κάποιο παιδί ἔπεσε καὶ κτύπησε· οὐδεὶς κόπος, κανεὶς δρόμος, ἡ ἄλλη ὁδός· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί· κανεὶς μαθητὴς δὲν γίνεται δεκτὸς πρὸς ἐγγραφήν χωρὶς τὸν κηδεμόνα.

Παρατηρήσεις. 'Αόριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα **κάτι, κάτι τι, τίποτε, κάθε τι** : εἶδες πόσα ὥραϊα πράγματα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἀγοράν; **κάτι** εἶδα, **κάτι τι** εἶδα, **τίποτε** δὲν εἶδα, **κάθε τι** εἶναι σιὴ θέσι του κλπ.

ι') Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 206. Οἱ μαθηταί, **οἱ ὅποιοι** ἀπονείκασαν χθές, θὰ ἔλθουν αὐριον μετὰ τὸν πατέρα των. "**Ὅστις** θέλει νὰ σπουδάσῃ πρέπει νὰ κοπιᾷσῃ. "**Ὅποιος** εἶναι πλούσιος, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ εὐτυχής. "**Ὅσους** συνήντησα, μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν γνωρίζουν, ποῦ κάθηται ὁ κ. Παῦλος. **Νὰ** εἰπῇς εἰς **ὅποιον** καὶ ἂν ἔλθῃ, ὅτι δὲν θὰ εἶμαι ἐδῶ σήμερα. "**Ὅσον** καὶ ἂν κοπιᾷσῃς, δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ μαντεύσῃς, **ὅσα** σκέπτομαι. "**Ὁ** νέος, παιδί μου, **ποῦ** συνασπαστρέφεται, δὲν μοῦ ἀρέσει πολὺ. Οἱ γονεῖς, **ποῦ** δὲν φροντίζουν νὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιά μετὰ χριστιανικὰς ἀρετάς, εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ **ὅ,τι** συμβῇ εἰς αὐτά.

§ 207. Εἰς τὴν πρώτην φράσιν ἡ λέξις **οἱ ὅποιοι** ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως **οἱ μαθηταί**. Τὸ νόημα δὲ τῆς φράσεως, ποῦ εἰσάγεται μετὰ τὴν λέξιν **οἱ ὅποιοι**, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς τὴν προηγούμενην λέξιν **οἱ μαθηταί**. Ἐπίσης δὲ εἰς τὴν δευτέραν φράσιν μετὰ τὴν λέξιν **ὅστις** ἀποδίδεται τὸ νόημα εἰς ἐκεῖνον, ποῦ πρέπει νὰ κοπιᾷσῃ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς λέξεις **ὅσους, ὅσα, ὅποιος, ποῦ, ὅ,τι**. Αἱ λέξεις αὗται χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ ὀνομάτων, εἶναι δηλ. ἀντωνυμίαι, μετὰ τὰς ὁποίας τὸ νόημα τῆς φράσεως, ποῦ ἀνήκουν, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς μίαν λέξιν ἄλλης φράσεως καὶ λέγονται **ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι**.

§ 208. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστις - ἥτις - ὅ,τι** προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὅς - ἥ - ὅ** (ὁ ὅποιος) καὶ τὴν ἀόριστον **τις - τί**. Τῆς ἀντωνυμίας **ὅς**, ἥ ὁποία κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα, χρησιμοποιοῦνται ὠρισμένοι τύποι εἰς μερικὰς φράσεις, π.χ. ὁ ἄνθρωπος, περὶ οὗ ὁ λόγος· ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς πρόκειται. Τῆς ἀντωνυμίας **ὅστις - ἥτις - ὅ,τι** ἀπαντοῦν συνήθως οἱ ἐξῆς τύποι :

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Ὀν.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Γεν.	οὗτινος	—	οὗτινος	—	—	—
Δοτ.	—	—	—	—	—	—
Αἰτ.	—	—	ὅ,τι	—	—	ἅτινα

§ 209. Ἄλλαι ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ : ὁ ὅποιος - ἡ ὁποία - τὸ ὁποῖον, ὅποιος - ὅποια - ὅποιο, ὅσος - ὅση - ὅσον, οἷος - οἷα - οἷον (= ὅποιας λογῆς· οἷα ἢ μορφή, τέτοια καὶ ἡ ψυχή). Αὐταὶ κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐπίσης ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ αἱ : ὁποιοσδήποτε, οἷοσδήποτε, εἰς τὰς ὁποίας τὸ - **δήποτε** δὲν κλίνεται. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστισδήποτε - ὅ,τιδήποτε** δὲν ἔχει θηλυκόν.

§ 210. Τὸ **ὅ,τι** καὶ **ὅ,τιδήποτε** ἀπαντᾷ εἰς φράσεις· **ὅ,τι** θέλεις, **ὅ,τιδήποτε** ζητήσης κλπ.

§ 211. Τὸ **ποῦ** χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ **ὁ ὅποιος** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλα τὰ γένη : ὁ νέος, **ποῦ** (= ὁ ὅποιος) ἦλθε χθές· ὁ παντοπώλης **ποῦ** (= ἀπὸ τὸν ὁποῖον) φωνίζομεν· οἱ μαθηταὶ **ποῦ** (= οἱ ὅποιοι) ἀπουσίασαν· ἐκεῖνοι, **ποῦ** (= τοὺς ὁποίους) εἶδαμε χθὲς ἦσαν χωριανοί μας.

Ἀσκήσεις*

§ 212. Ὁ Πύρρος, ὁ ὅποιος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνδρα τινὰ Θεσσαλὸν ὡς σύμβουλον, ὅστις ὠνομάζετο Κινέας. Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων του, ὥστε ὅλοι θαύμαζον καὶ ἐπειθοντο, εἰς ὅ,τι αὐτὸς ἔλεγε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πύρρος τὸν ἐξετίμα ἰδιαίτερος καὶ πάντοτε τὸν συνε-

* Δι' ὅλας τὰς ἀντωνυμίας.

βουλεύετο, τί ἔπρεπε εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ κάμῃ. Εἶχε δὲ ἀναπτυχθῇ μεταξύ των μεγάλη φιλία, ὥστε νὰ δύναται ὁ Κινέας νὰ λέγῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ μάλιστα μερικὰς φορὰς ἀφ' ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ τοῦ ζητηθῇ. "Ὅτε ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἐκάλεσε τὸν Κινέα καὶ τὸν ἐρώτησε: «Ποίαν γνώμην ἔχεις σὺ, ὦ Κινέα, διὰ τοὺς Ρωμαίους;». «Βασιλεῦ, σ' εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, διότι μὲ καλεῖς, νὰ σοῦ δώσω τὴν γνώμην μου, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀκούσῃς ἀπὸ ἐμέ, ὅ,τι σκέπτομαι. Ἐγὼ ἀκούσει ἀπὸ ὅλους, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι γενναῖοι πολεμισταί. Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ τοὺς νικήσωμεν. Τί ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν ἡμεῖς;» «Ἐρωτᾷς, φίλε μου, προᾶγμα, ποῦ εἶναι φανερόν. Ἄν καταλάβωμεν τὴν Ρώμην, ἣτις εἶναι ἡ πλέον ἀξιόμαχος πόλις τῆς Ἰταλίας, θὰ γίνωμεν κύριοι ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας, χωρὶς οὐδεὶς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν». «Καὶ ὕστερα;» προσέθεσεν ὁ Κινέας. «Ἐπειτα, εἶπεν ὁ Πύρρος, πλησίον εἶναι ἡ Σικελία μὲ τὰς πλουσιωτάτας πόλεις τῆς, ποῦ θὰ περιέλθουν καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἀπέναντι δὲ τῆς Σικελίας, εἶναι ἡ Καρχηδών, τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας εὐκόλως θὰ ἐπιτύχωμεν». «Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, κανὲν ἐμπόδιον δὲν θὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν κατάληψιν ἔπειτα καὶ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἂν ὅλα αὐτὰ γίνον, τί ἄλλο θὰ κάμωμεν;». Ὁ Πύρρος τότε ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Τότε, φίλε μου, θὰ ἡσυχάσωμεν καὶ θὰ εὐχαριστούμεθα συζητοῦντες μεταξύ μας γιὰ διάφορα ζητήματα». Καὶ ὁ Κινέας ἀπήντησεν: «Ἄλλ', ὦ βασιλεῦ ἀφοῦ τώρα ἔχομεν τὴν ἡσυχίαν, διατὶ δὲν ἀσχολούμεθα μὲ συζητήσεις εὐχαρίστους; Εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ κινδύνους καὶ αἵματα καὶ νὰ σκορπίσωμεν τόσους θανάτους καὶ τόσῃν δυστυχίαν, γύρω μας, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον;». Μ' ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Πύρρον νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἡ ὁποία ἦτο καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ

§ 213. Οἱ νομοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι πεντήκοντα (50) μὲ πρῶτεόνσαν μίαν πόλιν δι' ἕκαστον νομόν. Πρῶτος δημότης εἰς πόλεις,

αἱ ὁποῖαι ἔχουν κατοίκους ἄνω τῶν **πέντε χιλιάδων** (5000), εἶναι ὁ δήμαρχος. Μετὰ τοῦ δημάρχου ἐκλέγονται ἀνὰ πᾶν **τέταρτον** ἔτος καὶ **ἑξ** (6) ἢ **οκτὼ** (8) ἢ **δώδεκα** (12) δημοτικοὶ σύμβουλοι. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων εἶναι **διπλάσιος** ἢ **τριπλάσιος** τῶν μικροτέρων. Τὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι **ἀπλᾶ**, ὅπως θὰ ἐνόμιζέ τις, ἀλλὰ **πολλαπλᾶ**. Φροντίζει οὗτος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου, τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως, τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτῆς, τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν καὶ παρακολουθεῖ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται ὅχι εἰς **δεκάδας** καὶ **ἐκατοντάδας**, ἀλλὰ εἰς πολλὰς **χιλιάδας** δραχμῶν. Τέλος ἐπιβλέπει τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ δήμου, τοὺς ὁποίους ἐπιθεωρεῖ **δὺς** καὶ **τρὶς** κατὰ μῆνα.

α') Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

§ 214. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν αἱ λέξεις: **έννέα**, **πέντε χιλιάδες**, **πρῶτος**, **τέταρτος**, **διπλάσιος**, **τριπλάσιος**, **ἀπλοῦς**, **δεκάς**, **δὺς**, **τρὶς**, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὠρισμένον πλῆθος ὄντων ἢ ἐκφράζουν ἄλλας ἀριθμητικὰς ἐννοίας ἢ σχέσεις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀριθμητικά**. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἐπίθετα, π.χ. **μία** (πόλις), **διπλάσιος**, **ἀπλοῦς**, ἢ οὐσιαστικά, π.χ. **δεκάς**, **τριὰς** ἢ ἐπιρρήματα **δὺς**, **τρὶς**.

§ 215. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα λέγονται :

1) **Ἀπόλυτα**, ὅταν φανερόνουν ἀπλῶς ὠρισμένον πλῆθος ὄντων : ἐν σχολεῖον, **μία** πόλις, **διακόσιοι** στρατιῶται.

2) **Τακτικά**, ὅταν φανερόνουν, ποίαν θέσιν κατέχει τι εἰς μίαν σειράν ὁμοειδῶν ὄντων : ὁ **πρῶτος** μαθητής, ὁ **τρίτος**, ἡ **εἰκοστή** πέμπτη **Μαρτίου**. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως **-τος** μέχρι τοῦ 19, π.χ. **τρίτος** (τρία), **δέκατος** (δέκα), καὶ τῆς καταλήξεως **-στος** ἀπὸ τὸ 20 καὶ ἄνω, π.χ. **εἰκοστός** (εἴκοσι), **χιλιοστός**, **διακοσιοστός** κλπ. Κλίνονται δὲ ὅλα κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

3) **Πολλαπλασιαστικά**, ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ. Ὅταν λέγωμεν ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν, ἐννοοῦμεν, ὅτι κάμνομεν ἓνα πῆδημα, **τρία** πηδήματα., δηλ.: αὐτὰ φανερόνουν ἀπὸ πόσα ἀπλᾶ μέρη ἀποτελεῖται

κάτι τι: ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολλαπλασιαστικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - πλοῦς, π.χ. τριπλοῦς, ἐπταπλοῦς, δεκαπλοῦς· κλίνονται δὲ κατὰ τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἀπλοῦς - ἀπλή - ἀπλοῦν (χρυσοῦς - ῆ - οῦν).

4) **Ἀναλογικά**. ὅταν φανερώνουν πόσας φορές εἶναι ἐν ποσὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ εἴδους: ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Ἀθηνῶν μέχρι Κορίνθου εἶναι τετραπλασία ἀπὸ τὴν μέχρις Ἐλευσίνος. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναλογικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων καὶ λήγουν εἰς - πλάσιος, π.χ. ἐπταπλάσιος, δεκαπλάσιος καὶ κατὰ ταῦτα διπλάσιος, τριπλάσιος κλπ. Κλίνονται δὲ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 216. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά εἰς - μία - ἓν, τρεῖς - τρία, τέσσαρες - τέσσαρα κλίνονται τὸ μὲν εἰς εἰς τὸν ἐνικόν, τὰ δὲ τρεῖς καὶ τέσσαρες εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἐξῆς:

	Ἐνικός			Πληθυντικός		
	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.
Ὀν.	εἰς ἢ ἓνα	μία	ἐν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
Γεν.	ἐνός	μιάς	ἐνός	τριῶν	τεσσάρων	
Δοτ.	ἐνὶ	μιά	ἐνὶ	τρισί(ν)	—	
Αἰτ.	ἓνα	μίαν	ἐν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρας	τέσσαρα

§ 217. Ἀπὸ τοῦ διακόσιοι - διακόσια - διακόσια καὶ ἄνω κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς τὸν πληθυντικόν.

Ἀπὸ τοῦ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατὸν τὰ ἀπόλυτα εἶναι ἄκλιτα.

Σημείωσις. Διὰ τὰ κλάσματα χρησιμοποιοῦνται διὰ μὲν τὸν ἀριθμητὴν τὰ ἀπόλυτα, διὰ δὲ τὸν παρονομαστὴν τὰ τακτικά: $\frac{1}{4}$, ἐν τέταρτον. Τὸ ἐννέα, ἐννεακόσια μὲ δύο ν, τὸ ἐννήκοντα, ἑνατος μὲ ἓνα ν.

§ 218. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν:

- 1) Τὰ ἀπόλυτα τέσσαρες - τέσσαρα, τριάνα, σαράνα, πενήνα κλπ. ἀντὶ τέσσαρες, τριάκοντα, τεσσαράκοντα, πενήκοντα κλπ.
- 2) Τὰ πολλαπλασιαστικά ἀπλός, διπλός ἀσυναίρετα ἀντὶ ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ.

β') Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά

§ 219. Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά φανερώνουν ὠρισμένην ἀριθμητικὴν ποσότητα διαφόρων ἀτόμων ἢ ὁμοειδῶν πραγμάτων. Εἶναι ὅλα θηλυκὰ καὶ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς κατάληξεως - **ας** (γεν. -άδος), π.χ. **δύας, τριάς, δεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς**. Τοῦ εἰς τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ἡ **μονάς**, τοῦ τέσσαρα ἡ **τετράς**, τοῦ πέντε ἡ **πεντάς**, τοῦ εἴκοσι ἡ **εἰκοσάς**, τοῦ τριάκοντα ἡ **τριακοντάς** κλπ.

§ 220. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικά ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν -**άδα**: **τριάδα, πεντάδα, ἐξάδα, δεκάδα, εἰκοσάδα, χιλιάδα** κλπ., ποὺ κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα.

Ἀπαντοῦν ἐπίσης οὐσιαστικά ἀριθμητικὰ μὲ κατάληξιν -**ριά**, π.χ. **δεκαριά, δεκαπενταριά, τριαπενταριά**, ποὺ φανερώνουν πληθὸς μονάδων. Ἐπίσης ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα εἰς -**άρα**, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πῆραν ἰδιαιτέραν σημασίαν, π.χ. **τριαρά, πεντάρα, πεντοκοσάρα, χιλιάρα** κλπ.

γ') Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα

§ 221. Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἀριθμητικαὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται ἀπάντησις μὲ ἐπίρρημα εἰς - **άκισ** εἰς τὴν ἐρώτησιν πόσες φορές; Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **κισ** ἢ - **άκισ**, π.χ. **ἐπτά - ἐπτάκισ, δέκα - δεκάκισ, καὶ κατ' ἀναλογίαν μὲ αὐτὰ πέντε - πεντάκισ, ἑξ - ἑξάκισ - ὀκτὴκισ, ἑκατοντάκισ** κλπ. Τὰ ἐπιρρήματα τῶν τριῶν πρώτων ἀριθμῶν (εἰς, δύο, τρία), εἶναι: **εἰς - ἅπαξ** (= μίαν φοράν), **δύο - δις** (= δύο φορές), **τρία - τρίς** (= τρεῖς φορές).

§ 222. Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἀραβ. σημ.	Ἑλλήν.	Ἀπόλυτα	Τακτικά	Οὐσιαστικά	Ἐπιρρήματα
1	α'	εἷς ἢ ἕνας μία - ἓν ἢ ἕνα	πρῶτος	μονάς	ἅπαξ
2	β'	δύο	δεύτερος	δύας	δις
3	γ'	τρεις - τρία	τρίτος	τριάς	τρίς

4	δ'	τέσσαρες-τέσσαρα	τέταρτος	τετράς	τετράκις
5	ε'	πέντε	πέμπτος	πεντάς	πεντάκις
6	στ'	ἕξ ἢ ἑξί	ἕκτος	ἑξάς	ἑξάκις
7	ζ'	ἑπτά	ἑβδομος	ἑπτάς ἢ ἑβδομάς	ἑπτάκις
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοος	ὀκτάς	ὀκτάκις
9	θ'	ἐννέα	ἐνατος	ἐννεάς	ἐννεάκις
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκάς	δεκάκις
11	ια'	ἐνδεκα	ἐνδέκατος		ἐνδεκάκις
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάς	δωδεκάκις
13	ιγ'	δεκατρεῖς	δέκατος τρίτος		
14	ιδ'	δεκατέσσαρα	δέκατος τέταρτος		
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος		
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσάς	εἰκοσάκις
30'	λ'	τριάκοντα ἢ τριάντα	τριακοστός	τριακοντάς	τριακον- τάκις
40	μ'	τεσσαράκοντα ἢ σαράντα	τεσσαρακοστός		
50	ν'	πεντήκοντα ἢ πενήντα	πεντηκοστός		
60	ξ'	ἑξήκοντα ἢ ἑξήντα	ἑξηκοστός		
70	ο'	ἑβδομήκοντα ἢ ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός		
80	π'	ὀγδοήκοντα ἢ ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός		
90	ς'	ἐνενήκοντα ἢ ἐνενήντα	ἐνενηκοστός		
100	ρ'	ἑκατόν	ἑκατοστός	ἑκατοντάς	ἑκατον- τάκις
200	σ'	διακόσιοι - αι-α	διακοσιοστός		
300	τ'	τριακόσιοι - αι - α	τριακοσιοστός		
1000	α'	χίλιοι - αι - α	χιλιοστός	χιλιάς	χιλιάκις
10000	ι'	δέκα χιλιάδες	δεκακισχι- λιοστός	μυριάς	μυριάκις

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 223. Τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ ἔχει ἑξὶ τάξεις μὲ τρεῖς διδασκάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνας εἶναι διευθυντῆς· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μία διδασκά-
λισσα, δηλ. τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας διδα-
σκάλους καὶ δι' αὐτὸ λέγεται τετρατάξιον.

Ἡ πρώτη τάξις ἔχει τριάκοντα μαθητὰς καὶ ἡ δευτέρα εἴκοσι
πέντε. Τὰ μαθήματα τῶν δύο τάξεων διδάσκονται μαζί. Συνδιδάσκονται
ἐπίσης καὶ τὰ μαθήματα τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως, ἐνῶ ἡ πέμπτη
καὶ ἡ ἕκτη διδάσκονται τὰ μαθήματα χωριστὰ ἐκάστη. Ἡ πέμπτη
τάξις ἔχει διπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἕκτην, ἡ δὲ πρώτη
τριπλάσιον τῆς τρίτης.

Οἱ διδάσκαλοι φροντίζουν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μαθαίνουν τὸ
μάθημα κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας· δι' αὐτὸ τὸ ἐπαναλαμβάνουν
δὺς καὶ τρεῖς. Μία ὁμως πεντὰς μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως δὲν κα-
τορθώνει νὰ μαθαίνῃ τὸ μάθημα, ἂν καὶ δεκάκις τὸ ἐπαναλάβῃ ὁ διδά-
σκαλος.

Ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ἐξαετής, ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι
τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Τὰ μαθήματα γίνονται πρὸ μεσημβρίας. Μετὰ
μεσημβριάν οἱ μαθηταὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ γυμναστήριον, ὅπου
ἀσκοῦνται εἰς διάφορα ἀγωνίσματα, εἰς τὸ ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν
καὶ εἰς τὸν δρόμον τῶν ἑκατὸ καὶ χιλίων τετρακοσίων μέτρων.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ καὶ τρία τέταρτα π.μ. παρατάσ-
σονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου καὶ μετὰ τὴν πρωϊνὴν
προσευχὴν εἰσερχονται εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας μὲ ἡσυχίαν ἀνὰ
δύαδας. Τὰς Κυριακὰς μεταβαίνουν μὲ τοὺς διδασκάλους τῶν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τετράδας ἢ ἐξάδας.

Τὸ διδακτήριον τοῦ σχολείου εἶναι εὐρύχωρον μὲ αὐλὴν καὶ ὑπό-
στεγον μήκους ὀκτὼ μέτρων καὶ πλάτους πέντε. Ἐκτίσθη μὲ δωρεὰς
ὁμογενῶν ἑξ' Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι διέθεσαν πολλὰς δεκάδας χιλιάδων
δολλαρίων, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων
δραχμῶν, ἴσως δὲ καὶ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου.

* Διὰ τὰ ἀριθμητικά.

Ρήματα

α') Ὁρισμὸς τοῦ ρήματος

§ 224. α) Ὁ γεωργὸς σκάπτει τὸν ἀγρόν, σπέρνει λαχανικὰ καὶ φυτεύει δένδρα. Τὰ λαχανικὰ πολλὰκις **καταστρέφονται** ἀπὸ σκώληκας, τὰ δὲ δένδρα **βλάπτονται** ἀπὸ ἔντομα. Διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς δὲν ἡσυχάζει ποτὲ καὶ δὲν **κοιμᾶται** ξένοιαστος.

β) Ὁ τακτικὸς μαθητὴς **σηκώνεται** τὸ πρωτὶ ἑνωρίς, **πλύνεται**, **κτενίζεται**, **ἐνδύεται** καὶ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον καθαρὸς.

§ 225. Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Αἱ λέξεις **σκάπτει**, **φυτεύει** φανερώνουν, ὅτι ὁ γεωργὸς κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ κάτι.

β) Αἱ λέξεις **καταστρέφονται**, **βλάπτονται** φανερώνουν, ὅτι τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ δένδρα παθαίνουν κάτι, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ κάποιον.

γ) Αἱ λέξεις **σηκώνεται**, **πλύνεται**, **ἐνδύεται** φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν δέχεται αὐτὸ τὸ ἴδιον.

δ) Αἱ λέξεις **ἡσυχάζει**, **κοιμᾶται** φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ρήματα** δηλ. ρήματα λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖα φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν ἢ παθαίνει κάτι τι ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

β') Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

1. Διάθεσις τῶν ρημάτων

§ 226. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα α) τὰ **σκάπτει** καὶ **φυτεύει**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποια δουλειά, δηλ. ἐνεργεῖ κάτι, λέγονται **ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά**, διότι εἰς αὐτὰ τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποῦ ἐνεργεῖ.

β) Τὰ σικῶνεται, πλύνεται, κτενίζετα, ἐνδύεται, τὰ ὁποῖα φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκειτα εἰς κατάστασιν, ποὺ κάμνει κάποιαν ἐνέργεια, ἡ δὲ ἐνέργεια αὐτὴ ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον, λέγονται **μέσης διαθέσεως ἢ μέσα ρήματα**.

γ) Τὰ καταστρέφονται καὶ βλάπτονται, ποὺ φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκειτα εἰς κατάστασιν, ποὺ παθαίνει κάτι ἄλλο, λέγονται **παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικὰ ρήματα**.

δ) Τὰ ἡσυχάζει καὶ κοιμᾶται, ποὺ φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκειτα εἰς κατάστασιν, ποὺ οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει κάτι, λέγονται **οὐδετέρας διαθέσεως ἢ οὐδέτερα ρήματα**.

§ 227. Διάθεσις δηλ. τοῦ ρήματος λέγετα ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκειτα τὸ ὑποκείμενον, ὥστε νὰ ἐνεργῇ κάτι ἢ νὰ παθαίνη κάτι ἢ οὔτε νὰ ἐνεργῇ οὔτε νὰ παθαίνη (ἀνάλογα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων εἶναι τέσσαρες: **ἐνεργητικῇ, παθητικῇ, μέσῃ καὶ οὐδετέρῃ**.

2. Φωνὴ τοῦ ρήματος

§ 228. Ἄν εἰς τὰ ἀνωτέρω ρήματα ὑποκείμενον εἶναι τὸ ἐγώ, θὰ ἔχωμεν· α) ἐγὼ σκάπτ - ω, σπεῖρ - ω, φυτεύ - ω, ἡσυχάζ - ω καὶ ἂν εἶναι ὑποκείμενον τὸ σύ, αὐτός, ἡμεῖς, σεῖς, αὐτοί, θὰ ἔχωμεν σὺ σπεῖρ - εἰς, αὐτὸς φυτεύ - εἰ, ἡμεῖς ἡσυχάζ - ομεν, σεῖς φυτεύ - ετε, αὐτοὶ ἡσυχάζ - ουν· β) ἐγὼ βλάπτ - ομαι, κτενίζ - ομαι, ἐνδύ - ομαι, κοιμοῦ - μαι καὶ μὲ ὑποκείμενα β' ἢ γ' προσώπου ἐνδύ - εσαι, κτενίζ - εταί, κοιμᾶ - σθε, κτενίζ - ονται.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν ἐν πλῆθος τύπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, ποὺ λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγὼ εἰς - ω : λύ - ω, παίζ - ω κλπ.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν πλῆθος τύπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, ποὺ μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγὼ λήγουν εἰς - ομαι ἢ - μαι : λύ - ομαι, κτενίζ - ομαι, κοιμοῦ - μαι. Τὸ σύνολον τῶν τύπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς ρήματα, ποὺ λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγὼ εἰς - ω ἢ - ομαι, λέγετα **φωνὴ τοῦ ρήματος**.

§ 229. Τὰ περισσότερα ῥήματα ἔχουν δύο φωνάς.

1) τὴν **ἐνεργητικὴν φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ῥημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἄνωτέρω εἰς - ω : λύ - ω, φυτεύ - ω καὶ

2) τὴν **μέσην φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ῥημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἄνωτέρω εἰς - ομαι ἢ - μαι : λού - ομαι, βλέπτ - ομαι, κάθη - μαι.

Ἡ μέση φωνὴ περιλαμβάνει τὰ μέσα καὶ παθητικὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα κλίνονται μὲ τὰς ἰδίας καταλήξεις.

Σημείωσις. Ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἓν ῥῆμα εἶναι **ἐνεργητικὸν ἢ παθητικὸν ἢ μέσον**, ἐννοοῦμεν ποῖαν σημασίαν ἔχει, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου (ποῖας διαθέσεως εἶναι), ἐνῶ, ὅταν λέγωμεν, ὅτι τὸ ῥῆμα εἶναι **ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς**, ἐννοοῦμεν μόνον τὴν μορφὴν τῶν τύπων αὐτοῦ. Τὸ ῥῆμα π.χ. αἰσθάνομαι πόνον εἶναι **ἐνεργητικῆς διαθέσεως**, ἀλλὰ **μέσης φωνῆς**, τὸ κτενίζομαι εἶναι **μέσης διαθέσεως καὶ μέσης φωνῆς**, τὸ ἡσυχάζω **οὐδετέρας διαθέσεως καὶ ἐνεργητικῆς φωνῆς**.

3. Πρόσωπον τοῦ ῥήματος

§ 230. Εἰς τὰ ῥήματα (ἐγὼ) φυτεύω, (σὺ) ἡσυχάζεις, (αὐτός) φυτεύει, (ἡμεῖς) κοιμούμεθα, (σεῖς) ἐργάζεσθε, (αὐτοί) ἐργάζονται, παρατηροῦμεν, ὅτι ἕκαστος τύπος φανερώνει συγχρόνως, ποίου προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν κατάληξιν.

Πρόσωπον δηλ. τοῦ ῥήματος λέγεται ὁ τύπος, ποὺ φανερώνει, τίνος προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου.

4. Ἀριθμὸς τοῦ ῥήματος

§ 231. Οἱ τύποι τῶν ἄνωτέρω ῥημάτων φανερώνουν ἀκόμη, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν ἢ πολλὰ, π.χ. ὁ τύπος ἡσυχάζεις φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν πρόσωπον, σύ. Ὁ τύπος βλέπτονται (τὰ δένδρα) φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον περιλαμβάνει πολλὰ δένδρα· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὰς καταλήξεις τῶν τύπων.

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἣ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγεται **ἀριθμὸς** τοῦ ρήματος· οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο, ὁ **ἐνικός** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

5. Χρόνοι τοῦ ρήματος

§ 232. Ὁ **Χαρίλαος** εἶναι καλὸς μαθητὴς καὶ ἐργάζεται ἐφέτος ἐντατικά. Τώρα, πού οἱ ἄλλοι πῆγαν νὰ κοιμηθοῦν, αὐτὸς **γράφει** τὰς ἀσκήσεις τῆς γραμματικῆς. Πέρυνσι ἦτο ἐπίσης τακτικός καὶ **ἔγραφε** καθημερινῶς τὰς ἀσκήσεις. Ἐλπίζω, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνῃ ἀκόμη καλῦτερος καὶ **θὰ γράφῃ**, χωρὶς νὰ κάμῃ σφάλματα. Χθὲς **ἔγραψε** τὴν ὁρθογραφικὴν ἀσκήσιν χωρὶς σφάλματα καὶ ἐπῆρε πολὺ καλὸν βαθμὸν. Τώρα ἀντιγράφει τὰς προχείρους σημειώσεις εἰς τὸ καθαρὸν τετράδιον καὶ **ἔχει γράψει** ἕως τώρα δώδεκα σελίδας· ἕως χθὲς **εἶχε γράψει** τὰς ἑξ σελίδας, αὐριον **θὰ γράφῃ** ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ **θὰ γράψῃ** ἀρκετὰς σελίδας· ἐλπίζει δέ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας **θὰ ἔχῃ γράψει** εἰς τὸ καθαρὸν, ὅσα **θὰ ἔχῃ διδαχθῇ** ἕως τότε.

§ 233. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος **γράφω**, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν, πότε γίνεται ἡ γραφή. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, πότε γίνεται ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, λέγεται **χρόνος** τοῦ ρήματος. **Χρόνος** εἶναι τὸ παρόν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἄν ἐξετάσωμεν τοὺς τύπους τοῦ ρήματος **γράφω** εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, παρατηροῦμεν :

1) Εἰς τὴν φράσιν **τώρα αὐτὸς γράφει**, ὁ τύπος **γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις γίνεται τώρα, δηλ. τὴν ὥραν, πού ὁμιλεῖ κάποιος διὰ τὸν Χαρίλαον, δηλ. κατὰ τὸ παρόν (κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον). Εἰς τὴν φράσιν ὁ **Χαρίλαος ἐργάζεται ἐφέτος**, ὁ τύπος **ἐργάζεται** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις (ἡ μελέτη) γίνεται συνεχῶς ἢ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορά, πού εἶναι ἀνάγκη. Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους λέγομεν, ὅτι εἶναι χρόνου ἐνεστώτος. **Ἐνεστώς** εἶναι ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, γίνεται τώρα, πού ὁμιλεῖ κάποιος ἢ ὅτι ἡ πρᾶξις γίνεται κατ' ἐπανάληψιν. Χρόνου ἐνεστώτος εἶναι καὶ τὰ ρήματα ἀντιγράφει, ἐλπίζει, εἶναι.

2) Εἰς τὴν φράσιν **πέρυνσι ἔγραφε**, ὁ τύπος **ἔγραφε** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

‘Ο χρόνος αὐτὸς λέγεται **παρατατικός** καὶ φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθόν κατὰ παράτασιν ἢ κατ’ ἐπανάληψιν.

3) Εἰς τὰς φράσεις **θὰ γράφῃ** αἵριον καὶ **θὰ γράψῃ**, οἱ τύποι αὐτοὶ φανερώνουν, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ γίνε-ται ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον· εἶναι δηλ. οἱ τύποι αὐτοὶ χρόνου μέλ-λοντος. **Μέλλων** λέγεται ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνεται ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους ὁ μὲν **θὰ γράφῃ** φανερώνει ἀκόμη, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς ἢ κατ’ ἐπανάληψιν, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ** φανερώ-νει ἀπλῶς, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ δηλώνεται, ἂν θὰ διαρκέσῃ ἢ ὅχι αὐτή. Ὁ τύπος **θὰ γράφῃ** λέγεται **μέλλων διαρ-κείας**, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ** **μέλλων ἀπλοῦς**· μέλλοντος χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ γίνῃ**.

4) Εἰς τὴν φράσιν **χθὲς ἔγραψε**, ὁ τύπος **ἔγραψε** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο ἀπλῶς εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑπ’ ὄψιν ἐκεῖνος, ποὺ χρησιμοποιοῦ τὸν τύπον, αὐτόν, τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἀναφέ-ρεται ἀορίστως εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **ἀόριστος**. Ἀόριστου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **ἐπῆρε**.

5) Εἰς τὴν φράσιν **ἔχει γράφει** ἕως τώρα, ὁ τύπος **ἔχει γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, ἔχει γίνε-ι, δηλ. εἶναι τελειωμένη τὴν ὥραν, ποὺ ὁμιλεῖ κάποιος. Ὁ τύπος αὐτὸς λέγεται **παρακείμενος**, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως κεῖται πρὸ τοῦ ὁμιλοῦντος (παράκειται).

6) Εἰς τὴν φράσιν **ἕως χθὲς εἶχε γράφει**, ὁ τύπος **εἶχε γράφει** σημαίνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, εἶχε γίνε-ι, δηλ. ἦτο τελειωμένη εἰς ἓν ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ παρελθόντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **ὑπερσυντέλικος**.

7) Εἰς τὴν φράσιν **μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἔχῃ γράφει**, ὁ τύπος **θὰ ἔχῃ γράφει** σημαίνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ εἶναι τελειωμένη εἰς ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ μέλλοντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **τετελεσμένος μέλλων**· τοῦ ἰδίου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ ἔχῃ διδαχθῇ**.

§ 234. Ὁ ἐνεστώς, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος λέγονται **ἀπλοῖ** ἢ **μονολεκτικοὶ χρόνοι**, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζονται

μέ μίαν λέξιν λύω - ἔλυον - ἔλυσα, οἱ ἄλλοι δὲ πέντε, δηλ. ὁ μέλλων διαρκείας, μέλλων ἀπλοῦς, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων λέγονται **σύνθετοι ἢ περιφραστικοί**, διότι σχηματίζονται εἰς ὅλους τοὺς τύπους με περίφρασιν: θά λύω, θά λύσω, ἔχω λύσει, εἶχον λύσει, θά ἔχω λύσει.

§ 235. Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ ὅλοι οἱ τύποι τοῦ ρήματος. Ἡ σημασία ἐκάστου χρόνου εἶναι, ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω, μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκλισιν καὶ ὅχι εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις (ἰδὲ περὶ ἐγκλίσεων κατωτέρω).

6. Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

§ 236. Ἡ Ἀρετὴ λέγει πρὸς τὸν Ἡρακλῆ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πρόδικος εἰς τὸν μῦθον: « Παιδί μου, ἐγὼ **γνωρίζω** τοὺς γονεῖς σου, **γνωρίζω** δὲ καὶ σέ, ἀφ' οὗτου ἦσο μικρός. Ἐὰν πεισθῇς εἰς τοὺς λόγους τῆς Κακίας, **θά καταστραφῇς**, ἐνῶ, **ἐὰν ἀκολουθήσῃς ἐμέ, θά σέ ὀδηγήσω** εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. **Δησμώνησε** τοὺς ἐλκυστικούς λόγους τῆς καὶ **μὴ παρασύρεσαι** ἀπ' αὐτοῦς. Ἄς **βαδίσωμεν** μαζὶ ἕως τὸ τέλος τοῦ δρόμου. **Πρόσεχε** μόνον καὶ **νὰ ἔχῃς** ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι ὁ ἰδικός μου δρόμος εἶναι ἀνηφορικὸς καὶ στενός, ἐνῶ τῆς Κακίας εἶναι πλατὺς καὶ κατηφορικός, καὶ εὐκόλα **παρασύρονται** εἰς αὐτὸν οἱ νέοι. **Εἶθε νὰ κρατηθῇς** μέχρι τέλους εἰς τὸν εὐθὴν δρόμον, διὰ νὰ γίνῃς ἐνδοξος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ νέοι, ἂν ἐπειθόντο εἰς ἐμέ, δὲν **θά ὑπέφερον** καὶ δὲν **θά εἶχον μετανοήσει** διὰ τὰς πράξεις των ».

§ 237. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι ρημάτων, ὅπως γνωρίζω, θά καταστραφῇς, θά ὀδηγήσω, ἄς βαδίσωμεν, ἐὰν πεισθῇς, πρόσεχε, λησμώνησε, νὰ ἔχῃς (ὑπ' ὄψιν σου), δὲν θά ὑπέφερον, δὲν θά εἶχον μετανοήσει. Ὁ καθείς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τύπους φανερώνει, πῶς θέλομεν νὰ παρουσιάσωμεν τὴν πρᾶξιν, πού φανερώνεται τὸ ρῆμα, δηλ. ὡς πραγματικὴν, ὡς δυνατὴν κλπ. Π.χ. με τὸν τύπον θά καταστραφῇς, γνωρίζω παριστάνεται ἡ πρᾶξις, πού φανερώνεται τὸ ρῆμα, ὡς βεβαία, με τὸν τύπον ἄς βαδίσωμεν παριστάνεται ὡς ἐπιθυμία.

Οἱ τύποι δηλ. τοῦ ρήματος, ποὺ φανερώνουν, πῶς θέλομεν νὰ παρουσιάσωμεν τὴν πρᾶξιν τοῦ ρήματος, λέγονται **ἐγκλίσεις** τοῦ ρήματος.

§ 238. Αἱ ἐγκλίσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι πέντε:

1. **Ὅριστική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ποὺ παριστάνει τὴν πρᾶξιν ὡς βεβαίαν: γνωρίζω τοὺς γονεῖς, θὰ σὲ ὀδηγήσω, οἱ νέοι παρασύρονται εὐκόλα, θὰ γίνῃς ἐνδοξος.

2. **Ὑποτακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τὴν πρᾶξιν ὡς ἐπιθυμίαν ἢ φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ ρήματος πρόκειται νὰ γίνῃ καὶ τὴν περιμένομεν, π.χ. ἂν πεισθῇ, ἂν ἀκολουθήσῃς.

3. **Προστακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τὴν πρᾶξιν ὡς ἀξίωσιν ἢ προσταγὴν ἐκείνου, ποὺ ὁμιλεῖ: πρόσχε, λησμόνησε, μὴ παρασύρεσαι.

4. **Εὐκτική**. Ἡ εὐχὴ ἐκφέρεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ εἶθε καὶ ὀριστικὴν παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικοῦ: εἶθε νὰ ταξιθεύσωμεν· εἶθε νὰ ἤρχεσο. Μερικοὶ τοὺς τύπους μὲ τὸ εἶθε ὀνομάζουν **εὐκτικὴν** ἢ **εὐχετικὴν** ἐγκλίσιν.

5. **Δυνητική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τὴν πρᾶξιν ὡς δυνατὴν, π.χ. δὲν θὰ εἶχον μετανοήσει (ἂν ἐπέιθοντο εἰς ἐμὲ) καὶ δὲν θὰ ὑπέφερον.

§ 239. Ἡ διάθεσις, ἡ φωνή, ἡ ἐγκλις, ὁ χρόνος, τὸ πρόσωπον καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ρήματος λέγονται **παρεπόμενα** τοῦ ρήματος, δηλ. ποὺ ἀπαντοῦν εἰς κάθε τύπον ρήματος (ἀκολουθοῦν κάθε τύπον τοῦ ρήματος· ἀπὸ τὸ ἔπομαι = ἀκολουθῶ).

§ 240. Ἐκτὸς τῶν ἐγκλίσεων τὸ ρῆμα ἔχει ἀκόμη δύο ἄλλους τύπους.

1. Τὸ **ἀπαρέμφατον**, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄκλιτος τύπος, καὶ ὑπὸ τύπον παρηλλαγμένον χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν περιφραστικῶν τύπων τοῦ ρήματος, π.χ. εἰς τὸν τύπον ἔχω λύσει, τὸ λύσει εἶναι ἀπαρέμφατον (λύσειν), καὶ εἰς τὸν τύπον ἔχω λυθῇ, ἀπαρέμφατον εἶναι τὸ λυθῇ (λυθῆναι).

2. Τὴν **μετοχὴν** ἡ ὁποία εἶναι συγχρόνως ἐπίθετον καὶ ρῆμα, π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος = ὁ λαμπερὸς ἥλιος, ὁ ἥλιος ποὺ λάμπει, ὁ λάμπας ἥλιος = ὁ ἥλιος ποὺ ἔλαμψε.

Σημείωσις. Ἡ ὀνομασία τῶν ἐγκλίσεων διτηρήθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν· τὸ ἀπαρέμφατον ὀνομάσθη ἔτσι, διότι δὲν παρεμφάνει (δὲν φανερώνει) ἀριθμὸν καὶ πρόσωπον, ἢ δὲ μετοχή, διότι μετέχει τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου.

γ') Συστατικά μέρη τοῦ ρήματος

§ 241. **Θέμα.** Εἰς ἕκαστον ρηματικὸν τύπον διακρίνομεν, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὀνόματα, τὸ **θέμα** καὶ τὴν **κατάληξιν**, π.χ. γράφ - **ομεν**, λύ - **ετε**. Εἰς κάθε ρῆμα διακρίνομεν :

1) Τὸ **ἐνεστωτικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὁ ἐνεστώς καὶ παρατατικός τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ ρήματος **φυλάττω** - **ἐφύλαττον** ἐνεστωτ. θέμα εἶναι τὸ **φυλάττ** -, τοῦ **παίζω** - **ἐπαίζον**, τὸ **παίζ** -.

2) Τὸ **ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ οἱ ἄλλοι τύποι π.χ. τοῦ ρήματος **φυλάττω** ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα εἶναι τὸ **φυλακ** - (**φυλακ** - ἦ).

§ 242. Εἰς πολλὰ ρήματα τὸ ἀρχικὸν θέμα εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ ἐνεστωτικόν, π.χ. γράφ - **ω**, λέγ - **ω**, φέρ - **ω**, πείθ - **ω**, δίδω - **ω**. Συνήθως ὅμως εἶναι διάφορον καὶ εὐρίσκομεν τὸ ἀρχικὸν θέμα ἀπὸ λέξεις συγγενεῖς μὲ τὸ ρῆμα, π.χ. τοῦ ταράσσω θέμα ἀρχικὸν εἶναι **ταραχ** - (**ταραχ** - ἦ), ἢ ἀπὸ ἄλλους χρόνους τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ **μανθάνω** τὸ ἀρχικὸν θέμα εὐρίσκομεν ἀπὸ τὸν ἀόριστον **ἐμαθ** - **ον** (θέμ. **μαθ** -).

§ 243. Ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα τὰ ρήματα, διαιροῦνται :

1) Εἰς **φωνηεντόληκτα**, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **λύ** - **ω**, **παιδεύ** - **ω**.

2) Εἰς **συμφωνόληκτα**, εἰς τὰ ὁποῖα χαρακτῆρ τοῦ ἀρχικοῦ θέματος εἶναι σύμφωνον, π.χ. **λέγ** - **ω**, **βλέπ** - **ω**.

§ 244. Τὰ φωνηεντόληκτα ρήματα διαιροῦνται α) εἰς **ἀσυναίρετα**: **λύ** - **ω**, **παί** - **ω** καὶ β) εἰς **συνηρημένα** : **ἀγαπῶ** (**ἀγαπά** - **ω**, **ἀγαπῶ**), **κινῶ** (**κινέ** - **ω**, - **ῶ** ,).

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται α) εἰς ἀφωνόληκτα : βλέπ - ω, διώκ - ω, πείθ - ω, γράφ - ω καὶ β) εἰς ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα : στέλλ - ω, φέρ - ω, μέν - ω κ.ἄ.

§ 245. Ἀπὸ τὰ ρήματα, ὅσα εἰς τὸ ἀ' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς λήγουν εἰς - ω ἄτονον, λέγονται **βαρύτονα** : λύω, διώκω, λέγω, πείθω. Ὅσα δὲ λήγουν εἰς - ᾠ περισπώμενον λέγονται **συνηρημένα** : τιμῶ, ἀγαπῶ, κινῶ.

Σχηματισμὸς καὶ κλίσεις ρημάτων

α') Κλίσεις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων

§ 246. Ἐνας Σπαρτιάτης εἶχεν εἶπει κάποτε εἰς τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης: «Δὲν ἔχεις καμμίαν διαφορὰν βασιλεῦ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας». « Ἀλλὰ φίλε μου, ἀπέρησεν ὁ Λεωνίδας, ἂν δὲν εἶχον τίποτε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ ἤμην βασιλεὺς ».

Ὅτε ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἐτοιμασθῇ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οἱ ἔφοροι ἦσαν κάπως στενοχωρημένοι, διότι ἦσαν πολὺ ὀλίγοι οἱ πολεμισταί, « Ἄς εἴμεθα ὀλίγοι, εἶπεν ὁ Λεωνίδας, πάντως εἴμεθα πολλοὶ διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν προορισθῇ ».

Ὅτε πάλιν πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν εἶπε κάποιος: « Εἶναι τόσον πολλοὶ οἱ Πέρσαι, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ βλέπωμεν ἥλιον, διότι θὰ σκεπασθῇ ἀπὸ τὰ βέλη», ὁ Σπαρτιάτης Διηρέκης ἀπέρησεν: « Ἄς εἶναι· ἐὰν εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε νὰ σκεπασθῇ ὁ ἥλιος, θὰ ἔχομεν σκιὰν κατὰ τὴν μάχην ».

§ 247. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν διάφοροι τύποι τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω: ἦτο, ἦσαν, θὰ ἤμην, εἴμεθα, ἐὰν εἶναι, ἄς εἶναι - εἶχεν, ἔχεις, θὰ ἔχομεν, κλπ. μὲ ἰδιαίτερα παρεπόμενα ὁ καθείς.

Παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς φράσεις εἶχον εἶπει, ἦσαν στενοχωρημένοι, ἔχομεν προορισθῇ κλπ. οἱ τύποι τῶν δύο αὐτῶν ρημάτων (ἔχω, εἶμαι) χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ σχηματισθοῦν αἱ φράσεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τύποι τῶν ρημάτων λέγω, στενοχωροῦμαι, προορίζομαι. Διὰ τοῦτο τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι λέγονται **βοηθητικά** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
Ἐνεστώς	α' ἐν. εἶμαι	(ἵνα) εἶμαι	ἔσο ἢ νὰ εἶσαι	εἴθε νὰ εἶμαι	Εἶναι	ὢν
	β' » εἶσαι	εἶσαι	ἄς εἶναι (ἔστω)	» νὰ ἤμην		οὖσα
	γ' » εἶναι	εἶναι		εἴθε νὰ εἶσαι		ὄν
	α' πλ. εἴμεθα	εἴμεθα	νὰ εἴσθε	» νὰ ἦσο		καὶ ὄντας
	β' » εἴσθε	εἴσθε	ἄς εἶναι (ἔστωσαν)	εἴθε νὰ εἶναι		
	γ' » εἶναι	εἶναι		» νὰ ἦτο κλπ.		

Παρατατικός : ἤμην, ἦσο, ἦτο, ἤμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλων : θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλπ.

Σημείωσις. **Δυνητική :** θὰ ἤμην, θὰ ἦσο. θὰ ἦτο κλπ.

ΕΧΩ

	‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
Ἐνεστώς	α' ἔχω	(ἵνα) ἔχω	—	εἴθε νὰ ἔχω	ἔχειν	ἔχων
	β' ἔχεις	ἔχῃς	ἔχε ἢ νὰ ἔχῃς	» νὰ εἶχον		ἔχουσα
	γ' ἔχει	ἔχῃ	ἄς ἔχῃ	εἴθε νὰ ἔχῃς		ἔχον καὶ ἔχοντας
	α' ἔχομεν	ἔχωμεν	—	» νὰ εἶχες		
	β' ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε καὶ νὰ ἔχετε	εἴθε νὰ ἔχῃ		
	γ' ἔχουν	ἔχουν	ἄς ἔχουν	» νὰ εἶχε κλπ.		

Παρατατικός : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλων : θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ κλπ.

Σημείωσις. **Δυνητική :** θὰ εἶχον, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλπ.

§ 249. Σχηματισμός τῶν τύπων τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω.

1) Ὁ μέλλων τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω σχηματίζεται μετὰ τὸ μόριον **θα** καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος: **θα εἶμαι, θα ἔχω.**

2) Ἡ προστακτικὴ αὐτῶν σχηματίζεται μονολεκτικῶς ἢ καὶ περὶφραστικῶς μετὰ τὸ **νὰ ᾄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος.

3) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἴθε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

4) Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **θα** καὶ ὑποτακτικὴν παρατατικοῦ.

5) Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ἰδίᾳ μετὰ τὴν ὀριστικὴν μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸ **ἔχω**, ὅπου εἰς τὴν ὀριστικὴν ὑπάρχει **εἰ ἢ ο**, εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ὑπάρχει ἀντιστοίχως **ἦ ἢ ω**: **ἔχεις - ἔχῃς, ἔχει - ἔχῃ, ἔχομεν - ἔχωμεν.**

6) Αἱ μετοχαὶ **ὦν, οὔσα, ὄν** καὶ **ἔχων, ἔχουσα, ἔχον** κλίνονται ὡς τρικατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα.

Ἑ ν ι κ ὸ ς

Ὀν.	ὦν	οὔσα	ὄν	ἔχων	ἔχουσα	ἔχον
Γεν.	ὄντος	οὔσης	όντος	ἐχόντος	ἐχούσης	ἐχόντος
Δοτ.	ὄντι	οὔσῃ	όντι	ἐχόντι	ἐχούσῃ	ἐχόντι
Αἰτ.	ὄντα	οὔσαν	ὄν	ἐχόντα	ἐχουσάν	ἐχόν

Π λ θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὀν.	ὄντες	οὔσαι	ὄντα	ἐχόντες	ἐχουσαι	ἐχόντα
Γεν.	όντων	οὔσων	όντων	ἐχόντων	ἐχουσών	ἐχόντων
Δοτ.	οὔσι	οὔσαις	οὔσι	ἐχουσι	ἐχούσαις	ἐχουσι
Αἰτ.	όντας	οὔσας	όντα	ἐχόντας	ἐχούσας	ἐχόντα

Σημείωσις. α) Τὰ ἀπαρέμφατα **εἶναι** καὶ **ἔχει(ν)** ἀπαντοῦν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τὸ ἄρθρον **τό**, π.χ. ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε **τὸ εἶναι**. **Τὸ εἶναι** μᾶς δὲν μᾶς βοηθεῖ **νὰ** σπουδάζωμεν **τὸ παιδί** μᾶς. Ἀπαρέμφατα εἶναι καὶ οἱ τύποι μετὰ τὸ ἄρθρον **τό**: **τὸ νὰ εἶμαι ἢ τὸ ὅτι εἶμαι, τὸ νὰ εἶσαι ἢ τὸ ὅτι εἶσαι** κλπ. καθὼς καὶ **τὸ νὰ ἔχω ἢ τὸ ὅτι ἔχω** κλπ., π.χ. **τὸ νὰ εἶμαι ὑγιής ἢ τὸ ὅτι εἶμαι ὑγιής, τὸ χρεωστώ εἰς τὴν κανονικὴν ζωὴν** ποῦ διᾶγω. **Τὸ νὰ ἔχω κάποιαν καλὴν κατὰστασιν ἢ τὸ ὅτι ἔχω κάποιαν κατὰστασιν, τὸ ὀφείλω εἰς τὴν οἰκονομίαν, ποῦ κάμνω.** β) Οἱ τύποι τῆς προστακτικῆς τοῦ **εἶμαι** εἴτω καὶ εἴτωσαν χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὰ μαθηματικά: **εἴτω ἢ εὐθεῖα AB, εἴτωσαν τὰ τρίγωνα ABI καὶ AEZ.**

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἐξῆς κοινοὶ καὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἀντὶ τῶν εἰς τὸν πίνακα τῆς παραγράφου 248 : Ὅριστικὴ ἐνεστώς: **εἶμαστε - εἰσθε.** Παρατατικός: **ἔμουν - ἔμουνα, ἔσουν - ἔσουνα, ἔτο καὶ ἔταν, ἔμαστε - ἔσαστε, ἔτανε.** Μέλλων: **θα εἶμαστε - θα εἰστε.** Δυνητικὴ: **θα ἔμουν - θα ἔσουν κλπ.** Τοῦ ἔχω: Ὅριστικὴ παρατατικός: **εἶχα - εἶχαμε - εἶχατε - εἶχαν.** Δυνητικὴ: **θα εἶχα, θα εἶχαμε κλπ.**

β') Βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα *

§ 250. Οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς **λύουν** καὶ 2 - 3 προβλήματα. Ὁ Χαρίλαος πέρυσι **ἔλυνε** τὰ προβλήματα εὐκόλως, **ἔλυνε** μάλιστα κάποτε ἓνα ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. **Ἔχει λύσει** ἀκόμῃ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ συλλογὴν προβλημάτων. Πολλοὶ μαθηταὶ δι' ὅσα προβλήματα **λύονται** μετὰ κάποιαν δυσκολίαν καταφεύγουν εἰς βιβλία, εἰς τὰ ὅποια εὐρίσκουν **λυμένα** τὰ προβλήματα. Ἔτσι ὅμως δὲν μαθαίνουν νὰ σκέπτονται καὶ εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀπὸ ὀλίγους μαθητὰς **εἰλύθησαν** τὰ προβλήματα, ποὺ ἐδόθησαν πρὸς λύσιν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις, αἱ λέξεις, αἱ ὅποια εἶναι γραμμέναι μετὰ μαῦρα γράμματα, εἶναι τύποι τοῦ ρήματος λύ - ω, τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτήρ εἶναι φωνῆεν.

Τὰ ρήματα λύ - ω, πιστεύ - ω, φυτεύ - ω, κλαδεύ - ω, παύ - ω κλπ., ποὺ ἔχουν χαρακτήρα φωνῆεν, εἶναι βαρύτονα **φωνηεντόληκτα**, ρήματα καὶ κλίνονται ὡς ἀκολουθῶς:

* Ὁ διδάσκων δύναται εὐκόλως καὶ ὀφείλει κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου νὰ μὴ παρέχῃ δογματικὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ρημάτων, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποίῃ καταλλήλους φράσεις ὁ ἴδιος ἢ οἱ μαθηταὶ νὰ εὐρίσκουν αὐτὰς κατόπιν σχετικοῦ διαλόγου.

Ὅρισις	ῥοτατική	Προστική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
λύ-ομαι λύ-εσαι λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	ῥα λύ-ομαι λύ-εσαι λύ-εται λύ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	— λύ-ου-ῖ γὰρ λύεσαι ἄς λύεται — λύεσθε ἦ γὰρ λύεσθε ἄς λύονται	εἶθε γὰρ λύομαι » γὰρ λύεσαι » γὰρ λύεται εἶθε γὰρ λύομεθα » γὰρ λύεσθε » γὰρ λύονται	λύ-εσθαι	λυ-όμε- νος λυ-ομένη λυ-όμε- νον

Παρατατικός : ἐλυ-όμενον, ἐλύ-εσο, ἐλύ-ετο, ἐλυ-όμεθα, ἐλύ-εσθε, ἐλύ-οντο.
Εὐκτική παρὰτ. : εἶθε γὰρ ἐλύομην, εἶθε γὰρ ἐλύεσο κλπ.

ἐλύ-ομαι ἐλύ-εσαι ἐλύ-εται ἐλύ-όμεθα ἐλύ-εσθε ἐλύ-ονται	λυ-θῶ λυ-θῆς λυ-θῆ λυ-θῶμεν λυ-θῆτε λυ-θῶσιν	λύ-σου ἦ γὰρ λυθῆς ἄς λυ-θῆ λυ-θῆτε ἦ γὰρ λυ-θῆτε λυ-θῶσιν	εἶθε γὰρ λυθῶ » γὰρ λυθῆς » γὰρ λυθῆ κλπ.	λυθῶ	λυθεῖς λυθεῖσα λυθέν
--	---	---	--	------	----------------------------

Μέλλον διαρκείας : θὰ λυομαι, θὰ λύεσαι, θὰ λύεται κλπ.

Μέλλον ἀπλοῦς : θὰ λυθῶ, θὰ λυθῆς, θὰ λυθῆ κλπ.

ἔχω λυθῆ ἔχεις » ἔχει » κλπ. ἦ εἶμαι λυμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	ἔχω λυθῆ ἔχεις » ἔχει » κλπ. ἦ εἶμαι λυμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	(ἔσο) γὰρ εἶσαι λυμένος ἄς εἶναι » — γὰρ εἶσθε λυμένοι ἄς εἶναι λυμένοι	εἶθε γὰρ ἔχω λυθῆ » γὰρ ἔχεις λυθῆ » γὰρ ἔχει λυθῆ » γὰρ εἶμαι » γὰρ εἶσαι λυμένος κλπ.		λυμένος λυμένη λυμένον
---	---	--	---	--	------------------------------

ῥοτατικός : εἶχον, εἶχες λυθῆ κλπ. ἦ ἦμην, ἦσο λυμένος κλπ.

Εὐκτική : εἶθε γὰρ εἶχον λυθῆ, εἶθε γὰρ εἶχες λυθῆ κλπ.

Τελεσεσμένος μέλλον : θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις λυθῆ κλπ. ἦ θὰ εἶμαι λυμένος κλπ.

Ἡ Δυνητική ἐγκλισίς σχηματίζεται ὡς ἐξῆς: Ἐνεργ. φωνή: ἐνεστῶς καὶ ᾄορ. θά ἔλουν· ὑπερσ. θά εἶχον λύσει. Μέση φωνή: θά ἐλνόμεν· ὑπερσ. θά εἶχον λυθῇ κλπ.

Κανόνες σχηματισμοῦ ρημάτων

α) Σχηματισμός τῶν ἀπλῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων

§ 253. 1. Ὁ ἐνεστῶς τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων σχηματίζεται μέ προσθήκην τῶν καταλήξεων εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐνεστῶτος.

α) Ὅριστική ἐνεργ. φωνῆς: - ω, - εις, - ει, - ομεν, - ετε, - ουν (-ουσι)
» » :- ομαι, - εσαι, - εται, - ομεθα, - εσθε, - ονται.

β) Ὑποτακτική ἐνεργ. φωνῆς: - ω, - ης, - η, - ωμεν, - ετε, - ουν
» μέσης » :- ωμαι, - εσαι - εται
- ὠμεθα, - εσθε, - ωνται.

γ) Ἡ προστακτική ἐνεργητ. φωνῆς εἰς τὸ β' πρόσωπον τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ σχηματίζεται ὄχι μόνον μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μέ τὸ μόριον **νά** καὶ τὸ ἀντίστοιχον πρόσωπον τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. γράφε, γράφετε, **νά** λύης, **νά** λύετε, εἰς δὲ τὸ γ' πρόσωπον μέ τὸ **ᾄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. ᾄς λύη, ᾄς λύουν.

Ἡ προστακτική τῆς μέσης φωνῆς σχηματίζεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον: μὴ ἔρχεσαι, ἐργάζου, **νά** λύσαι, **νά** λύεσθε, ᾄς λύεται, ᾄς λύονται.

δ) Ἡ εὐκτική τοῦ ἐνεστῶτος σχηματίζεται μέ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος: εἶθε **νά** λύω, - ης, - η.

ε) Ἡ δυνητική ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ **θά** καὶ τὴν ὀριστικὴν τοῦ παρατατικοῦ: **θά** ἔλουν, **θά** ἔλυνες κλπ.

Ὁμοίως σχηματίζεται καὶ τῆς μέσης φωνῆς: **θά** ἐλνόμεν, **θά** ἐλύεσο κλπ.

2. Ὁ παρατατικός σχηματίζεται μέ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ἐνεργητικῆς φωνῆς: - ον, - ες, - ε, - ομεν, - ετε, - ον.

β) Μέσης φωνῆς: - ομην, - εσο, - ετο, - ομεθα, - εσθε, - οντο.

Ὁ παρατατικός τῶν ρημάτων, τὰ ὅποια ἀρχίζουσιν ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος ἓν **ε**, τὸ ὅποϊον λέγεται **αὖ-ξῆσις**: ἔλουν, ἔλεγον, ἐταρασσόμεν (ταράσσομαι). Ὅσα ρήματα

ἀρχίζουσιν ἀπὸ φωνῆεν, μεταβάλλουσιν τὸ βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν : ἀκούω - ἤκουον, ἐλπίζω - ἤλπιζον. Ἴδὲ περὶ αὐξήσεως § 270 - 274.

3. Ὁ ἀόριστος α' τῆς ἐνεργ. φωνῆς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει εἰς τὴν ὀριστικὴν μόνον αὐξήσιν, σχηματίζεται μετὰ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ὑποτακτικὴ : - σα, - σας, - σε, - σαμεν, - σατε, - σαν.

β) Ὑποτακτικὴ : - σω, - σης, - ση, - σωμεν, - σετε - σουν

γ) Ἡ προστακτικὴ εἰς τὸ β' ἐνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον σχηματίζεται μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μετὰ τὸ νὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου, εἰς δὲ τὸ γ' ἐνικὸν καὶ πληθυντ. μετὰ τὸ μόριον ᾄς καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου: πίστευσε καὶ νὰ πιστεύῃς, ᾄς πιστεύῃς, πιστεύσατε καὶ νὰ πιστεύετε, ᾄς πιστεύουσιν, ἄκουσε καὶ ἄκουσον, ἀκούσατε: τοὺς ζυγούς λύσατε.

δ) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ εἶθε καὶ ὑποτ. ἀορ.: εἶθε νὰ λύσω, - σης, - ση κλπ.

ε) Ἡ δυνητικὴ εἶναι ἡ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ ἐνεστώτος.

§ 254. β') Σχηματισμὸς τῶν συνθέτων ἢ περιφραστικῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων

1. Ὁ μέλλων διαρκείας σχηματίζεται ὡς ἐξῆς:

Ὑποτακτικὴ α) ἐνεργ. φωνῆς μετὰ τὸ θὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τοῦ ἰδίου ρήματος: θὰ λύω, θὰ λύῃς κλπ.

β) Τῆς μέσης μετὰ τὸ θὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τῆς μέσης φωνῆς: θὰ λύωμαι, θὰ λύεσαι κλπ.

2) Ὁ μέλλων ἀπλοῦς α') τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μετὰ τὸ θὰ καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς τοῦ ἰδίου ρήματος: θὰ λύσω, θὰ λύῃς κλπ. β) τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς, μετὰ τὸ θὰ καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς μέσης φωνῆς: θὰ λυθῶ, θὰ λυθῇς κλπ.

3. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργ. φωνῆς εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν, καὶ προστακτικὴν μετὰ τοὺς ἀντιστοίχους τύπους τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς: ἔχω λύσει κλπ. ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ ἔχω καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: ἔχω λυμένον, ἔχομεν λυμένα τὰ προβλήματα, ᾄς ἔχουν λυμένον κλπ. Εἰς τὴν εὐκτικὴν σχηματίζεται μετὰ τὸ εἶθε καὶ τὴν ὑποτακτικὴν: εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει καὶ εἰς τὴν δυνητικὴν μετὰ τὸ θὰ καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς ἐνεργ. φωνῆς: θὰ εἶχον ἀκούσει, θὰ εἶχον λυμένον τὸ πρόβλημα.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀόριστου εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν καὶ προστακτικὴν: **ἔχω** λυθῇ, (ἵνα) **ἔχωμεν** λυθῇ, νὰ **ἔχετε** λυθῇ ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **εἶμαι** λυμένος, οἱ κηποὶ εἶναι φυτευμένοι κλπ. Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. παρακειμ. **εἶθε** νὰ **ἔχω** λυθῇ κλπ. Εἰς δὲ τὴν δυνητικὴν σχηματίζεται μετὰ τὸ **θὰ** καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς μέσης ἢ παθ. φωνῆς: **θὰ** **εἶχον** λυθῇ, **θὰ** ἤμην λυμένος.

4. Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργητ. φωνῆς, μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεργ. ἀόριστου τοῦ ἰδίου ρήματος: **εἶχον** λύσει, **εἶχες** πιστεύσει ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ **εἶχον** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **εἶχον** λυμένον, **εἶχε** φυτευμένον.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀόριστου: **εἶχον** λυθῇ, **εἶχες** λυθῇ κλπ. ἢ μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου: ἤμην λυμένος, ἦσθε λυμένοι, ἦτο φυτευμένος.

5. Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἀόριστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς: **θὰ** **ἔχω** λύσει, **θὰ** ἔχῃς ἀκούσει, **θὰ** ἔχετε φυτεύσει ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμ.: **θὰ** **ἔχω** λυμένον, **θὰ** ἔχω φυτευμένον κλπ.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀόριστου: **θὰ** **ἔχω** λυθῇ, **θὰ** ἔχῃ φυτευθῇ ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **θὰ** **εἶμαι** λυμένος, **θὰ** εἶναι φυτευμένα.

Σημείωσις. Ὁ παρατατικός, οἱ μέλλοντες, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλων ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκλίσιν.

Ἀπαρέμφατον

§ 255. Ἀπαρέμφατον εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν ἔχει ὁ ἐνεστώς **λύ-ειν(ν)** καὶ ὁ ἀόριστος **λύ-σει**, εἰς δὲ τὴν μέσῃ ἢ παθητικῇ φωνῇ

ὁ ἀόριστος λυθῇ, παυθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν λυθῆναι, παυθῆναι.

Ἀπαντᾷ ἀπαρέμφατον καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν - εἰν μὲ τὸ ἄρθρον **τό** : ἀπαγορεύεται τὸ καπνίζειν, τὸ πτύνειν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικόν : ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα. Ἐπίσης ἀπαντοῦν μὲ τὸ ἄρθρον **τό** αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ παύω, μὲ τὸ νὰ παύσω τὴν συζήτησιν ἢ μὲ τὸ ὅτι παύω ἢ μὲ τὸ ὅτι ἔπαυσα νὰ μιλῶ. Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι ἀναλυμένον μὲ τὸ **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ **ὅτι** καὶ ὀριστικὴν.

Ἀπαρέμφατα ἐπίσης εἰς τὴν μέσσην φωνὴν εἶναι καὶ αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ λύωνται ἢ μὲ τὸ ὅτι ἐλύθησαν.

Μ ε τ ο χ ῆ

§ 256. Μετοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, λύων - λύουσα - λῶν καὶ ὁ ἀόριστος, λύσας - λύσασα - λῶσαν, εἰς δὲ τὴν μέσσην ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος λυόμενος - λυομένη - λυόμενον, λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν, λυμένος - λυμένη - λυμένον.

α) Ἡ μετοχὴ λύων - λύουσα - λῶν εἶναι τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται τὸ μὲν ἄρσενικόν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν πρώτην.

β) Ἡ μετοχὴ λύσας - λύσασα - λῶσαν κλίνεται ὡς τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον.

γ) Αἱ μετοχαὶ λυόμενος - λυομένη - λυόμενον καὶ λυμένος - λυμένη - λυμένον κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα, τρικατάληκτα ἐπίθετα.

δ) Ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἑνικός

Ὅν.	λυθεῖς	λυθεῖσα	λυθέν
Γεν.	λυθέντος	λυθείσης	λυθέντος
Δοτ.	λυθέντι	λυθείσῃ	λυθέντι
Αἰτ.	λυθέντα	λυθεῖσαν	λυθέν

Πληθυντικός

Ὅν.	λυθέντες	λυθεῖσαι	λυθέντα
Γεν.	λυθέντων	λυθεισῶν	λυθέντων
Δοτ.	λυθείσι	λυθείσαις	λυθείσι
Αἰτ.	λυθέντας	λυθείσας	λυθέντα

§ 257. Ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου μετὰ τὴν κατάληξιν - μένος, - μένη, - μένον : λυμένος, κλεισμένος ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ ῥήματα καὶ λε - λυμένος, κε - κλεισμένος, δηλ. μετὰ μίαν συλλαβὴν πρὸ τοῦ θέματος (τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος μετὰ ε) : ἡ συλλαβὴ αὐτὴ λέγεται ἀναδιπλασιασμός, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται κατωτέρω λόγος § 275 - 280.

§ 258. Ἡ λέξις ἐνεστώς εἶναι κυρίως τριτόκλιτον τρικατάκλιτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται ὡς ἑξῆς:

Ἑνικὸς

Ὅν.	ἐνεστώς	ἐνεστῶσα	ἐνεστώς
Γεν.	ἐνεστώτος	ἐνεστώσης	ἐνεστώτος
Δοτ.	ἐνεστώτι	ἐνεστώσῃ	ἐνεστώτι
Αἰτ.	ἐνεστώτα	ἐνεστώσαν	ἐνεστώς

Πληθυντικὸς

Ὅν.	ἐνεστώτες	ἐνεστώσαι	ἐνεστώτα
Γεν.	ἐνεστώτων	ἐνεστώσων	ἐνεστώτων
Δοτ.	ἐνεστώσι	ἐνεστώσαις	ἐνεστώσι
Αἰτ.	ἐνεστώτας	ἐνεστώσας	ἐνεστώτα

§ 259. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἑξῆς τύποι:

α') Ἑνεργητικὴ φωνή

1. Ὁ παρατατικός: ἔλυ - α ἔλυες, ἔλυε, ἐλύαμε, ἐλίετε, ἔλυαν.
2. Ὁ ἀόριστος εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἀπαντᾷ ἔλυες.
3. Ἡ δυνητικὴ μετὰ τὸ θά καὶ παρατ. εἰς α: θά ἔλυα, θά εἶχα, καθὼς καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος: θά εἶχα πιστεύσει.
4. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεστώτος λύ - ων καὶ τοῦ ἀορίστου ἀπαντᾷ συνήθως ἀναλυμένη: ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος λύει ἢ ἔλυε, καὶ τοῦ ἀορίστου λύσας = ἐκεῖνος ποὺ ἔλυσε. Μετοχὴ εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἐνεστώτος εἰς -οντας, ὁ ὁποῖος φανεῖται τρόπον: λύοντας τὸ πρόβλημα πέρασε ἢ ὤρα.
5. Οἱ τύποι τοῦ α' πληθυντικοῦ προσώπου ἀπαντοῦν συνήθως χωρὶς τὸ τελικὸν ν τῆς καταλήξεως: ἔχομε, ἐλύαμε, ἐλύσαμε, εἴχαμε, χαθήκατε, λυθήκαμε, ἀλλὰ πάντοτε ἐλύθημεν, ἐχάθημεν.

β') Μέση φωνή

1. 'Ο παρατατικός απαντᾷ ἐλνόμεν, ἐλύεο κλπ. κατὰ τὸ ἤμουν.

2. 'Ο άόριστος απαντᾷ καὶ λύθηκα, λύθηκες, λύθηκε, λυθήκαμε, λυθήκατε, λύνθηκαν, χωρίς αύξηση.

3. 'Όπου εἰς τοὺς συνθέτους χρόνους οἱ τύποι σχηματίζονται μετὰ τὸ εἶμαι - ἤμην, επικρατοῦν οἱ τύποι εἴμαστε λυμένοι, εἴσατε καὶ ἤμουν, ἤσο καὶ ἤσουν, ἤτο καὶ ἤσουν, ἤτο καὶ ἤταν, ἤμαστε, ἤσατε.

4. Εἰς τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος απαντᾷ εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον συνήθως τύπος εἰς -σου ἀντὶ εἰς -ου, π.χ. ἐργάσου (σπανίως ἐργάζου), λύσου, χάσου.

Πολλὰ ρήματα φωνηεντόλητα εἰς -εῷ, ἐπειδὴ ἡ προφορὰ τῆς καταλήξεως εἶναι -έβω, π.χ. χορεύω, παντρεύω, δουλεύω, μαζεύω, δὲν σχηματίζουν τὸν άόριστον μόνον εἰς -σα ἀλλὰ καὶ εἰς -ψα: ἐχόρεψα, ἐπάντρεψα, ἐπίστεψα, ἐδούλεψα, ἐμάζεψα καὶ τὸν μέλλοντα άπλοῦν: θά χορέψω, θά πιστέψω, θά δουλέψω κλπ. κατὰ τὰ άφωνόλητα χειλικά.

γ') Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν άφωνολήκτων ρημάτων

§ 260. α') Οὐρανικά

1. 'Ο ἐνεστώς πολλῶν οὐρανικῶν ρημάτων σχηματίζεται μετὰ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων -ω, -ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. διώκ -ω, ἀνοίγ -ω, βήχ -ω, πλέκ -ω, στέργ -ω. Τὰ περισσότερα ὁμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, ποὺ λήγει εἰς σσ ἢ ζ πρὸ τοῦ -ω, π.χ. φυλάσσω, ἀλλάσσω, διατάσσω, πατάσσω, σπαράσσω, μαστίζω. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός: ἐφύλασσον, διέτασσον, ἐμάστιζον κλπ. Κλίνονται δὲ εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικόν, ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόλητα: τρέχ -ω, τρέχ -εις, ἔπλεκ -ον, ἔπλεκ -ες κλπ.

2. 'Ο άόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν οὐρανικῶν λήγει εἰς -ξα, διότι ὁ οὐρανικός χαρακτήρ ἠνώθη μετὰ τὸ σ τῆς καταλήξεως -σα εἰς ξ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ άορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

βήχω	-ἐβηξα	φυλάσσω	-ἐφύλαξα	πατάσσω	-ἐπάταξα
πνίγω	-ἐπνίξα	ταράσσω	-ἐτάραξα		
πλέκω	-ἐπλεξα	σπαράσσω	-ἐσπάραξα	διατάσσω	-διέταξα
τρέχω	-ἔτρεξα	ἀλλάσσω	-ἤλλαξα	διώκω	-ἐδίωξα

“Ωστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγῃ εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - **σω** ἢ - **ζω**, σχηματίζῃ δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - **ξα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **οὐρανικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 261. β') Χειλικὰ

1. Ὁ **ἐνεστώς** πολλῶν χειλικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **ω**, - **ομαι** εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **τρίβ - ω**, **τρέπ - ω**. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὅποιον λήγει εἰς **πτ**, π.χ. **βλάπτ - ω**, **κόπτ - ω** κλπ. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός: **ἐβλάπτ - ον**, **ἔκοπτ - ον** κλπ. Κλίνονται δὲ ὁ ἐνεστώς καὶ παρατατικός, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ **ἀόριστος α'** τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν χειλικῶν λήγει εἰς - **ψα**, διότι ὁ χειλικὸς χαρακτήρ ἠνώθη μὲ τὸ **σ** τῆς καταλήξεως - **σα** εἰς **ψ** καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἀορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

τρέπ - ω	ἔτρεψα	γράφ - ω	ἔγραψα
λείπ - ω	ἔλειψα	στρέφ - ω	ἔστρεψα
τρίβ - ω	ἔτριψα	κόπτω	ἔκοψα (κοπ - ῖς)
βλάπτω	ἔβλαψα	ράπτω	ἔρραψα (ραφ - ῆ)

“Ωστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγῃ εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - **πτω**, σχηματίζῃ δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - **ψα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **χειλικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 262. γ') Ὀδοντικὰ

1. Ὁ **ἐνεστώς** πολλῶν ὀδοντικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **ω**, - **ομαι** εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **πιθ - ω**, **σπεύδ - ω**, **πιθ - ομαι**. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὅποιον λήγει εἰς **σσ** ἢ **ζ**: **πυρέσσω**, **ἐλπίζω**. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν δὲ θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός: **ἐκόμιζον**, **ἤλπιζον**. Κλίνονται δὲ οἱ δύο αὐτοὶ χρόνοι, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ **ἀόριστος α'** τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ὀδοντικῶν ρημάτων λήγει εἰς - **σα**, διότι ὁ ὀδοντικὸς χαρακτήρ ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ

σ τῆς καταλήξεως - **σα**. ἔχει δὲ τὰς καταλήξεις τοῦ ἀόριστου τῶν φωνη-
εντολήκτων ρημάτων.

πείθω - ω - ἔπεισα

σπεύδω - ω - ἔσπευσα

πυρέσσω - ἐπύρεσα (πυρετ - ὅς)

ψηφίζω - ἐψήφισα (ψηφιδ -)

ἐλπίζω - ἤλπισα (ἐλπιδ -)

πλάσσω - ἔπλασα

σφραγίζω - ἐσφράγισα (σφραγιδ -)

διαφεύδω - διέφευσα

θέτω - ἔθεσα

Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγῃ εἰς - σσω ἢ - ζω καὶ σχηματίζῃ τὸν ἀό-
ριστον εἰς - **σα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **ὀδοντικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκει-
ται ἀπὸ συγγενῆ λέξιν.

Σημείωσις. Τὰ εἰς - ἰζω ρήματα γράφονται μὲ ι πλὴν τῶν **δανείζω**,
ἀθροίζω, **ἀντικρύζω**, **συγχύζω**, **δακρύζω** κ.λ.

§ 263. Οἱ σύνθετοι χρόνοι τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων σχημα-
τίζονται μὲ τὰ ἴδια μόρια, τὰ ἴδια βοηθητικὰ ρήματα καὶ τοὺς ἀντι-
στοίχους τύπους τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

Παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ μετοχὴ παρακειμένου τῆς αὐτῆς φωνῆς
τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων

§ 264. Α'. Τῶν **οὐρανικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόριστον α' εἰς - **ξα**)
ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **χθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθη-
τικοῦ παρακειμένου εἰς - **γμένος**, π.χ. **πλέκω** - **ἔπλεξα** - **ἐπλέχθην**
- **πλεγμένος**, **φυλάττω** - **ἐφύλαξα** - **ἐφυλάχθην** - **φυλαγμένος**.

Β'. Τῶν **χειλικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόρ. α' εἰς - **ψα**) ὁ παθητικὸς ἀόρι-
στος α' λήγει εἰς - **φθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου
εἰς - **μμένος** π.χ. **τρίβω** - **ἔτριψα** - **ἐτρίφθην** - **τριμμένος**, **βλάπτω** -
ἔβλαψα - **ἐβλάφθην** - **βλαμμένος**.

Γ'. Τῶν **ὀδοντικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόριστον α' εἰς - **σα**) ὁ παθη-
τικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **σθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρα-

καιμένου εις - **σμένος**, π.χ. σφραγίζω - εσφράγισα - εσφραγίσθην - σφραγισμένος.

§ 265. Παρατηρήσεις. Ἡ προστακτικὴ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἔχει μονολεκτικὸν τύπον εἰς - **ξου** τῶν οὐρανικῶν, εἰς - **φου** τῶν χειλικῶν καὶ εἰς - **σου** τῶν ὀδοντικῶν: φυνάξου, σκέφου, βασίσου.

Ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, λήγει συνήθως α) τῶν οὐρανικῶν εἰς - **χτηκα**: πλέχτηκα, σμάχτηκα, γυλάχτηκα, 2) τῶν χειλικῶν εἰς - **φτηκα**: κρύφτηκα, βλάφτηκα καὶ 3) τῶν ὀδοντικῶν εἰς - **στηκα**: σφραγίστηκα. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἀόριστος δὲν λαμβάνει συνήθως τὴν αὐξησιν **ε**.

Ἀόριστοι β'

§ 266. Οἱ γονεῖς τοῦ Χαρίλαου εἶχον καιρὸν **νὰ λάβουν** γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητέρας του. Δι' αὐτό, μόλις **εφάνη** εἰς τὸν δρόμον ὁ ταχυδρόμος, ὁ Χαρίλαος ἔτρεξε κοντά του καὶ **εἶδε** ὅλας τὰς διευθύνσεις τῶν ἐπιστολῶν, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὸ χωριὸ τους. Δὲν **εὔρεθ** ὁμως ἰδικόν τους γράμμα καὶ **εφυγε** στενοχωρημένος, χωρὶς **νὰ εἴπη** λέξιν. Μετ' ὀλίγον ὁμως τὸν **εἶδον** νὰ τρέχῃ πρὸς τὸν ταχυδρόμον καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ φωνάζοντας: «Μητέρα! **ιδέ, ἐλάβομεν** τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν θεῖον· θὰ μᾶς ἔλθῃ τὸ Πάσχα». Ἀμέσως διευθύνεται εἰς τὸ γραφεῖον καὶ γράφει σύντομον γράμμα, τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ τὸν πατέρα του **νὰ σταλῇ** εἰς τὸν θεῖον χωρὶς ἀναβολήν. «Σεβαστέ μου θεῖε, γράφει, αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐλάβομεν τὸ τηλεγράφημά σας. Μὲ εὐχαρίστησιν **ἐμάθομεν**, ὅτι εἴσθε καλὰ καὶ ὅτι ἀπεφασίσατε **νὰ μᾶς ἔλθετε**, διὰ **νὰ διέλθωμεν** τὰς ἐορτάς τοῦ Πάσχα μαζί. Ἡ χαρὰ μας δὲν εἶναι δυνατὸν **νὰ περιγραφῇ**. Σᾶς περιμένομεν **νὰ μᾶς ἔλθετε** ὅλοι. Ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου ἔχετε πολλοὺς χαιρετισμούς. Μὲ βαθύτατον σεβασμόν, Χαρίλαος».

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν οἱ τύποι εὔρε, εἶδε, ἐλάβομεν, νὰ ἔλθετε, χρόνου ἀορίστου, τῶν ὁποίων τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς ἔχει κατὰληξιν - **ον** ἀντὶ - **σα**: εὔρον, εἶδον, ἦλθον. Ἐπίσης ἀπαντοῦν οἱ τύποι **εφάνη**, **νὰ περιγραφῇ**, χρόνου παθητικοῦ ἀορίστου, τῶν ὁποίων ἡ κατὰληξις εἰς τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς εἶναι - **ην** ἀντὶ - **θην**: **εφάνην**, **εγράφην**. Οἱ ἀόριστοι αὗτοι λέγονται **δεύτεροι** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

1. Ὁ **ἐνεργητικὸς ἀόριστος β'** ἔχει εἰς μὲν τὴν ὀριστικὴν τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ: ἔλαβ - ον, - ες, - ε, - ομεν, - ετε, - ον, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος: Ὑποτακτ.: λάβ - ω, - ης - η, - ομεν, - ετε, - ουν. Προστακτ.: λάβ - ε, ἄς λάβ - η, λάβετε, ἄς λάβουν. Ἀπαρέμφ.: λάβει. Μετοχή: λαβ - ὦν, λαβ - οῦσα, λαβ - ὄν, μὲ τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν. Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ **θα** καὶ ὀριστικὴν παρτα.: **θα** ἐλάμβανον κλπ.

Ὁ **παθητικὸς ἀόριστος β'** ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου **α'** χωρὶς τὸ **θ**: ἐκόπ - ην, - ης, - η, κλπ. Ὑποτ.: κοπ - ῶ, - ῆς, - ῆ κλπ. Προστ.: **νά** κοπ - ῆς καὶ κόψου. Ἀπαρέμφ.: κοπῇ κλπ.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' ἔχει τὰς καταλήξεις - α, - ες, - ε, - αμε, - ατε, - αν: ἔμαθα, ἔμαθες, ἔμαθε, κλπ., ὁ δὲ παθητικὸς β' ἀόριστος τὰς καταλήξεις - ηκα, - ηκες, - ηκε, - ἤκαμε, - ἤκατε κλπ.: γράφηκα, γράφηκες κλπ.

§ 267. Τὰ συνηθέστερα ρήματα μὲ ἀορίστους β' εἶναι τὰ ἐξῆς:

ἀμαρτάνω	ἡμαρτον	διαρπάζομαι	διηρπάγην
ἀποθνήσκω	ἀπέθανον	βάπτομαι	ἐβάφην
βλέπω	εἶδον (ὕποτ. ἴδω	βλάπτομαι	ἐβλάβην
	ἀπαρ. ἴδει καὶ ἰ-	βρέχομαι	ἐβράχην
	δεῖ, μετοχ. ἰδὼν)	γράφομαι	ἐγράψην
ἔρχομαι	ἦλθον	δέρομαι	ἐδάρην
εὐρίσκω	εὗρον	θλίβομαι	ἐθλίβην
κάμνω	ἔκαμον	καίομαι	ἐκάην
λαμβάνω	ἔλαβον	κλέπτομαι	ἐκλάπην
λέγω	εἶπον	κόπτομαι	ἐκόπην
πίπτω	ἔπεσον	κρύπτομαι	ἐκρύβην
τρώγω	ἔφαγον	(συν)πλέκομαι	(συν)επλάκην
φεύγω	ἔφυγον	πνίγομαι	ἐπνίγην
τυγχάνω	ἔτυχον	σκάπτομαι	ἐσκάψην
στέλλομαι	ἔστάλην	σπείρομαι	ἐσπάρην
σφάζομαι	ἔσφάγην	στρέφομαι	ἐστράψην
τρέπομαι	ἐτράπην	τάσσομαι	(κατ)ετάγην
τριβομαι	(συν)ετριβην	τρέφομαι	(ἀν)ετράφην
χαίρω	ἔχασην	φαίνομαι	ἐφάνην

§ 268. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὰ Κούναξα οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Πέρσας, οἱ ὅποιοι **φεύγοντες ἐγκατέλειψαν** τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Κῦρος ὁμως **περιστοιχιζόμενος** ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖόν του **ἐφονεύθη μαχόμενος** γενναίως. Ὅτε οἱ Ἕλληνες **ἔμαθον** τὸν θάνατον αὐτοῦ, **ἐνόμισαν** τοὺς ἑαυτοὺς των **ἐγκαταλελειμμένους** καὶ **ἀποκλεισμένους** εἰς τὰ βαθὴ τῆς Ἀσίας· ὁμως δὲν **ἀπηλπίσθησαν**. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ὁ ὁποῖος εἶχε **τραυματισθῇ** εἰς τὴν μάχην, **ἐσκέφθη** νὰ **παγιδεύσῃ** τοὺς Ἕλληνας μὲ τεχνάσματα. Τὸ ἔργον αὐτὸ **ἐνεπιστεύθη** ὁ στρατηγὸς Τισσαφέρνης εἰς ἓνα Ἕλληνα **ὀνομαζόμενον** Φαλῖνον, **δοκιμασμένον** φίλον του, εἰς τὸν ὅποιον **ἀνέθεσε** νὰ **διαπραγματευθῇ** μὲ τοὺς Ἕλληνας, πῶς νὰ **ἐπιστρέψουν** εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τοὺς **βλάψῃ** κανεὶς. Ὁ Φαλῖνος **παραλαβὼν** καὶ τοὺς **ὀρισθέντας** Πέρσας **ἦλθεν** εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτον **ὑπέδεχθη** ὁ στρατηγὸς Κλέαρχος, ὁ ὁποῖος μόλις **πρὸ ὀλίγου εἶχε** **θυσιάσει**. Μεταξὺ των τότε **διεξήχθη** ὁ ἐξῆς διάλογος:

Φαλῖνος. «Κλέαρχε, ὁ μέγας βασιλεὺς **γνωρίζει**, ὅτι σεῖς **ἐστρατεύσατε** ἐναντίον του, διότι **ἐπείσθητε** ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ ὄχι ἀπὸ ἐχθρότητα πρὸς αὐτόν. Σᾶς **συμβουλεύω** λοιπὸν νὰ **παραδώσετε** τὰ ὅπλα καὶ αὐτὸς θὰ σᾶς **ἐνισχύσῃ** νὰ **ἐπιστρέψετε** σῶσι εἰς τὴν πατρίδα».

Κλέαρχος. «Φαλῖνε, σὺ εἶσαι Ἕλλην καὶ βέβαια θὰ **κολακευθῇς**, ἂν **ἀκούσῃς** ὅτι τὸ ὄνομά σου θὰ **μνημονεύεται** μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δηλ. κάποτε ἓνας Ἕλλην εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας **συνεβούλευσε** τοὺς **ἐκστρατεύσαντας** μὲ τὸν Κῦρον Ἕλληνας, πῶς νὰ **σωθοῦν** καὶ νὰ **ἐπιστρέψουν** εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Φαλῖνος. «Ἄν **ἐγνώριζον**, ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ **σωθῇτε** **μαχόμενοι** πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, θὰ σᾶς **συνεβούλευον** νὰ μὴ **δεχθῇτε**, ὅσα ὁ βασιλεὺς **λέγει**. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, σᾶς **συμβουλεύω** νὰ **παραδώσετε** τὰ ὅπλα».

Κλέαρχος (ὁ ὁποῖος εἶχε **πονηρευθῇ** διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φα-

* Διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν κλίσιν τῶν φωνηεντολήκτων καὶ ἀφωνολήκτων ρημάτων.

λίνον). «Φίλε μου, δὲν θὰ παραδώσωμεν τὰ ὅπλα, διότι ἔχοντες τὰ ὅπλα θὰ εἴμεθα καλύτεροι φίλοι, παρὰ ἂν δὲν εἴμεθα ὀπλισμένοι».

Φαλῖνος (ὕστερα ἀπὸ σκέψιν καὶ χωρὶς νὰ **ταραχθῇ**). «Ὁ βασιλεὺς μοῦ ἀνέθεσε νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι θὰ εἴσθε φίλοι τόν, ἂν δὲν ἀλλάξετε στρατόπεδον, ἄλλως θὰ σᾶς **νομίζῃ** ἐχθροὺς καὶ ὅτι τοῦ ἔχετε **κηρύξει** τὸν πόλεμον· τί νὰ τοῦ πῶ; εἰρήνην ἢ πόλεμον;»

Κλέαρχος. «**Εἰπὲ** εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι, δηλ. ἂν δὲν **ἀλλάξωμεν** θέσιν, θὰ εἴμεθα φίλοι, ἂν δὲ **στρατοπεδεύωμεν** ἄλλου, θὰ εἴμεθα ἐχθροὶ του». Τί ὅμως **ἐσκέπτετο** νὰ κάμῃ **ἐφρόντισε** νὰ τὸ **κρύψῃ**.

Ἄσκησις *

§ 269. Ὁ κήπος δὲν σκάπτεται εὐκόλα, ὅταν τὸ χῶμα ξηραίνεται πολὺ, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ποτίζεται τακτικά.

Σεῖς ποτίζετε τακτικά τὸν κηπὸν σας; σκαλίζετε καὶ βοτανίζετε αὐτόν; κλαδεύετε τὰ δενδράκια; Ἄν τὸ δένδρον δὲν κλαδεύεται καὶ δὲν ποτίζεται, δὲν ἀναπτύσσεται. Καθ' ἐκάστην νὰ ποτίζετε τὰ ἄνθη καὶ νὰ καθαρίζετε τὰ ζιζάνια. Ἐτσι ὁ κήπος θὰ παρουσιάζεται ὁρατῶς.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ μὲ προφορικὴν καὶ γραπτὴν ἄσκησιν τῶν ὁμοήχων καταλήξεων - τε καὶ - ται.

Αὔξησης. Ἀναδιπλασιασμός

α) Αὔξησης

§ 270. Ὁ παρατακτικὸς καὶ ὁ ἀόριστος εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται, **αὔξησην**. Ἡ αὔξησης αὕτη εἶναι δύο εἰδῶν 1) **συλλαβικὴ** καὶ 2) **χρονικὴ**.

§ 271. 1. **Συλλαβικὴ αὔξησης**. Συλλαβικὴ αὔξησης εἶναι ἐν **ε**, μὲ φιλὴν, τὸ ὁποῖον ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος ὁ παρατακτικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ συμφωνῶν : λύ - ω - ε - λυον - ε - λυσα, λύομαι - ε - λυόμην - ε - λύθην.

2. **Χρονικὴ αὔξησης**, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ ἴδιοι χρόνοι, εἶναι

* Διὰ τὴν ὀρθογραφίαν ὁμοήχων καταλήξεων.

ἡ μεταβολή τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν. Μεταβάλλεται δὲ

τὸ	α	εἰς	η :	ἀκούω	ἤκουον	ἤκουσα
τὸ	ε	»	η :	ἐλπίζω	ἤλπιζον	ἤλπισα
τὸ	ο	»	ω :	ὀπλίζω	ὥπλιζον	ὥπλισα
τὸ	αυ	»	ηυ :	αὐξάνω	ηὔξανον	ηὔξησα
τὸ	ευ	»	ηυ :	εὐχομαι	ηὐχόμην	ηὐχήθην
τὸ	αι	»	η :	αἰσθάνομαι	ἤσθανόμην	ἤσθάνθην
τὸ	οι	»	φ :	οἰκτίρω	ᾔκτιρα	—

§ 272. Τὰ ρήματα, τὰ ὅποια ἀρχίζουσιν ἀπὸ **ι, υ, η, ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουσιν τὸ ἀρκτικὸν φωνήεν τοῦ θέματος κατὰ τὴν αὐξησιν: *ἰκετεύω - ἰκέτευον, ὑβρίζω - ὑβρίζον - ὑβρισα, ἡττῶμαι - ἡττήθην, ὠριμάζω - ὠρίμαζον - ὠρίμασα, εἰρωνεύομαι - εἰρωνεύομην - εἰρωνεύθην.*

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσιν ἀπὸ **ρ**, ὅταν παίρνουν αὐξησιν, διπλασιάζουσιν τὸ **ρ**: *ρῶω - ῥορεον.*

Τὰ σύνθετα μὲ προθέσεις ἔχουν τὴν αὐξησιν μετὰ τὴν πρόθεσιν: *ἀποφεύγω - ἀπ - ἐφευγον - ἀπ - ἐφυγα, συγ - χαίρω - συν - ἐχαιρον - συν - ἐχάσθην, δι - ὀρθώνω - δι - ὠρθωνον - δι - ὠρθωσα.*

§ 273. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ, σύνθετα ἢ ποὺ παράγονται ἀπὸ συνθέτους λέξεις, ἔχουν τὴν αὐξησιν, ποὺ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου:

θέλω	ἤθελον - ἠθέλησα	προθυμοῦμαι	ἐπροθυμήθην
δύναμαι	ἠδυνάμην	προξενῶ	ἐπροξένουν
ἐργάζομαι	εἰργαζόμην	προτιμῶ	ἐπροτίμησα
ἔχω	εἶχον	προστατεύω	ἐπροστάτεον
ἀνάπτω	ἤναπτον	συλλογίζομαι	ἐσυλλογίζομην
ἀνοίγω	ἤνοιγον	συντομεύω	ἐσυντόμεον
ἐμποδίζω	ἤμποδίζον	δυστυγχῶ	ἐδυστύχουν
ἐναντιοῦμαι	ἤναντιόμην	προφασίζομαι	ἐπροφασίσθην
ἐορτάζω	ἐώρταζον	δυσπιστῶ	ἐδυσπίτουν
κάθημαι	ἐκαθήμην	κυριεύω	ἐκυριεύουν

§ 274. Πολλά ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, δὲν ἔχουν αὐξησιν :
 ἀερίζω - ἀερίζον - ἀερίσθη, ἐνοικιάζω - ἐνοικιάζον - ἐνοικίασα - ἐνοικίασθη, ἀηδιάζω - ἀηδιάζον - ἀηδίασα, ἐπιπλύνω - ἐπίπλωνον - ἐπίπλωσα, συνεδριάζω - συνεδριάζον - συνεδρίασα, οἰκονομῶ - οἰκονόμησα, συνεννοοῦμαι - συνεννοοῦμην - συνεννοήθη.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἔχουν πάντοτε 1) συλλαβικὴν αὐξησιν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ἀπλῶν ρημάτων, ὅταν εἶναι τρισύλλαβοι καὶ τονίζεται ἡ αὐξησις, ὁ δὲ ἐνεστώς εἶναι δισύλλαβος : λῶ - ἔλνα, κάμνω - ἔκαμνα.

2) Χρονικὴν αὐξησιν ἔχουν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν βαρυτόνων ρημάτων, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ ο, καθὼς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν συνηρημένων ἀπὸ ο, π.χ. διορθώνω - διώρθωσα, ὀρίζω - ὤρισα, ὁμολογῶ - ὁμολόγησα ἀλλὰ ὁμολογοῦσα (παρατατικὸς), κατοικῶ - κατώκησα καὶ κατοίκησα, ἀλλὰ κατοικοῦσα (παρατατ.).

Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος ἀπαντοῦν καὶ μὲ αὐξησιν καὶ χωρὶς αὐξησιν : πιστεύω - ἐπίστευα καὶ πίστευα - ἐπίστευσα - πίστευσα (καὶ πίστεψα), συμβουλεύω - συνεβούλενα καὶ συμβούλενα - συνεβούλενα συμ-βούλευσα (καὶ συμβούλεψα), συνεβουλεύθη καὶ συμβουλεύθηκε, φυλάσσω - ἐφύλαξα καὶ φύλαξα - ἐφυλάχθη καὶ φυλάχθηκε ταράσσω - ἐτάραξα καὶ τάραξα - ἐταράχθη καὶ ταράχθηκα.

β') Ἀναδιπλασιασμός

§ 275. Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος κα-νονικῶς ἔχει ἀναδιπλασιασμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος: πε - παι-δευμένος,, ἐ - σφαλμένος, ὀπλισμένος (τοῦ ὀπλίζομαι). ὁμαλὸς ἀναδιπλασιασμός γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους:

1. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἀρκτικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος ἀπὸ τὸ ὅποιον σχηματίζεται ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, μὲ ἐν ε κατόπιν αὐτοῦ: πε - παιδευ - μένος. (θεμ. παιδευ -).

Τὸν ἀναδιπλασιασμὸν αὐτὸν λαμβάνουν αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα ἀπλοῦν σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὑγρόν.

παιδεύομαι	πε - παιδευμένος	θωρακίζομαι	τε-θωρακισμένος
πειρῶμαι	πε - πειραμένος	θλίβομαι	τε-θλιμμένος
ἐγγράφομαι	(ἐγ)γε - γραμμένος	πείθομαι	πε-πεισμένος
κλείομαι	κε - κλεισμένος	(συν)δέομαι	(συν)δε -δεμένος
(ἐγ)κοινομαι	(ἐγ)κε - κοιμένος	(ἐκ)τείνομαι	(ἐκ)τε - ταμένος
δηλώνομαι	δε - δηλωμένος	δικάζομαι	δε - δικασμένος
(ἐκ)θέτομαι	(ἐκ)τε - θειμένος	δουλεύω	δε - δουλευμένος
πράττομαι	πε -πραγμένος	κλίνομαι	κε - κλιμένος
τροίβομαι	τε - τριμμένος	κυρώνω	κε - κυρωμένος
(ἐγκατα)λείπομαι	(ἐγκατα)λε-λειμμένος	καλῶ	(προσ)κε-κλημένος
βάλλομαι	(προσ)βε - βλημένος		

Τὰ περισσότερα ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν, ἰδίως εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν.

Σημείωσις. "Όταν τὸ σύμφωνον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἀρχίζει τὸ θέμα, εἶναι δασύ **θ, φ, χ**, εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν τρέπεται εἰς ψιλὸν **τ, π, κ** : θλίβομαι - τε - θλιμμένος, τε - θωρακισμένος (ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν πε - φυλαγμένος, κε - χαραγμένος).

2. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι **ε** πρὸς τοῦ θέματος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ **ρ** ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνων, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἄφω-
νον καὶ τὸ δεῦτερον ὑγρόν, ἢ ἀπὸ τρία σύμφωνων ἢ ἀπὸ ἑν διπλοῦν.

σπεύδω	ἐ - σπενσμένος	(ἀπο)σπῶμαι	(ἀπ)ε-σπασμένος
σφάλλω	ἐ - σφαλμένος	σκέπτομαι	ἐ - σκεμμένος
(ἐκ)ζητῶ	(ἐξ)ε - ζητημένος	(ἀπο)στέλλω	(ἀπ)ε - σταλμένος
φθείρω	(δι)ε - φθαρμένος	στρέφω	(δι)ε - στραμμένος
σφραγίζω	ἐ - σφραγισμένος καὶ σφραγισμένος		
(δια)ρρηγνύω	(δι)ε - ρρηγμένος καὶ διαρρηγμένος		
στεροῦμαι	ἐ - στερημένος καὶ στερημένος		

3. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι ἑκτασις τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν, ὅπως καὶ ἡ χρονικὴ αὐξησης.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ὁ ἀναδιπλασιασμός φυλάσσεται εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοῦ παρακειμένου, ὑπερσυντε-
λικού καὶ τετελεσμένου μέλλοντος. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν περιορίσθη ἡ χρῆ-
σις αὐτοῦ μόνον εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παρακειμένου.

ἀριθμῶ	ἡριθμημένος	καὶ ἀριθμημένος
αὐξάνω	ηὐξημένος	καὶ αὐξημένος
(ἀπ)ελλίζω	(ἀπ)ηλλισμένος	καὶ ἀπελλισμένος

Εἰς ὅσα ρήματα ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος εἶναι τὸ **ο**, αὐτὸ ἐκτείνεται πάντοτε εἰς **-ω**, π.χ. ὀρίζω - ὀρισμένος, ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

§ 276. Αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν συνθέτων ρημάτων μὲ πρόθεσιν ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμόν μετὰ τὴν πρόθεσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν.

ἐγ - γράφομαι	ἐγ - γε - γραμμένος	συν - χέομαι	συν-κε-χυμένος
ἐξ - οφλῶ	ἐξ - ωφλημένος	ἀφ-οσιώνομαι	ἀφ-ωσιωμένος
ἐμ - πιστεύομαι	ἐμ - πε - πιστευμένος	ἐξ - απλῶνω	ἐξ - ηπλωμένος καὶ ἐξαπλωμένος

§ 277. "Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ **ι**, **υ**, **η**, **ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμόν :
ιδρύω - ἰδρυμένος, ὑφαίνω - ὑφασμένος, ἡττῶμαι - ἡττημένος, ὠφελοῦμαι - ὠφελημένος, εἰδοποιῶμαι - εἰδοποιημένος.

§ 278. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμόν, ποὺ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου:

ἀναγνωρίζω	ἀνεγνωρισμένος καὶ ἀναγνωρισμένος
(καθ)ελκύω	(καθ)ειλκυσμένος
ἐορτάζω	ἐωρτασμένος
(ἀν)ορθῶ	ἠνωρθωμένος καὶ ἀνωρθωμένος
(ἐν)οχλῶ	ἠνωχλημένος καὶ ἐνωχλημένος

§ 279. Τὰ κατωτέρω ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου:

ἀηδιάζω	ἀηδιασμένος	κυτπῶ	κυτπημένος
βεβαιῶ	βεβαιωμένος	λανθάνω	λανθασμένος
ἀναβιβάζω	ἀναβιβασμένος	λοῦομαι	λουσμένος
ἐπαναστατῶ	ἐπαναστατημένος	μεταχειρίζομαι	μεταχειρισμένος

ἐπιπλώνω	ἐπιπλωμένος	πνίγομαι	πνιγμένος
ἐνθουσιάζω	ἐνθουσιασμένος	ἐνοικιάζω	ἐνοικιασμένος
ἐμπνέω	ἐμπνευσμένος	πρήσκομαι	πρησμένος
θυμῶνω	θυμωμένος	ἀποτεφρώνω	ἀποτεφρωμένος
καπνίζω	καπνισμένος	ὑποχρεοῦμαι	ὑποχρεωμένος
ζαλίζομαι	ζαλισμένος	προσωποποιοῦμαι	προσωποποιημένος

§ 280. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν συνήθως αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν. Ἀναδιπλασιασμὸν ἔχουν ἐνίοτε τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ο : ὀπλίζω - ὀπλισμέ-
νος, ὀρίζω - ὀρισμένος, κατοικῶ - κατοικημένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

Σχηματισμὸς τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 281. Ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἔχασε κάθε ἐλπίδα, ὅτι **θὰ κατορθώσῃ** νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀνήγγειλαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ καταστρέφουν τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐπέστρεψε χωρὶς χρονοτριβὴν εἰς Ἀσίαν, ὅπου **ἔφθασε** κατεντροπιασμένος. Εἰς τὴν Ἑλλάδα **ἄφησε** μὲ πολλὴν στρατὸν τὸν στρατηγὸν Μαροδόνιον, ὁ ὁποῖος **ἐπέμενε**, ὅτι **θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ὑποδουλώσῃ** τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαροδόσιος **ἀπεσύρθη** εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου **διέμεινε** ὅλον τὸν χειμῶνα, ἀφ’ οὗ **κατένειμε** τὸν στρατὸν εἰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 478 π.Χ. **ἔστειλεν ἀπεσταλμένους** εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ **ἐπρότεινε** εἰς αὐτοὺς νὰ γίνονιν σύμμαχοί του μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι **θὰ ἀνεγείρῃ** τὰ τείχη καὶ τοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ **θὰ** τοὺς **κάμῃ** κυρίους ὅλης τῆς Ἑλλάδος· εἰδ’ ἄλλως, **θὰ εἰσβάλῃ** εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ **θὰ ὀλοκληρώσῃ** τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἡ ὁποία **εἶχεν ἐρημωθῇ** ἤδη ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Συγχρόνως μὲ τοὺς **ἀπεσταλμένους** τοῦ Μαροδονίου **εἶχον φθάσει** εἰς τὰς Ἀθῆνας καὶ **ἀπεσταλμένοι** τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Σπαρτιάται **εἶχον μάθει** τὰς ἐνεργείας τοῦ Μαροδονίου. Οὗτοι **ἀνεκοίνωσαν** εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἐξορκίζουν **νὰ μείνουν** πιστοὶ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἰς μὲν τοὺς Σπαρτιάτας **ἀπεκρίθησαν** : « Ἀνυψόμεθα, πὺν σεῖς ἐσκέφθητε, ὅτι ἡμεῖς **θὰ παραβῶμεν** τοὺς ὄρκους καὶ **θὰ θελήσωμεν** νὰ παραδῶσωμεν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς

βαρβάρους ». Εἰς τοὺς Πέρσας δὲ ἔδωσαν τὴν ἱστορικὴν ἀπάντησιν : « Ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ κάμνει τὴν πορείαν του πρὸς δυσμὰς, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνωμεν αἴτιοι νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς βαρβάρους ».

§ 282. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα **χάνω**, **φθάνω**, **μανθάνω**, **μένω**, **ἀφῆνω**, **διαμένω**, **κάμνω**, **προτείνω**, **παραβαίνω**, **κατορθώνω**, **ἐρημώνω**, **ἀναγγέλλω**, **στέλλω**, **θέλω**, **ἀνασύρω**. Τὰ ρήματα αὐτὰ ἔχουν χαρακτηρὰ **λ ᾱ ρ**, **μ ῆ ν** καὶ λέγονται **ὕγρόληκτα** - **ἐνρινόληκτα**. Ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

§ 283. α') **Ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα** μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα α) ὅσα λήγουν εἰς - **άνω**, τὰ ρήματα θέλω, στήνω καὶ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - **αίνω** τὸ (μετα)βαίνω καὶ ὀλισθαίνω.

Τῶν ρημάτων αὐτῶν ὁ ἀόριστος, οἱ σύνθετοι χρόνοι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον ἢ ἀφωνόληκτον.

αὐξάνω, ἡῤξη - σα, ἡῤξή - θην, ἡῤξη - μένος, θὰ αὐξή - σω, ἔχω αὐξη-θῇ
βλαστάνω, ἐβλάστη - σα, βλαστη - μένος, θὰ βλαστή - σω, ἔχω βλα-
στή - σει

χάνω, ἔχα - σα, χα - μένος, θὰ χά - σω, θὰ χα - θῶ, ἔχω χά - σει

φθάνω, ἔφθα - σα, θὰ φθά - σω, ἔχω φθά - σει, φθα - σμένος

λαμβάνω, ἔλα - βον, θὰ λά - βω, ἔχω λά - βει, ἐλή - φθην κλπ.

μανθάνω, ἔμα - θον, μαθη - μένος, ἔχω μά - θει, θὰ μά - θω

θέλω, ἡθέλη - σα, θὰ θελή - σω, ἔχω θελήσει

στήνω, ἔστη - σα, ἔστή - θην, στη - μένος, θὰ στη - σω

βαίνω, μετέ - βην κλπ.

β) Ὅσα λήγουν εἰς - **ώνω** αὐτῶν ὁ ἀόριστος καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον: **μισθώνω**, ἐμίσθω - σα, ἐμισθώ - θην, **μισθω - μένος**, (ὑπο)δουλώνω, ὑπεδουλώ - σα, ὑπεδουλώ - θην, **ὑποδουλω - μένος**.

γ) Ὅσα ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατακτικόν: **μέλλω** (= σκοπεύω), **μέλει** (= με μέλει), **οφείλω**, **τρέμω**, **ἤξευρω** κ. ᾧ.

§ 284. β') 'Υγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα εἰς τὸν ἐνεστώτα, ἀόριστον καὶ τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι:

α) "Οσα λήγουν εἰς -λλω εἰς τὸν ἐνεστώτα, ἐνῶ τὸ ρηματικὸν θέμα ἔχει ἐν λ: ἀγγέλλω (ἄγγελος), ψάλλω (ψάλτης).

β) "Οσα λήγουν εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς -αίνω, -εῖνω, -εῖρω. Αὐτὰ εἰς τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα πρὸ τοῦ χαρακτῆρος ἔχουν αἰ ἢ εἰ, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν ἔχουν α ἢ ε πρὸ τοῦ χαρακτῆρος, π.χ. φαίνομαι (θέμ. φαν - ὅς), ὑφαίνω, (θέμ. ὕφαν - τῆς), τείνω (θ. ἐκ - τεν - ῆς), σπείρω (θ. σπέρ - μα).

γ) "Οσα λήγουν εἰς -ίνω, -ίρω, -ύνω, -ύρω με μακρὸν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος δίχρονον, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα τὸ δίχρονον εἶναι βραχύ: κλίνω (θέμ. ἐπι - κλιν - ῆς), κρῖνω (θέμ. εὐκριν - ῆς), οἰκτίρω (θέμ. οἰκτιρ - μὸς), πλύνω (θέμ. πλυν - τήριον), σύρω (θέμ. συρ - μὸς).

δ) Τὰ ρήματα μένω, (δια)νέμω, δέρω, φέρω, καὶ κάμνω (τὸ κάμνω ἔχει ρηματ. θέμα καμ-, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεστώς με προσθήκην τοῦ ν: κάμνω καὶ κάνω).

Σχηματισμός τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀόριστου α' τῶν ὑγρόληκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 285. Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος α' τῶν ὑγρόληκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα με προσθήκην τῆς καταλήξεως -α (ὄχι - σα) καὶ ἀφοῦ ἐκταθῇ τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος βραχὺ φωνῆεν α, ι, υ εἰς μακρὸν α, ι, υ καὶ τὸ ε εἰς εἰ, π.χ.

ἀγγέλλω	(θ. ἄγγελ - ος)	ἡγγεῖλα
(ἀνα)τέλλω	(θ. (ἀνα)τελ -)	ἀνέτειλα
θερμαίνω	(θ. θερμαν - σις)	ἐθέρμανα
ὑφαίνω	(θ. ὕφαν - σις)	ὕφανα
σπείρω	(θ. σπέρ - μα, σπέρνω)	ἐσπειρα
κρῖνω	(θ. εὐκριν - ῆς)	ἐκρῖνα
οἰκτίρω	(θ. οἰκτιρ - μὸς)	ὄκτιρα
μένω	(θ. μεν -)	ἔμεινα
δέρω	(θ. δερ -)	ἐδειρα
στέλλω	(θ. στελ -)	ἐστείλα

σημαίνω	(θ. σήμαν - σεις)	ἐσημίνα
ξηραίνω	(θ. ξήραν - σεις)	ἐξήρανα
τείνω	(θ. (ἐκ)τεν - ἤς)	ἔτεινα
ἐγείρω	(θ. ἔγερ - σεις)	ἤγειρα
πλύνω	(θ. πλυν - τήριον)	ἔπλυνα
σύρω	(θ. συρ - μός)	ἔσυρα
(δια)νέμω	(θ. νεμ -)	(δι)ένειμα

Τὸ φέρω ἔχει ἀόριστον ἔφερα.

Σχηματισμός παθητικοῦ ἀόριστου καὶ τῆς μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου

§ 286. Ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ὑγρόληκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **θην** καὶ - **μενος** (ὁ χαρακτηρ **ν** τῶν ἐνρινολήκτων πρὸ τοῦ **μ** τῆς καταλήξεως - **μένος** εἰς ἄλλα ρήματα ἀφομοιοῦται καὶ γίνεται **μ**, εἰς ἄλλα γίνεται **σ**), π.χ.

ἀγγέλλομαι	ἡγγέλθην	(παρ)ηγγελμένος
ὑφαίνομαι	ὑφάνθην	ὑφασμένος
σημαίνομαι	ἐσημάνθην	σεσημασμένος
ξηραίνομαι	ἐξηράνθην	(ἀπ)εξηραμένος
θερμαίνομαι	ἐθερμάνθην	θερμασμένος
φέρομαι	ἐφέρθην	φερόμενος
σύρομαι	ἐσύρθην	συρόμενος

§ 287. Ὅσα ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα ρήματα ἔχουν ρηματικὸν θέμα μονοσύλλαβον μὲ φωνῆεν **ε** πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος, σχηματίζουν τὸν παθητικὸν ἀόριστον α' ἢ β' καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου μὲ φωνῆεν **α** πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος.

δέρομαι	(θ. δερ -)	ἐδάρ-θην ἢ ἐδάρ-ην	δαρμένος
σπείρομαι	(θ. σπερ -)	ἐσπάρ - θην ἢ ἐσπάρ - ην	σπαρμένος
στέλλομαι	(θ. στελ -)	ἐστάλ - ην	(ἀπ)εσταλμένος
φθείρομαι	(θ. φθερ -)	ἐφθά - ην	(δι)εφθαρμένος

§ 288. Τὰ ρήματα κλίνω, κρίνω καὶ τείνω σχηματίζουν τὸν

παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἀφοῦ ἀποβλήθῃ ὁ χαρακτήρ **ν**.

κλίνομαι	(θ. κλιν -)	ἐκλίθην	κεκλιμένος (κεκλιμένον ἐπίπεδον)
κρίνομαι	(θ. κριν -)	ἐκρίθην	(δια)κεκριμένος
πλύνομαι	(θ. πλυν -)	ἐπλύθην	πλυμένος χωρίς ἀναδιπλασιασμόν
τείνω	(θ. τεν -)	ἐτάθην	τεταμένος

§ 289. Μὲ τὸ φωνηεντόληκτον θέμα σχηματίζουν τοὺς ἀνωτέρω τύπους τὰ ρήματα προσβάλλω καὶ διανέμω :

(προσ)βάλλομαι	(προσ)εβλή - θην	(προσ)βεβλη-μένος
διανέμω	διενεμή - θην	διανεμη - μένος

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζεται συνήθως χωρίς ἀναδιπλασιασμόν, π.χ. *παρηγγελμένος, ξεραμμένος, πλυμένος, σταλμένος, σπαρμένος*.

Σημείωσις. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ποιικιλία τῶν τύπων δὲν κουράζει τοὺς μαθητάς, διότι οἱ τύποι αὗτοί εἶναι ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης καὶ εἰς καθημερινὴν χρῆσιν.

Συνηρημένα ρήματα

§ 290. "Οτε τὰ ζῶα **ὠμίλουν**, τὰ πρόβατα **παρεπονοῦντο** πρὸς τὸν κύριόν των καὶ τοῦ ἔλεγον: « **Παραπονούμεθα** ἐναντίον σου, διότι, ἐνῶ **ὠφελεῖσαι** ἀπὸ τὸ γάλα μας, τὰ μαλλιά μας, τὰ ὅποια **πωλεῖς**, σὺ μᾶς **παραμελεῖς** καὶ **ἀδιαφορεῖς** τελείως δι' ἡμᾶς· τοῦναντίον δὲ **περιποιεῖσαι** τὸν σκύλον καὶ φροντίζεις νὰ μὴ **πεινάσῃ** ποτέ, ἐνῶ δὲν **προσδοκᾷς** ἀπ' αὐτὸν κανὲν κέρδος ». Ὁ σκύλος, ὁ ὁποῖος **ἐκάθητο** πλησίον τοῦ κυρίου του καὶ ἤκουσε τὰ παράπονα αὐτῶν, **ἐγέλασε** καὶ εἶπε: « Ἀνόητα πρόβατα, δὲν **δικαιοῦσθε** νὰ **παραπονήσθε**· ἐγὼ δὲν **κοιμοῦμαι** καθόλου καὶ **ἀγρυπνῶ** ὅλην τὴν νύκτα **κινούμενος** γύρω ἀπὸ τὴν στάνην, διὰ νὰ σᾶς **προφυλάξω** ἀπὸ τὰ θηρία, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς **ἐπιτεθοῦν**, ἐνῶ σεῖς θὰ **κοιμᾶσθε**. "Αν ἐγὼ **ἡρνούμην** νὰ **παρίσταμαι** εἰς κάθε κίνδυνον, πολλὰ ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ **εἴχετε** **ζήσει**· ἐγὼ δηλ. **ζῶ** διὰ σᾶς. Μολονότι δὲ **δαιτιῶμαι** λιτότατα μὲ τεμάχια ψωμοῦ, οὐδέποτε **παρεπονέθην** καὶ ποτὲ δὲν **ἡγαντιώθην** εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου μας. Δὲν **διενοήθην** ποτὲ νὰ **παραιτηθῶ** ἀπὸ τὸ ἔργον μου αὐτό, διότι **ἀγαπῶ** τὸν κύριόν

μον καὶ ἐκτιμῶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται αὐτός ».

§ 291. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ῥήματα ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, προσδοκῶ, διαιτῶμαι, πωλῶ, ὀμιλῶ, παραμελῶ, δικαιоῦμαι κ.ἄ., τὰ ὅποια λήγουν εἰς μὲν τὸν ἐνεργητικὸν ἐνεστῶτα εἰς - ῶ περισπώμενον, εἰς δὲ τὸν ἐνεστῶτα τῆς μέσης φωνῆς εἰς - ῶμαι ἢ - οὔμαι. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα**.

§ 292. Τὰ συνηρημένα ῥήματα εἶναι φωνηεντόληκτα ῥήματα καὶ ἀρχικῶς εἶχον εἰς τὸν ἐνεστῶτα καὶ παρατατικὸν τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς χαρακτῆρα α ἢ ε ἢ ο, ὁ ὁποῖος συνηρέθη μὲ τὰς καταλήξεις. Διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις:

α) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὅποια ἀρχικῶς εἶχον χαρακτῆρα α : ἀγαπῶ (ἀγαπάω), νικῶ (νικάω).

β) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὅποια εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ε : κινῶ (κινέω), θεωρῶ (θεωρέω).

γ) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὅποια εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ο : βεβαιῶ (βεβαιόω) ἀξιῶ (ἀξιόω).

Τὰ περισσότερα ῥήματα τῆς τρίτης κατηγορίας εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπαντοῦν ὡς ἐνρινόληκτα εἰς - ὦνω : διατυπώνω, συμμορφώνω, φανερόνω κλπ. Πολὺ ὀλίγα ἀπαντοῦν ὡς συνηρημένα, ἀπὸ τὰ ὅποια συνηθέστερα εἶναι τὸ ἀξιῶ, βεβαιῶ, δηλῶ, δικαιоῦμαι, ἐπικυροῦμαι (ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς).

Κλίσις συνηρημένου εἰς - ῶ (- ἄω) εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικόν.

§ 293. Ἐνεργητικὴ φωνή

	᾽Οριστική	᾽Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	᾽Απαρέμφ.	Μετοχή
Ἐνδοτική	νικῶ νικῶς νικῶ· νικῶμεν νικάτε νικούν	νικῶ νικῶς νικῶ· νικῶμεν νικάτε νικούν	— νικά ἢ νὰ νικῶς ἄς νικῶ· — νικάτε ἢ νὰ νικάτε ἄς νικούν	εἴθε νὰ νικῶ » νὰ νικῶς » νὰ νικῶ· » νὰ νικῶμεν » νὰ νικάτε » νὰ νικούν	νικῶν	νικῶν νικῶσα νικῶν

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

᾽Ενεστώς	Παρατατικός
ἐνίκων ἐνίκας ἐνίκα ἐνικόμην ἐνικάτε ἐνίκων	Μέλων α' διαρκής: θὰ νικῶ. Μέλων β': θὰ νικήσω. 'Αόριστος α': ἐνίκησα. (Προστ.: νίκησε. ᾽Απαρ.: νικήσει. Μετοχή: νικήσας - νικήσασα - νικήσαν). Παρελκόμεν.: ἔχω νικήσει. ᾽Υπερσυντ.: εἶχον νικήσει. Τετλ. μέλων: θὰ ἔχω νικήσει. Δυνητική: θὰ ἐνίκων κλπ., θὰ εἶχον νικήσει.

§ 294. Μέση φωνή

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
νικῶμαι νικάσαι νικάται νικώμεθα νικάσθε νικῶνται	νικῶμαι νικάσαι νικάται νικώμεθα νικάσθε νικῶνται	— νά νικάσαι ἄς νικάται — νά νικάσθε ἄς νικῶνται	εἴθε νὰ νικῶμαι » νὰ νικάσαι » νὰ νικάται » νὰ νικώμεθα » νὰ νικάσθε » νὰ νικῶνται	παράκλησις	νικώμενος νικωμένη νικώμενον
ἐνικώμην ἐνικάσο ἐνικάτο ἐνικώμεθα ἐνικάσθε ἐνικῶντο	Οἱ ἄλλοι χρόνοι Μέλλων α΄ : θὰ νικῶμαι. Μέλλων β΄ : θὰ νικηθῶ. Ἀόριστος α΄ : ἐνίκηθην (Πρᾶτ : νικήσον, ἄς νικηθῇ Ἀπαρ. νικηθῇ. Μετοχή : νικηθείς - νικηθείσα - νικη- θέν). Παρακ. : ἔχω νικηθῇ ἢ εἶμαι νικημένος. Υπερσ. εἶχον νικηθῇ ἢ ἦμην νικημένος. Τετελ. μέλλων : θα ἔχω νικηθῇ ἢ θα εἶμαι νικημένος. Δυνητική : θὰ ἐνικώμην, θὰ εἶχον νικηθῇ.				

Κατὰ τὸ νικῶ - νικῶμαι κλίνονται τὰ ἀγαπῶ - ὦμαι, τιμῶ - ὦμαι καὶ τὰ ἀμιλλῶμαι, διαί-
τῶμαι, καθῶς καὶ τὰ ἐρευνῶ, καθιστῶ, μελετῶ, προσδοκῶ.

Τὸ ζῶ κλίνεται ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζοῦν. Παρατ. ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζητε,
ἔζων, διότι ἀρχικῶς ὁ χαρσικτῆρ ἦτο η (ζήω) καὶ ὅχι α.

§ 296. Μέση φωνή

Ὅρισιμη	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
κινῶμαι κινέσθαι κινῶται κινούμεθα κινεῖσθε κινούνται	κινῶμαι ἢ κινῶμαι κινέσθαι ἢ κινῶται κινεῖται ἢ κινῶται κινούμεθα ἢ κινώμεθα κινεῖσθε ἢ κινῶσθε κινούνται ἢ κινῶνται	— νὰ κινῶσαι ἄς κινῶται κινεῖσθε ἢ νὰ κινῶσθε ἄς κινούνται ἢ ἄς κινῶνται	εἴθε νὰ κινῶμαι » νὰ κινῶσαι » νὰ κινῶται » νὰ κινούμεθα » νὰ κινῶσθε » νὰ κινούνται	κινεῖσθαι	κινούμενος κινούμενη κινούμενον
ἐκινούμην ἐκινέω ἐκινεῖτο ἐκινούμεθα ἐκινεῖσθε ἐκινούντο			Οἱ ἄλλοι χρόνοι		
			Μέλλων α' : θὰ κινῶμαι. Μέλλων β' : θὰ κινῶ. Ἀόριστος α' : ἐκινήθην (Προστ. κινήσου, ἄς κινήθῃ. Μετοχή : κινήεις - κινήσεια - κινήσῃν). Ἀπαρ. : κινήθῃ. Παρακείμε. ἔχω κινήθῃ ἢ εἶμαι κινήμενος. Ὑπερσ. : εἶχον κινήθῃ ἢ ἤμην κινήμενος. Τελελ. μέλ. : θὰ ἔχω κινήθῃ ἢ θὰ εἶμαι κινήμενος. Δυννητική : θὰ ἐκινούμην κλπ., θὰ εἶχον κινήθῃ κλπ.		

Κατὰ τὸ κινῶ - κινῶμαι κλίνονται τὰ βορβῶ, ἀμελῶ, ἐξηγῶ, ἐπιθυμῶ, ἐπινοῶ, ἐπανῶ, ζητῶ, εὐχαριστῶ, κατοικῶ, προσπαθῶ, πωλῶ, ὄμνῶ, ὄμνῶ, ὄφελῶ, ἀγνοῶμαι, διανοῶμαι, μιμοῦμαι, παροκινῶμαι, περιποιῶμαι κ. ἄ.

Τὰ ρήματα πλέ - ω, πνέ - ω, δέ - ομαι, καί - ω, κλαί - ω με μονοσύλλαβον θέμα κλίνονται κατὰ τὰ βαρυτονα φωνηεντόληκτα, πλέω πλέεις πλέει κλπ.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εἰς - ῶ (ὅω) εἰς τὸν ἑνεστώτα καὶ πατατατικὸν

§ 297. Ἑνεργητικὴ φωνή

Ἑνεστώς		Προστακτικὴ		Ἑντικὴ		Ἀπαρέμφ.		Μετοχή	
βεραιῶ βεραιοῖς βεραιοὶ βεραιοῦμεν βεραιοῦτε βεραιοῦν	βεραιῶ βεραιοῖς βεραιοὶ βεραιοῦμεν βεραιοῦτε βεραιοῦν	— νὰ βεραιοῖς ἄς βεραιοὶ — νὰ βεραιοῦτε ἄς βεραιοῦν	εἴθε νὰ βεραιῶ » νὰ βεραιοῖς » νὰ βεραιοὶ » νὰ βεραιοῦμεν » νὰ βεραιοῦτε » νὰ βεραιοῦν	βεραιῶν βεραιοῶσα βεραιοῦν	βεραιῶν βεραιοῶσα βεραιοῦν	βεραιῶν βεραιοῶσα βεραιοῦν	βεραιῶν βεραιοῶσα βεραιοῦν	βεραιῶν βεραιοῶσα βεραιοῦν	βεραιῶν βεραιοῶσα βεραιοῦν
Οἱ ἄλλοι χρόνοι									
Μέλων α' : θὰ βεραιῶ. Μέλων β' : θὰ βεραιῶσθω. 'Αόριστος α' : ἐβεβαίωσα. (Προστ. : βεραιῶσε, ἄς βεραιῶσθι. Ἀπαρ. : βεραιῶσαι. Μετοχή : βεραιῶσας - σασα - σαν.). Παρκ. : ἔχω βεραιῶσει. Ὑπερσ. : εἶχον βεραιῶσει. Τετλ. μέλ. : θὰ ἔχω βεραιῶσει. Ἀντητικὴ : θὰ ἐβεβαίωσιν κλπ., θὰ εἶχον βεραιῶσει									
Παρατατικὸς									
ἐβεβαίουν ἐβεβαίοντες ἐβεβαίον ἐβεβαίουμεν ἐβεβαίουτε ἐβεβαίουν									

§ 298. Μ έ σ η φ ω ν ή

‘Ορειτική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
δικαιοῦμαι δικαιοῦσαι δικαιοῦται δικαιοῦμεθα δικαιοῦσθε δικαιοῦνται	δικαιοῦμαι δικαιοῦσαι δικαιοῦται δικαιοῦμεθα δικαιοῦσθε δικαιοῦνται	— νά δικαιοῦσαι ἄς δικαιοῦνται — νά δικαιοῦσθε ἄς δικαιοῦνται	εἴθε νά δικαιοῦμαι » νά δικαιοῦσαι » νά δικαιοῦται » νά δικαιοῦμεθα » νά δικαιοῦσθε » νά δικαιοῦνται	δικαιοῦντα	δικαιοῦμενος δικαιουμένη δικαιοῦμενον
ἐδικαιοῦμην ἐδικαιοῦσο ἐδικαιοῦτο ἐδικαιοῦμεθα ἐδικαιοῦσθε ἐδικαιοῦντο	Οἱ ἄλλοι χρόνοι Μέλλων α΄ : θὰ δικαιοῦμαι. Μέλλων β΄ : θὰ δικαιωθῶ. ‘Αόριστος : ἐδικαιώθην. (Προστ. : δικαιώσον, ἄς δικαιωθῇ. ‘Απαρ. δικαιωθὲν). Μετοχή : δικαιωθείς - δικαιοθεῖσα - δικαιοθέν. Παρακ. ἔχω δικαιοθῆν - εἶμαι δικαιομένος. Υπερσ. εἶχον δικαιοθῆν - ἤμην δικαιομένος. Τετέλ. μέλλων : θὰ ἔχω δικαιοθῆν - θὰ εἶμαι δικαιομένος. Δωννητική : θὰ ἐδικαιοῦμην κλπ., θὰ εἶχον δικαιοθῆν				

§ 299. Κατὰ τὸ βεβαιῶ - δικαιοῦμαι κλίνονται τὰ ἀξιῶ, δηλῶ, ἐκπληρῶ, ἐναντιοῦμαι, καρποῦμαι, ὑποχρεοῦμαι, μισθῶ - μισθοῦμαι. Οἱ συνηρημένοι τύποι τῆς κατηγορίας ταύτης χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀρχῶν. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ συνηρημένα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποφεύγονται, διότι τὰ περισσότερα ἀντικατεστάθησαν μὲ βαρύτερα εἰς - ὦνω.

§ 300. Παράτηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Α'. Εἰς τὴν ἐνεργ. φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται ὅπως τὸ νικάω (= νικάω) :

α) Εἰς τὸν ἐνεστώτα γ' ἐνικ. νικάει, α' πληθ. νικάμε καὶ νικοῦμε, γ' πληθ. νικάν, νικοῦν, νικάνε καὶ νικοῦνε.

β) 'Ο παρατατικός λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : νικοῦσα νικοῦσες, νικοῦσε, νικούσαμε νικούσατε, νικοῦσαν.

γ) 'Ο μετοχικός τύπος : νικῶντας.

δ) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. νίκησαν - νικῆσαν - νικήσανε.

Β'. Εἰς τὴν μέσσην φωνὴν α) ἐνεστώς : νικιέμαι - ἀγαπιέμαι - ἀγαπιοῦμαι, ἀγαπιάσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμεθα - ἀγαπιόμαστε - ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέσθε - ἀγαπιέστε - ἀγαπιένται - ἀγαπιούνται - ἀγαπιῶνται.

β) 'Ο παρατατικός : ἀγαπιόμουν, ἀγαπιόσουν, ἀγαπιόταν, ἀγαπιόμασταν, ἀγαπιόσασταν, ἀγαπιόνταν.

γ) Εἰς τὸν ἀόριστον συνήθως οἱ τύποι εἶναι χωρὶς αὔξησιν μὲ κατάληξιν - θηκα : νικήθηκα.

§ 301. Α'. Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ τὸ κινῶ (= κινέω) :

α) 'Ο παρατατικός λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : κινῶσα, κινῶσες, κινῶσε, κινούσαμε, κινούσατε, κινῶσαν καὶ ἐκινῶσαν κλπ.

β) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. κίνησαν - κινῆσαν - κινήσανε.

γ) 'Η μετοχή : κινῶντας.

Β'. Εἰς τὴν μέσσην φωνὴν α) ὁ παρατατ. ἀπαντᾷ καὶ χωρὶς αὔξησιν : ἐθεωρούμην - θεωρούμην, κλπ. πληθ. θεωρούμασταν, θεωρούσασταν, θεωροῦνταν, β) ὁ ἀόρ. καὶ χωρὶς αὔξησιν : κινήθηκα (- θηκα).

§ 302. Τοῦ ρήματος κοιμῶμαι ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι κοιμοῦμαι - κοιμᾶμαι, κοιμᾶσαι, κοιμᾶται, κοιμούμεθα, κοιμᾶσθε - κοιμᾶστε, κοιμούνται.

Παρατατικός : κοιμούμην - κοιμόσουν, κοιμᾶσο - (ἐ)κοιμόσουν, κοιμᾶτο - κοιμόταν, κοιμούμεθα - κοιμούμασταν - κοιμόμασταν, κοιμᾶσθε - κοιμόσασταν, κοιμῶντο - (ἐ)κοιμόνταν. "Ὅπως τὸ κοινοῦμαι κλινονται καὶ τὰ: λυποῦμαι - λυπάμαι, φοβοῦμαι - φοβάμαι, θυμοῦμαι - θυμάμαι.

**Σχηματισμός τῶν ἄλλων χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς
καὶ μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς τῶν συνηρημένων ρημάτων**

§ 303. Ὁ ἀόριστος α', ἐνεργητικός, μέσος ἢ παθητικός, καθὼς καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται μὲ τὰς κατάληξεις - **σα**, - **θην**, - **μένος**, ἀφοῦ ἐκταθῇ ὁ χαρακτήρ τοῦ ρηματικοῦ θέματος εἰς μακρόν, ἦτοι :

τὸ **α** γίνεται **η** : τιμῶ (θ. τιμα -) ἐτίμη - **σα**, ἐτιμή - **θην**, τιμη - **μένος**.
τὸ **ε** γίνεται **η** : ὠφελῶ (θ. ὠφελε -), ὠφέλη - **σα**, ὠφελή - **θην**, ὠφελη - **μένος**.

τὸ **ο** γίνεται **ω** : δηλῶ (θ. δηλο -), ἐδήλω - **σα**, ἐδηλώ - **θην**, δεδηλω - **μένος**.

§ 304. Πολλὰ συνηρημένα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἀόριστον α', ἐνεργητικὸν καὶ παθητικόν, καθὼς καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, χωρὶς νὰ ἐκταθῇ ὁ χαρακτήρ **α**, **ε**, **ο** εἰς μακρόν, εἰς δὲ τὸν παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου λαμβάνουν κατάληξιν - **σθην** καὶ - **σμένος**. Τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἐξῆς:

γελῶ	(θ. γελα -),	ἐγέλασα,	ἐγελά - σθην,	γελα - σμένος
διψῶ	(θ. διψα -),	ἐδίψασα,	—	διψα - σμένος
κερῶ	(θ. κερα -),	ἐκέρασα,	ἐκερά - σθην,	κερα - σμένος
κρεμῶ	(θ. κρεμα -),	ἐκρέμασα,	ἐκρεμά - σθην,	κρεμα - σμένος
πεινῶ	(θ. πεινα -),	ἐπείνασα,	—	πεινα - σμένος
ἀποσπῶ	(θ. ἀποσπα -)	ἀπέσπασα,	ἀπεσπά - σθην,	ἀπεσπα - σμένος
καταχρῶμαι	(θ. καταχρα -),	—	κατεχρά - σθην,	—
καταρῶμαι	(θ. καταρχα -),	κατηρά - σθην,	κατηρα - μένος (χωρὶς σ)	
ἀρκῶ	(θ. ἄρκε -),	ἤρκεσα,	ἤρκε - σθην	
ἠμπορῶ καὶ μπορῶ,		ἠμπόρεσα καὶ μπόρεσα		
πονῶ,		ἐπόνεσα		
ἐκτελῶ,		ἐξετέλεσα,	ἐξετελέ - σθη,	τετελε - σμένος
φορῶ,		ἐφόρεσα,	ἐφορέ - θη (χωρὶς σ)	

§ 305. Πολλά φωνηεντόληκτα βαρύτονα ρήματα σχηματίζουν τὸν μέσον ἢ παθητικὸν ἀόριστον εἰς - **σθην** καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - **σμένος**, π.χ. **λούομαι** - ἐλούσθην - λουσμένος, **ἀκούω** - ἤκούσθην - ἀκουσμένος.

Ὁμοίως πολλά ρήματα, τὰ ὅποια εἰς τὸν ἐνεστώτα ἔχουν θέμα συμφωνόληκτον, σχηματίζουν τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τύπους ἀπὸ φωνηεντόληκτον θέμα μὲ χαρακτηριστὰ **α**, **ε**, **ο** : **στήνω** - ἐστήθην - στη - μένος, **σβήνω** - ἐσβή - σθη - σμένος.

Ρήματα εἰς - **μαι**

§ 306. Εἰς τὸ κείμενον τῆς § 290 ὑπάρχουν τὰ ρήματα **κάθημαι** - **παρίσταμαι** (ἀπλοῦν **ἵσταμαι**) **ἐπιτίθεμαι** (ἀπλοῦν **τίθεμαι**)· αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἔχουν κατάληξιν εἰς τὸ **α'** πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος - **μαι** ἀντὶ - **ομαι** μὲ **α**, **ε**, **η** ἢ **ει** πρὸ τοῦ - **μαι**. Τὰ συνηθέστερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι :

α) μὲ **α** πρὸ τοῦ - **μαι** : **δύναμαι**, **ἵσταμαι**, **ἵπταμαι**, β) μὲ **ε** πρὸ τοῦ - **μαι** : **τίθεμαι**, γ) μὲ **η** πρὸ τοῦ - **μαι** : **κάθημαι** καὶ δ) μὲ **ει** πρὸ τοῦ - **μαι** : **κειμαι**.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχ. Ἑλλ. γλῶσσαν ὑπῆρχον καὶ τύποι εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν λήγοντες εἰς - **μι** : **ἵστημι** = στήνω, **τίθημι** = θέτω, **δίδωμι**, **δείκνυμι** καὶ εἰς τὴν μέσσην λήγοντες εἰς - **μαι** : **ἵσταμαι**, **τίθεμαι**, **δίδομαι**, **δείκνυμαι**.

§ 307. Κλίσις τῶν εἰς - μαι ρημάτων

Ὅρισις	Ῑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἴσταμεθα ἴστασθε ἴστανται	ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἴσταμεθα ἴστασθε ἴστανται	— νὰ ἴστασαι ἄς ἴσταται — νὰ ἴστασθε ἄς ἴστανται	εἴθε νὰ ἴσταμαι » νὰ ἴστασαι » νὰ ἴσταται » νὰ ἴσταμεθα » νὰ ἴστασθε » νὰ ἴστανται	ἴστασθαι	ἰστάμενος ἰσταμένη ἰστάμενον

Παρατατικός : ἰστάμην, ἴτασο, ἴστατο, ἰστάμεθα, ἴστασθε, ἴσταντο.

τίθεται τίθου τίθεται τίθεμεθα τίθεσθε τίθενται	τίθεται τίθου τίθεται τίθεμεθα τίθεσθε τίθενται	— νὰ τίθου ἄς τίθεται — νὰ τίθεσθε ἄς τίθενται	εἴθε νὰ τίθεται » νὰ τίθου » νὰ τίθεται » νὰ τίθεμεθα » νὰ τίθεσθε » νὰ τίθενται	τίθεσθαι	τιθέμενος τιθεμένη τιθέμενον
--	--	---	---	----------	------------------------------------

Παρατατικός : ἐτίθειν, ἐτίθεο, ἐτίθετο, ἐτίθεμεθα, ἐτίθεσθε, ἐτίθεντο.

Ὁριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
κάθημαι κάθησαι κάθηται κάθημεθα κάθησθε κάθηρται	κάθημαι κάθησαι κάθηται κάθημεθα κάθησθε κάθηρται	— νὰ κάθησαι ἤς κάθηται — νὰ κάθησθε ἄς κάθηρται	εἶθε νὰ κάθημαι » νὰ κάθησαι » νὰ κάθηται » νὰ κάθημεθα » νὰ κάθησθε » νὰ κάθηρται	κάθησθαι	καθήμενος καθημένη καθήμενον

Παρατακτικός : ἐκάθημην, ἐκάθησο, ἐκάθητο, ἐκάθημεθα, ἐκάθησθε, ἐκάθηρτο.

κείμεναι κείσθαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	κείμεναι κείσθαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	— νὰ κείσθαι ἤς κείται — νὰ κείσθε ἄς κείνται	εἶθε νὰ κείμεναι » νὰ κείσθαι » νὰ κείται » νὰ κείμεθα » νὰ κείσθε » νὰ κείνται	κείσθαι	κείμενος κειμένη κείμενον
---	---	--	--	---------	---------------------------------

Παρατακτικός : ἐκείμεν, ἐκείσο, ἐκείτο, ἐκείμεθα, ἐκείσθε, ἐκείντο.

§ 308. α) Κατὰ τὸ **ἴσταμαι** κλίνονται καὶ τὰ σύνθετα ἀνίσταμαι, ἀνθίσταμαι, προΐσταμαι β) κατὰ τὸ **τίθεμαι** τὰ ἐκτίθεμαι, ἐπιτίθεμαι, προστίθεμαι, μετατίθεμαι κ.ἄ. γ) κατὰ τὸ **κάθημαι** τὰ παρακάθημαι, ἐπικάθημαι κ.ἄ. δ) κατὰ τὸ **κεῖμαι** τὰ κατάκειμαι, ὑπόκειμαι, σύγκειμαι κ.ἄ.

§ 309. α) Ὁ ἀόριστος β' τοῦ **ἴσταμαι** εἶναι **ἔστην**, συνήθως σύνθετος: **ἀνέστην, παρέστην**, ὁ ὁποῖος κλίνεται ὅπως ὁ μέσος ἀόριστος β': **παρέστην, παρέστης, παρέστη** κλπ. Ὑποτακτ. παραστῶ, παραστῆς, παραστῇ κλπ. Ἀπαρεμφ. παραστῇ. Μετοχή: παραστάς, παραστᾶσα, παραστάν, κατὰ τὸ **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**.

β) Ὁ ἀόριστος τοῦ **τίθεμαι** εἶναι **έτέθην** καὶ κλίνεται κατὰ τὸ ἐλῶθην καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου **τεθειμένος** (ἐκτεθειμένος κλπ.)

Ἀποθετικά ρήματα

§ 310. Πολλὰ ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν μέσῃ φωνῇ καὶ δὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν· τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **ἀποθετικά**: ἀγωνίζομαι, ἀσπάζομαι, αἰσθάνομαι, ἀσχολοῦμαι, γίνομαι, δέχομαι, διανοοῦμαι, ἐγγινῶμαι, ἐμπορεύομαι, ἐντρέπομαι, ἐργάζομαι, ἐρχομαι, εὖχομαι, ἰσχυρίζομαι, μάχομαι, μεταχειρίζομαι, ὀνειρεύομαι, ὀσφραίνομαι, περιποιοῦμαι, πορεύομαι, σκέπτομαι, χρειάζομαι κ.ἄ.

Ἀνώμαλα ρήματα

§ 311. Ὅσα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ ἀόριστον ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα χωρὶς ἰδιαιτέραν μεταβολὴν αὐτοῦ καὶ κλίνονται κανονικά, λέγονται **ὁμαλὰ ρήματα**, π.χ. παιδεύω - ἐπαίδευσά ἐπαυδέυθην, διώκω - ἐδίωξα - ἐδιώχθην, τιμῶ (θ. τιμα -) - ἐτίμησα - ἐτιμήθην, φυλάττω (θ. φυλακ -) - ἐφύλαξα - ἐφυλάχθην. Ὅσα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα ἀπὸ θέμα διάφορον ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀόριστου καὶ εἰς τὴν κλίσειν παρουσιάζουν κάποιαν ἰδιορρυθμίαν, λέγονται **ἀνώμαλα**, π.χ. μανθάνω - ἐμαθόν, βλαστάνω - ἐβλάστησα, γηράσκω - ἐγήρασα κ.ἄ.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς. Εἰς τὸν κατωτέρω κατάλογον τῶν ἀνωμάτων ρημάτων ἀναγράφονται ὁ ἐνεστώς, ὁ ἐνεργητικὸς καὶ μέσος ἢ παθητικὸς ἀόριστος μὲ τὰ ἀπαρέμφατά των καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Ὅταν οἱ τύποι αὐτοὶ εἶναι γνωστοί, εὐκολὰ σχηματίζονται καὶ οἱ τύποι τῶν ἄλλων χρόνων.

Κατάλογος ἀνωμάτων ρημάτων

- § 312. ἄγω - (παράγω, συνάγω) - ἤγαγον (συνάγω), ἀγάγει (ἔχω παραγάγει) - ἄγομαι, ἤχθην, (συν)ηγμένος.
- ἀκροῶμαι - ἠκροάσθην - ἀκροασθῇ.
- ἀμαρτάνω - ἤμαρτον καὶ ἡμάρτησα, ἀμαρτήσῃ (θ. ἐνεστ. ἀμαρταν- ἄορ. ἀμαρτ-).
- ἀναγιγνώσκω - ἀνέγνωσα, ἀναγνώσει - ἀναγιγνώσκομαι, ἀνεγνώσθην, ἀναγνώσθῃ (θ. γινώσκ- καὶ γινω-).
- ἀναρρωνύω - ἀνέρρωσα, ἀναρρώσει (θ. ἀναρρωνυ-, ἀναρρω-).
- ἀποθνήσκω - ἀπέθανον, ἀποθάνει (θ. θνήσκ- καὶ θαν-).
- ἀποσπῶ - ἀπέσπασα, ἀποσπάσει - ἀποσπῶμαι, ἀπεσπάσθην, ἀποσπασθῇ, ἀπεσπασμένος (θ. ἀποσπα- σχηματίζει μέσον ἄορ. καὶ μετοχὴν παθητ. παρακειμένου μὲ κατάληξιν -σθην- σμένος)
- ἀρέσκω - ἤρεσα, ἀρέσει (θ. ἀρεσκ-, ἄρε-).
- ἀρκῶ - ἤρκεσα, ἀρκέσει - ἀρκοῦμαι, ἠρκέσθην, ἀρκεσθῇ (θ. ἀρκε-, ὁ ἀόριστ. μέσος μὲ κατάληξιν -σθην-).
- αὐξάνω - ἠύξησα, αὐξήσει - αὐξάνομαι, ἠύξήθην, αὐξηθῇ, ἠύξημένος (θ. αὐξαν- καὶ αὐξε-).
- ἀφήνω - ἄφησα, ἀφήσει - ἀφήνομαι, ἀφέθην, ἀφεθῇ, ἀφημένος (θ. ἀφην- καὶ ἀφε-).
- βαίνω - (παρ- βαίνω) (παρ)έβην, (παρ)βῇ (θ. βαίν- καὶ βα-, βη-).
- βάλλω - (προσ-μετα-κατα-) ἔβαλον, βάλει - βάλλομαι, ἐβλήθην (κατα)βεβλημένος (θ. βαλλ-, βαλ-, βλη-).
- βλέπω - εἶδον (ὑπ. ἴδω - ἰδῶ), ἴδει - ἰδεῖ (θ. βλέπ-, εἶδ-, ἰδ-).
- βλαστάνω - ἐβλάστησα, βλαστήσει - βεβλαστημένος (θ. βλασταν-, βλαστε-).
- γηράσκω - ἐγήρασα, γηράσει, γηρασμένος (θ. γηρασκ-, γηρα-).
- γί-νομαι - ἔγινα, γίνει ἀπαντοῦν ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐγενόμην οἱ τύποι ἐγένετο, ἐγένοντο, γένοιτο = εἶθε νὰ γίνῃ, γενόμενος - η - ον καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀπαρέμφατον εἰς τὴν φράσιν «τὶ μέλλει γενέσθαι» (θ. γεν-, γιν-).

- δαγκάνω** - ἐδάγκασα, δαγκάσει - δαγκάνομαι, ἐδαγκάσθην, δαγκασθῇ, δαγκασμένος (θ. δαγκαν-, δαγκα -).
- δεικνύω** - ἔδειξα, δείξει - δεικνύομαι, ἐδείχθην, δειχθῇ (ἀπο) δεδειγμένος (θ. δεικνυ-, δεικ -).
- δέομαι** - ἐδεήθην, δεηθῇ (θ. δε - καὶ δεε -).
- δέρω** - ἔδειρα, δέριε - δέρομαι, ἐδάρην, δαρῇ, δαρμένος (θ. δερ-, δαρ-).
- διανέμω** - διένειμα, διανείμει - διανέμομαι, διενεμήθην, διανεμηθῇ, διανεμημένος (θ. διανεμ-, διανειμ-, διανεμε -).
- διαρρηγνύω** - διέρρηξα, διαρρήξει - διαρρηγνύομαι, διερρήχθην - διερρήγην, διαρρηχθῇ - διαρραγῇ, διερρηγμένος (θ. διαρρηγνυ-, διαρρηγ-, διαρραγ-).
- δίδω** - ἔδωκα, δώσει - δίδομαι, ἐδόθην, δοθῇ, - δοσμένος (θ. διδ-, δω-, δο-, δωκ -).
- δύναμαι** - ἠδυνήθην, δυνηθῇ, (θ. δυνα-, δυνη -).
- ἐγείρω** - ἤγειρα, ἐγείρει - ἐγείρομαι, ἠγέρθην, ἐγερθῇ (θ. ἐγειρ-, ἐγερ-).
- ἐκπλήσσω** - ἐξέπληξα, ἐκπλήξει - ἐκπλήσσομαι, ἐξεπλάγην, ἐκπλαγῇ, ἐκπεπληγμένος (θ. ἐκπλησσ-, ἐκπλαγ-).
- ἐκτελῶ** - ἐξετέλεσα, ἐκτελέσει - ἐκτελοῦμαι, ἐξετελέσθην, ἐκτελεσθῇ, τετελεσμένος (μέλλων) (θ. τελε-, ὁ μέσος ἄοριστ. καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου με καταλήξεις - σθην, - σμένος).
- ἔρχομαι** - ἦλθον, ἔλθει (θ. ἐρχ. ἐλθ -).
- εὐρίσκω** - εὗρον, εὔρει - εὐρίσκομαι, εὐρέθην, εὔρεθῇ, εὔρημένος (θ. εὐρίσκ-, εὔρε -).
- εὐχομαι** - ἐυχόμην, εὐχηθῇ (θ. εὐχ-, εὐχε-).
- ἔχω** - εἶχον, (κατ) ἔσχον, (κατὰ) σχει, (κατ) ἔχομαι, (κατ) εσχέθην, (κατ) εσχημένος, (κατὰ) σχεθῇ (θ. ἔχ-, σχ-, σχε-).
- ζευγνύω** - ἔζευξα, ζεύξει - ζευγνύομαι, ἐζεύχθην, ζευχθῇ, (δι) ἐζευγμένος (θ. ζευγνυ-, ζευγ-).
- θέλω** - ἠθέλησα, θελήσει (θ. θελ-, θελε -).
- θέτω** - ἔθεσα, θέσει - θέτομαι ἢ τίθεμαι, ἐτέθην, τεθῇ (ἐκ) τεθειμένος (θ. θετ-, τε-, τιθε-).
- θραύω** - ἔθραυσα, θραύσει - θραύομαι, ἐθραύσθην, θρανσθῇ, θρανσμένος (θ. θραυ-).
- κάθημαι** - ἐκάθισα, καθίσει (ἀπὸ τὸ καθίζω), καθισμένος.

- καίω** - ἔκανυσα, καύσει - καίομαι, ἐκάην, καῖ, (δια)κεκαυμένη ζώνη (θ. και-, καυ-).
- καλῶ** - ἐκάλεσα, καλέσει - καλοῦμαι, ἐκλήθην, κληθῇ (προσ) κεκλημένος (θ. καλε-, κλη-). Τὸ ἐπικαλοῦμαι, ἐπεκαλέσθην, ἐπιλεσθῇ.
- κάμνω** - ἔκαμον, κάμει (θ. καμν-, καμ-).
- καταναλίσκω** - κατηγάλωσα, καταναλώσει - καταναλίσκομαι, κατηγάλῃ, καταναλωθῇ (θ. ἀναλίσκ-, ἀναλο-).
- καταρῶμαι** - κατηράσθην, καταρασθῇ, κατηραμένος (θ. καταρα-).
- καταχρῶμαι** - κατεχράσθην, καταχρασθῇ (θ. καταχρα-, ὁ ἄορ. μὲ κατὰλ. - σθην).
- κερδίζω** - ἐκέρδισα, κερδίσει - κερδίζομαι, ἐκερδήθην, κερδηθῇ, κερδισμένος (θ. κερδιζ-, κερδε-).
- κλαίω** - ἔκλανυσα, κλαύσει - ἐκλαύσθην (θ. κλαι-, κλαυ-).
- κλείω** - ἔκλεισα, κλείσει - κλείομαι, ἐκλείσθην, κλεισθῇ, κλεισμένος ἢ κεκλεισμένος (θ. κλει-) (δίκη κεκλεισμένων τῶν θυρῶν)· ὁ ἄορ. μέσ. μὲ κατὰλῃζιν - σθην.
- κλέπτω** - ἔκλεψα, κλέψει - κλέπτομαι, ἐκλάπην, κλαπῇ, κλεμμένος (θ. κλεπτ-, κλεπ-, κλαπ-).
- κρούω** - ἔκρουσα, κρούσει - κρούομαι, ἐκρούσθην, κρουσθῇ (θ. κρου-, ὁ ἄορ. μὲ κατὰλ. - σθην.).
- λαμβάνω** - ἔλαβον, λάβει - λαμβάνομαι, ἐλήφθην, ληφθῇ (κατ)ειλημμένος (θ. λαμβαν-, λαβ-, ληβ-).
- λέγω** - εἶπον, εἶπει ἢ εἶπεῖ - λέγομαι, ἐλέχθην, λεχθῇ, εἰρημένος (θ. λεγ-, εἶπ-, ρε-).
- λείπω** - ἔλειψα καὶ (ἔξ)έλειπον, ἐκλείψει καὶ (ἐκ)λίπει - (κατα)λείπομαι, (ὑπ)ελείφθην, (ὑπο)λειφθῇ, (ἐγκατα)λελειμμένος (θ. λειπ-, λιπ-).
- λούομαι** - ἐλούσθην, λουσθῇ, λουσμένος (θ. λου-, ὁ ἄορ. μὲ - σθην.).
- μανθάνω** - ἔμαθον, μάθει - μανθάνομαι, (με)μαθημένος (θ. μανθαν- μαθ-).
- ὁμνύω** - ὤμοσα, ὁμόσει (θ. ὁμνυ-, ὁμο-).
- πάσχω** - ἔπαθον, πάθει (θ. πασχ-, παθ-).
- περαίνω** - ἐπέρανα, περάνει - περαίνομαι, πεπερασμένος (θ. περαίν-, περαν-).

πηγαίνω ἢ **ὕπαγω** - ἐπῆγα, ὑπάγει καὶ πάει (θ. πηγαίν-, ὑπαγ- καὶ πηγ- θὰ ὕπαγω καὶ θὰ πάω, ἀφοῦ τὸ γ τοῦ θέμ. παγ- ἀπεβλήθη).

πίνω - ἐπιον, πίνει (θ. πιν-, πι-).

πίπτω - ἐπιπτον, πέσει - (ἐκ)πίπτεται, (ἐξ)επέσθη, (ἐκ)πεσθῇ, (ἐκ)πεσμένος (θ. πιπτ-, πεσ-).

πλέκω - ἐπλεξα, πλέξει - πλέκομαι ἐπλέχθην, πλεχθῇ καὶ (συν) - ἐπλάκην, (συν)πλακῇ, (περι)πεπλεγμένος (θ. πλεκ- πλακ-).

πλέω - ἐπλευσα, πλεύσει - (δια)πλέεται, (δι)επλεύσθη, (δια)πλευσθῇ (θ. πλε-, πλευ-).

πνέω - ἐπνευσα, πνεύσει - (ἐμ)πνέομαι, ἐνεπνεύσθην, ἐμπνευσθῇ, ἐμπνευσμένος (θ. πνε-, πνευ-).

ρέω - ῥορευσα, ρεύσει (θ. ρε-, ρευ-).

σβήνω - ἔσβησα, σβήσει - σβήνομαι, ἐσβέσθην, σβεσθῇ, ἐσβεσμένον, (ἡφαίστειον) καὶ σβησμένος (θ. σβην-, σβεν-).

σέβομαι - ἐσεβάσθην, σεβασθῇ (θ. σεβ-, σεβα-).

στέλλω - ἔστειλα, στείλει - στέλλομαι, ἐστάλην, σταλῇ, ἀπεσταλμένος (θ. στελ-, στείλ-, σταλ-).

στήνω - ἔστησα, στήσει - στήνομαι, ἐστήθην, στηθῇ, στημένος (θ. στην-, στη-).

στρέφω - ἔστρεψα, στρέψει - στρέφομαι, ἐστράφην, στραφῇ, (κατ) - ἐστραμμένος (θ. στρεφ-, στραφ-).

συγχέω - συνέχυσα, συγχύσει - συγχέομαι, συγκεχυμένος (θ. συγχε-, συγχυ-).

συλλέγω - συνέλεξα, συλλέξει - συλλέγομαι, συνελέχθην, - συνελέγην, συλλεχθῇ - συλλεγῇ, συνειλεγμένος (θ. συλλεγ-).

τείνω - ἔτεινα, τείνει - τείνομαι (παρ)ετάθη, (παρα)ταθῇ, (ἐκ)τεταμένος (θ. τειν-, τεν-, τα-).

τρέπω - ἔτρεψα, τρέψει - τρέπομαι, (ἐπ)ετράπη, τραπῇ, τετραμμένος (θ. τρεπ-, τραπ-).

τρέφω - ἔθρεψα, θρέψει - τρέφομαι, ἐτράφην, τραφῇ (ἀνα)τεθραμμένος (θ. τρεφ-, τραφ-, θρεφ-).

τρώγω - ἔφαγον, φάγει - τρώγομαι, ἐφαγώθην, φαγωθῇ, φαγωμένος (θ. τρωγ-, φαγ-, φαγω-).

τρέχω - ἔτρεξα, τρέξει καὶ (ἐξ) ἔδρομον, (ἐκ) δρόμει (θ. τρεχ -, δραμ -), (κατα) τρεγμένος.

τυγχάνω - ἔτυχον, τύχει - ἐπιτυγχάνομαι, ἐπετεύχθη, ἐπιτευχθῇ (θ. τυγχαν -, τυχ -, τευχ -), (ἐπι) τυχημένος.

φεύγω - ἔφυγον, φύγει (ἀπο) φεύγομαι, (ἀπ) εφεύχθη, (ἀπο) φευχθῇ (θ. φυγ -, φυγ -).

φθείρω - (δι) ἐφθειρα, (δια) φθείρει - φθείρομαι, (δι) εφθάρην, (δια) φθαρή, (δι) εφθαρμένος (φθειρ -, φθερ -, φθαρ -).

χαίρω - ἐχάρην, χαρῇ (θ. χαιρ -, χαρ -).

χύνω - ἔχυσα, χύσει - χύνομαι, ἐχύθη, χυθῇ, χυμένος.

ὠθῶ - ὤθησα, ὠθήσει - (συν) ωθοῦμαι εἰς αὐτὸ ἀνήκουν οἱ τύποι ἔχω ἐξώσει, ἐξώσθην, ἐξωσθῇ (θ. ὠθε -, ὠθ -).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 313. Τὸ σχολεῖόν μας εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἀλλ' ὅχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὰ τελευταῖα οἰκήματα. Ἐκτίσθη πέρυσσι διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ νομομηχανικοῦ. Παρηκολούθει οὗτος συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀποπερατωθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Ἐνδιεφέρετο πολὺ ὁ ἴδιος προσωπικῶς, διότι κατάργεται ἀπὸ τὸν ἴδιον νομόν. Ἐπὶ δύο μάλιστα μῆνας ἦλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἔστησε μίαν σκηνὴν πλησίον τοῦ ἀνεγειρομένου σχολείου, ὥστε νὰ δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος διὰ τὴν καλὴν ἐργασίαν. Μόλις πρῶν — πρῶν ἤρχιζεν ἡ ἐργασία, αὐτὸς εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ μετὰ τοῦ ἐπιβλέποντος μηχανικοῦ καθώριζε περαιτέρω τὴν πορείαν αὐτῆς. Μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πρὶν οἱ ἐργάται σταματήσουν, αὐτὸς ἐπεθεώρει τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία εἶχε συντελεσθῇ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐφιλοτιμήθησαν ὅχι ὀλιγώτερον νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν. Ὅλοι παρενρίσκοντο εἰς τὴν ἐργασίαν ἀκριβῶς τὴν ὥραν, πὺν εἶχεν ὀρίσει ὁ ἐπιβλέπων μηχανικός, καὶ εἰργάζοντο εὐχαρίστως ἄνευ διακοπῆς, σχεδὸν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, χωρὶς διόλου νὰ ἀναπαυθῶν, παρὰ ὅσῃν ὥραν ἐχρειάζοντο διὰ τὸ γεῦμα. Τοιοῦτοτρόπως ἐπερατώθη συντόμως

ἡ ἀνέγερσις τοῦ διδασκῆτορος καὶ ἐφέτος ἐλειτούργησε τὸ σχολεῖον εἰς τὸ νέον κτίριον. Ἀξίζει **πραγματι** ἓνα εὖγε εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, **διότι** αὐτοὶ κυρίως εἶναι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ σχολείου. Εἶναι **δμως** καὶ αὐτοὶ πολὺ εὐχαριστημένοι, **δταν** βλέπουν τὰ παιδιὰ των νὰ κατευθύνωνται **περὶ** πρὸς τὸ σχολεῖον. **Εἶθε** ὅλα τὰ χωριά νὰ ἀποκτήσουν σχολεῖα, **δπως** τὸ ἰδικόν μας.

§ 314. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις : ἔξω, μακρὰν, πλησίον, συνεχῶς, προσωπικῶς, πολὺ, μάλιστα, ἀλλὰ, δέ, καί, εἰς, διὰ, μετὰ, εὖγε, εἶθε καὶ πολλαὶ ἄλλαι, αἱ ὅποιαι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν καὶ εἶναι αὐτὰ τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

α') Ἐπιρρήματα

§ 315. Ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὅποιαι προσδιορίζουν συνήθως ῥήματα καὶ φανερώνουν τρόπον, χρόνον, τρόπον, ποσὸν κλπ.

1. **Τοπικά**, ὅσα φανερώνουν τρόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῦ** ; π.χ. κάποτε, ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, παντοῦ, πανταχοῦ, ἀλλοῦ, οὐδαμοῦ - πουθενά, ἐπάνω, κάτω, ἔξω, μέσα, πλησίον, μακρὰν, ἐμπρὸς - ἐμπροσθεν, πίσω - ὀπίσσω - ὀπισθεν, δεξιὰ, ἀριστερά, ἐνταῦθα, ἐντός, ἐκτός, ἀντικρὺ - ἀπέναντι, γύρω, μακριά, κοντά, δίπλα, ὑψηλά, χαμηλά κ.ἄ.

2. **Χρονικά**, ὅσα φανερώνουν χρόνον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πότε** ; π.χ. τώρα, σήμερον, χθές, αὔριον, μεθαύριον, πρῶί, ἐφέτος, πέρυσι, ἄλλοτε, τότε, ποτέ, οὐδέποτε, συνεχῶς, διαρκῶς, ἔπειτα, ὕστερον - ὕστερα, ἐνωρίς, πάντοτε, συχνά κ.ἄ.

3. **Τροπικά**, ὅσα φανερώνουν τρόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πῶς** ; π.χ. καλῶς κακῶς, ἀκριβῶς, ἀληθῶς, εὐχαρίστως, ματαίως, λιανικῶς, χονδρικῶς, περὶ, Ἑλληνιστί, Γαλλιστί κ.ἄ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αὐτὰ λήγουν συνήθως εἰς - α, π.χ. καλὰ, ἄσχημα, ἄπρεπα, λαμπρά, χωριστὰ κλπ.).

4. **Ποσοτικά**, ὅσα φανερώνουν ποσὸν καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πόσον** ; π.χ. πολὺ, ὀλίγον, ὅσον, ἐπίσης, σχεδὸν ἅπαξ, δῖς, τρίς, ἀρκετὰ κ. ἄ.

5. **Βεβαιωτικά**, ὅσα χρησιμοποιοῦνται πρὸς βεβαίωσιν ἢ ἄρνησιν ἢ δισταγμόν, π.χ. *ναί, μάλιστα, βεβαίως, βέβαια, καθόλου, πράγματι, οὐδόλως, ἴσως, τάχα, δῆθεν, πιθανόν κ.ἄ.*

6') Προθέσεις

§ 316. **Προθέσεις** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις καὶ φανερώνουν διαφόρους σχέσεις.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν, **κύριαι** καὶ **καταχρηστικαί**.

Κύριαι προθέσεις λέγονται αἱ προθέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις ἢ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς συνθέτους λέξεις, π.χ. ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπιτραπέζιος (οἶνος), παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ παραθαλάσσιος, παρὰ τὸν νόμον καὶ παράνομος, εἰς τὸ χωριὸν καὶ εἰσέρχομαι.

1. Αἱ κύριαι προθέσεις εἶναι 18, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ 12 εἶναι δισύλλαβοι : **ἀνά, παρά, κατά, διά, μετά, ἀμφί** (μόνον εἰς συνθέτους λέξεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν : ἀμφιβάλλω, ἀμφισβητῶ), **ἀντί, περί, ἐπί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ** καὶ 6 μονοσύλλαβοι : **ἐκ ἢ ἐξ** (ἐκ πρὸ συμφώνου, ἐξ πρὸ φωνήεντος : ἐκ Λαρίσης, ἐξ Ἀθηνῶν), **ἐν, εἰς, πρό, πρὸς, σύν**, (αἱ ἐν καὶ σύν ἀπαντοῦν εἰς φράσεις, πού ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, π.χ. *σὺν Θεῷ, ἐν τούτοις, ἐν Ὑψίστοις, ἐν τῷ μέσῳ, ἐν πάσῃ περιπτώσει κλπ.*).

2. Αἱ **καταχρηστικαὶ προθέσεις** δὲν ἀπαντοῦν εἰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ μόνον ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς : **ἄνευ, ἐναντίον, ἐνώπιον, ἔνεκα, ἕως, μά, μεταξύ, μέχρι, περί, χάριν, χωρίς, πλὴν.**

§ 317. **Παρατηρήσεις.** Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν α) ἡ πρόθεσις **εἰς** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **σὲ** πρὸ συμφώνου : **σὲ μένα** χάρισε ὁ Θεὸς τὸ βιβλίον· ὡς **σ'** με ἐκθλιψιν τοῦ **ε** πρὸ φωνήεντος : **σ' ἐνα** μῆνα θὰ ἐπιστρέψω· πρὸ δὲ τοῦ ἄρθρου τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς πτώσεως προφέρεται ἡνωμένον με αὐτό : **αὔριον** θὰ φάω στῆς **θείας** μου, στὸ **χωριό**, στὰ **σύμφωνα** κλπ. β) ἡ πρόθεσις **διὰ** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **γιά** : **πηγαίνω γιά** ψώνια· γ) ἡ **ἕως** ἀπαντᾷ καὶ ὡς : **ἀπ'** τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αἱ προθέσεις **μέ** καὶ **δίχως**.

γ') Σύνδεσμοι

§ 318. **Σύνδεσμοι** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, διὰ νὰ συνδέουν τὰς λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ των, π.χ. ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἑλένη εἶναι ἀδελφοί· χθὲς δὲν ἐπῆγα εἰς τὸ σχολεῖον, **διότι** ἤμουν ἀρρωστος. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν οἱ σύνδεσμοι εἶναι:

1. **Συμπλεκτικοί** : καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.
2. **Διαζευκτικοί** : ἢ, εἴτε - εἴτε.
3. **Ἀντιθετικοί** : μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἄν καί, καίτοι, καίπερ, ἐνῶ ἄλλως, εἰδεμῇ, μολονότι, ἐν τούτοις, ὅχι μόνον - ἀλλὰ καί, μολαταῦτα.
4. **Συμπερασματικοί** : λοιπόν, ἄρα, ἐπομένως, ὥστε, ὅθεν, διό (δι' δ).
5. **Διασαφητικοί** : δηλαδή, ἦτοι, ἥγουν, τουτέστι.
6. **Εἰδικοί** : ὅτι, πώς, ὥς.
7. **Χρονικοί** : ὅτε, ὁπότε, ὅταν, ὁπότεν, ὁσάκις, ἀφοῦ, ἀφότου, ἐνόσω, ἐφόσον, ἅμα, εὐθὺς ὥς, μόλις, μέχρις ὅτου, ἕως ὅτου, πρὶν, πρὶν νά, προτοῦ νά, καθῶς.
8. **Αἰτιολογικοί** : ἐπειδή, διότι, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι (γιατί εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν).
9. **Τελικοί** : ἵνα, ὅπως, νά (ἦλθε ἀπ' τὸ χωρὶν νά ἀγοράσῃ ροῦχα), διὰ νά (γιὰ νά).
10. **Ὑποθετικοί** : ἂν, ἐάν, σὰν (σὰν ἔλθῃς, τὰ λέμε).
11. **Ἐνδοιαστικοί** : μή, μήπως (σκέπτομαι, μήπως αὐτὸ δὲν πρέπει νά τὸ κάμῃς).

δ') Ἐπιφωνήματα

§ 319. **Ἐπιφωνήματα** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώουν κάποιο ψυχικὸν πάθος, δηλ. ξέσπασμα χαρᾶς, λύπης, ἐνθουσιασμοῦ, θαυμασμοῦ, θυμοῦ κλπ. Ἐπιφωνήματα εἶναι αἱ ἑξῆς λέξεις :

1. **Ἄ!** ὦ ! πωπῶ !, ὅταν ἐκφράζεται θαυμασμός.
2. **Χά, χά, χά !**, ὅταν γελάμε.
3. **Εὖγε ! ζήτω !**, ὅταν ἐπιδιοκιμάζωμεν ἢ κάποιον ἢ κάτι (μπράβο ! στὴν ὁμιλουμένην).
4. **Εἶθε !** μὲ τὸ εἶθε νά ἐκφράζεται εὐχή.

5. **Ἄχ ! ὄχ !**, ὅταν ἐκφράζεται πόνος ἢ ψυχικὴ στενοχώρια.
6. **Ἀλλοίμονον !**, ὅταν ἐκφράζεται οἶκτος.
7. **Οὐφ !**, ὅταν ἐκφράζεται ἀηδία ἢ δυσφορία.
8. **Ἐ !** ὅταν καλεῖται κάποιος ἢ γίνεται παρατήρησις πρὸς κάποιον (**ἔ ! τί κάνεις ἐκεῖ ;**).

Σημείωσις. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπάρχουν καὶ μόρια ἄκλιτα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους περιπτώσεις, π. χ. *νά, θί, ἄς, πέρ, δά, μά, δυσ-, ἄρα, ἀραγε, ἀ - στερητικόν, νη - στερητικόν, τὰ ἐπιτατικὰ ἐρι - καὶ ζα - κ.ἄ.*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ ρ ι σ μ ο ι

§ 320. Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἵππευ-
τὸν Βουκεφάλαν ἵππον, τὸν ὅποιον οὐδεὶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ πλη-
σιάσῃ· τόσον οὗτος ἦτο ἀτίθασος. Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος
ἦτο ἀκόμη παιδί, παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ
νὰ ἱππεύσῃ καὶ αὐτὸς τὸν Βουκεφάλαν. Ὁ Φίλιππος κατ' ἀρχὰς
ἠρηνῆθη, εἰς τὸ τέλος ὁμως ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλή-
σεις τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἐν πῆδημα εὗρέθη ἐπὶ τοῦ Βου-
κεφάλαν, ὁ ὅποιος ἀφηνιάσας ἤρχισε νὰ τρέχῃ δαιμονιωδῶς. Ἀλλ'
ὁ Ἀλέξανδρος, ἄριστος ἱππεύς, κατώρθωσε νὰ τὸν δαμάσῃ καὶ μετὰ
πολύωρον ἀπουσίαν ἐπανήρχετο μὲ τὸν Βουκεφάλαν τιθασευμένον.
Ὅτε ὁ Φίλιππος, ὁ ὅποιος ἐν τῷ μεταξὺ ἦτο ἀνήσυχος, τὸν εἶδε νὰ
ἐπανερχεται, συγκεκινημένος τοῦ εἶπε: « Παιδί μου, ἡ Μακεδονία
εἶναι πολὺ μικρὸν βασίλειον διὰ σέ. Ζήτησε ἓνα ἄλλο βασίλειον νὰ
βασιλεύσῃς ». Πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς
του ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῶν Περσῶν κατέκτησεν ὅλην τὴν μέχρ'
τότε γνωστὴν Ἀσίαν, ἔφθασε μέχρ' ἰνδιῶν, καὶ διεδῶκε τὸν
Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας. Διὰ τοῦτο
δικαίως ὀνομάζεται Μέγας.

§ 321. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, αἱ λέξεις **τολμῶ, παράκλησις,**
πῆδημα, ἱππεύω, δικαίως προέρχονται ἀπὸ τὰς λέξεις **τόλμη, πα-**
ρακαλῶ, πηδῶ, ἵππος, δίκαιος, ἀφοῦ εἰς τὸ θέμα ἐκάστης προσετέθη
κάποια ἰδιαίτερα κατὰληξις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **παράγωγοι.**
Παράγωγος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μίαν

ἄλλην λέξιν μὲ προσθήκην εἰς τὸ θέμα αὐτῆς μιᾶς καταλήξεως παραγωγικῆς.

Ἡ λέξις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ παράγωγος λέξις, λέγεται **πρωτότυπος**, π.χ. ἡ λέξις **ἵππος** εἶναι πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **ἱππεύω**, ἡ λέξις **ἱππότης**, (πού εἶναι παράγωγος ἀπὸ τὴν λέξιν ἵππος), εἶναι πρωτότυπος διὰ τὴν λέξιν **ἱπποτικός**.

Μία λέξις εἰς μίαν σειρὰν λέξεων συγγενῶν μεταξύ των μπορεῖ νὰ εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν ἐπομένην, π.χ. **χορὸς** - **χορεύω** - **χορευτῆς** - **χορευτικός**, ἡ λέξις **χορεύω** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορὸς**, πρωτότυπος δὲ ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορευτῆς**. ὁμοίως **ἵππος** - **ἱππότης** - **ἱπποτικός**, ἡ λέξις **ἱππότης** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν **ἵππος** καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν **ἱπποτικός**.

Αἱ λέξεις **παρακαλῶ**, **κατορθώνω**, **ἀνήσυχος**, **πολύωρος**, **ἐκστρατεύω** προέρχονται ἀπὸ δύο λέξεις πρωτοτύπους ἢ παραγωγούς μὲ ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν καὶ τὴν προσθήκην καταλήξεως· αἱ λέξεις αὗται λέγονται **σύνθετοι**. Σύνθετος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις.

§ 322. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω **παραγωγή** εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ ἄλλην καὶ **σύνθεσις** εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ τὴν ἔνωσιν ἄλλων.

§ 323. Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον ἀναλύει τὰς λέξεις εἰς τὰ συστατικά των μέρη καὶ εὐρίσκει τὴν προέλευσίν των, ἐξετάζει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων πρὸς παραγωγὴν ἄλλων, λέγεται **ἐτυμολογικόν**, (ἀπὸ τὴν λέξιν **ἔτυμος**, ἡ ὁποία σημαίνει ἀληθής, πραγματικός).

Παραγωγή

α') Ρήματα παράγωγα

§ 324. 1. "Όταν πλησιάξη τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ὁ μαθητὴς ἀγωνιᾷ διὰ τὰ ἀποτελέσματα, διότι τότε **φανερώνεται**, ποῖοι **εὐργάσθησαν** καὶ ποῖοι **παρημέλησαν** τὰ μαθήματά των. "Όσοι προάγονται, **εὐχαριστοῦνται** καὶ **χαίρονται**, **λυποῦνται** δὲ ὅσοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπαναλάβουν τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως.

2. Πολλοὶ νέοι **ἀναγκάζονται** νὰ **ταξιδεύουν** εἰς ξένας τόπους· **ἐλπίζουν**, ὅτι ἐκεῖ θὰ **πλουτίσουν**, διότι **βασίζονται** κυρίως εἰς τὴν ἐργατικότητά των. Διὰ τοῦτο **φροντίζουν** νὰ **ἀποταμιεύουν** τὰς οἰκονομίας των, διὰ νὰ εὐρεθοῦν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ **ἀναγγείλουν** εἰς τοὺς οἰκείους των, ὅτι δύνανται νὰ τοὺς **διευκολύνουν** οἰκονομικῶς. Αὐτοὶ **προφυλάσσονται** καὶ προσέχουν νὰ μὴ **κινδυνεύσῃ** ἡ ὑγεία των καὶ **σχεδιάζουν** νὰ **ἐπιστρέφουν** εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν λησμονοῦν. "Όταν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των **προσεγγίζουν** καὶ **ἀντικρύζουν** τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς, ἢ χαρὰ των **ζωγραφίζεται** εἰς τὸ πρόσωπον καὶ **ἐκδηλώνεται** μὲ ποικίλους τρόπους. Ὑπάρχουν δυστυχῶς καὶ μερικοί, πὺν **ἀνοηταίνουν** εἰς τὰ ξένα, διότι παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις. Αὐτοί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὑγείαν των, **λησμονοῦν** τὴν γενέτειράν των καὶ **πικραίνουν** τοὺς οἰκείους των.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν παραχθῇ ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματα, π.χ. ἀπὸ τὸ **ἀγωνία** τὸ ἀγωνιᾷ, τὸ ὅποῖον σημαίνει « εἶμαι γεμᾶτος ἀπὸ ἀγωνία », δηλαδὴ ἔχει σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ οὐσιαστικόν, ἀπὸ τὸ ὅποῖον παράγεται· ἀπὸ τὸ **λύπη** τὸ λυποῦμαι, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον **φανερός** τὸ φανερώνω, ἀπὸ τὸ **κίνδυνος** τὸ κινδυνεύω, ἀπὸ τὸ **φροντίζω**, ἀπὸ τὸ **φύλαξ** (φυλακ -) τὸ φυλάσσω, ἀπὸ τὸ **σχέδιον** τὸ σχεδιάζω, ἀπὸ τὸ **ἄγγελος** τὸ ἀγγέλλω, ἀπὸ τὸ **εὐκολος** τὸ εὐκολύνω, ἀπὸ τὸ **ἀνόητος** τὸ ἀνοηταίνω, ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα **πλησίον** τὸ πλησιάζω κλπ. Εἶναι δηλ. τὰ ἀνωτέρω ρήματα **παράγωγα**.

Τὰ παράγωγα ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα. Ἔχουν δὲ σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τῆς πρωτοτύπου λέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγονται.

α') Ρήματα παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα

§ 325. Τὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα ρήματα μὲ τὴν κατάληξιν - **ω**, ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ θέματος, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται ἡ κατάληξις αὐτή, λήγουν:

α) Εἰς - **ῶ** (ἀπὸ - **άω** ἢ - **έω** ἢ - **όω**). Ἡ κατάληξις προσετέθη εἰς θέματα ὀνομάτων μὲ χαρακτῆρα **α, ε, ο**, π.χ. **τόλμη** - **τολμῶ** (θ. **τολμά** - **ω**), **ἀγωνία** - **ἀγωνιῶ** (θ. **ἀγωνιά** - **ω**), **πένθος** - **πενθῶ** (θ. **πενθέ** (σ) - **ω**), **εὐτυχής** - **εὐτυχῶ** (θ. **εὐτυχέ** (σ) - **ω**), **ἅγιος** - **ἁγιῶ** (θ. **ἁγίο** - **ω**), **δῆλος** - **δηλῶ** (θ. **δηλό** - **ω**).

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα ἐσχηματίσθησαν ἄλλαι καταλήξεις - **άω**, - **ιάω**, - **όω** ἢ - **ώνω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον χαρακτῆρα **α, ε, ο**: **σφριγος** (σφριγάω) - **σφριγῶ**, **ἄροτρον** (ἄροτριάω) - **ἀροτριῶ**, **μάρτυς** (μάρτυρος) - **μαρτυρέω** - **μαρτυρῶ**, **πλήρης** - **πληρόω** - **πληρῶ**, **ρίζα** - **ριζώνω**, **πιστός** - **πιστώνω**.

β) Εἰς - **εύω**: **βασιλεὺς** - **βασιλεύω**, **φονεὺς** - **φονεύω**, μὲ κατάληξιν - **ω**. Ἀπὸ αὐτά, ποὺ λήγουν κανονικῶς εἰς - **εύω**, διότι τὸ - **ευ** ἀνήκει εἰς τὸ θέμα (βασιλεῦ - **ω**), προῆλθεν ἡ κατάληξις - **εύω**, π.χ. **ταμί** - **ας** - **ταμι** - **εύω**, **προστάτ** - **ης** - **προστατ** - **εύω**, **ἀποθήκη** - **ἀποθηκ** - **εύω**, **θρίαμ** - **βος** - **θριαμβ** - **εύω**, **πτωχ** - **ός** - **πτωχ** - **εύω**, **ταξιδ** - **ταξιδ** - **εύω**, **παγίς** (παγίδ - **ος**) **παγιδ** - **εύω**, **φυγὰς** (φυγαδ -) **φυγαδ** - **εύω**, **ἀληθής** - **ἀληθ** - **εύω**, **ἀστεῖος** - **ἀστει** - **εὔομαι**, **ὄνειρον** - **όνειρ** - **εὔομαι** κ.ἄ.

γ) Εἰς - **σσω**: **φύλαξ** (φυλακ - ἡ) - **φυλάσσω**, **ταραχή** - **ταράσσω**, **διαταγή** - **διατάσσω**.

δ) Εἰς - **ζω**: **φροντίς** (φροντίδ - **ος**) - **φροντίζω**, **ἐλπὶς** (ἐλπίδ - **ος**) - **ἐλπίζω**, **βάσις** - **βασίζω**, **ἀγορά** - **ἀγορά** - **ζω**, **θυσία** - **θυσιά** - **ζω**. Ἀπ' αὐτὰ προῆλθεν αἱ καταλήξεις - **ίζω**, - **άζω**, - **ιάζω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς ἄλλα θέματα, π.χ. **φυλάκη** - **φυκακ** - **ίζω**, **φῶς** (φωτ - **ός**) **φωτ** - **ίζω**, **σκότος** - **σκοτ** - **ίζω**, **εὐδαίμων** - (εὐδαίμον - **ος**) - **εὐδαιμον** - **ίζω**, **συνεχής** - **συνεχ** - **ίζω**, **τρόμος** - **τρομ** - **άζω**,

μόν - ος - μον - άζω, νέ - ος - νε - άζω, έτοιμ - ος - έτοιμάζω, στάσις
 στας - ιάζω, δηλητήριον - δηλητηρ - ιάζω, ένέχυρον - ένεχυρ - ιάζω,
 αὐθάδης - αὐθαδ - ιάζω, θριξ (τριχ - ός) - ανατριχ - ιάζω.

ε) Εἰς - λλω : άγγελος - άγγέλλω, ποικίλος - ποικίλλω.

στ) Εἰς - αίνω : ποιμήν - ποιμ - αίνω, σήμα - σημ - αίνω, κῶμα -
 κυμ - αίνομαι, θερμός - θερμ - αίνω υγρός - υγρ - αίνω, λευκός -
 λευκ - αίνω, ξηρός - ξηρ - αίνω, υγιής - υγι - αίνω, πικρός - πικρ - αίνω,
 πάθος - παθ - αίνω, γλυκὺς - γλυκ - αίνω, μωρός - μωρ - αίνω, άνόη-
 τος - άνοητ - αίνω. Τά εἰς - αίνω γράφονται με **αι**· αλλά μένω, δένω,
 πλένω.

ζ) Εἰς - νω : ή κατάληξις αυτή προστίθεται κανονικῶς εἰς ἐπίθετα
 τριτόκλιτα εἰς - ύς : δξύς - δξύνω, βαρύς - βαρύνω, εὐθύς - εὐθύνω,
 θρασὺς - θρασύνω, παχύς - παχύνω, καὶ ἀπ' αὐτὰ προήλθεν ή κατάληξις
 - ύνω : ελαφρὸς - ελαφρύνω, μέγας - μεγαλύνω, εύκολος - εύκολύνω,
 άπαλός - άπαλύνω, λαμπρός - λαμπρύνω, όμαλός - όμαλύνω, θάρρος -
 ένθαρρύνω, πληθός - πληθύνω, μήκος - μηκύνω.

β') Ρήματα παράγωγα από ἐπιρρήματα ή ἐπιφωνήματα

§ 326. Καταλήξεις παραγωγικαὶ εἰς τὰ ρήματα, πού παράγονται
 ἀπό ἐπιρρήματα ή ἐπιφωνήματα, εἶναι - ζω, - ιζω, π.χ. συχνά - συ-
 χνάζω, χωρίς - χωρίζω, έγγύς - έγγίζω, αντίκρυ - αντικρύζω, χαιρε-
 - χαιρετίζω, γαῦ !- γαῦ ! - γαυγίζω, πλησίον - πλησιάζω.

β') Οὐσιαστικά παράγωγα

§ 327. Οὐσιαστικά παράγονται από ρήματα, από άλλα οὐσια-
 στικά καὶ από ἐπίθετα.

α') Οὐσιαστικά από ρήματα

§ 328. Τὸ **γυμναστήριον** εὐρίσκεται ἔξω τῆς κωμοπόλεως εἰς
 θέσιν κατάλληλον καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Ἰδρυτὴς
 αὐτοῦ εἶναι ὁ Σύλλογος τῶν **γονέων** καὶ **κηδεμόνων** τῶν **μαθητῶν**
 με **εἰσφορὰν** τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως. Ἐντὸς τοῦ **περιβόλου**
 ἔχει κατασκευασθῇ τὸ γήπεδον διὰ τὰς **γυμναστικὰς ἀσκήσεις** καὶ τὰ
ἀγωνίσματα. Εἶναι ἐπίσης κτισμένα ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ὑπόστεγον με τὰ
ὄργανα, τὸ **σκοπευτήριον** καὶ τὸ **ἀποδυτήριον**, με ὅλα τὰ **παραρτή-**

3. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας, ποὺ φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **μα** : κηρύσσω - κήρυγμα, προσκινῶ - προσκίνημα, ραντίζω - ράντισμα, ποτίζω - πότισμα, φορτώνω - φόρτωμα.

β) - **ος** : ψεύδομαι - ψεύδος, πάσχω - πάθος, λανθάνω - λάθος.

4. Τὸ ὄργανον. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : ἀριθμῶ - ἀριθμητήριον, θυμιῶ - θυμιατήριον, κλαδεύω - κλαδευτήριον, πιέζω - πιεστήριον, προσκαλῶ - προσκλητήριον, ἀγγέλλω - ἀγγελτήριον.

β) - **τρον** ἢ - **θρον** : κίνητρον, ἄροτρον, θέλητρον, σάρωθρον, ἦ - **τρα** : ξύστρα, θερμάστρα, ἦ - **ανον** : δρέπανον, ἦ - **άνη** : σκαπάνη (νά εὐρεθοῦν τὰ ρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται αἱ λέξεις αὐταί).

5. Τὸν τόπον. Συνηθεῖς καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : σκοπευτήριον, γυμναστήριον, ἐργαστήριον, ἐκπαιδευτήριον, διδαστήριον, μοναστήριον (μονάζω), πλυντήριον, στιλβωτήριον, δικαστήριον κλπ.

β) - **εῖον** : γράφω - γραφεῖον, τρίβω - (ἔλαιον) τριβεῖον, τρέφω - τροφεῖον κλπ.

γ) - **τρον** (- θρον) : θεῶμαι - θέατρον, βαίνω - βάθρον, ρέω - ρεῖθρον, ἦ - **τρα** (- θρα) : παλαίω - παλαίστρα, κολυμβῶ - κολυμβήθρα.

Παρατηρήσεις. Συνήθης κατάληξις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἡ ὁποία φανερώνει ἐνέργειαν ἢ ἀποτέλεσμα, εἶναι καὶ ἡ - **σμο** : χάσιμος, ψήσιμος, τρέξιμος σκάψιμος.

β') Οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά

§ 330. Τὰ οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά εἶναι :

1. **Ὑποκοριστικά**. Ὅσα παριστάνουν ὡς μικρὸν ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν, εἴτε διότι εἶναι πράγματι μικρόν, εἴτε χάριν θωπείας, εἴτε πρὸς περιφρόνησιν. Καταλήξεις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - **ιον** : νῆσος - νησίον, θυγάτηρ - θυγάτριον, σάρξ (σαρκὸς) - σαρκίον.

β) - **ις** (γεν. - ἰδος) : θύρα - θυρίς, νῆσος - νησίς, πίναξ - πινακίς, μέρος - μερίς.

γ) - **ιδιον** : χοῖρος - χοιρίδιον, γραῖα - γραῖδιον, λέξις - λεξίδιον

δ) -**άριον** : κῆπος - κηπάριον, ἄνθρωπος - ἀνθρωπάριον, βιβλίον - βιβλιάριον.

ε) - **ύδριον** : ραὸς - ραῦδριον, λόγος - λογύδριον, νέφος - νεφύδριον.

στ) - **ύλλιον** : δάσος - δασύλλιον, δένδρον - δενδρύλλιον, ἄλσος - ἀλσύλλιον.

ζ) - **ίσκος** : οἶκος - οἰκίσκος,δρομίσκος, ἀνθρωπίσκος, δικηγο-
ρίσκος.

η) - **άσιον**, - **άφιον**, - **ύφιον**, - **χνη** : κοράσιον, χωράφιον, ξυρά-
φιον, ζωῦφιον, πολίχνη.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπαντοῦν ὑποκοριστικὰ καὶ
μὲ ἄλλας καταλήξεις : ἀρνάκι, παιδάκι, ἀγγελούδι, Ἑλενίτσα, καρφίτσα, μα-
νούλα, στασίδι, γεροντάκος.

2. **Τοπικά**. Ὅσα φανερώουν τὸν τόπον, ὅπου διαμένει ἢ ἐνε-
γεῖ τὸ πρόσωπον τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Συνήθεις κατα-
λήξεις εἶναι :

α) - **ιον** : φυλάκιον, ἐστιάτωρ - ἐστιατόριον, κουρεὺς - κουρεῖον,
βαφεῖον.

β) - **εῖον** : βιβλιοπώλης - βιβλιοπωλεῖον, ταμεῖον, ἰατρεῖον, ἐπι-
πλοποιεῖον.

(Μερικὰ φανερώουν τὰ πρόσωπα, πού ἀνήκουν εἰς μίαν ὀργά-
νωσιν ἢ ἀρχὴν ἢ κράτος : Υπουργεῖον, σωματεῖον, προεδρεῖον κ.ἄ.).

3. **Περιεκτικά**, ὅσα φανερώουν τόπον, ὁ ὁποῖος περιέχει πολλὰ
ἀπὸ ἐκεῖνα, πού φανερώνει ἡ πρωτότυπος λέξις ἢ πολλὰ ὅμοια, πού
εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) -**ών** (γεν. -**ωνος**) : ἐλαία - ἐλαιών, ἄμπελος - ἀμπελὼν, ἄχρουν
ἀχρῶν καὶ ξένος - ξενῶν, στρατὸς - στρατῶν.

(Εἰς τὴν ὁμιλουμένην : ἐλαιώνας, περιστερῶνας κλπ.).

β) - **ιά** : μυρμηκιά, θημωνιά, στρατιά, ποταμιά, ροδωνιά.

4. **Ἐθνικά** ἢ **τοπωνυμικά**, ὅσα φανερώουν ἐκεῖνον, πού κατὰ-
γεται ἀπὸ μίαν πόλιν ἢ τόπον ἢ ἀνήκει εἰς ἓν ἔθνος. Συνήθεις καταλήξεις
εἶναι :

α) - **ιος** : Κορίνθιος, Λακεδαιμόνιος, Λαρισαῖος, Εὐρωπαῖος, Ἀρ-
γεῖος κ.ἄ.

β) - **εύς** : Λαμιεύς, Θεσσαλονικεύς, Χαλκιδεύς.

γ) - νός, - ανός, - ηνός, - ἴνος : Ἀσιανός, Ἀφρικανός, Ἀμερικανός, Ψαριανός, Συριανός, Τρικαληνός, Ἀμοργῖνος κ.ἄ.

δ) - τής, - άτης, - ιάτης, - ήτης, - ίτης. - ώτης, - ιώτης : Καλλιθεάτης, Τεγεάτης, Γυθε - άτης, Σπαρτιά - τής, Αἰγιν - ήτης, Τυρναβ - ίτης, Ἡπειρ - ώτης, Βολ - ιώτης. Τὰ θηλυκά τῶν εἰς - ος λήγουν συνήθως εἰς - α ἢ η, τῶν δὲ ἄλλων εἰς - ἰς (γεν. - ἰδος) ἢ εἰς - ἰσσα : Ἀθηναῖος - Ἀθηναία, Συριανός - Συριανή, Μεγαρεὺς - Μεγαρίς καὶ Μεγαρίτισσα, Σπαρτιάτης καὶ Σπαρτιάτισσα, Μανιάτισσα καὶ ἀκολουθῶς Γάλλος - Γαλλίς, Γερμανίς, Ἑλληνίς κ.ἄ.

5. **Πατρωνυμικά**, ὅσα φανερώνουν τὸν υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον (ὄνομα πατρὸς ἢ προγόνου). Καταλήξεις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - ἰδης, - άδης : Πέλοψ - Πελοπίδης, Ἀτρεὺς - Ἀτρεΐδης, Ἀσκληπιὸς - Ἀσκληπιάδης καὶ Ἀσκληπιάδαι εἶναι οἱ ἱατροί, ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀπ' αὐτοῦ τά : Γεωργιάδης, Δημητριάδης, Νικολαΐδης κ.ἄ.

β) - **πουλλον** ἢ - **πουλον** : ἀρχοντόπουλλον, πριγκιπόπουλλον, καθὼς πολλὰ ὀνόματα : Παπαδόπουλος, Γεωργόπουλος, Σταθόπουλος.

6. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ία** παράγονται ἀφρημένα οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν πρᾶξιν ἢ κατάστασιν σχετικὴν μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον : εὐεργέτης - εὐεργασία, ὑπηρέτης - ὑπηρεσία, κηδεμὼν - κηδεμονία κ.ἄ.

7. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ισμός** παράγονται οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν τὸ σύνολον ἐκείνων, ποὺ ἀνήκουν εἰς ἓν Ἔθνος ἢ μίαν θρησκείαν ἢ ὁμάδα, π.χ. Ἑλληνισμός, Μωαμεθανισμός, Χριστιανισμός, προσκοπισμός κ.ἄ.

8. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ότης** καὶ - **οσύνη** μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ προηγούμενα : ἀνθρωπότης, Χριστιανοσύνη, Παπποσύνη κ.ἄ.

9. Μὲ τὴν κατάληξιν - **τις** ἢ - **ίτις** (γεν. - ἰτιδος), παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ὀνόματα κάποιου ὀργάνου τοῦ σώματος καὶ φανερώνουν κάποιαν ἀσθένειαν : ράχης - ραχίτις, ἐντερίτις, νεφρίτις, πλευρίτις κ.ἄ.

10. Μὲ κατάληξιν - **ισσα** παράγονται θηλυκὰ πρωτοτύπων, ποὺ φανερώνουν κάποιο ἀξίωμα : βασιλεὺς - βασίλισσα, διδασκάλισσα, ἀρχόντισσα.

γ') Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

§ 331. Τὰ περισσότερα οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ ἐπίθετα εἶναι ἀφρημένα καὶ φανερώουν ἰδιότητα σχετικὴν μὲ τὸ ἐπίθετον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγονται. Συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

1 - **ία**. Μὲ τὴν κατάληξιν αὐτὴν παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα πρὸ πκντὸς δευτερόκλιτα, σπανίως δὲ ἀπὸ ἄλλα : κακὸς - κακία, ἔρημος - ἐρημία, φιλάνθρωπος - φιλανθρωπία καὶ εὐτυχής - εὐτυχία, εὐφρὴς - εὐφρῖα, διετὴς - διετία κ.ἄ.

2. - **ια** (εἰα). Κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ης**, - **ες** : ἀληθής (ἀληθεσ -) ἀλήθεια, εὐγένεια, συνήθεια, ἀσφάλεια καὶ κατ' αὐτὰ βοηθός - βοήθεια, ἐνεργός - ἐνέργεια, ὑπερφάνεια.

3. - **ος** : βαθὺς - βάθος, πλατὺς - πλάτος, βάρος, πάχος κ.ἄ.

4. - **σύνη** (-οσύνη - ωσύνη) δίκαιος - δικαιοσύνη, ἔμπιστος - ἐμπιστοσύνη καὶ ὅταν ἡ πρὸ τοῦ - **οσύνη** συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, τὸ **ο** μὲ **ω** : ἱερός - ἱερωσύνη, ἁγιωσύνη, καλωσύνη.

5. - **της** (γεν - τηςτος). Κυρίως ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ύς**, - **εῖα**, - **ύ** : θερμὸς - θερμότης, νεότης, ἀρχαιότης, ἰσότης, βαρύτης, γλυκύτης, ταχύτης κλπ. (εἰς τὴν ὁμιλουμένην τά : ἀσπράδα, νοστιμάδα, ἀγριάδα, μανρίλα).

γ') 'Επίθετα παράγωγα

§ 332. 'Επίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα, ἀπὸ ὀνόματα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα.

α') 'Επίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα

§ 333. Τὰ ἐπίθετα, πὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα, σχηματίζονται συνήθως μὲ τὰς καταλήξεις :

1. - **ος**, - **νος** (- ανὸς), - **ρὸς** (- ἐρός, - ἡρός) : Αὐτὰ σημαίνουν, ὅ,τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ μέσου ἐνστωτος (ἢ ἀορίστου) τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγονται, π.χ. λείπω - λοιπός (= ὁ ὑπολειπόμενος, ὁ ὑπολειφθεὶς), τέρω - τερπνός, λάμπω - λαμπρός, θάλλω - θαλερός, ὀλισθαίνω - ὀλισθηρός, στεγανός κ.ἄ.

2. - **μων**, - **τήριος**, - **ικός** : Αὐτὰ φανερώουν τὸν ἱκανὸν ἢ τὸν ἄξιον ἢ τὸν ἐπιτήδειον ἢ ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει κλίσιν ἢ σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα : νοῶ - νοήμων, ἐλεῶ - ἐλεήμων, κινῶ - κινήτριος, σώζω - σωτήριος, ἀποχαιρετίζω - ἀποχαιρετιστήριος, καρτερῶ - καρτερικός, πειθαρχῶ - πειθαρχικός.

3. - **τὸς** (- **τῆς**, - **τόν**) : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ ἐκεῖνον, ποὺ μπορεῖ ἢ εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ, ὅτι φανερώει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα : λύω - λυτός (λυμένος), γράφω - γραπτός (γραμμένος), βαίνω - βατός (ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαθῇ), ἀγαπῶ - ἀγαπητός (ἄξιος νὰ ἀγαπηθῇ), θαυμάστος..

4. - **τέος** (- **τέα**, - **τέον**) : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ κανεὶς ἐκεῖνο, ποὺ φανερώει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα : ἀφαιρῶ - ἀφαιρετέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ), ἐπανεξεταστέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῇ), εἰσπρακτέος, πληρωτέον ποσὸν κ. ἄ.

5. - **τικός** : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι εἶναι κανεὶς κατάλληλος ἢ ἄξιος δι' ἐκεῖνο, ποὺ φανερώει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα, ἢ φανερώει ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος : διδασκτικός (κατάλληλος νὰ διδάσκῃ), προβιβαστικός (ἄξιος διὰ προβιβασμὸν), κολακευτικός (ποὺ κολακεύει), ἐπιβλητικός (ποὺ ἐπιβάλλεται).

β') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα

§ 334. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις:

1. - **κός**, - **ακός**, - **ικός**, - **ιακός** : Αὐτὰ φανερώουν ἐκεῖνον, ποὺ ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώει τὸ πρωτότυπον ὄνομα : οἰκία - οἰκιακός, οἰκογενειακός, καρδιακός, δανεικός, Ἀθηναϊκός, ἡλιακός, τραπεζικός, λαϊκός, σωματικός, θῆλυς - θηλυκός, μέλλων - μελλοντικός, χονδρὸς - χονδρικός, σύνορον - συνοριακός.

2. - **ατικός**, - **άτικός**, - **ιάτικός**, - **ετικός** - **ευτικός** : Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : ἀρχιερεὺς - ἀρχιερατικός, Κυριακάτικος, Χριστουγεννιάτικος, διάφορος - διαφορετικός, θρησκευτικός κ. ἄ.

3. - **ιος**, - **αῖος**, - **εῖος** : Μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : θαλάσσιος, οὐράνιος, ὥρα - ὥραῖος, δίκη - δίκαιος, ἀκμὴ - ἀκμαῖος, οἶκος - οἰκεῖος, ἀνὴρ - ἀνδρεῖος, γυναικεῖος, τροχὸς - τροχαῖος, μέσος - μεσαῖος, τέταρτος - τεταρταῖος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **εῖος** κύρια ὀνόματα εἰς τὸ

οὐδέτερον φανεράνουν ἴδρυμα, πού ἰδρύθη μὲ δαπάνην τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὸ πρωτότυπον : *Βαρβάκης - Βαρβάκειον, Ἀρσάκης - Ἀρσάκειον, Ἀβέρωφ - Ἀβερώφειον, Μαρασλῆς - Μαράσλειον κ.ἄ.*

4. - **ιαῖος, - ἥσιος** : Αὐτὰ φανεράνουν μέτρον χρόνου ἢ ὁμοιότητα μὲ τὸ πρωτότυπον : *ῶρα - ὠριαῖος, ἐβδομαδιαῖος, μηνιαῖος, ἀστραπὴ - ἀστραπιαῖος, ἡμερήσιος, ἐτήσιος, γαλήνη - γαληνιαῖος κ.ἄ.*

5. - **οὖς (ἀπὸ - εος), - ινος** : Αὐτὰ φανεράνουν, ὅτι κάτι εἶναι ἀπὸ τὴν ὕλην ἢ ἔχει τὸ χρῶμα, πού φανεράνει τὸ πρωτότυπον : *ἄργυρος - ἀργυροῦς, χρυσός - χρυσοῦς, σιδηροῦς, χάρτινος, λίθινος, πήλινος, κίτρον, - κίτρινος, πράσον - πράσινος, ρόδον - ρόδιнос.*

6. - **μος, - ιμος, - σιμος** : Αὐτὰ φανεράνουν συνήθως τὸ ἄξιον ἢ κατάλληλον δι' ἐκεῖνο, πού φανεράνει τὸ ρῆμα : *χεῖσις - χεῖσι - μος, μάχ - ιμος, νόμ - ιμος, θάνατος - θανάσ - ιμος (μὲ τροπὴν τοῦ τ εἰς σ), ὦρ - ιμος (καὶ ἀπὸ ρήματα ὠφέλιμος, δικάσιμος, ἐργάσιμος, προβιβάσιμος).*

7. - **ωπός** : Αὐτὰ φανεράνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ὄψιν, τὴν ὁποῖαν φανεράνει τὸ πρωτότυπον : *πράσινος - πρασινωπός, κόκκινος - κοκκινωπός, ἀγριωπός, ἀρενωπός κ.ἄ.*

8. - **εἰνός** : Αὐτὰ φανεράνουν, ὅτι ἔχει τις εἰς μέγαλον βαθμὸν ἐκεῖνο, πού φανεράνει τὸ πρωτότυπον (πλησμονήν) : *ὄρος - ὄρεινός, φῶς - φωτεινός, σκοτεινός, ὑγιεινός κ.ἄ.*

9. - **ρός, - αρός, - ερός, - ηρός**. Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : *ἰσχός - ἰσχυρός, αἰσχος - αἰσχ - ρός, λύπη - λύπη - ρός, ζωη - ρός, ἀνια - ρός, σθεν - αρός, νε - αρός, σκι - ερός, βαμβακ - ερός, φλογερός, ἀνθ - ηρός, νοσ - ηρός, πον - ηρός κ.ἄ.*

10. - **ωτός** : Αὐτὰ φανεράνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ἢ ἀποτελεῖται ἀπ' ὅ,τι φανεράνει τὸ πρωτότυπον : *μέταξα - μεταξωτός, θόλος - θολωτός, σπονδυλωτός, ὀδοντωτός, κλιμακωτός.*

γ') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ἐπιρρήματα

§ 335. Ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ φράσεις ἐπιρρηματικὰς μὲ τὰς καταλήξεις :

1. - **νός, - ινός, - ανός, - μος, - ιμος** : Αὐτὰ φανεράνουν χρόνον : *πρωὶ - πρωινός, πέρυσι - περυσινός, χθές - χθεσινός, σήμερον - σημερινός, καθ' ἡμέραν - καθημερινός, αὔριον - αὐριανός, πρωὶ - πρώιμος, ὄψ - ιμος κ.ἄ.*

2. - **ιος** : Τὰ ὅποια φανερώνουν τόπον : ἐμπρόσθιος, ὀπίσθιος.
 3. - **αῖος**, - **ίδιος**, - **ικός**, - **τικός** : Τὰ ὅποια ἔχουν σημασίαν συγγενῇ πρὸς τὰ ἐπιρρήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια παράγονται : ραγδαῖος (ἀπὸ τὸ ἐπιρ. ράγδην), μάτην - μάταιος, αἵνης - αἰνίδιος, καθόλου - καθολικός, ἔξω - ἐξωτερικός.

δ') Παράγωγα ἐπιρρήματα

§ 336. Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ πᾶν κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου ἢ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα. Εἶναι δέ :

1. Τοπικά με τὰς καταλήξεις :

α) - **οὔ**, πρὸς δῆλωσιν τῆς στάσεως εἰς κάποιον τόπον : αὐτὸς - αὐτοῦ, ἄλλος - ἄλλου.

β) - **θεν** - **όθεν**, πρὸς δῆλωσιν κινήσεως, ἀπὸ ἑνα τόπον : ἔξω - ἔξωθεν, ἄνω - ἄνωθεν, ἄλλος - ἄλλοθεν, πανταχοῦ - πανταχόθεν.

2. Χρονικά, πρὸς δῆλωσιν χρόνου, με κατάληξιν - **τε**, - **οτε**, π.χ. ἄλλος - ἄλλοτε, πᾶς - πάντοτε.

3. Τροπικά, φανερώνουν τρόπον με κατάληξεις :

α) - **ως**, - **ῶς**, κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα ἢ μετοχὰς διὰ τροπῆς τοῦ **ν** τῆς καταλήξεως τῆς γεν. πληθ. - **ων** εἰς **ς** : δικαίως, καλῶς, κακῶς, ἀσφαλῶς, εὐγενῶς, συνήθως, ὁμολογουμένως, ὠρισμένως κλπ.

Ἀπ' αὐτά, ὅσα παράγονται ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἰς - **ος** καὶ - **ος**, ἀπαντοῦν καὶ με κατάληξιν - **α** : καλὰ, ἄσχημα, ἐξαίρετα, ἔξοχα, ἀρεκτὰ κλπ.

β) - **δόν**, - **ηδόν** - **αδόν** : βροχη - δόν, ἀστραπη - δόν, βαθμη - δόν, κρον - ηδόν, ποταμ - ηδόν, ὁμόθυμος - ὁμοθυμ - αδόν.

γ) - **δην**, - **άδην** : βά - δην, τροχ - άδην, σπορ - άδην, φύρ - δην, μίγ - δην. (φύρω - μιγνύω).

δ) - **ί**, - **εί**, - **τί**, - **ιστί** : ἄμισθος - ἄμισθ - **ί**, παμνηφ - **εί**, ἀμαχητ - **ί**, ὀνομάζω - ὀνομαστ - **τί**, Γάλλος - Γαλλ - **ιστί**, Γερμαν - **ιστί**.

4. Ποσοτικά με κατάληξιν - **κισ** - **άκισ** : ἐπτά - **κισ**, δεκά - **κισ**, ἑξ - **άκισ**, πολλ - **άκισ**, ὅσος - ὅσ - **άκισ** κλπ.

Σύνθεσις

Γενικαὶ παρατηρήσεις

§ 337. Εἰς τὴν § 321 εἶδομεν, ὅτι σύνθετος λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία σχηματίζεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν : παρα - καλῶ, πολὺ - ωρος κλπ. Ἀπὸ τὰς δύο λέξεις, ἐκείνη ποὺ ἔχει εἰς τὴν σύνθετον λέξιν τὴν πρώτην θέσιν, λέγεται **πρῶτον συνθετικὸν μέρος** (α' συνθετικόν), ἐκείνη ποὺ ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν, λέγεται **δευτέρον συνθετικὸν** (β' συνθετικόν), π.χ. εἰς τὴν λέξιν πλατανόφυλλον, ἡ λέξις πλάτανος εἶναι τὸ α' συνθετικὸν καὶ ἡ λέξις φύλλον εἶναι β' συνθετικόν.

§ 338. Τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ συνθετικὰ μέρη δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον : ἀγγελιαφόρος (ἀγγελία - φέρω), παρακαλῶ (παρά - καλῶ), εἶς - ἐρχομαι, ὑπεράνω (ὑπὲρ - ἄνω).

§ 339. Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα πρωτόκλιτον ἢ δευτερόκλιτον, ὁ χαρακτήρ τοῦ θέματος **α** ἢ **ο** κανονικῶς ἀποβάλλεται, ἂν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: ὀφθαλμίατρος (ὀφθαλμός - ἰατρός).

Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν βραχὺ **α, ε, ο**, τὸ φωνῆεν αὐτὸ ἐκτείνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν, τὸ **α** βραχὺ εἰς **η** ἢ **α** μακρόν, τὸ **ε** εἰς **η** καὶ τὸ **ο** εἰς **ω**, π.χ. (στρατὸς - ἄγω) - στρατηγός, (λόχος - ἄγω) - λοχαγός, ξεναγός, (ὑπό - ἀκούω) - ὑπήκοος, (ἄμαξα - ἐλαύνω) - ἄμαξηλάτης, ποδηλάτης, (δύο (θέμ. δι -) καὶ ὁροφή) - διώροφος, (πᾶς - πᾶν - ὀλεθρος) - πανωλεθρία.

α') Πρῶτον συνθετικόν

1. Κλιτὸν

§ 340. Τὸ α' συνθετικὸν εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου.

Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι κλιτόν, δύναται νὰ εἶναι :

§ 341. α') Ὅνομα οὐσιαστικόν : α) ἀγγελιαφόρος (ἀγγελία -

φέρω), ἀγορανόμος (ἀγορά - νέμω), νικηφόρος (νίκη - φέρω), λιθόστρωτον (λίθος -), βουστάσιον (βοῦς -), λεξιλόγιον (λέξεις -). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτὰς λέξεις παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν, τὸ θέμα αὐτοῦ μένει κανονικῶς ἀμετάβλητον, κυρίως ὅταν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι δευτερόκλιτον.

β') χωροφύλαξ (χώρα -), ὑλοτόμος (ὕλη -), φωνογράφος (φω - νή), λιμνοθάλασσα (λίμνη -), παιδονόμος (παῖς, παιδ -), χιονοσκεπής (χιον -). Εἰς αὐτὰς τὰς συνθέτους λέξεις, τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρωτόκλιτα ὀνόματα ἢ τρίτης κλίσεως, τὸ θέμα συνήθως μεταβάλλεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μὲ προσθήκην εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς ο.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων καὶ ποίας μεταβολὰς ὑπέστη τὸ θέμα αὐτῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν: ναύκληρος, γήλοφος, θανατηφόρος, λαμπαδηφορία, λεβητοποιός, ξιφομάχος, κρεοπώλης, γαιοκτήμων, πυρκαϊά, πυροσβέστης, ὑδρόμυλος, ὑδράργυρος, ὑδραγωγεῖον, λαοφιλής, λεωφόρος.

§ 342. β') **Ἐπίθετον**: ἀκρόπολις (ἄκρα - πόλις), ἀξιώτιμος (ἄξιος - τιμῆς), Μεγαλόπολις (μεγάλη - πόλις). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτὰς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων: Θερμοπύλαι, ἀκριβολόγος, ψευδομάρτυς, ἡμισέληνος (τοῦ ἡμισυς λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν τὸ ἡμι -), ἡμισφαίριον, καλοκαιρία, καλλιγράφος, (τοῦ καλὸς λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν καὶ τὸ καλλι -), μεγαλόψυχος, παντοπώλης, πανάγαθος, πάνσοφος, ἐνοποιῶ (α' συνθετικὸν τοῦ εἰς τὸ ἐν -), μονοπώλιον, μονόφθαλμος, τρίωρον, τετράπλευρον.

Σημείωσις. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις Νεάπολις, Ἑλλησποντος, Πελοπόννησος, εἰς τὰς ὁποίας τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν, κατὰ τὴν σύνθεσιν δὲν λαμβάνεται τὸ θέμα αὐτῶν, ἀλλὰ μία πτώσις αὐτῶν. Τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως ταύτης καλεῖται νόθος σύνθεσις.

§ 343. γ') **Ρῆμα**. Εἰς τὰς κατωτέρω συνθέτους λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, τὸ ὁποῖον νὰ εὑρεθῇ: πειθαρχῶ, φθινόπωρον, ἀρχιτέκτων, φυγόδικος, φιλόανθρωπος, φιλότιμος, στρεψόδικος (στρεφ -).

2. "Α κ λ ι τ ο ν

§ 344. "Όταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτον, δύναται νὰ εἶναι :

α) **Ἐπίρρημα** : ἀνωφερής, ἐσώκλειστος, ἀείμνηστος, παλαίμαχος, εὐκολος, εὐλογος, δισέγγονος, πεντακισχίλιοι.

Εἰς τὰς συνθέτους αὐτὰς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπιρρήματα, τὰ ὅποια φανερώνουν **τόπον, χρόνον, τρόπον** καὶ ἐπιρρήματα ἀριθμητικὰ εἰς - **ις, - κισ, - ακις**, τὰ ὅποια μένουν κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀμετάβλητα.

β) **Αἱ κύριαι προθέσεις** : ἀναβαίνω, κατέρχομαι, ἀντιστρέφω, ἐπίθεσις, ἀνθελληνικός κ.ἄ.

γ) **Ἀχώριστα μόρια** : 1) τὸ στερητικὸν **α** : ἄκαρπος (χωρὶς καρπὸν), ἀτυχής, ἀκίνδυνος καὶ **αν** πρὸ φωνήεντος : ἀνωφελής, ἀνικανός· 2) τὸ στερητικὸν **νη** : νημεμία· 3) τὸ **δυσ-** : δυστυχής, δύστροπος, δόσπιστος.

δ) Τὰ ἐπιτατικὰ **ερι-, ζα-** μετὰ τὴν σημασίαν **πάρα πολὺ** : ἐρίτιμος (πολύτιμος), ζάπλουτος (πάρα πολὺ πλούσιος).

Νὰ εὐρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω συνθέτων λέξεων : κατωφερής, παλιννοστῶ, εὐστροφος, εὐμέθοδος, εὐγενής, τρισάθλιος, παλirroia, ἐνδοχώρα (ἐνδον μετὰ ἀποβολὴν τοῦ **ν**), ὀπισθοφύλαξ, ἀποκομίζω, σύγχρονος, σύνοικος, συρρέω, συσσωρεύω, ἄγραφος, ἀσκεπής, δυσβάστακτος, δυσάρεστος, δυσαναπλήρωτος.

β') Δεύτερον συνθετικὸν

§ 345. Τὸ β' συνθετικὸν εἰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι :

1. "Όνομα **οὐσιαστικόν**, ὅποτε ἡ σύνθετος λέξις δύναται νὰ εἶναι καὶ αὕτη οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον : ἀνθοδέσμη (ἄνθος - δέσμη), παραθαλάσσιος (παρὰ - θάλασσα). "Όταν ἡ σύνθετος λέξις εἶναι ἐπίθετον, τὸ οὐσιαστικὸν ὑφίσταται τὴν ἀναγκαίαν μεταβολὴν πρὸς ἑκφρασιν τοῦ γένους.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ β' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων : ἐξώθυρα, λιμνοθάλασσα, ἀτμόσφαιρα, ἀτμόπλοιο, δημοψήφισμα, σκηνοθεσία, ὕδραντλία, σιτοκαλλιέργεια, ἱππόδρομος, ἡμίονος, κτηνίατρος, σπορέλαιον, ἱεροκήρυξ, ἀστυφύλαξ, λουτρόπολις, χιλιόμετρον, ἐθνομάρτυς, ἀπόστασις, μονόδροχμον, βούτυρον, πανεπιστήμιον, βιομήχανος, ἀγοραπωλησία, παράνομος, ἰσόβιος, ἀπύρετος, ἄφρωνος, ἀκέφαλος, πρό-

χειρος, ἐπουράνιος, ἀβαθής, διεθνής, πολυειδής, ἐπικερδής, ἀκτήμων, γαιοκτήμων, ἰσχυρογνώμων.

§ 346. 2. Ὄνομα **ἐπίθετον** πρόδηλος (πρό - δῆλος), ἄνισος (α στερ. - ἴσος) ἄγνωστος, κατάλευκος, φιλαλήθης, ἀσθενής κ.ἄ. Εἰς αὐτὰ τὸ ἐπίθετον μένει ἀμετάβλητον.

§ 347. 3. **Ρῆμα**. α) ἀντι - γράφω, παρ - ακούω, ὑπ - ακούω, εἰς - ἐρχομαι, δια - τρέχω. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, εἰς τὰ ὅποια, τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, ἡ σύνθετος λέξις μένει πάλιν ρῆμα ἐφ' ὅσον τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις.

β) ἰχνο - γραφῶ, καλλι - γραφῶ, δημοσιο - γραφῶ, κληρο - δοτῶ, πλειοδοτῶ κ.ἄ.

Αἱ σύνθετοι αὐταὶ λέξεις, ποὺ εἶναι ρήματα καὶ τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν δὲν εἶναι πρόθεσις ἀλλὰ ἄλλη λέξις, ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ ἄλλο συγγενὲς σύνθετον ὄνομα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐνεργοῦν πρόσωπον, π.χ. τὸ ἰχνογραφῶ ἀπὸ τὸ ἰχνογράφος, τὸ ὅποιον εἶναι σύνθετον ἀπὸ τὸ ἰχνος - γράφω, τὸ καλλιγραφῶ ἀπὸ τὸ καλλιγράφος, δημοσιογραφῶ ἀπὸ τὸ δημοσιογράφος, κληροδοτῶ ἀπὸ τὸ κληροδότης, πλειοδοτῶ ἀπὸ τὸ πλειοδότης· αἱ τοιαῦται λέξεις λέγονται **παρασύνθετα**.

γ) προικοθήρας (μὲ β' συνθ. θηράω), γεωμέτρης (β' συνθ. μετρῶ), ἰχνογράφος (β' σύνθ. γράφω), ψηφοφόρος, πολυμαθής, ἐπιφανής, δημοφιλής, καταδότης, σεισμόπληκτος, ἀπόφοιτος, νομοταγής.

Αἱ σύνθετοι αὐταὶ λέξεις, ποὺ εἶναι οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα μὲ β' συνθετικὸν ρῆμα, ἔχουν καταλήξεις - **ας** ἢ - **ης**, - **ος**, - **ῆς** ἢ - **τος**, αἱ ὅποια προστίθενται εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα.

§ 348. 4. Ὄκλιτον. Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτος λέξις, μένει ἀμετάβλητος καὶ εἰς τὴν σύνθετον: **συν - ἅμα**, **ἔκ - τότε**, **ὑπερ - ἄνω**.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

§ 1. Τὸ **Συντακτικὸν** εἶναι μέρος τῆς Γραμματικῆς καὶ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τίθενται αἱ λέξεις, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης (συντάσσονται), διὰ νὰ σχηματισθῇ ὁ λόγος.

α') Πρότασις

α') Ἀπλὴ πρότασις. Συστατικὰ μέρη αὐτῆς

§ 2. α) Ὁ ἥλιος λάμπει. Οἱ καρποὶ ὠρίμασαν. Πρόσθε. Ὁ Πέτρος ξύπνησε.

β) Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσόνησος. Ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική. Νὰ εἰσθε ἐπιμελεῖς.

§ 3. Ἐκάστη φράσις εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐκφράζει ἓν διανόημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον καὶ λέγεται **πρότασις**.

Πρότασις δηλ. εἶναι λόγος συντομώτατος, πού ἐκφράζει ἓν διανόημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον.

§ 4. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ ἥλιος λάμπει, γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει ἡ λέξις **λάμπει**. Ἡ λέξις ἥλιος, διὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον** τοῦ ρήματος· μὲ τὸ ὑποκείμενον δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖος ; », ἡ ὁποία γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῇ τὸ ρῆμα. Ἡ λέξις **λάμπει**, ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **κατηγόρημα** (κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου). Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα, λέγεται **ἀπλὴ πρότασις**.

§ 5. Αἱ προτάσεις τῆς α' περιπτώσεως δύνανται νὰ λεχθοῦν καὶ ὡς ἐξῆς : Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπερός. Οἱ καρποὶ εἶναι ὠριμοί. Νὰ εἰσαι

προσεκτικός. Ὁ Πέτρος εἶναι ξυπνητός. Εἰς αὐτάς δηλ. ἀντὶ νὰ ὑπάρχῃ μονολεκτικὸν κατηγορήμα, αὐτὸ ἐκφέρεται περιφραστικῶς μὲ ἓνα τύπον τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς προτάσεις τῆς β' περιπτώσεως, ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής, ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική, εἰς τὰς ὁποίας ἡ λέξις μαθητής ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον Παῦλος, ἡ δὲ λέξις Ἑλληνική εἰς τὸ ὑποκείμενον Κύπρος μὲ τὸ ρῆμα εἶναι.

Ἐκεῖνο, ποῦ ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον διὰ μέσου ἑνὸς τύπου τοῦ ρήματος εἶμαι, λέγεται κατηγορούμενον καὶ δίδεται μὲ αὐτὸ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « τί ; », ἡ ὁποία γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῇ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος εἶμαι λέγεται **συνδετικόν**, διότι συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον.

β') Ὑποκείμενον. Κατηγορούμενον

§ 6. Ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής. Ὁ ἀγρός εἶναι εὐφορός. Νὰ εἴσθε εὐσεβεῖς. Προκόπτει, ὅποιος ἐργάζεται. Τὸ Ὁ εἶναι ἄρθρον. Ὁ φθονερός εἶναι μισητός.

Εἰς τὰς δύο πρώτας προτάσεις τὰ ὑποκείμενα ὁ Γεώργιος καὶ ὁ ἀγρός εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά, εἰς δὲ τὰς ἄλλας τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία, ἐπίθετον καὶ τὸ ἄρθρον ὁ μὲ τὸ τὸ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ **ὑποκείμενον** δηλ. εἶναι κανονικῶς **ὄνομα οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἐπίθετον καὶ ἀντωνυμία καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ οἰαδήποτε λέξις ἢ φράσις μὲ τὸ ἄρθρον τὸ πρὸ αὐτοῦ.

§ 7. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἀγρός εἶναι εὐφορός, ὁ φθονερός εἶναι μισητός παρατηροῦμεν, ὅτι κατηγορούμενον εἶναι τὰ ἐπίθετα εὐφορός, μισητός. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής, τὸ κατηγορούμενον εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ζῶα, αὐτὰ τί εἶναι ; ὁ Πέτρος εἶναι, ὅτι φαντασθῆς, ἡ ἐργασία εἶναι τὸ πᾶν, κατηγορούμενον εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὀλόκληρος πρότασις. **Κατηγορούμενον** δηλ. κανονικῶς εἶναι **ὄνομα ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ ὀλόκληρος πρότασις, ὅταν λαμβάνεται ὡς ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν.

γ' Συνδεδειγμένα ρήματα

§ 8. Ὁ Ὑμητιὸς εἶναι ὄρος. Ἡ ὄρῃ εἶναι τυφλή. Ὁ Δημήτριος ἐγίνε ἱατρός. Ὁ θεῖος ὠνομάσθη πρόεδρος. Ὁ Ξενοφῶν ἐξελέγη στρατηγός. Ὁ Στέφανος διωρίσθη δικαστής. Ὁ Παῦλος ἀνεδείχθη νικητής. Ὁ Γεώργιος ἀνεκρηρύχθη εὐεργέτης. Ὁ Ἰωάννης ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος. Ὁ καιρὸς φαίνεται καλός.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, τῶν ὁποίων συστατικὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδεδειγμένον ῥῆμα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ εἶναι καὶ ἄλλα ρήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ὡς συνδεδειγμένα ρήματα. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ γίνομαι, φαίνομαι, ὀνομάζομαι, καλοῦμαι, ἐκλέγομαι, διορίζομαι, ἀποδεικνύομαι, ἀνακηρύσσομαι, χειροτονοῦμαι καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν ὅμοιαν μὲ αὐτὰ σημασίαν.

Σημείωσις. Ὡς συνδεδειγμένα λαμβάνονται καὶ ἄλλα ρήματα, ἰδίως ὅσα εἶναι κινήσεως σημαντικά, π.χ. ἔρχομαι, πάω, περπατῶ, διαβαίνω, φτάνω, ἀνεβαίνω, γυρίζω κ. ἄ. Ὁ Παῦλος ἔφθασε πρῶτος. Περπατῶ καμαρωτός. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι.

δ') Ἑλλιπὲς πρότασις

§ 9. Πολλάκις παραλείπονται ἓνας ἢ περισσότεροι ὅροι τῆς προτάσεως καὶ τότε ἡ πρότασις λέγεται ἑλλιπὲς.

Αὐτὸ συμβαίνει, 1) ὅταν ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία α' ἢ β' προσώπου, π.χ. σήμερα ἤμουν (ἐνν. ἐγὼ) ἀδιάθετος. Εὐχαριστοῦμεν (ἐνν. ἡμεῖς), ποῦ μᾶς καλέσατε (σεῖς) στὸν γάμον· 2) ὅταν ὁ παραλειπόμενος ὄρος εὐκόλῃ ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, π.χ. ἦλθεν ὁ θεῖος. Πότε; (ἐνν. ἦλθεν). Ἐδῶ, Κώστα (ἐνν. εἴμεθα ἢ ἔλα). 3) ἐπὶ γ' προσώπου α) τὸ ῥῆμα παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ λόγου, π.χ. τὸ ποτάμι ἐπλημύρισε, κατέκλυσε (ἐνν. τὸ ποτάμι) τὰ χωράφια, ἐπέφερε καταστροφάς· β) τὸ ὑποκείμενον παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν, π.χ. σαλπίζει (ἐνν. ὁ σαλπιγκτής), ἢ ὅταν τὰ ρήματα φανερῶνουν φυσικὸν φαινόμενον, π.χ. βρέχει, χιονίζει, φυσᾷ, ἀστράπτει κλπ.

ε') Ἀντικείμενον

§ 10. α) Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς. Ὁ κηπουρὸς φυτεύει δένδρα. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς. Τὰ ἀμπέλια παράγουν σταφύλια.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ρήματα καλλιεργοῦν, φυτεύει, διδάσκει, παράγουν φανερώουν κάποιαν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν κάμνει τὸ ὑποκείμενον καὶ ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο λέγονται **ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα**. Εἰς τὴν πρότασιν π.χ. οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς, τὸ ρῆμα καλλιεργοῦν φανερώει κάποιαν ἐνέργειαν τῶν γεωργῶν, ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὁμοίως εἰς τὰς ἄλλας προτάσεις ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ποὺ δηλώνει ἕκαστον ρῆμα, μεταβαίνει εἰς τὰ δένδρα, τοὺς μαθητάς, τὰ σταφύλια. Ἡ λέξις, ποὺ φανερώει τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ἀντικείμενον** (ἀντίκειται)· μετὰ τὸ ἀντικείμενον δίδεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖον ; », ποὺ γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῇ τὸ ρῆμα.

β) Ἐγὼ δὲν σὲ γνωρίζω. Νὰ ἀποφεύγετε τὴν ἀσέβειαν. Νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου. Νὰ μὴ συναναστρέφεσαι, ὅσους εἶναι κόλακες. Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, αἱ λέξεις σέ, τὴν ἀσέβειαν, τὸν πλησίον σου, ὅσους εἶναι κόλακες συμπληρώνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ρήματος· λέγονται δὲ αὐταὶ **ἀντικείμενα**.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ πᾶσα λέξις καὶ ὁλόκληρος πρότασις νὰ τεθῇ ὡς ἀντικείμενον.

ς') Σύνθετος πρότασις

§ 11. Μία πρότασις δύναται νὰ ἔχῃ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα, ὅποτε λέγεται **σύνθετος πρότασις**. Ἐγὼ καὶ ὁ Δημήτριος εἴμεθα συγγενεῖς. Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιστήμων καὶ ἔμπορος. Ὁ Γεώργιος ἔχει ἀμπέλια καὶ χωράφια.

ζ') Κύριαι καὶ δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 12. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, θὰ ἔλθῃ δὲ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅταν ἀναρρώσῃ. Ἦλθε κανεῖς; Νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; Ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει εἰς τὸν Πέτρον, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα. Δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, διότι ἔχω ἐργασίαν.

Αἱ προτάσεις ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, ἦλθε κανεῖς; ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει, νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, ἐκφράζουν ἐν τέλειον διανόημα

ἐκάστη, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην συμπληρώσεως. Αἱ προτάσεις αἱ ὅποῖαι ἐκφράζουν μόναι ἐν τέλειον καὶ ἀνεξάρτητον διανόημα, λέγονται **κύριαι προτάσεις ἢ ἀνεξάρτητοι**, ἐκφέρονται δὲ αὐταὶ ἢ μόναι τῶν ἢ συνδέονται μεταξύ των μὲ σύνδεσμον συμπλεκτικὸν ἢ διαζευκτικὸν ἢ ἀντιθετικὸν (παρατάσσονται δηλαδὴ ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης ἰσάζια, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην).

§ 13. Αἱ προτάσεις ὅταν ἀναρρώση, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα, ἂν ἔλθῃ κανεῖς, διότι ἔχω ἐργασίαν, ἐκφράζουν καὶ αὐταὶ ἐν διανόημα ἐκάστη, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ σταθοῦν μόναι τῶν εἰς τὸν λόγον, καὶ προσδιορίζουν ἄλλην πρότασιν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐξαρτῶνται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημέναι** προτάσεις.

α') Συμφωνία τῶν ὅρων τῆς προτάσεως

α') Συμφωνία τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 14. α) Ἐγὼ ἐργάζομαι, σὺ παίζεις, ὁ Πέτρος κοιμᾶται. Ἡμεῖς σκάπτομεν τὸν κήπον, σεῖς κλαδεύετε τὰ δένδρα, ἐνῷ οἱ φίλοι σου ἀπουσιάζουν.

β) Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶναι φίλοι. Ἐγὼ καὶ σὺ εἴμεθα ἐξάδελφοι. Ἡμεῖς καὶ οἱ γονεῖς σου σὺνεναντώμεθα τακτικά, ἐνῷ σὺ καὶ οἱ φίλοι σου βλέπεσθε σπανίως. Ἐγὼ καὶ τὸ παιδί μου εἴμεθα ὕγιεις.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλᾶι προτάσεις, τὸ ρῆμα συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα, τὸ ρῆμα τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ ἐπικρατέστερον πρόσωπον. Εἶναι δὲ ἐπικρατέστερον τὸ α' πρόσωπον τοῦ β' καὶ τοῦ γ' καὶ τὸ β' τοῦ γ'.

β') Συμφωνία τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 15. α) Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἐχθροὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι πρωτεύουσα. Τὰ Παναθηναῖα ἦσαν ἐορτὴ τῶν Ἀθηναίων.

β) Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη εἶναι ἀγαπημένοι. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα εἶναι θλιμμένοι. Εἰς τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά τοῦ χωριοῦ. Τὸ σχολεῖον καὶ ὁ περίβολος εἶναι πέτρινα.

γ) Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι τοῦ Πέτρου. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ οἰκόπεδον εἶναι τῆς μητέρας. Ὁ Παῦλος εἶναι δέκα ἐτῶν. Τὸ ἔπιπλον εἶναι ἀξίας.

1. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλᾶι προτάσεις, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν, ἂν δὲ εἶναι οὐσιαστικόν, συμφωνεῖ κατ' ἀνάγκην μὲν κατὰ πτώσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν.

2. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὴν πτῶσιν τῶν ὑποκειμένων καὶ συνήθως κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γένος.

3. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς γ' περιπτώσεως, τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρεται κατὰ γενικὴν πτῶσιν, ἢ ὅποια φανερώνει :

α) **κτῆσιν**· τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ Πέτρου.

β) **ιδιότητα**· ὁ Πέτρος εἶναι δέκα ἐτῶν.

γ) **ἀξίαν**· ἡ βιβλιοθήκη εἶναι μεγάλης ἀξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις μὲ προσδιορισμούς

§ 16. Σόλων ὁ νομοθέτης ἐξελέγη ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ἐξωρίσθη. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας εἶναι ὑψηλόν. Ἡ ἀπόστασις εἶναι δρόμος **τριῶν ἡμερῶν**. Τὸ ὄρος **Πήλιον** εἶναι κατάφροντον.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ λέξις ὁ νομοθέτης προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενον Σόλων, ὁμοίως αἱ λέξεις ὁ δίκαιος, τῆς ἐκκλησίας, τὸ Πήλιον προσδιορίζουν τὰ ὑποκείμενα τῶν προτάσεων Ἀριστείδης, τὸ κωδωνοστάσιον, τὸ ὄρος, ἡ δὲ γενικὴ **τριῶν ἡμερῶν** προσδιορίζει τὸ κατηγορούμενον δρόμος. Οἱ κύριοι δηλ. ὅροι τῆς προτάσεως εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίζωνται ἀπὸ λέξεις, αἱ ὅποια λέγονται **προσδιορισμοὶ** καὶ αἱ ὅποια εἶναι :

1. Ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ λέγονται **ὀνοματικοὶ** προσδιορισμοί. Αὐτοί, ὅταν ἔχουν τὴν ἰδίαν πτώσιν μετὰ τὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, λέγονται **ὁμοίόπτωτοι**, π.χ. ὁ νομοθέτης μετὰ τὸ Σόλων, ὁ δίκαιος μετὰ τὸ Ἀριστείδης, τὸ Πήλιον μετὰ τὸ ὄρος. Ὅταν δὲ οἱ προσδιορισμοὶ δὲν συμφωνοῦν πρὸς τὸ προσδιοριζόμενον κατὰ πτώσιν, λέγονται **ἐτερόπτωτοι**· ἡ οἰκία τοῦ Πέτρου εἶναι ὥραία.

2. Τὰ ἐπιρρήματα λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ** προσδιορισμοί. Χθὲς κατέβηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ λαοὶ βόσκουν τὴν νύκτα (ἔχει ἐπιρρημ. σημασίαν ἡ λέξις νύκτα).

Αἱ ἀνωτέρω προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν κυρίων ὅρων ἔχουν καὶ προσδιορισμοὺς αὐτῶν, καλοῦνται **ἐπηυξημένοι** ἢ **πεπλατυσμένοι**.

α') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοίόπτωτοι

1. Παράθεσις καὶ ἐπεξήγησις

§ 17. α') **Παράθεσις.** Ἡ Αἴγινα, τὸ νησί, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχε ναυτικὸν ἰσχυρόν. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν. Ἡ Ἀγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι. Σεῖς, οἱ γαιατρῶν, εἰσθε λεπτολόγοι σ' ὅλα.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, τὸ οὐσιαστικὸν τὸ νησί προσδιορίζει τὴν λέξιν ἡ Αἴγινα, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτει τὸ γνωστὸν γνώρισμα, ὅτι εἶναι νησί· εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής, ἡ λέξις ὁ ποιητής προσδιορίζει τὴν λέξιν Παλαμᾶς καὶ προσθέτει ἕνα ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς, δηλ. τὴν ιδιότητα τοῦ ποιητοῦ. Ὅμοιως αἱ λέξεις τὰ δυὸ βουνά προσδιορίζουν τὰς λέξεις ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος, ἡ πρωτεύουσα τὴν λέξιν αἱ Ἀθῆναι, τὸ μέγα μοναστήρι, τὴν λέξιν ἡ Ἀγία Σοφία. Ἀπ' αὐτάς τὰς λέξεις ἡ κάθε μία λέγεται προσδιορισμὸς **παραθετικὸς** ἢ **παράθεσις**.

Παράθεσις δηλ. εἶναι τὸ οὐσιαστικόν, ποῦ τίθεται πλησίον ἄλλου οὐσιαστικοῦ ὡς προσδιορισμὸς καὶ προσθέτει εἰς αὐτὸ ἓν γνωστὸν γνώρισμα ἢ ἀπλῶς μίαν ιδιότητα, ποῦ τὸ χαρακτηρίζει. Δύναται δὲ νὰ ἀναλύεται ἡ παράθεσις εἰς πρότασιν, ἡ ὁποία εἰσάγεται μετὰ ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν, π.χ. Καποδίστριας, ὁ Κυβερνήτης (= ὁ ὁποῖος ἦτο Κυβερνήτης). Ὁ Ὀλυμπος, τὸ ψηλὸ βουνὸ (= ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ψηλὸ βουνό).

2. β') **Ἑπεξηγήσεις.** Οἱ κλέφτες τοὺς ἀπάντησαν, οἱ **Κολοκοτρωναῖοι**. Θὰ σὲ θεραπεύσῃ ὁ κοινὸς ἰατρός, ὁ **χρόνος**. Κι ἂν δῇς χιλιάδες τὸν ἐχθρόν, **ἄλογα καὶ πεζούρα**.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις οἱ Κολοκοτρωναῖοι προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν οἱ κλέφτες καὶ ἐπεξηγεῖ, δηλ. κάμνει φανεράν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ὅμοιος ἡ λέξις ὁ χρόνος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἰατρός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔννοια γενικὴ καὶ ἀόριστος.

Ἑπεξηγήσεις δηλ. λέγεται ὁ προσδιορισμὸς ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, πὺ εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐπεξηγήσιν δύναται νὰ τίθεται ἡ λέξις δηλαδή: Οἱ κλέφτες τοὺς ἀπάντησαν, δηλ. οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι ἀρετὴ, νὰ λέγῃς πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐπεξηγήσιν τοῦ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἐτέθη δόκλος προτάσις.

2. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 18. Οἱ Σπαρτιάται ἐμάνθανον **ὀλίγα** γράμματα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον **πολλὰ** πλοῖα. Ὁ **ἐπιμελής** μαθητὴς προάγεται. Τὸ **πυκνὸν** δάσος εἶναι ἀδιάβατον. Οἱ **βαθεῖς** ποταμοί.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ἐπιμελής, πυκνόν, βαθεῖς, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά, μαθητὴς, δάσος, ποταμοί καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὰ κάποιαν ιδιότητα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτά. Ὅμοιος τὰ ἐπίθετα ὀλίγα καὶ πολλὰ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά γράμματα καὶ πλοῖα καὶ φανερώνουν ποσότητα. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ἐπιθετικοὶ** προσδιορισμοί.

Ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς δηλ. λέγεται τὸ ἐπίθετον (ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ κλπ.), τὸ ὁποῖον προσδιορίζει εἰς τὴν ἰδίαν πτῶσιν, ἐν οὐσιαστικὸν καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸ γνωστὴν ιδιότητα κατὰ τρόπον, πὺ νὰ ἀποτελῇ μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτό.

§ 19. Πολλάκις ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὸ ἄρθρον ἐκφέρεται χωρὶς τὸ οὐσιαστικόν, πὺ προσδιορίζει. Π.χ. ὁ γνωστικὸς εἶδε τὸν τρελλόν καὶ φοβήθηκε. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά: οἱ θνητοὶ (ἄνθρωποι) οἱ πλούσιοι, οἱ πτωχοί, ἡ οἰκουμένη (γῆ) ἡ δεξιὰ, ἡ ἀριστερά (χερ),

οἱ παρόντες, οἱ ἀπόντες, ὁ τυχών, ὁ ἐνεστώς, ὁ παρακαθήμενος, ἡ μουσική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική (ἐνν. τέχνη), τὰ ξένα, τὸ ἱππικόν, τὸ ναυτικόν, τὸ πεζικόν (ἐνν. στράτευμα), τὸ παρόν, τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον (ὁ παρών, παρελθών, μέλλων χρόνος) κλπ.

§ 20. Πολλῶν ἐπιθέτων τὸ οὐδέτερον μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικόν: τὸ κακόν (= ἡ κακία), τὸ δίκαιον, (= ἡ δικαιοσύνη), τὸ καλόν, τὸ συμβάν, τὸ καθήκον, τὸ συμφέρον, τὸ γεγονός, τὸ περιεχόμενον.

3. Κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 21. Νὰ περιπατῇτε μὲ τὸ κεφάλι ὄρθιον. Νὰ ἔχετε τὸ στῆθος προτεταμένον. Κάθεται μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο καὶ τὰ χέρια σταυρωμένα.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἐπίθετον ὄρθιον ἀποδίδεται εἰς τὸ οὐσιαστικόν κεφάλι. Εἶναι δηλ. κατηγορούμενον εἰς τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τὸ συνδετικόν ρῆμα. Ὁμοίως ἡ μετοχὴ προτεταμένον εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ στῆθος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ μετοχαὶ σκυμμένο καὶ σταυρωμένα, εἶναι κατηγορούμενα εἰς τὰ οὐσιαστικά, ποὺ προσδιορίζουν, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ συνδετικόν ρῆμα. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοὶ λέγονται **κατηγορηματικοὶ** προσδιορισμοί.

Κατηγορηματικὸς δηλ. προσδιορισμὸς λέγεται ὁ προσδιορισμὸς, ποὺ ἐκφέρεται μὲ ἐπίθετον (ἢ μὲ μετοχὴν ἐπιθετικὴν) καὶ ἀποδίδει εἰς τὸ οὐσιαστικόν διὰ πρώτην φορὰν μίαν ιδιότητα (ἐνῶ ὁ ἐπιθετικὸς ἀποδίδει μίαν ιδιότητα γνωστήν).

β') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐτερόπτωτοι

§ 22. 1. Αἱ ἡμέραι τοῦ θέρους εἶναι θερμαί. Τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως κατεστράφη ἀπὸ τοὺς σεισμούς.

2. Τὸ βιβλίον τοῦ Πέτρου. Τὰ δένδρα τοῦ δάσους.

3. Ἀγέλη λύκων. Πλήθος ἀνθρώπων.

4. Ταξίδιον τριῶν ἡμερῶν ἔκαμε ὁ Πέτρος.

5. Βιβλίον εἴκοσι δραχμῶν. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιστήμων περιωπῆς.

6. Ὁ στρατιώτης εἶναι ἔνοχος λιποταξίας.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ γενικαὶ εἶναι προσδιορισμοὶ ἑτερόπρωτοι εἰς τὰ οὐσιαστικά καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν σχέσιν, ποῦ ἔχει ἡ γενικὴ πρὸς τὰ οὐσιαστικά, λέγονται : 1) **διαιρετική**, 2) **κτητική**, 3) **ιδιότητος** 4) **τοῦ περιεχομένου**, 5) **τῆς ἀξίας**, 6) **τῆς αἰτίας**.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνῃ σκόπιμον, ἀναλύει τὴν σημασίαν ἐκάστης γενικῆς χρησιμοποιῶν καὶ ἄλλα παραδείγματα.

Σύνταξις τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθέτων

§ 23. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι **ὕψηλότερος** τῆς Ὅσσης, (ἢ ἀπὸ τὴν Ὅσσαν). Ὁ Δημήτριος εἶναι **φρονιμώτερος** τοῦ Γεωργίου. Ἡ πατρις εἶναι **πολυτιμότερον** τῶν γονέων (ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς) **Εἶναι εὐκολώτερον** νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ (ἢ) αὔριον. Ὁ Σωκράτης ἦτο **σοφώτατος καὶ δικαιοτάτος** ὅλων τῶν Ἀθηναίων (ἢ : ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀθηναίους). **Εἶναι προτιμότερον** νὰ συνάψωμεν ναυμαχίαν εἰς Σαλαμίνα παρὰ (ἢ) νὰ πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὁ Πέτρος εἶναι **ὁ ἐπιμελέστατος** ὅλων τῶν μαθητῶν (ἢ : ἀπ' ὅλους τοὺς μαθητάς).

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν ἐπίθετα συγκριτικοῦ καὶ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

§ 24. α) Τὸ **συγκριτικόν**. Εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Ὀλυμπος εἶναι **ὕψηλότερος** τῆς Ὅσσης, γίνεται σύγκρισις τοῦ Ὀλύμπου πρὸς τὴν Ὅσσαν· ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Δημήτριος εἶναι **φρονιμώτερος** τοῦ Γεωργίου γίνεται σύγκρισις τοῦ Δημητρίου μὲ τὸν Γεώργιον. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συγκρίνεται πρὸς ἄλλο ὁμοειδές, λέγεται **πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως**· ἐκεῖνο δέ, πρὸς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ σύγκρισις, λέγεται **δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως**.

§ 25. Ὁ **πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως** ἐκφέρεται μὲ πολλοὺς τρόπους· μπορεῖ δηλ. νὰ εἶναι ὄχι μόνον τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως, ἀλλὰ καὶ οἷοσδήποτε ἄλλος ὅρος κύριος ἢ δευτερεύων. Εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι **εὐκολώτερον** νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ αὔριον, γίνεται σύγκρισις τοῦ σήμερον πρὸς τὸ αὔριον. Ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι **προτιμότερον** νὰ ναυμαχήσωμεν εἰς τὴν Σαλαμίνα παρὰ νὰ πλεύ-

σωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν, γίνεται σύγκρισις τῆς ναυμαχίας εἰς τὴν Σαλαμίνα πρὸς τὸν ἀπόπλουν διὰ τὸν Ἰσθμόν.

§ 26. 'Ο β' ὅρος τῆς συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικόν, ἐκφέρεται μὲ γενικὴν πτῶσιν ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν ἢ μὲ τὸ ἡ - παρὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρὸς τὸν α' ὅρον. 'Ο 'Α-χελῶος ποταμὸς εἶναι ὀρμητικώτερος τοῦ Πηνειοῦ (= ἀπὸ τὸν Πηνειὸν - παρὰ ὁ Πηνειὸς - ἢ ὁ Πηνειός).

§ 27. β) Τὸ ὑπερθετικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα «ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ σοφώτατος τῶν Ἀθηναίων» γίνεται σύγκρισις τοῦ Σωκράτους μὲ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα «ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὅλων τῶν μαθητῶν» γίνεται σύγκρισις τοῦ Πέτρου μὲ ὅλους τοὺς μαθητάς, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Τὸ ἐπίθετον δηλ. τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τίθεται, ὅταν συγκρίνεται κάτι πρὸς ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται χωριστά τὸ καθέν.

§ 28. Μετὰ τὸ ὑπερθετικὸν ἀκολουθεῖ γενικὴ πτῶσις, ἡ ὁποία εἶναι κυρίως γενικὴ διαιρετικὴ· εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ἡ γενικὴ τῶν Ἀθηναίων εἶναι διαιρετικὴ, διότι αὕτη φανερώνει τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἓνας ἦτο ὁ Σωκράτης. Ἀντὶ δὲ τῆς γενικῆς μπορεῖ νὰ τεθῇ ἡ πρόθεσις ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων

α') Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα

§ 29. Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα φανερώνουν κάποιαν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου (βλ. Συντ. 10). Ἀπ' αὐτά,

1) "Ὅσα φανερώνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου μεταβαίνει εἰς ἓν ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, λέγονται **μεταβατικά**: κόπτω τὸ δένδρον· σκάπτω τὸν κήπον.

2) "Ὅσα φανερώνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου δὲν μεταβαίνει κάπου, λέγονται **ἀμετάβατα**: τρέχω, παίζω, βαδίζω, γελῶ.

§ 30. Τὰ μεταβατικά ρήματα κανονικῶς ἔχουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας των τὸ ἀντικείμενον, δηλ. προσδιορισμόν, ὁ ὁποῖος φανερῶνει τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος.

Τὸ ἀντικείμενον τῶν μεταβατικῶν ρημάτων συνήθως ἐκφέρεται εἰς πτώσιν αἰτιατικήν : ὁ πολὺς ἥλιος βλάπτει τὰ φυτά.

§ 31. Τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Δύνανται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου (καὶ πᾶσα λέξις) καὶ ὁλόκληρος πρότασις νὰ τεθῇ ὡς ἀντικείμενον : Ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ. Ἡ πατρίς τιμᾷ τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς ἄμυναν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ζωγράφος ζωγραφίζει ὅ,τι ὥραϊον ἔχει δημιουργήσει ἡ φύσις.

§ 32. α) Ὁ Πέτρος μετέχει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ υἱὸς διαφέρει τοῦ πατρὸς. Ὁ Παῦλος ὑπερέχει ὅλων. Ὁ Δημήτριος ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας.

β) Ὁ Παῦλος ὁμοιάζει τοῦ πατρὸς του. Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιάκουρας.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικήν.

δ) Χάρισαν τοῦ Πέτρου ἐν βιβλίον. Ὁ θεὸς μου ἔδωκε δῶρο.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλὰ ρήματα ἔχουν τὸ ἀντικείμενον εἰς γενικήν πτῶσιν ἢ εἰς γενικήν, πού ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν δοτικήν τῆς ἀρχαίας (λέγω τῷ Γεωργίῳ) ἢ μὲ δύο πτώσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνῃ σκόπιμον νὰ διδάξῃ αὐτά, ὀφείλει νὰ προσφέρῃ καὶ ἄλλα παραδείγματα.

β') Μέσα ρήματα

§ 33. Ὁ καλὸς μαθητής, μόλις τὸ πρῶν ἐγερθῇ ἀπὸ τὸν ὕπνον, **πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται, καθαρίζεται** καὶ ἔτσι καθαρὸς πηγαίνει στὸ σχολεῖον.

Τὰ ρήματα, ἐγείρομαι, πλύνομαι, κτενίζομαι, καθαρίζομαι, ἐνδύομαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεΐαν εἰς τὸ ἴδιον ὑποκείμενον. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα**. Εἰς αὐτὰ δηλ. τὸ ὑποκείμενον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος καὶ δι' αὐτὸ δύνανται νὰ ἀναλύωνται εἰς τὸ

ἐνεργητικὸν ῥῆμα καὶ τὴν ἀντίστοιχον αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν : λούομαι = λούω τὸν ἑαυτόν μου, ὁ μαθητὴς κτενίζειται = κτενίζει τὸν ἑαυτόν του. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα αὐτοπαθῆ**.

γ') Παθητικὰ ῥήματα

§ 34. Τὰ παιδιὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεβλέποντο ἀπὸ τοῦς ἐπόπτας. Καθημερινῶς δὲ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τῶν γυμνασιῶν. Ὅσοι δὲν ὑπῆκουον εἰς τοὺς νόμους, ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐπεβλέποντο, ἐγυμνάζοντο, ἐτιμωροῦντο, φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον καὶ λέγονται **παθητικά**.

Παθητικά δηλ. ῥήματα λέγονται, ὅσα σημαίνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον. Τὰ παθητικὰ ῥήματα κανονικῶς σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικά, ποὺ συντάσσονται μὲ αἰτιατικὴν : διδάσκω - διδάσκομαι, σκάπτω - σκάπτομαι, κόπτω - κόπτομαι κ.ἄ.

§ 35. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον προέρχεται τὸ πάθημα τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ποιητικὸν αἶτιον**, π.χ. ὁ ἀγρὸς καλλιεργεῖται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ. Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Τὰ χρήματα ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ πατρός μου. Ἐστάλη ἀπὸ τὸν δῆμον ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συνέδριον. Ὁ Παῦλος ἐκτιμᾶται ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του.

Τὸ ποιητικὸν αἶτιον ἐκφέρεται συνήθως μὲ τὰς προθέσεις ὑπό, παρὰ καὶ γενικὴν ἢ μὲ τὴν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν.

§ 36. Ὄταν ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις μετατρέπεται εἰς παθητικὴν, ὅταν δηλ. τὸ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ῥῆμα, ποὺ ἔχει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν, μετατρέπεται εἰς παθητικόν, τότε τὸ μὲν ἀντικείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ῥήματος γίνεται ὑποκείμενον τοῦ παθητικοῦ, τὸ δὲ ὑποκείμενον γίνεται ποιητικὸν αἶτιον τοῦ παθητικοῦ: Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας. Οἱ Πέρσαι ἐνικίθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ μαθηταὶ καλλιεργοῦν τὸν κήπον. Ὁ κῆπος καλλιεργεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων

§ 37. Ὁ θεὸς μου ἔφθασε **μέ τὸν σιδηρόδρομον τὴν νύκτα** καὶ μᾶς ἐπεσκέφθη **εἰς τὴν οἰκίαν**, διὰ τὰ ἴδη **πῶς** εἴμεθα. Συνεζήτησεν **ὀλίγον** μετὰ τὸν πατέρα καί, ἀφ' οὗ ἐκανόνισε **πόσον** καιρὸν θὰ ἀπουσιάσῃ, ἔφυγε **πρῶλ - πρῶλ** μετὰ τὸν σιδηρόδρομον διὰ τὴν πρωτεύουσαν, ἣ ὅποια ἀπέχει **70 χιλιόμετρα**. **Εὐτυχῶς** ἐπρόφθασε τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἣ ὅποια εἶχε μικρὰν καθυστέρησιν **ἐνεκα ἀτυχήματός** τινος, τὸ ὅποιον συνέβη **ἐξ ἀπροσεξίας** τοῦ ὁδηγοῦ.

§ 38. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὸ ρῆμα ἔφθασε προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸν μετὰ τὸν σιδηρόδρομον, ὁ ὁποῖος φανερώνει τὸ **μέσον**, μετὰ τὸ ὅποιον ἔφθασε ὁ θεὸς· ὁμοίως ἡ αἰτιατικὴ **τὴν νύκτα** προσδιορίζει τὸ ἔφθασε καὶ φανερώνει **χρόνον**· ἡ αἰτιατικὴ **χιλιόμετρα** προσδιορίζει τὸ ρῆμα ἀπέχει καὶ φανερώνει **ἐκτασιν** τοπικὴν. Ὅμοιως προσδιορισμοὶ ρημάτων εἶναι καὶ τὰ ἐπιρρήματα **πῶς, πόσον, καιρὸν, εὐτυχῶς, πρῶλ - πρῶλ**, καὶ φανερώνουν τρόπον καὶ χρόνον, καθὼς καὶ οἱ προσδιορισμοὶ μετὰ μίαν πρόθεσιν ἐμπρὸς ἀπὸ πτώσιν, **εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἀπροσεξίας** (ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί), ποὺ φανερώνουν κίνησιν εἰς τόπον, αἰτίαν κλπ. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοι λέγονται **ἐπιρρηματικοί**.

§ 39. Ἐπιρρηματικοὶ δηλ. προσδιορισμοὶ λέγονται οἱ ἰδιαιτέροι προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος ἢ καὶ ἄλλων ὄρων τῆς προτάσεως, οἱ ὅποιοι φανερώνουν **τόπον, χρόνον, ὄργανον, τρόπον, ποσόν, αἰτίαν** κλπ. Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐκφέρονται ἢ μετὰ ἐπιρρήματα, μετὰ ἐμπροσθέντος πτώσεως ὀνομάτων ἢ μετὰ ἀπλὴν αἰτιατικὴν.

Ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ

§ 40. Ὁ Πέτρος μένει **εἰς** τὸ δωμάτιόν του. Ἐταξίδευσεν **εἰς** τὰς Ἀθήνας. Περιεπλανᾷτο **ἀνὰ** τὰ ὄρη. Πήγαινε σὺν **ἀντὶ** τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἐπώλησε τὸ κτήμα **ἀντὶ** δέκα χιλιάδων δραχμῶν. Ἦλθεν **ἐκ** Λαρίσης. Ἐφθασεν **ἐξ** Ἀθηνῶν. **Πρὸ** τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἀυλὴ. **Πρὸ** Χριστοῦ. Ἐφυγε **διὰ** τὴν πατρίδα του. Ἐπαύθη **δι'** ἀνικανότητα.

Ἔταξίδευσσε δι' αεροπλάνου. Πόλεμοι κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὴν νύκτα. Παρατάχθησαν κατὰ τάξεις. Ἡ Ἑλλάς ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπέστρεψε. Συνεργάζομαι μετὰ τοῦ Πέτρου. Ἐφόρει περὶ τὸν βραχίονα ταινίαν. Ἐσκέφθην περὶ τοῦ ζητήματος. Τὸ βουνὸν ἔχει ὕψος 800 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὑπὸ τὴν γῆν, ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἐρχομαι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐχημάτισεν ὑπουργὸς ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐπὶ τῆς τραπέζης εἶναι τὸ βιβλίον. Ἐπὶ δημάρχου Α ἐκτίσθη τὸ σχολεῖον. Ἡ οἰκία εὐρίσκεται παρὰ τὴν πλατεῖαν. Ἐγράψα πρὸς τὸν Πέτρον. Πρὸς βορρᾶν, πρὸς ἀνατολὰς. Ὑφασμα πρὸς εἴκοσι δραχμὰς τὸν πῆχυν. Πρὸς Θεοῦ. Ἄνευ πλοηγοῦ τὰ πλοῖα δὲν εἰσπλέουν εἰς τοὺς λιμένας. Θὰ σὲ περιμένω μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Χωρὶς χρήματα δὲν μπορεῖς νὰ ἀγοράσῃς τίποτε. Πλὴν τῆς ζημίας, θὰ δοκιμάσω καὶ στενοχωρίαν.

§ 41. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί, οἱ ὅποιοι φανερώνουν διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων δύναται νὰ διδάξῃ τούτους, ἂν κρίνῃ σκόπιμον, καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ νὰ εὑρουν, ποία ἡ σχέσις αὐτῶν μετὰ τοῦ προσδιοριζόμενου ῥήματος ἢ ἄλλου ὅρου τῆς προτάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 42. Αἱ δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημέναι προτάσεις, ὡς εἶδομεν, χρησιμεύουν εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ προσδιορίσουν ἄλλην πρότασιν, καὶ ἐξαρτῶνται τρόπον τινὰ ἀπὸ αὐτήν. Συνδέονται μετὰ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, μετὰ διαφόρους συνδέσμους ἢ μετὰ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας κλπ. Μετὰ τὴν σύνδεσιν αὐτὴν τῶν προτάσεων φανερώνεται, ποία σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ νοήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τοῦ νοήματος τῆς δευτερευούσης.

α') Εἰδικαὶ προτάσεις

§ 43. Ὁ δήμαρχος ἀνεκοίνωσεν, **ὅτι** θὰ κατασκευάσῃ ὑδραγωγεῖον διὰ τὴν ὕδρευσιν τῶν κατοίκων. Ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζεται, **ὅτι**

εἶναι ἀθῶος. Ὁ θεῖος μᾶς λέγει, **ὅτι** ἔχει ταξιδεύσει εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἡ μητέρα μᾶς ὑπεσχέθη, **ὅτι** θὰ παρασκευάσῃ γλύκισμα διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ Πέτρος ἔλεγεν, **ὅτι** θὰ ἦορχετο εἰς τὴν ἐκδρομὴν, ἀλλὰ μᾶς εἰδοποίησεν, **ὅτι** ἡμποδίσθη ἀπὸ κάποιαν ἀπασχόλησιν.

Εἰς ἕκαστον ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν δύο προτάσεις, μία κυρία καὶ ἡ ἄλλη δευτερεύουσα, ἡ ὁποία εἰσάγεται μὲ τὸν σύνδεσμον **ὅτι** καὶ χρησιμεύει πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ εἶναι ἀντικείμενον αὐτῆς. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ τὸ **ὅτι** καὶ εἶναι συμπλήρωμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτῶνται, λέγονται **εἰδικαὶ προτάσεις**. Αἱ εἰδικαὶ προτάσεις ἐκφέρονται μὲ τὸ **ὅτι** καὶ ὀριστικὴν ὅλων τῶν χρόνων.

Ρήματα, τὰ ὁποῖα συντάσσονται μὲ εἰδικὴν πρότασιν, εἶναι τὰ λέγω, νομίζω, ὑπόσχομαι, ὁμολογῶ, καὶ ὅσα ἔχουν σημασίαν ὁμοίαν μὲ αὐτά.

β') Αἰτιολογικαὶ προτάσεις

§ 44. Ἐπειδὴ εἶμαι ἀσθενής, δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἐκδρομὴν. Ἐπειδὴ ἔβρεχε ἐπὶ δύο ἡμέρας, διεκόπη ἡ συγκοινωνία τοῦ χωριοῦ μὲ τὴν πόλιν. Τὸ ταξίδι αὐτὸ εἶναι κουραστικόν, **διότι** οἱ ὁρόμοι εἶναι ἀκατάστατοι. Αὔριον θὰ μείνω ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, **διότι** εἶμαι κακοδιάθετος.

§ 45. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερεύουσας, αἱ ὁποῖαι φανερῶνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν γίνεται ἐκεῖνο, ποῦ φανερῶναι ἡ κυρία πρότασις. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, ποῦ φανερῶνουν, διατὶ γίνεται ἐκεῖνο, ποῦ φανερῶναι ἡ κυρία πρότασις, λέγονται **αἰτιολογικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους, **ἐπειδὴ, διότι, γιατί**. Κανονικῶς τίθεται ὁ ἐπειδὴ, ὅταν προηγῇται ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις καὶ ἀκολουθῇ ἡ κυρία. Οἱ σύνδεσμοι **διότι** καὶ **γιατί** τίθενται συνήθως, ὅταν προηγῇται ἡ κυρία καὶ ἀκολουθῇ ἡ αἰτιολογική.

γ') Τελικαὶ προτάσεις

§ 46. Τὸ Συμβούλιον συνήλθεν εἰς συνεδρίαν, **ἵνα** ἐνεργήσῃ τὰς μεταβολὰς τῶν εκπαιδευτικῶν. Ὁ Ὑπουργὸς ἐκάλεσεν εἰς σύσκεψιν

τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὁργανώσεων, **ἵνα** συσκεφθοῦν διὰ τὰ ζητήματα τῶν. Ὁ Γεώργιος ἐπῆγεν εἰς Γαλλίαν, **ὅπως** τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του. Ὁ Νομάρχης ἐπεσκέφθη τὸ χωριό μας, **διὰ** **νὰ** εὕρῃ κατάλληλον χώρον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου.

§ 47. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν σκοπὸν (τέλος), διὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις λέγονται **τελικαί**. Αἱ τελικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους **ἵνα**, **ὅπως**, **διὰ** **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν.

Σημείωσις. Εἰς τὰς φράσεις ὅπως « Τὸ Ὑπουργεῖον διέταξε **νὰ** λήξουν τὰ μαθήματα ἐνωρίτερον », « Θὰ ἤθελα πολὺ **νὰ** συναντηθῶ μὲ τὸν θεῖόν μου », « Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται **νὰ** κάμνουν κάθε ἐργασίαν » συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος « διέταξε » (δηλ. ἀντικείμενον) εἶναι τὸ « **νὰ** λήξουν » τοῦ « θὰ ἤθελα » τὸ « **νὰ** συναντηθῶ », τοῦ « δὲν δύνανται » τὸ « **νὰ** κάμνουν », δηλ. πρότασις, πού εἰσάγεται μὲ τὸ **νὰ**, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ ἀνάλυσιν ἀπαρεμφάτου τῆς ἀρχ. γλώσσης. Ρήματα, πού συντάσσονται μὲ τὸ **νὰ** καὶ ρήμα, εἶναι τὸ θέλω, δύναμαι καὶ ὅσα ἔχουν ὅμοιαν σημασίαν.

δ') Ὑποθετικαὶ προτάσεις

§ 48. **Ἄν** ἰδῇς τὸ θεῖόν σου, τοῦ λέγεις, **ὅτι** τὸν θέλω. **Ἄν** ἔχῃς ἄλλην γνώμην, τὴν ἀνακοινῶνεις εἰς τὸ Συμβούλιον. **Ἄν** δὲν τὸν διέτασσον, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε. **Ἄν** εἴχαμε ποτιστικὸν νερό, δὲν θὰ ἀφήναμεν ἄσπαρτην ἔκτασιν. **Ἐὰν** τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω εἰς τὸν κινηματογράφον. **Ἐὰν** πωλήσω τὰ προϊόντα τῆς ἐφετείνης χρονιάς, θὰ ἀγοράσω μηχανήματα. **Ἄν** εἶχα χρήματα πολλὰ, θὰ σπούδαζα δύο μαθητὰς ἀπὸ τὸ χωριό. **Ἄν** παρουσιάζετο ἀνάγκη **νὰ** ἀδικήσω ἢ **νὰ** ἀδικηθῶ, θὰ προτιμοῦσα **νὰ** ἀδικηθῶ.

§ 49. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὑπὸ ποῖον ὅρον, δηλ. μὲ ποῖαν προϋπόθεσιν μπορεῖ **νὰ** γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ὑποθετικαί** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικοὺς συνδέσμους **ἄν**, **ἐὰν** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ ὀριστικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται καὶ ἀπλῶς

ὑπόθεσις, ἡ δὲ κυρία λέγεται **ἀπόδοσις** τῆς ὑποθέσεως. Αἱ δύο μαζί ἀποτελοῦν τὸν **ὑποθετικὸν λόγον**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αἱ ὑποθετικαὶ προτάσεις εἰσάγονται καὶ μετὰ τὸ **σάν** καὶ **ἅμα** : *Σάν θέλῃς, ἔρχεσαι. Ἄμα ψάξῃς, θὰ τὸ βρῇς.*

ε') Παραχωρητικαὶ προτάσεις

§ 58. *Ἄν καὶ εἶμαι κακοδιάθετος, ἐν τούτοις δὲν θὰ λείψω ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν. Μολονότι τοῦ συνέστησα νὰ εἶναι προσεκτικός, αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀφαιρῇται. **Κι ἂν ἀκόμη** με ὑποβάλουν εἰς βασιανιστήρια, ἐγὼ θὰ ἀρνοῦμαι. **Οὔτε κι ἂν** με κρέμαγαν, θὰ μαρτυροῦσα τίποτε. **Κι ἂν ἤρχετο**, δὲν θὰ τὸν ἐδεχόμην.*

§ 51. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν παραχώρησιν ὡς πρὸς ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **παραχωρητικαὶ** καὶ εἶναι κυρίως ὑποθετικαὶ προτάσεις. Αἱ παραχωρητικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μετὰ τὸ **ἂν καί**, **μολονότι**, **κι ἂν**, **κι ἂν ἀκόμα** καί, ὅταν ὑπάρχῃ ἄρνησις, μετὰ τὸ **οὔτε κι ἂν** καὶ μετὰ τὰς ἐγκλίσεις τῶν ὑποθετικῶν προτάσεων.

στ') Χρόνικαὶ προτάσεις

§ 52. *Ὅτε ἤμουν μαθητής, εἶχα ἐπίδοσιν εἰς τὰ ἀγωνίσματα. Ἄφ' οὗ ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία, ὁ κόσμος συνεκεντρώθη εἰς τὸ χοροστάσιον, διὰ νὰ πανηγυρίσῃ. Ἄφ' οὗ ἐγνώρισα τὸν Πέτρον, δὲν ἔπαυσα νὰ τὸν συναναστρέφωμαι. Ὅταν τελειώσω τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, θὰ ἀνοίξω ἰδικὸν μου κατάστημα. Ὅσάκις συναντοῦσα τὸν διδάσκαλόν μου, ἐδοκίμαζον συγκίνησιν, ἕως οὗ αὐτὸς με ἐνεθάρρυνε νὰ τὸν θεωρῶ σάν πατέρα μου. Μέχρις οὗ συνέλθω ἀπὸ τὸ πένσιμο, πέρασαν δύο ὥρες. Εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθην, ὅτι ἐκηρύχθη ἐπιστράτευσις, ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ ἀπὸ τοὺς πρώτους. Εὐθὺς ὡς τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω νὰ σὲ συναντήσω. Μόλις ἔμαθον τὸ ἀτύχημα, ἔτρεξα νὰ προσφέρω κάθε βοήθειαν.*

§ 53. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται ἢ ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ κάτι. Αἱ δευτερεύουσαι

αὐταὶ προτάσεις λέγονται **χρονικαί**. Ἐκφέρονται δὲ μὲ τοὺς χρονικοὺς συνδέσμους, **ὅτε, ὁπότε, ἄφ' ὅτου, ἕως ὅτου, μέχρις ὅτου, μόλις, ὅταν, ὁπότεν, εὐθύς** ὡς καὶ μὲ ὀριστικὴν (ἢ ὑποτακτικὴν, ἂν φανερώουν, ὅτι περιμένομεν κάτι).

ζ') Συμπερασματικαὶ προτάσεις

§ 54. Τὴν νύκτα ἔπεσε πολὺ χιόνι, **ὥστε εἶχαν ἀποκλεισθῇ οἱ κάτοικοι. Ὁ ποταμὸς εἶναι βαθύς, ὥστε νὰ εἶναι πλωτός μὲ καράβια. Ὁ στρατὸς δὲν συνήντησε κανένα χωριὸν κατὰ τὴν πορείαν, ὥστε ἤναγκάσθῃ νὰ καταλυθῇ εἰς τὸ ἔπαιθρον.**

§ 55. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ δηλουμένου ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀποτελεσματικαὶ ἢ συμπερασματικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **ὥστε** καὶ ὀριστικὴν ἢ μὲ τὸ **ὥστε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

η') Ἑνδοιαστικαὶ προτάσεις

§ 56. Φοβοῦμαι, **μήπως κουρασθῶ** εἰς τὴν ἐκδρομήν. Ὑπάρχει κίνδυνος, **μήπως γίνῃ** συζήτησις δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Κοίτα, **νὰ μὴ παρασυρθῇς**. Πρόσεχε, **μήπως** δὲν σοῦ **στείλουν** καλὸ κρέας. Φοβάται, **μὴ δὲν ἐπιστρέψῃς**. Πρόσεχε, **μὴ σὲ δαγκάσῃ** ὁ σκύλος.

§ 57. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ἐκφράζουν φόβον (ἐνδοιασμὸν) διὰ κάτι κακόν, ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, ἢ γιὰ κάτι ἀνεπιθύμητον. Αὐταὶ λέγονται **ἐνδοιαστικαὶ** προτάσεις καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **μήπως, μὴ, μὴν, νὰ μὴ**, καὶ ὑποτακτικὴν.

θ') Ἀναφορικαὶ προτάσεις

§ 58. Ἐπέτυχεν ἡ ἐγχείρησις, **τὴν ὁποῖαν ὑπέστη** ὁ πατέρας μας. Προκόπουν, **δσοὶ ἀγαποῦν** τὴν ἐργασίαν. **Ἀπ' δσας** ἐκθέσεις διώρθωσεν ὁ Διευθυντής μας, ἡ καλύτερη ἦτο τοῦ Πέτρου. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἀθῶος, **δι' δσα** τὸν κατηγοροῦν. **Ὅποιον** γνωστὸν ἢ συγγενὴ συναντᾷς, πρέπει νὰ τὸν χαιρετᾷς σὺ πρῶτος. Θὰ σὲ συναντήσω εἰς τὸ κέντρον, **δπου** ἐκαθίσταμεν χθές. **Ἀπὸ δπου** καὶ ἂν

περάσης, θὰ σὲ ἰδῶ. **Ὅ,τι κι ἂν** κάμης δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ κρυφό. **Ἐκεῖ, πὺν θὰ πᾶς**, θὰ συναντήσης πολλοὺς γνωστούς.

§ 59. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα, ἀποδίδονται καὶ ἀναφέρονται εἰς κάποιον ὕρον τῆς κυρίας προτάσεως ἢ εἰς ἄλλον, πὺν ἐννοεῖται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀναφορικάι**.

ι') Ἑρωτηματικά προτάσεις

§ 60. Δὲν ξεύρω, **ἂν θὰ εὐκαιρήσω** αὐρίον. Σὲ παρακαλῶ, νὰ ἐρωτήσης τὸν θεῖόν σου, **ποῖον** φαγητὸν τοῦ ἀρέσει. Σᾶς ἔγραψε ὁ πατέρας σας, **πότε θὰ ἐπιστρέψῃ** ἀπὸ τὸ ταξίδι; Ἀπορῶ, **πῶς μπορεῖς** νὰ κάθῃς ἀργός. Ἐδιάβασες εἰς τὴν ἐφημερίδα, **ποῖαν ὥραν** θὰ ψαλῇ ἡ δοξολογία;

§ 61. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἀντικείμενον τῶν ρημάτων: « δὲν ξεύρω », « νὰ ἐρωτήσης », « σᾶς ἔγραψε », « ἀπορῶ », « ἐδιάβασες », εἶναι ὁλόκληροι προτάσεις, πὺν εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικάι** δευτερεύουσαι καὶ τίθενται ὡς ἀντικείμενα διαφόρων ρημάτων· εἰσάγονται δὲ μὲ τὸ **ἂν** ἢ μὲ ἀντωνυμίας ἐρωτηματικὰς ἢ μὲ ἐπιρρήματα ἐρωτηματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἡ μετοχή

§ 62. Α'. **Οἱ ἀπουσιάζοντες** μαθηταὶ ὀφείλουσαν νὰ δικαιολογοῦν **τὰς γενομένας** ἀπουσίας των καὶ νὰ προσέρχωνται μετὰ τῶν κηδεμόνων εἰς τὸ σχολεῖον. **Οἱ δὲ συγκεντρώσαντες** ἀπουσίας περισσοτέρας τῶν 100, πρέπει νὰ προσαγάγουν καὶ πιστοποιητικὸν **τοῦ ἐπισκεπτομένου** αὐτοὺς ἱατροῦ.

Β'. Οἱ Πέρσαι **ἀποβιβασθέντες** εἰς Μαραθῶνα ἀντιμετώπισαν τοὺς δεκακισχιλίους Ἀθηναίους ὀπλίτας, οἵτινες **πληροφορημένοι** περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' **ἐκκινήσαντες** ἀμέσως ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔφθασαν ἐγκαίρως εἰς Μαραθῶνα. Μετ' αὐτῶν ἤνῳ-

θησαν καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς **θέλοντες** νὰ συμπολεμήσουν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν οἱ Ἕλληνες **καίπερ ὄντες** πολὺ ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν, καὶ **κινδυνεύοντες** νὰ ὑπερφαλαγγισθοῦν, ὅμως δὲν ἐπτοίγησαν· **ψάλλοντες** τὸ πολεμικὸν ἄσμα (τὸν παιᾶνα) καὶ **παροτρύνοντες** ὁ εἰς τὸν ἄλλον διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ **καταδιώκοντες** αὐτοὺς κατὰ πόδας τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης ἐνεθάρρουν ἀλλήλους **κραυγάζοντες** : « Μὴ δειλιῶμεν ! Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν κρίνεται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος· **νίκησαντες** θὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι· **ἡττηθέντες** δὲ θὰ γίνωμεν δοῦλοι».

Γ'. Οἱ μῦριοι Ἕλληνες τοῦ Κύρου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἔνοιωθαν τοὺς ἑαυτοὺς των **ἐγκαταλελειμμένους** καὶ **ἀποκλεισμένους** εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκουράσθησαν **βαδίζοντες** διὰ μέσον δυσβάτων ὁρέων· ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν **ἐλπίζοντες**, ὅτι οἱ κόποι των δὲν θὰ πᾶν χαμένοι. Πράγματι μετὰ κοπιώδη πορείαν, μόλις ἀπὸ μακρὰν ἀντίκρουσαν τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, **ἡσθάνθησαν** τοὺς ἑαυτοὺς των **ἀναλαβόντας** ἀπὸ τῆν κούρασιν καὶ **σωθέντας**.

§ 63. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν μετοχαί, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν διαφόρους ὅρους τῆς προτάσεως.

1. Εἰς τὴν α' περίπτωσιν, αἱ μετοχαὶ οἱ ἀπουσιάζοντες, τὰς γενομένας, τοῦ ἐπισκεπτομένου προσδιορίζουν ἀντιστοίχως τὰς λέξεις οἱ μαθηταί, ἀπουσίας καὶ ἱατροῦ καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτάς τὴν ἔννοιαν, ποὺ φανερώνουν τὰ ἀντίστοιχα ρήματα. Εἶναι δηλαδὴ τρόπον τινὰ ἐπίθετα τῶν οὐσιαστικῶν, ποὺ προσδιορίζουν δι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιθετικαὶ μετοχαὶ** καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀναφορικὴν πρότασιν : οἱ ἀπουσιάζοντες μαθηταί = οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι ἀπουσιάζουν, τὰς γενομένας ἀπουσίας = τὰς ἀπουσίας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κλπ. Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ συνήθως ἐκφέρεται μὲ τὸ ἄρθρον.

2. Εἰς τὴν β' περίπτωσιν, α) αἱ μετοχαὶ ἀποβιβασθέντες (= ἀφοῦ ἀπεβιβάσθησαν), ἐκκινήσαντες (= ἀφοῦ ἐξέκίνησαν), φανερώνουν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζει· αἱ μετοχαὶ αὗται λέγονται **χρονικαί**.

β) Αἱ μετοχαὶ πληροφορημένοι (= ἐπειδὴ εἶχον πληροφориάν), θέλοντες (= διότι ἤθελον), φανερώνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν

ὁποῖαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν αἱ μετοχαὶ αὐταὶ λέγονται **αἰτιολογικαί**.

γ) Αἱ μετοχαὶ ὄντες (= ἄν καὶ ἦσαν), *κινδυνεύοντες* (= ἄν καὶ ἐκινδύνουν), φανερώνουν πρᾶξιν, ποὺ εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποῖαν προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ἀντιθετικαὶ ἢ ἐναντιωματικαί**.

δ) Αἱ μετοχαὶ *ψάλλοντες* (= μετὰ τραγούδια), *παροτρύνοντες* (= μετὰ παροτρύνσεις), *καταδιώκοντες*, φανερώνουν τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **τροπικαί**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἡ τροπικὴ μετοχὴ λέγει εἰς - **ας** : *τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξις, περάσαμε τὴν ἡμέρα στὴν ἐκδρομὴν παίζοντας, χορεύοντας, τραγουδώντας καὶ κολυμβώντας*.

ε) Αἱ μετοχαὶ *νικήσαντες* (= ἐὰν νικήσωμεν), *ἡττηθέντες* (= ἐὰν ἡττηθῶμεν), φανερώνουν τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ὑποθετικαί**.

Αἱ χρονικαί, αἰτιολογικαί, ἐναντιωματικαί, τροπικαὶ καὶ ὑποθετικαί, ἐπειδὴ φανερώνουν ἐπιρρηματικὴν σχέσιν πρὸς τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν, λέγονται μετὰ ἐν ὄνομα **ἐπιρρηματικαί** (προσδιορίζουν δηλ. κυρίως τὸ ρῆμα).

§ 64. Εἰς τὴν γ' περίπτωσιν ἡ μετοχὴ «*βαδίζοντες*» ἀποδίδεται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «*ἐκουράσθησαν*» εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ ὡς κατηγορούμενον. Ὅμοιως αἱ μετοχαὶ «*ἐγκαταλελειμμένους*» καὶ «*ἀποκλεισμένους*» ἀποδίδονται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «*ἐνοιωθαν*» ὡς κατηγορούμενα εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος «*τοὺς ἑαυτοὺς των*». Ἐπίσης ὡς κατηγορούμενα ἀποδίδονται καὶ αἱ μετοχαὶ «*ἀναλαβόντας*» καὶ «*σωθέντας*» εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡσθάνθησαν «*τοὺς ἑαυτοὺς των*». Αἱ μετοχαί, ποὺ ἀποδίδονται ὡς κατηγορούμενα διὰ μέσου ἐνὸς ρήματος εἰς τὸ ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον αὐτοῦ, λέγονται **κατηγορηματικαὶ μετοχαί**.

Σχήματα λόγου (Λεκτικοὶ τρόποι)

§ 65. Συχνὰ εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον δὲν τηροῦνται κανονικὰ καὶ ἀπαράβατα ὅλα, ὅσα διδάσκει ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν σχετικὰ μὲ τὴν συντακτικὴν πλοκὴν τῶν λέξεων ἢ σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν, ποῦ πρέπει νὰ ἔχῃ κάθε λέξις εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου ἢ σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, ποῦ χρειάζονται κανονικὰ διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν νοημάτων, ἢ τέλος σχετικὰ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, ποῦ χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν λόγον.

Αἱ διαφοροὶ αὗται ἰδιορρυθμίαι τοῦ λόγου, οἱ ἰδιαίτεροι δηλαδὴ λεκτικοὶ τρόποι, ποῦ παρουσιάζονται μὲ παράβασιν τῶν συνηθισμένων γραμματικῶν κανόνων, λέγονται **σχήματα τοῦ λόγου**.

Ἀπὸ τὰ κατωτέρω παραδείγματα θὰ διακρίνωμεν τὰ συνηθέστερα σχετικὰ φαινόμενα εἰς τὴν νέαν μας γλῶσσαν.

§ 66. Τὸ δεξιὸν **κέρας** τοῦ στρατεύματος ἔφθανε **μέχρι** τοῦ ποταμοῦ. Ὁ **ἐχθρὸς** εἶχε τὰς **πτέρυγας** τῆς παρατάξεώς του ἀκαλύπτους. Τὸ τετράδιον **ἔχει 50 φύλλα**. Ἀπὸ τὸν **πάγον** **ἔχουν καὶ τὰ μάτια** τῶν φυτῶν.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις **κέρας** δὲν ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν, ποῦ εἶχε τὸ πρῶτον (**κέρας ζώου**), ἀλλὰ ἔχει μεταφορικὴν (μεταφέρεται δηλ. ἀπὸ μίαν ἔννοιαν εἰς ἄλλην), διότι ὁ ὁμιλῶν εὐρίσκει κάποιαν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν κεράτων τοῦ ζώου καὶ τῶν ἄκρων τῆς παρατάξεως τοῦ στρατοῦ. Οὕτω καὶ αἱ λέξεις **πτέρυγες**, **φύλλα**, **μάτια**, δὲν ἔχουν τὴν κυρίαν σημασίαν των, ἀλλὰ μεταφορικὴν. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τῆς σημασίας τῶν λέξεων εἰς τὸν λόγον, (ποῦ βασίζεται εἰς κάποιαν ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων), λέγεται **μεταφορά**.

Σημείωσις. Πολλάκις ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως χάνεται καὶ ἐπικρατεῖ ἄλλη, π. χ. **εὐήθης** = ὁ ἔχων καλὸν ἦθος, ὁ ἀπονήρευτος, ὁ ἀφελής, δηλαδὴ **κούτσ**. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις **ἀγαθός**, **ἀγαθούλης** κλπ.

Ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἔχομεν διάφορα σχήματα ἢ λεκτικούς τρόπους. Σημειοῦμεν τὰ συνηθέστερα:

§ 67. α) **Συνεκδοχή**. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειρίζομεθα λέξιν, ποῦ φανερώνει τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου ἢ τὸν ἓνα ἀντὶ

τῶν πολλῶν ἢ τὸ ὄργανον ἀντὶ τῆς ἐνεργείας, π.χ. ὁ Βούλγαρος (ἀντί: οἱ Βούλγαροι) ἔχει τὸ μάτι του στὸ Αἰγαῖον. Κατέφυγεν εἰς τὴν στέγην μας (ἀντί: εἰς τὴν οἰκίαν). Ἄναψε τὸ ντουφέκι εἰς τὸν κάμπον (ἀντί: οἱ πυροβολισμοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν).

§ 68. β) **Μετωνυμία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν εἰς τὰς φράσεις : εἰς τὸν **"Ομηρον** ὑπάρχουν ὑψηλαὶ ἔννοιαι, ὅπως καὶ εἰς τὸν **Θουκυδίδην**. Τὸ **θέατρον** ἐξέσπασεν εἰς γέλωτας. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς λέγομεν τὸν ποιητὴν ἀντὶ νὰ εἰπωμεν τὰ ἔργα αὐτοῦ (εἰς τὸν **"Ομηρον** ἀντί : εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου) καὶ τὸ θέατρον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου (τὸ θέατρον ἀντί: οἱ ἐντὸς τοῦ θεάτρου).

§ 69. γ) **Ἀλληγορία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειριζώμεθα μίαν λέξιν ὅχι μὲ τὴν σημασίαν της, ἀλλὰ μὲ ἄλλην, (πού ἔχει ὁ ὁμιλῶν εἰς τὸν νοῦν του), μὲ ἀλληγορικὴν δηλαδὴ σημασίαν, π.χ. ἐγὼ θὰ βγάλω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιά! (θὰ χωρίσω τοὺς φιλονεικοῦντας· θὰ λύσω τὰς διαφορὰς τῶν ἐξωργισμένων).

§ 70. δ) **Εἰρωνεία.** "Όταν μὲ προσποιήσιν καὶ διὰ νὰ ἀστειευθῶμεν ἢ νὰ ἐμπαίξωμεν ἄλλον, λέγομεν τὰ ἀντίθετα, π.χ. εἶναι πολὺ ἐξυπνος (δηλ. κουτός), πόσο ψηλός ! (δηλ. πολὺ κοντός).

§ 71. ε) **Εὐφημισμός.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν λέγωμεν λέξιν, πού ἔχει καλὴν σημασίαν, διὰ νὰ ἀποφυγῶμεν τὴν κακὴν ἀπὸ φόβον κλπ., π.χ. Εὐχτεινος πόντος, καλόμοιρες, καλὸ σπυρί, τὸ γλυκάδι (ἀντί : τὸ ξύδι) κλπ.

"Όλοι οἱ λεκτικοὶ τρόποι, πού εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι σχετικοὶ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων.

§ 72. Ἀλλὰ ἔχομεν καὶ ἄλλα σχήματα σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, πού χρειάζονται εἰς κάθε ἔκφρασίν μας. Διὰ νὰ ἐκφράσωμεν δηλ. τὰ νοήματά μας εἰς τὸν λόγον, μεταχειριζόμεθα πολλάκις λέξεις περισσύτερας τοῦ δέοντος· τότε ἔχομεν **πλεονασμόν**· π.χ. Σὺ νὰ λέγῃς τὰ ἀληθῆ, ὅχι ψευδῆ. Νὰ σιωπᾷτε, νὰ μὴ ὁμιλῇτε.

§ 73. Ἐπίσης λέγομεν : Τῆς Ρούμελης τὰ παιδιὰ (ἀντί : οἱ Ρουμελιῶται) . Ὁ γέρος τοῦ Μοριᾶ = ὁ Κολοκοτρώνης, δηλ. λέγομεν μίαν

έννοιαν μὲ δύο λέξεις καὶ ὄχι μὲ μίαν, ποῦ πρέπει· τὸ σχῆμα τότε λέγεται **περίφρασις**.

§ 74. "Όταν πάλιν μεταχειριζώμεθα ὀλιγωτέρας τοῦ δέοντος λέξεις, τότε ἔχομεν **βραχυλογία**ν π.χ. ἐγὼ ἐμελέτησα πολὺ. Σὺ ὄχι (= σὺ δὲν μελέτησες πολὺ).

§ 75. Ἐπίσης ὑπάρχουν σχήματα σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν τῶν λέξεων π.χ. μὲ τὴ δική σου ἤρθα στὸν κόσμον τῇ λατρείᾳ. Πίνω τὸ ὠρίοστάλαχτο τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι (Παλαμᾶς). Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς ἡ λέξις **λατρεία** ἐτέθη ὄχι μετὰ τὴν φράσιν μὲ τὴ δική σου, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ μεταξὺ ἐτέθησαν ἄλλαι. "Ετσι καὶ ἡ λέξις **φαρμάκι**. Τότε τὸ σχῆμα λέγεται **ὑπερβατόν**. (Πολλὰς περιπτώσεις ἔχομεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια).

§ 76. Ὑπάρχουν ἀκόμα σχήματα σχετικὰ μὲ τὴν γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν συμφωνίαν καὶ κανονικότητα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων καὶ φράσεων π.χ. ὅλο τὸ χωριὸ σήμερον ἤρθαν εἰς τὴν πανήγυριν. "Όλος ὁ στρατὸς ἔκαμαν ἔφοδον.

Εἰς αὐτάς τὰς φράσεις ἔχομεν ὑποκείμενον ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ρῆμα πληθυντικοῦ· διότι εἰς τὸ νοῦν μας εἶναι « οἱ πολλοὶ » (στρατὸς = ἄνδρες, χωριὸ = χωρικοὶ) καὶ ὄχι ἓνας.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ λέγεται σχῆμα **κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοοῦμενον**.

§ 77. Τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα σχήματα καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα μεταχειρίζονται συνήθως οἱ ρήτορες (ρητορικὰ σχήματα)· π.χ. **ἀσύνδετον, πολυσύνδετον, προσωποποιία, ὀξύμωρον** κλπ.

Γενικώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας γίνεται χρῆσις πολλῶν σχημάτων λόγου, διὰ νὰ γίνεται ὁ λόγος τεχνικώτερος. Προκαλεῖται οὕτω περισσότερον ἢ προσοχή μας εἰς ὠρισμένον σημεῖον τοῦ λόγου καὶ γεννᾶται ἰδιαίτερα ἐντύπωσις. Πολλὰς περιπτώσεις ὑπάρχουν ἰδίᾳ εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τί διδάσκει ἡ Γραμματική	5
--------------------------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα	6
Φωνήεντα	6
Σύμφωνα	8
Δίφθογγοι	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Συλλαβαί. Συλλαβισμός	11
Τόνοι	13
Πνεύματα	15
Ἄτονοι λέξεις	15
Ἐγκλιτικαὶ λέξεις	16
Ὅρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικὰ πάθη	19
Ἐναλλαγὴ φωνηέντων	19
Ἐκθλιψις	19
Εὐφωνικὸν ν καὶ ς	20
Κρᾶσις	20
Συναίρεσις	21
Πάθη συμφώνων	21
Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις	21
Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.	22

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου	24
Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	25

Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ	25
Πτώσεις	26
Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις	27
Τὸ ἄρθρον	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀνόματα οὐσιαστικά	29
Κλίσις οὐσιαστικῶν. Πρώτη κλίσις	30
Δευτέρα κλίσις οὐσιαστικῶν	36
» » συνηρημέναν	39
Τρίτη κλίσις	40
Φωνηεντόληκτα	41
Ἀφωνόληκτα	44
Ἐνρινόληκτα	49
Υγρόληκτα με χαρακτήρα ρ.	51
Σιγμόληκτα	52
Ἀνώμαλα οὐσιαστικά	55
Ἰδιαιτέροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐπίθετα δευτερόκλιτα	57
Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα	60
Τριτόκλιτα ἐπίθετα	60
Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	61
Ἀφωνόληκτα	62
Ἐνρινόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	63
Σιγμόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	64
Ἀνώμαλα ἐπίθετα	64
Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων	66
Ἀνώμαλα παραθετικά	69
Παραθετικά ἐπιρρημάτων	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἀντωνυμῖαι	71
Προσωπικαὶ ἀντωνυμῖαι	72
Κτητικαὶ »	73
Αὐτοπαθεῖς »	75
Ἀλληλοπαθεῖς »	77
Δεικτικαὶ »	78
Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτὸς	79
Ὀριστικαὶ ἀντωνυμῖαι	80

Ἑρωτηματικαὶ ἀντωνυμιαί	80
Ἀόριστοι	81
Ἀναφορικαὶ	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ	86
» ἐπίθετα	87
» οὐσιαστικὰ	89
» ἐπιρρήματα	89
Πίναξ ἀριθμητικῶν	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ὁρισμός ρήματος	92
Παρεπόμενα τοῦ ρήματος (διάθεσις, φωνή, πρόσωπον, ἀριθμός, χρόνοι, ἐγκλίσεις)	92
Συστατικὰ μέρη τοῦ ρήματος	99
Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων	100
Κλίσεις βαρυτόνων φωνηεντολήκτων ρημάτων	103
Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων	111
Αὐξήσις καὶ ἀναδιπλασιασμός	117
Σχηματισμός ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων	122
Συνηρημένα ρήματα	126
Κλίσις τῶν συνηρημένων ρημάτων εἰς - ὦ (-άω)	128
» » » » - ὦ (-έω)	130
» » » » - ὦ (-όω)	132
Ρήματα εἰς -μαι	136
Ἀποθετικὰ ρήματα	139
Ἀνώμαλα ρήματα	139

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἀκλιτα μέρη τοῦ λόγου	144
Ἐπιρρήματα	145
Προθέσεις	146
Σύνδεσμοι	147
Ἐπιφωνήματα	147

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοι	149
---------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Παραγωγή. Παράγωγα ρήματα	151
Ουσιαστικά παράγωγα	153
Ἐπίθετα παράγωγα	159
Ἐπιρρήματα	162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις	163
----------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πρότασις. Συστατικά αὐτῆς	167
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις με προσδιορισμοὺς	172
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων	177
----------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων	180
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις	181
-------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ Μετοχή	186
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Σχήματα λόγου	189
---------------------	-----

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/12 Μαρτίου 1946 (Ἑφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ', 1963 (IV) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 455.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1216/10-3-64
Ἐκτύπωσης - Βιβλιοδεσία *ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.* Φιλαδελφείας 4 — Ἀθῆναι

0020565767

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

